Brévik Vaticanumok vid. du Fresne vel du Cange Lexicon mediae et infimae Latinitatis sive Glossarium, vels Frantzia Orzági Kintstarto és parlamentumi Advocatus. - Almelkodásra mélto tudomány tettzik ki ezen munkájából szül 1610. XIV Lajos 4 gyermekeinek 2000 Livra pensiot rendelt m.h. 1688.

VI.ik Adrian Reformator pag.
VII Clementis Campegius Bolognai Ersek Követe altal 1523 Regensburgh Reformátorok.
Plank Geschichte der Enthaltung des Protestantischen Lehrbegriffs.
Muncker's Dogmengeschichte T. III

MS 15/V

J.S. 957 959
Ms. 15/V.

Negyedik Nagy Szakasz.

Luther Mártonnak reformálásától fogva a VI. Pius halálláig az: az: 1517 tól 1799 ig

282. Esztendő.

K.J. Th. 33

A Törteicetek sorába mints egy is a mely hirtelen ollyan messzo terjedett változásokat okozott volna és a mely a közonségesen bevett Keresztyen Tudományon szerentsesebben változást tett volna mint a 16ik szazadba a Reformatio vala. A nagy revolutiok mellyek által a gondolatokk ki [illegible] egy uj periodust kezd, lassan lassan szoktak a ki fejtödésre kiszülni meg a leg hathatosabb okok által is: De a Reformatioba ugy tettzik a lélek is szökve hagott a pallérozás gradittsam a midön egyszeribe tsak nem Europanak fel a Gondolatokk egy ujjabb Systemájába ment által El hagyni a meg rögzött véleledeseket vagy legalább meg tisztitani azoktol egy Tudomanyt ujjabb rendbe hozni a régi igasságokat, többet tészen; mint egy egészszen uj Vallást fel állittani és a régiröl le mondani: Mert az illyen tserére hajlandok vagyunk. Itt a Philosophus, és a Historikus mindkettén tsudalkozhatnak, Nem tsuda, hát, hogy ebbol

ebből a pontból nézvén a Reformatiot sokan egy
láthatatlan ég mutatójának tulajdonitották, a hol
a' fő személyek több csupa csudálók voltának. De
engedjük meg ezt a gondolatot annak a kegyes lel-
kiismeretü, a' kit titkon nem tudvan hogy mentsenek ma-
gok is abban a' folyamatban, egy tartozást hogy
Nagyobb diszességet tulajdonitsanak az Istennek annál
tol ha az egesz reformatiot Istennek tennék; De a'
Historikus Nagyon sibánnak ha még ennek ideje
mellett maradna, és a dolognak más felét is nem
Ereszné ki, titkot annak a' Teremtő, és Legitto" okokat, a'mel-
lyekből talám minden tsuda nélkül meg lehet az egész
Nagy Revolutiot Magyarázni. Meg lehet azt mutat-
hogy a gondolatokat az a' valtozásra nem erőszakolson
Nem olyan hirtelen esett, mint akkor tettnek a' bámu-
lás, gondatlanság vagy vészre hajlás miatt. A' Törvé-
le folyt 14ik és 15ik századokba meg tértenek vagy meg
esnek való a' Épületek éve, azokba fogjuk mi is az
okokat keresni és az egesz változást ki magyarázni.
A' Siprasagért az előmbe Vett Nagy szabast, Negy op-
próbra ostyak —

1o Lészen Az 1517ik fogva 1563ig annak a' Re-
formatio kezdetétől fogva a' Trienti sinat végéig — A'

2ik 1563ik fogva 1648ig annak a' Vestfaliai békességig.

3ik 1648tól fogva 1721ig annak a XIik Jelenem Pápa
halálig.

halálaig — A'

4ik 1721ik fogva jo ő 1799ig annak a' 17ik Pius
Pápa halalig.

Ennek határaztak lésznek Nyugavó Pontyainak meg
végett érhetünk a' hol valamit a' Magyarokról a' Vál-
tozás változásokból Tudhatunk meg említeni el nem
mulatom. Hogy an egész Interessaink lészen annyiból
elég erősség hogy a' mi időnkhez Nintsen mérsze.

I Szaka határok 1517ik 1563ig. 46 esztendő.

Ugy tettnek a' 16ik századnak elein, hogy a' Romai hatalom
nak roppant épülete, mellyet a' zavaros Politika emelt
vala fel, és a' sok századokon keresztül tiszes gondos-
sággal oltalmaztak meg szünhatatlan voluda. Astronolta-
tott ugyan egy Nehány irtben, de a' Valság, és Tudat-
lanság a' Romai Udvarnak adtak minden tormenyi
erőt, hogy pirentsenek győzhetett, és hatalma tsak
Nem minden tekintetből Isak hiúl tettnek az épület
olyan erősnek; de benni meg repedezett volt sok a' Fun-
damentomos oszlopok is Ledaltak vala. Mi azért
az okot meg tekintsük, melyek a' Romai Fejedelmi
seket meg gyengitették, és a' keresztyen Világot ké-
szitették arra a' Nagy változásra, mely Luther által gyesett.

1.) Egy Nevezetes ok volt az, hogy a' Pápa méltosá-
gával való hit gyengülni kezdett. Nem allott egyan
ellen Senki is ele a' li az ő Supremataspai tsalha-
tatlanságát kérdése vonnyad de halgatoan magokba
az emberek kiábrándtak állnak: ellett mar a' 17ik századba
a' Franc

a' Frantzia Kép Fülep meg éreztette volt VIII.dik Bonifá-
tiot homaut vette azt a' hatalmat, a' mellyel a' Királyok
ellenébe méri fegyerni magát? azatáu egy hánad
ságok Orszag felett tulaidonták éualt a' Fran-
tzia, és a' spanyol, hogy Politicajok jobban momyad
fozettek volna a' lábokat ada megvetni, E miatt a
Bajákuak hol az egyik, hol a másikkal ellentétbe
fövetlenni hogy a' fejedelmeket meg tarthassák
aller esmérték meg a' Bajsa gyengeségét, és hogy ő
hatalma csak a' Lélekedésből vészi erősségét: Mert
Nemelyek egy egy Lépnek prarogatiót fel is áldoz-
tak csak valamit Nyerhessen: sőt csak esküvett rontók
tak tiellyát érhesse. Mindezek le vették a' fejed
melről azt a' fenn tartót, mellyet a' Papi Nevelés fo-
tal volna a' Nevelés által fenekre. Tették. Mikor épité
lek hogy az a' Nagy Bajsa olyan erőtelen az a' szent Atya
olyan szálard, nem elhetett, hogy ez a' fel fedezés lassan
lassan a' Népek is mozgásba ne ótomaut. Más ólok is tapot
tak magokat ellen, mellyek a' Bajsa hatalmát és szent-
get Nagyon meg zártak — A' hosszas Schisma v. kala-
dás a' Bajsák között — A' stupiditás és Vakbetűség elentá-
lásai, a' mellyből had keredett — A' Valdas Tudomanya ő-
veiből, a' kik szerte széllyel épre nem vévé az álbörcsek
ből be Lépteiuen magokat a' Bajsák dett gyülölséget pro
dikallattak. A Franciaum sok veszedelmi a' kik ez
keledá

kedésekbe ütközött kellett mondaniok — A Parisiai, és
Sorbonnai Tanátok, a' mellyek megállitották, hogy
a' Bajsa a' Concilium alatt vagyon — sőt meg is mutat-
ták, egy nehány Bajsának le vetésével — mindenkor la-
kon el vontak a' Népet a' Bajsa mádaitól, és Más
most nem vitonták az olyan Haretitustok, a' ki a' Bá-
pa tsalhatatlanságát Kétségbe honta — Nem volt ol-
yan égető a' Vaticanum Menyét az Excommunicat
mert láttak a' Bétsiek, hogy ütött meg emberek, és nem
hott meg p:o: II.ik Julius XII.ik Lajost és a' boltse-
ket meg tanulták a' XV Vincentiusban és Nem többet
tak egy ért Nimi, és nemelyek egy erőltetés nélkül és rosz ért
mődon a' bujálkodásra, és fajtalanságra tilonoltak
az Országnak Lakóit.

2.ik Más ok, mely a' Bajsát a' Lélek esmeretek, és a' Gon-
dolatokon való Uralkodását elébb, hatábbra meg Kellett, hogy baltas-
sa volt az a' hit.v. Vallás Systemája
Alig tettnek más a' Systemák, hogy a' melyre épült hatalmok
jének Tudománya volna a' Fundamentum Az Uralkodás Civáuása
és a' Fanatismus a' Lelkesség határaiba meg zárta volt a'
Vallásokat, és Uralkodás Legyütt projectiókkal, azt gondolnák
hogy a' Tudatlanság Epochaja örökké tart, holott minden
Systemának, a' mely tévelygésre épült, Fanatismussal kell
jesztetett, és erőszakkal tartatott fenn, el Kell romolni
mihelyt világosodás Köreiedek fel jő. Innen midőn az idő
Köredett az épité Foglalások a' Systemákban el Enderték
egy más tól válni, még akkor is, midőn a' Tzél nem a' Sys-
ma ellen

ma ellen volt. e' mellett a' Systemainak öpve ratása is
és az eskönök a' mellyekkel a' Jesu tartatott, hibás volta
A' valosagot Vallásbeli ügyssigot öpve elegyettel latha
tassan vaborák, és Politikai allatasokkal a' pereut, a'
mint egy kevés Jezü Társnak valami eskbe jutott vagy
az Hierarchia tsillagával meg egyeuett. Imeen a' Systema
soha Leen volt állando, változnak a' környül állások
szerint a' vieseb egymást neem leithettek, e Mikeleet
az ollyan propositiok, kiknek lehettek, mellyek a' Roma
tsler tanugattak, v a' több allatasokra neem vigyaz
tak ha sintsen a' vallást illettek is. Ha Hereticus
tánadatt is; de a' Papai hatalmat neem bantatta, vagy
bételt hagytak Nelia v. bé vontak a' Romai Udvar le
keresztbe hogy uj Klauzulakat vigyenek bé altala. Sőt
sot a' Vallás tsillagyei volt propositiokbol egy egy Nyughotas,
tan fő ollyan törvényeseket hunott bé, hogy a' pontk volt
tsillagyeiert mindenfelé Ellentt Fatsarni, hogy a Systema ne
romolyék. Imeen a' Romai Udvar hite, és a' Provintziálisi
tan volt egy, An Udvar hite a' Nép hite, a' szentek ne
hite Sokpor Különbözet egy mástol: sőt Nemelyek egy Theologia
Doctor, egy Darab, egy Klastrom a' maga Erületében Külön
böztt a' Dogmákban az Romai Fejtől. De járult azis
hogy a' Romai Vallásnak Systemája a' Scholastica utolsó te
zében forgott. Enek ugyan az elueit meg tompitották ék
sejellel, sok boloudsbgot his tsillagyeiré tettek az gondolgo
tsiptan éltöltettek és el tekertek. de tsak egy világos Neem
zetts eg Ellentt, a' mely a tudomanyt le vonnya Sa régi egy
hig világossagra jött. A' Scholastica utolsó sokaság meg tartot
tak a' tudvetlenül ügyasságokból is; mert Sokan is örömest peem
pólemiaks vellek. Közelitsen a' Ki sokrab idő emet az

erópaios Systemainak, a' mellyet ollyan gondatlanul öszve
tellett omlani. A' Genge állotsait tartják a' ~~legtsebb~~ élestsebb pe
mük sokan kivantak Romaiak Sőt jövendőllik is. A'
Jövendőllel volt háboru a' Busla por felvtalasa, Jónyon,
tatas, Amerika, az erőt ki fejtsire, a' prabadabb és bátrabb
Gondolatokra alkalmatossagokat adtak v tsherettek volt
hogy a' vallás Systemája is meg maradhassan a' régi tábor
emi fő tsak körött. Sok Luthertsek voltak már Luther
előtt: de a' környül állások neem voltak ollyan kedvezők
hogy ollyan bátran elé alhassanak, mint a' Luther elé ál
tásakor Person, Klemangis – Savonarola – Vessel, és sok má
sok voltak Asp. Országban, Romaba, sőt a' Klastromokban
a' Ek Vilefrek, és Husmak neveit neem is hallottak: de
a' Romai fels Despotismussát a' Vallásban levő tévelygé
seket épre vették és Nyoglet tettek; mindenek munkálod
tak a' maguk Es tsinálmanyban tsendesen, v egy épülés
an ültya Lutherneek a' tsiek munkálodásit egyebb környül
állások öpve jövése is Legibetter.

3.) Leg Neveretesebb környül állás az, hogy a' 16dik Század
elein egy Classica Formálodatt épre Neem vive az erekb. Nemet
Országon, a' mely fülsőgesseppen ki tellett, hogy fejtse a' Refor
matiot. Ez elób egy privat vepetedés volt Reuchlin Jánosnál
és a' Colonai Theologusok körött, de a' melyből az után a'
pallérozott, és tsiek fejek körött levő had tsiertezett. A' dol
log ez: Azok a' jo ítéletü Tudomanyok melyeket a' Constanti
napoly meg vétele után az omaa ki bujdosott Görögök Nap Nya
gatra hoztak eunek a' Századnak eleivel kettek Nemet Országon
kön örségesebbek. Kaptak rajta az értelmesebbek, v nagy tü
zel réti adtak magokat. A' leg derekabb ereb, a' tiszt erelet

meg

meg inditattek uj tanulás és Gondolás elmélkodásaik ver-
tek bé az Oskolaiba. mint Celtes. Conrad Agricola Rudolf
a Rotterdami Erasmus 's mások a Régi betéi Scholastica
Philosophia ellenségeinek lettek, a' mellyel bebelődtek addig minde-
nek, 's sok tsekélyt el is vontak omlan, a' kik helyettek a'
régi Nyelvekből és az emberibb Tudományokból tanulásaikat adták
magokat. A' világosság Lángotsa sugárzani mindenfelé, A Scho-
lastica Philosophia betse hanyatlott 's az Tudományok' vallás
Tudományában is hasznoltatik. A' Görög, és Zsidó Nyelv által
a' Bibliát meg értésekre fogtak, az Exegetikát meg tisztítot-
ták. A Dogmatica Theologiának egy ollyan formáját adták a'
mely betsületet az olosabb századnak. Az uj tudomány Pártony-
jai ellen lángot vontak fel Tudalkak a' régi Theologusok, a Tho-
mistákat, és Scotistákat. 's minden Sorait fejtek feltett, hogy ha
az uj világnak tudománya tsábrát tsap, bétsülletsét, tekintetét adja tsap
Nem tsellett ingerelni hát őket, mert ezek a' természtetes Autipa-
tiát, mely vagyon az Ostobaság, és a' pallérozottság között, és
a' tulajdon magok hasznok feltétse, elégségek ok volt, hogy
az ujjabb ellen ki tsillyenek. Ez okokért a' Colonai ré
gi(ek) Theologusok nem fivelkedtek az ujjakat, 's ki is közöl
a' fő ellen. t. i. Reuchlin ellen, A' Planum a' volt: hogy
Reuchlin, más Nevel Capnio Jánost a' ki Zsidóságba a' Zsidó
és Görög Nyelvet tanította 's egész Nemet országon ezen
Nyelvek helyre állítója volt áldomás fel elébb dühösé-
gett. A' Jertsa ezt Erasmust hogy, tsak alol el tsépelje a'
Kölni Theologusokra bírtak, Erasmus Canonicus regularis
lett volt, de le mondván rolla a' II Julius Pápa engedel
miből

miből sokat utánnak annak, és Basileában hol meg. A'
maga idejében egy felettébb derék, és hasznos embert a' Tes-
tamentomnak Nagy elő mozdítója, kivált az ő írásai által a Clas-
sicus Könyvek ki adásai, fordításai, imitatiói gyűjtsétal
tal az ő ideje bélieket, és a' sokaság oskolajából gondolat,
szólat, olvasást, írásokat hasznosabb tárgyakra fordította
A' Papi Tudománynak is egy más formát adott az ő Katho
vers Theologia - de Vatione Concionandi. Az uj testamen
tom Görög ki adása fordításai, és magyarázattya által
Az ő Faun, ales, jól el találó Satyrai, a' valságot, ostoba
ságot, és Barátismust, utálatba hozta 's bosszú állásig ke
vesellette - Az a' Pallas ismeretség, mellyet Europában
minden Nevezetes Udvarokat, Fejedelmekkel, Ministerek
kel fenn tartott, olyan állapatba hozták tették őket, hogy a' pa-
pai gondolatoknak és minden erőszakos jutalmat, és
elő mozdítását Tudott fenn tartani. Ezt az Erasmust, és Reuch
lint kellett vala fel tsélyott a' Kolonai Theologusok, sőt
hozzátok Erasmust is, de ő az idő fenn tartá valtozva meg
állott. Lássuk mire mehettek Reuchlinnal: ötet egy meg tá-
mádták hogy ha Tekintetesebb időbe esett volna Planumjok
jól ki ment volna. Ezek a' Theologusok 1508ban egy ha-
sonlatban Zsidót Pfefferkorn Jánost Exceptorjok tették volt
ezt ezzel ingerelték, hogy Maximilián Pápától nistállyon egy
parantsolatot, melynek ereje mellett, az egész Imperiumba
minden Zsidó írásokat Exceptessenek fel, és igyekezzenek meg
győzni hogy azok a' Keresztény vallás, és Keresztény Tudomány
sai val

Lair al és mottoloddsaival kellyesek, azt gondolvan hitvan je-
jele hogy Reuchlin minden tudomanyait a' Zsido könyvekből
hirta, és igy vagy be' megh hattyak az Ö bolttse[illegible]segenek forrasait
vagy mint a' Zsidok partfogoja ugy Joget allan, és ez altal
Hereticussa lehetek. A' Jeruge Maximilian a' proselyta
Zsidonak meg adja Levelet 1509be' V li is hirdettette: de
a' midön Pfefferkornak sok atadallyokra talalna, sőt sok helyt
maga tehetség ellent allana a' Zsido könyvek el égetésének a'
Proselyta uj parantsolatért ismét Maximilianhoz megyen.
Ellor a' Csaszar meg gondollodik, s a' Mainki Erzbis
zsa biztia, hogy ebben a' dologba Irjon Opiniot Reuch-
linból, ha vallyon a' Zsido könyvek olyan veszedelmesek
meg Irtetésében Reuchlin, azt felelte: hogy minden Zsido Köny-
vet el égetni bolondsag, és karos lenne, a' midön Nagyob
részek Nem a' vallasrol vagyon s sok hasznos dolgok vag-
nak bennek- a' Vallasos könyveik pedig ára és leg jobbak
hogy a' Zsidokat eppen onnan lehet leg könnyebben megtéríte-
ni. Ezt a' Jeletet vették a' Koloniai Theologusok s leg
ottan egy mumbátska Lepitteseben Segittségül voltak
Pfefferkornak, a' melyben Reuchlin, mint Zsidok baratt-
ja egy volt biztos és eretnekség gyanyába hoztak. Ezt
a' Kifolodo részről Jelelt Reuchlin s az Ex=Zsidot
ki fenetődött, de mihelyt ő meg esett, minden tovabbi tor-
tenik nellül ki allanak a' Theologusok a' kitsi Jeu-
gero Arnold a' Kolonai Theologica facultas fejé 1512be'
leg ottan a Reuchlin munkajából egy tsomo artículust
ki fedett a' mellyek, mint nimis Suspectos de Judaico
favore Temény Censurával tsomo bottattak s egyes
minden

nemü Irasait, hogy Reuchlin publice revocállya azokat
Reuchlin Felel 1513be' a' Kolonai protestalo egy Apologiat
Ezt Hochstraten Jakab a' Kolonai Frezis is Mainki Megyék-
ben fő Inquisitor Allálya Reuchlint, a' maga tribunállya
eleiben, hogy felellyen a' li tett tsibakyokra, és mentse magat
A' Processus meg indul formaliter, Reuchlin apellál a' Pá-
pára. A' Mainki Valasztó Fejedelem parantsol Hochstra-
nek, hogy fünyék meg a' processustol, de ő minden apel-
latiot, minden parantsolatot felre tévén a' Reuchlin ráfa-
it publice meg égetteti a' Kolonai Theologica facultás ma-
gára vitatva mentségét a' dolognak, hogy mint Haere-
ticus munkáit méltán égettették meg. Sőt hogy meg
inkább veszállyák Reuchlint el küldik az Acta-kat Párisba
a' Sorbonnának, hogy az Ítéletet confirmállya. Nagyobb
az örom, de nem sokáig: Mert a' Papa a' Reuchlin apel-
latiojára a' Spiriai (Speyri) Püspökre tsá bizza a' dol-
got, a' ki is a' Sorbonnára eppen Nem tekintvén Reuchlint
ártatlannak ítélte, ugy pedig, hogy Hochstraten a' perre
lett költséget is fizesse meg. Reuchlin két Ízben ütés
az ellenségei ármjiba tsellyat ármjiba írtak, hogy sok
Tsavartalanságot okozzak Neki: de vissza potolodott ez is az
ellenségekre, mert Nem tsak hogy meg nem akadályoztattak
a' Tudományok Folyásaiban Nemet. Sőt pagyon hanem eppen az
ellenkező, egy csalhatlan bizonyság arra, hogy mikor el tévedtek.
Ez a' Reuchlin vesedelmes a' Kolonai Theologusokkal ért
tselekedete, hogy minden olyan, a' kitől valami gyanusat volt és
a' régi Tudatlanságból valamennyire ki hatolhattanak egyesülnek
az ellenség fejek ellen. Mert Nem rendelik a' dolgot, tsak sem
valamiről, hanem mint a' Tudatlanságnak ellenségit a' valo-
Logos

Légyen jó intés, és világosodás ellen. Imeu Erasmus, Pirkheimer Dureth, Herman a' Reuchlin pártyája állattak, 's mindáu deselabb fejek, hogy an vjj Tudomanyok ellenségeit meg bosszullyák. A' hires Hettsen Ulrich an ö' barátjával Crotus Tanossal együtt irták Epistolas obscurorum virorum a' mellyekben, Nem csak a Kolomaiabat, hanem an Obscurusok egész társaságát Nevettségre tették E. Mindeu valamire vala a' Neveto" jészre állatt 's a' tettbe lölle, hogy a' jobb értésü ereth egy coalitiot csináltak hogy an Igasságot kijesszék 's anton meg bántatott Jogjait oltalmazák. Ezt a' Lelkeit a' Luther meg jelenése előtt jol meg ell jegyezni! A Kolomai Theologusoknak" vább is ostorozták: Mert a' perneh nem csak volt vége mintsoha Haehstraten Romaba utazott volt hogy a' Pa" nai Püspök itéletét Cassallya. Ez a' Vesztegetés, fel bajgatta volt Nemet Országot 's eppen a' legna" gyobb Jövésébe volt, a' midön ennyba egy Augustinia" nus Barát Luther Martin áll E' a' színre, egy Domi" nicanus Barát ellen, mint an Igasságnak, és a' világ" gyözedésnek altalmazója, bé hatott, hogy pártfogóra találjon a' midön a' dolog is igasságos volt 's csak hamarma" gára is vonta a' Nemet Ország Figyelmetességét.

Az altalmatosság meg Luthert Excommunicálni e' állani e' volt: Mert a' 15dik pánadnak utolso Jerusallyába olyan" emberek ülnek vala a' Péter székén a' kik semmitelenek" bül rendeltek meg a' szövetségeket, és csupa Solodtakat evei értelemmel; mint minden előtte ebben II Pál. IV Xistus

IV Sixtus semmiségeu summákat felorobul el, és gyala" zatos ártalom sajtollták a' penz. 's Isten Vicariussának tartsuk magokat nem szégyenlették még egy két Nyerességért bódely hánsakat tartani, Egész Roma tudta, hogy VIII Inno" centh an ö" 16 Fattyai tartására a' Templom Ereitsét fel verte. VIdik Sándornak historiája nem egyebb, hanem an ö" tolvajságainak, kétszegéseinek, hót páráznaságainak és Gyilkos fegyverjeinek historiája: egy hogy a' leg hivebb Romai szivo is palástot nem tudott még véthetnek Épitsé" re. II. Julius is ostrom vala an Emberi Nemnek a' sinek Ambitiojáért 200,000 Emberneil több hullott el. Lehet tudni, hogy annak a' Monstrumnak, a' Refor" mationi Gyulatak urain Uralkodtak, a' midőn Francia Német, és Olasz Országokban sok jo gondolkozású emberek volnának. De szerentsétlenségére a' világnak eppen ekkor olyan Uralkodok valának, a' kik nem sokat jobban igazgattak a' Salust, mint a' pápák az Anyaszent" egyházat. Indifferenter tsúfolák a' papok, a' Papák fejta" lanságait, 's csak allok Eötvek fel a' Vallás mellett mikor hatalmuk Sértődett, sok vallásos abususok, az ök interessejeket folyátak, 's Nyilvan vala lett, hogy a' Ve" lági Despotismus, az el fatsart Vallas Despotismussá" val nagy egyességbe vagynak.

A' Papi és világi uralkodók illyen állapatty ahba hágott vala fel az ejszaki Medicei X Leo neve alatt a' Papai székre, még 1513ba egy fáin ember a' Tudomanyoknak, a' Tudosoknak meg betsülloje, ember szerető, adakozo, és Nyájas ember 's ha több Vallásbeli esmérettel, és Lelkességgel bir volna a'

leg

leg derelabb Pajsa lett volna. Az ő successorai általatos
felszólíttatással ki mentették vala az Apostoli szamarait
Ő is mindenkor adakozo alatt volna lenni, de kivált képpen
Attyafiaihoz, Udvarihoz, a Komediásokhoz, Musikusok-
hoz, és más idő töltőkhöz. Az Rendes jövedelem emyi Ci-
ensett nem vala elég ahoz az estlönben Nyult azért, a
mely más a 11ik száztól fogva fogyásban vala az Anyaszen-
egyházban. Nem csuda lehet Lenni Rendkivül valot, azt gondolva,
hogy a keresztyén világ meg fogyván más az a' felső Sarko-
last, mert is mint máthol, a' mostani és jövendőbeli élet
büntetése meg szabadulásáért fogna indulgentiát vásá-
rolni. Ezt a' szalmai fajtat mondatja meg amakolásáról Ma-
ximilián Császár uralkodásának végre felé 1516dikban Leo az
egész Keresztséget, melyet rendel vala más előre dajándé-
kozta vala Tudvevén el; mint előlette tudná, hogy Fogna az
egész dolog ki sülni. Így a' Németh Országból jövő Keresz-
ténység Nagyobb részét az ő Néminemü Magdolenának
a' Herceg Albo Felesegének ajándékozta vala, mint hogy
nékie sollal és ádor volt. A' Németh országon való In-
dulgentiát árulásra Felső Keresztséget ki kérte vala a'
Brandeburgi Hertzeg. a' Választó Fejedelemnek I. Joachim
nak Testvére a ki 24 esztendős korában Magdeburgi, Hal-
berstadti Püspök és Maintzi választó Fejedelem lett vala, és
így kitanulá a' volt, a' mi Leo nagyba Ez az ifjú Püspöki Fe-
jedelem a' Compaira, költségét épületekre jövedelmével el-
vesztegette vala, S a' Püspöki Polástot is ádor volt. Ezért
kérte ki magának ezt a Palmairság directoriát. Mint hogy ő
hót nékie és részére allott a dolog olyan ért igyekezet-
ki vá-

ki választani a' ki igen jártas volt benne. A' Lipsiai fő-
belissa Tetzel János Dominicanus Barátot küldi el an-
galiai tredualával Németh Országra, Mint hogy a' Német vitéz
Rendnek az előtt gondog Keresztséget hajtott volt bé a' Mos-
lovici háborúra. Meg is volt Tetzelben minden idetartozo
tulajdonság — Barát Lelke — Barát Theologiája — Sóhaj-
tson Fogásra — Nagy Torka a' kiáltásra — jó portio szemle-
tessége, s illyen tulajdonságokkal ebtsére semmyen portá-
lást s az indulgentiának amyi erőt tulajdonított a' mes-
ter a' Romai Udvarnak Keresztség Tudósabb Dogmaticája
Sem Joha. A' Tudósban könteg vásárban állatt, az olcsóbb
részt kitagla, a' vastag tralálásigot. A' fő, a' melyalatt
ezt a' bűnbotsátto Egyelmet árultatta Leo, a' sz. Peter Tem-
plomának épülése volt, a' mely a' Hierarchiának leg pom-
pásabb monumentuma ma is Romában.

Indulgentia mivolta

Hogy az Indulgentiába való botrányokat meg ér-
jessük, külsőleg meg tudni, megyis változott ennek mivolta
a' régitől. Nem sokkal több sok időtől fogva lett az, hogy a' bű-
nök a Canonica büntetésnek kifizetésétől, vagy egésszen való
el engedését magokban rejtették vala, a' mely büntetésekre t. i:
bünnyen veszélyes utakra vállalt vala a' régibb Ignatoktól Canon
nyai. Még a' negyedik században minden Püspök a' maga
Megyéjében dispensálhatott az illyen büntetésekben, v. elen
gedhette, vagy kifizethette, vagy fel tserélhette mással. Az
után a' privát Gonosz be jövén, és a' különös Gyónatóhe-
lyek az Ecclesiai Jeruittelt Nagyon kifizedett, s még tovább
minden a' büntetésül ki rabott penitentiát penzzel meg vál-
tolhatta a' bünös de még is Nem volt ez még Indulgentia
vásárlás, tsak fel tserélése a' büntetés Nemének. Az Tsenek
egyedül abban Rendelt be jönni, hogy a' Papok magok dispen-
sálgyanak.

Sattjával az illyen büntetésekből pénzért vagy ingyen. E
tor Tiltóttak Némely Püspökök egy egy bünöst Romába hoz
á Pápával absolváltassa menjen v. tegyen érte bizalt á'be
nösnek hogy menyen Romába ha alat. Az első ezer esz
hogy á' Romában való utonás és Nevelte á' pœnitentiát e
más esetben á' Pápa Nem absolválá, még á' szentes Gyón
talonak írásá Nem adatott. A' vége felé á' 11ik Szazad
fülakott az á' gondolat, hogy az e' felé Indulgentiák nagy
Summák ki vitelére folgalhatnának, ha Tsak á' Papok
azt igyenek hogy minden féle pœnitentiá alol fel szabadítsa
az embereket, mellyeket bünöket Tiltómben ki kéne állom
ha az expeditióban részt vésznek i mási á' keresztes
had allalmatosságaival éltek az illyen pluvasia Indulgen
tiával. Abban á' Lélongásban el feledtette á' keresztény
világ ére figyelmezni á' mi ugy volt bemes hogy t.i: mi
den pœnitentiá tollálsától és hogy á' Pápa ezt maga
nak vette légyen. A' Galolás által exclusivé á' Papa
és maradá. A' 13ik szazadban bé jött az a Dogma de The
sauro meritorum superabend dantium. Hales Sándor tan
totta elébb – Nagy Albert. és az Aquinoi Tamás tsalhatat
lanná tették. A' 14ik szeleme 1342 ben egy Bullával Demen
tes hirdeté: azt mondván hogy á' X^mas ugy tetszett volna
gyen Neki eshetett Sor mikor á' volt á' tselek. hogy az A
nya pénz egyházának légyen provisorie módot ölle illyen Erdem
tár é' földön, honnan jászalvan azon Tsuti tárhoz azon penitt
entiái is, a' kik több jót tselekedtek. mint á' mennyi á'
maga boldogságára szükséges lett volna. Ily hát ebből szár
zottak minden bünös számára a' Papa annyit a' mennyivel

ki ki bünéit jová tehetni. Ered a' gondolatok tsípik való már
az Indulgentiát, és gazdag jövedelem forrása valtoztatták va
lahányszor pénzre vala á' Papság szükségek. Innen be jöttek
a' Jubileumok 1300ban VIII. Bonifák szent esztendőben egy
szer, az után 50ben hatnak be. A' 15ik szazban VI Pál
25ben tette ü nagy ugy vagyok. De minden ezen Indulgentiá
ában tsak idéig tartó bünöktől volt szo. De a Luthe
rejében tovább mentek volt – Az Origenes idejétől fogva
a Purgatoriumnak vala meg volt az Anyaszentegyházban, a'
hol az emberek meg tellenek még tisztulni mielőtte abol
dogságba be mennének. Az is be szokott volt a' Dogmába
hogy a' kit az elébbi bünöktől itt el nem szentedik, ott
tellenik elébb meg tolodni – A' szent Atyák itt egy hasnos
tsélszerre találván az Indulgentiák hasznát még a' Purga
toriumra is ki terjesztették, és egy uralkodtak az előnyeiben.
Én vala az Indulgentiákról való Tudomány, mellyet X^n
Leo is az Indulgentiás Bullájában fel tett, és Tetzel jobb
ki terjesztette, vastagon ömlény ki tételével el árult dijsért
és oltalmazott. El hagyta Tetzel még a' szentes Clausu
lást is az Indulgentiás tzédulából t.i: Hogy az Indulgentiá
tsak azoki hogyát a' kik bünöket szentsen meg gyón
tak ls szivekből meg bántják – Nagyon vala Jubilumról Je
lubiumra Városról városra. A' templomoknál keresztelő
ágyúnak vala fel, mely alá Tádár tettek a' melyben az
Indulgentziáért vetnek a' Pénz. Tetzel zsoltozva vala,
Mikor pénzre pattan Egypar mingyárt tellen mennyben dobban
A' templom ajtóra ki szegeztettek az Indulgentiás levelek for
mulárejai, melynek summája a' volt, absolválnak légyen minden
bünétektől és bünök alol, olyannak tsípek, millyen vol
tál kerekts egyedlen miatjárt, ugy hogy, ha meg halsz a' pokol

Lapui bé Záródnak előttee, és egyenesen nép Paradicsom
ban s: Lásd Selkendorf Hist. Luther Jolio 15. Elérkezett Isten
a Vittembergai tömjénre is Őt bé menni Vittembergába,
ejtsp pentekenségével Káltorta annit. Luther Márton éppen
akkor ótt Theologia Professor vala, el unván egy darabig
hagyatni a Szárdságot Nemes bosszantások szállotta
el lettét, és a meg szalottarott Népen való szánda
záss ára vitte, hogy a szentelem szalmával szemb
szállyon 1517be

Luther élete a Reformatio eleig

De lássuk ebb a Luther Characterét, an ő formáit,
tetsásait, mert azok világosabbá tészik a Historiát. Ő szü
lötett volt Czislebenbe 1483ba Novemb 10en szegény de
bpsességes szülőktől, tanult ottan Maddeburgban, Eyszenth
ban is. Erfurtban pedig Dr. Jodocus alatt a Scholastica The
alogiat, és Philosophiát tanulta, a mellyet ugy meg is gyülölt,
hogy azt mondaná, hogy ha Aristoteles ember nem lett vol
na Nem pitorneh ördögnek nevezni, Egyszer az Erfurti ka
pu előtt Szálván, egy barátyát a mentő meg ütötte, mel
lyen meg indult Luther, ő különben is komor, magában
tudálodo ember lévén, az Erfurti Kilasstromban Augustin
niánus Barátta lett szülnek, és Barátyainak tetszet
ellen. A vallásho tiszto, és Igyes érzéssel volt, igasságot
keresett. Emeh vagy amaz Theologusnk itéletet nem volt elég
Gondolta, hogy a Klasstromba, mely az ő komor temperamen
tumához illett szemlálhat az igasság, és a boldogság után.
Ott Emlényen bántak előb velle: de ő mentt a maga utiya
s hajthatatlan volt, Ebben a Klasstromban a Jegyzetek nem
tágult volt meg, ugy hogy Nem kerestt a vetlek, és hegyes
mentek

mentek helyenek tenni — De különben is ha egy
felől sok vétkek tartoztanak a Klasstromokban, de sokan
is lesznek ott emberekkel, Amyikek emberek vagynak
ott, a hányszor alok hajtattak bé adá. Ott a Klasstrom
Theologia, testi mulatsággal meg ölése ugy tartatott hogy egye
sitti az Istennel az embert. Szalásttak tsak ugyan ételek,
a mellyek tüneket ők is meg tartottak, ilyen volt a
Provinciálissa az Ordonak Staupitz Janos jól esmérte
ők a Papok erkölcstelenségét, jól tudta a Vallasbéli tévely
geiseket, s midőn Erfurtban a Klasstromot visitalná, a
Luther be szőtt fejét fomorún jósára meg esmértette
vele, hogy tsalodik bennek Luther, és az ellent állásra el
szánt belle volna. A Prior Ejtse Staupitz, hogy emelan
czsiju barátsal tanyát Tedneve, s egy Gyonásban meg
is vallotta Luther Staupitznek ez ő komor sajátságokat
ez ő kiverte Gondolatait Staupitz bíztatta Luthert, ma
gát hozta példában elő bátorétotta, hogy azon tsalodá
stol meg ne ijedjen: Mert az Is illyen illyen emberekkel fo
lytt esztőül élni a maga tselyaiban — Ez meg indította Lu
thert, Staupitz utat mutatott, hogy miként foglalja magát
Luther emlékezetünk, mit tanullyon magának orvoslásban Lut
her által látta, hogy a Klasstromi élet nem a leg jobb
ut a boldogságra — ott a külső fenyítték meg vagyon: de benn
nints ut mutatás: Mert értette, hogy a Nagy pontokban
a szigorlatt pontos tellyesítésse, az Isi kegyelem meg nyerésé
re nem elég segedelem, s minden ok, a mit alkotjo tselekedet
tekkel Nevezték. Más utat gyanusott a Luther tette a bé
lső tsendességre, nem pedig a maga erőmeiben való bíza

Todáik

todais – sokat tusakodott, még a' régi sypraimat le verhes-
se; még azt magával el hitette, hogy a' boldogságnak fun-
damentoma az sin kegyelem, nem pedig a' mi tselekedetink
a' Krisztus erdeme, nem pedig a' mienk – Orvendett, hogy a'
meg igazulásról való tudomanyát egy lépésbe hozhatta sok
tusakodásai között, midőn a' Klastromban majodik eszten-
dejét töltené betegségében ebik, akkor egy vén barát lá-
gatására mégyen, aval biztatta, hogy a' Szépek egy Szem-
mel ivel a' tsillagjával: Hogyan a' bünöst botsanattyai
bátorittsa magát. Jetteti az el alélt Lutherneh, a' vén
Baráttnak mondása, által járó lelkét, ambár nem lát-
hatta akkor annak örvendezéseit, De a' Szentirásnak
bol a' Bibliát olvasására és meg értésére adta magát
a' régi Atyák közül olvasta főképpen Augustinust, a'
ki egyezett a' Luther gondolatjával, a' Scholastikusok
kat pedig nagyon meg gyülölte: illyen tusakodások, fogla-
tossagok között 3 esztendőt töltött el Luther, a' midőn 15
08ban a' Szentirás ajánlására Friderikus Szépséges Szász
ur Elator a' Wittenbergai uj Universitásban Professornak
tette. Ebben a' Cathedrában még nagyobb elmeséget volt azt
Aristoteles Philosophiájának, s nékie felette a' Nyelvek Ta-
nulásának, s magyarázta nagy tűzzel Pálnak a' Romai-
akhoz irott levelét, el futot a' hire – ombottak a' tanit-
ványok az uj Universitásra, egy hogy mai lépjék, Erfurt
virágzó nél vala a' kis Wittenbergai, ő is vala az egész
Universitáson minden, mindenekbe 1510ben Nem tudakik
mitsoda bajaiba a' maga szemeit szenvedő Romában

utazott

utazott ott sokat látott a' Romai Udvarbo a' melynek
bé folyása volt az ő formálásában. 1512ben Megvizs-
gáltatik javallására Theologiá Doctornak tétetett az Ele-
ctor adván zsá a' költségek Carlstadt, vagy is más Neivel Bo-
denstáin András által. Az az épüsét, mellyet akkor az Ilm
versitás Jövedelmének tett, az a' tételét, hogy ő minden te-
kintet nélkül, a' leg jobbról való meg győződés szerént bátra
tanitt olyan Nagy Nyomásba lettek bele, hogy a' leg Nagyobb
üldözésai között is az mindenkor fel emelte, Mais mostobb
nek tartotta magát egy Baráttnál, sem tövelségének tette
az igasság terjesztését Emeny ü tselekedet bepetsét a' be jött
tévelygések ellen, vádolta a' Scholastikusokat Pelagianis-
mussal ő is az Erasmus és Reuchlin pártyája állatt
a' fellyebb említtett ellenségek ellen, Nagy emberekkel, idegen
Tudosokkal jött össze köttésben, majd rikjei is lettek, a' kik
miatt sok veszedelmekben kellett elegyedni.

Ez vala a' Luther állása a' midőn a' fellyebb említtett tétel
1517ben Luther Márton az igasság oltalmára ki hirdetá, Ez
a' Dominicanus Barát mái régtől fogva a' Magdeburgi
Püspök sok megyében nagy nyerességgel járat vala Leuli
ellene nem szollott még Wittenberghen nem körtsörtött. Itt
látván Luther, miként haladnak a' Nép az tudatlanság vá-
lyra, mumtárlan Neró nem lehetett tovább – Gyúlt, hogy
a' gyónó székek mind üresek, s még mi több azt, hogy a' kik
még gyontak is az tételeket el fogadni nem akarták, azt
tartván, hogy a' Jétel indulgentiájával tökéletes absolu-
tiót kapnak. Luther hivatalával fogva tételességének es
mérte, hogy a' Gőmyen hivő Népet ebből a' tévelygésből

vegye ki

vegge é, prodicalni Erdekt a' Népnek elébb tapoga-
tova az Indulgentiá ellen; de a' midőn Eltzel meg
fcmbdlenebbül disputálni portalnáir Luther is türesebben
Eröd tanittani a' meg tsalatott Népnek együgyüségé-
röl, és a' Csalás Mesterségeröl. Eltzel meg hatagyik
tünel vassal terdi Fenyegetni azt a' Harestiensit, a'ki
az ő" Erestedésének utyába áll; meg pedig a Luther
fülé hallattára. Luther, a'ki már nemelyek perzen
excommunicalt is volt el vetni Phlegmajár, s a' Mi-
dőn pentek Imaperzek estvején, az az 1ső Novembris
publicze a' Vittembergai Nagy Templomnak ajtajára Té-
tzel, és az ő" halmárságá ellen 95 Thesisekt fegyesztett
fel, s Latz ez alatt Blattnál Dryssilen der Protestanti-
schen Lehrbegreiffs 1buch p. 68. ad 74. s ezekbe a The-
sisekbe a' bün botsátto Eggyelmet tsalárd Fogmetek-
kel Kárdonittya Luther, s meg tetszik az ő" bátorságá, a' mi-
dőn allyan prajudicziumot kárvallot, melyel a' Romai Pis-
Interesséjével öpve vagyiak Eötvel Ilyen arod a' Napon
irt egy levelet Albertnek, a' Maynti Electornak, és el küldö-
te hozzá és a' Thesiseket, s parantsolt, hogy az Indulgen-
tiá árulok mellyen prantsebbnek, Eitsség kivül az Electo-
nak hire nelkül, s Kéri hogy más instructiot adassan az In-
dulgentiá praedicallásra, Ne hogy ellene li tellyenek, Ez vala
az első Lépés Lutherneb; de nem láthatta előre, hogy a'
Dominicanusok rendje, más prezetesekt is maga ellen
Fog fel költeni, s anal egy Püspök, v. a' Pápát, a' Papa
Majd a' Császárt, és az Imperiumot fogja mongassan hozzá

A' maga

A' maga Fejedelmének a' bölts III.ik Friderikb is nem tudta
előre menyiben birhatna altalmában egy hogy a' mint
maga Luthert azutan meg vallotta, el tudállottak a' bátor
Lépésen, melyet tett és a' melynek allyan lövetlen eisetnek
Fenyellette. Az ő" Fejedelme nagy tellelta ember volt. Mert
Maximilianusnak távol létében gyakran volt Hajtári Vi-
carius, s gondolhatta Luther hogy ha altalunk ala vési
ötet, a' Romai Udvar Leud Hajtja lemenyen Fogni a' dol-
got ellene é, mellett tudta Luther azt is hogy a' Nemet
Statusok a' Romai Udvart sok abususaiert mindég
kölik, és az ő" bungosájait az Indulgentiák ellen hely-
ben Fogják hagni kivált Lépjen a' midőn 1500bo" a' Ve-
mer Diatan végnis eltelt volt annak Legulatiojárol
is. Lót 1510be" a' Nemet Statusok a' Diatan Augspurg-
ban 10 Gravamen adtak volt bé a' Papa ellen, és a' Ce-
sar ellen, mellyek orvoslásáir Leitek a' Hajtaitol Maxim-
lián igérte is orvoslását, a' ki II Julius ra kötömbeis
haragudott v egy nehány Lépéselet tett is. — Meg látotta
hogy egy Pap több Benefitiumot egynél ne birjon 1513be"
az Augspurgi Dominicanusoktól a' Klostrom, és Templom
épittésére az Indulgentiából gyült pénzekt bemd fektette
a' további rendelésig tsak. De tsak ugyan a' Maximilián
Patrociniumába Levelet tsinaltatt volna bizni, De a' Gyü-
lés, a' Nemet Statusok, és a' Papa között meg lévén
vobal kemény emberek, a' kik az abususok ellen le,
mégyen küzdöttek. A' Mainzi Püspök a' maga megyé-
jében nem engedte volt meg az Indulgentiá vásárát
a' Würtzburgi Püspök Debra Lörött is helyben hagyta a' Luther

tettét

leitlek, Sőt rit az Electornak Fridrikt, hogy azt a' kegyes
embert Luthert ne engedje, hogy az ellenségen ütközzék
Volt hát Luthernek és a' mibe bizakodott, rövid idő
alatt az ő Thesisei egész Németországban el terjedtek
és Luthert bepiszkolták mindenfelé, s tudatlan egy Doctor
nak bátorságait, Egy részt felszedte, a' más biztatta, de
mindenik mellette volt, annál inkább, ám Püspökök
a' mely nem kis félelmet öntött Luthernek, Spalatini, a'
Fölts Fridrik Papja, és Longfervus nem voltak elégbe
tevéstől, Azonba Eitnel, vagy inkább a' Praecepton Vennin
na Csonrád, az Oera mellett levő Franciskusban, a' Lut
ther Thesisinek ellenébe Antithesiseket tett ki, a' mely
ben a' Papa hatalmának tellyességét mutatta meg
mennyen, és földön, és Horestinalis mint arabat vala,
ki az ellen Atyának. E' mellett refutatiot is adott ki
Luthernek az Indulgentiák ellen való praedicatiójában
mais meg tsúfolást is botsátott ki, a' melyben a' Luther
pennéjét ellen tőtt ki, és vitat motskolva, Sőt felvé
tetik az indulatabat a' Cathedrában, és a' Népnek pre
dicallyák vala a' Dominicanus Daraitól, a' Luther riton
tato Hereséjeit az indulgentia ellen, és a' Népet in
gerlik vala a' Luther Pártfogói ellen, hogy vala a' ki
ma minden felé, Luther nem hogy meg ijedett volna, sőt még
keményebbé lett, s tellyes erővel ellenébe tette magát a' Ka
tonának. Ereste a' maga erejét, és Disputalo társaival erős

telenki

lelenségét, s fel ebredett az a' gondolat benne, hogy ki
dolgya, a' mellyet dolgoznék, az Antithesisekkel megér
tett Luther hívja vala minden nemű tsalárd Tétnek, hanem
minden Eretnek ellenségétől Vittenbergába disputálni ígér
vén hogy fejedelmi kegyelmességéből szabad oltalmat
adna. Jutta Luther, hogy Scholasticusmainál egyébbel de
nem tudnak, és hogy a' Decretumok, és Jus Canonnak mi
dent tegyenek, Azonban de áll a' könyv Sylvester Prierias
a' ki egy Dialogust botsátott ki 1517dik Luther ellen és
ajánlotta vala X. Leonak. Ez a' hatalmas Nagy Urnak Do
minicanus, a' ki Magister Sacri Palatii vala Romába
tévaris dogmáival akarja vala le ültetni Luthert azt
gondolván, hogy majd meg ijedtében kivál képpen a' Papa
méltóságát fúgetve Sylvester. Felel Luther az iratokból
és meg mutattya, hogy mind a' Papa, mind a' Concilium
tévelyedhetnek Nem hajt ő a' Scholasticusok erőszakjokra
hanem a' Bibliára, annak dolgait végezvén, egy keményebb
ellenség Ujul bajlódott. Eck Jánossal a' ki Ingolstadti
volt, és az Ingolstadti Universitas Procancellárius ja. Ob
tinatus nevű alatt Epistolát nem tsak ő maga tett a' Luther Tse
hisei ellen jegyzéseket, ebben Luther Eretnek Rebellis
nek, a' Papa hatalmát meg tsepsebbítőnek irattatik ki, pa
rancsolatott Luthernek, és Hussal s a' Cseh Schismaticusok
tal hasonlíttotta össze, a' kitől emlékezetek utálatos vala
Romában, Carlstadt hijában igyekezik vala Luthert tsendesí
teni, mert addig Eck ugy veszélyes magát Luther ben, mint is
Darait, Luther meg is Atterseus Nic alatt Theses Eckneb

gyep bosz-

egéb bosszankodásssal. Még Hochstraten is Erd vala ki
áltani; de ére Luther még ügyet sé vetett. Ezektől az el
lenségektől new sokat félt volna ha csak a' vesztegetés
ben jó magát fogatási lehetőnek tartotta volna; Mert Luther
erősebb volt mindenikénél; hanem a' kik Nagyon el voltak
tőle foglalva, sok helytelenséget is tselekedtek, melyek
ő állapattyát terhesebbé tették. A' Jánitsárnyai Vit
tembergában a' Jétzel Antitheseisseit tsufosan meg égették
a' mellyeit a' pampeli Püspökök is fel érdemtek Judai
ni; sőt maga az Elector is meg indult vala; De tré
zik bölts fejedelem vala, a' ki a' meg indult vesztegető
lélben new mingyárt polott vala bele elegyedni, még
valamerre való fordulásait new látná — Vallásas vol
mint más fejedelmek. Nagy Tudománnyá new volt: de
a' bölts ertsi értelmét be vette s midőn az Erásmus
Levelébül, és a' maga Papjainak Apalátinak értelmé
ből tudná, hogy Lutherneki igasságá vagyon e' mellett
a' kis Vittembergájak felette kivánta apolgatni, elnél
lőzte a' Deákok gondolatlan tselekedetét, hogy el ne ide
genittené Vittembergától. Luther bizonytalan volt az ő
fejedelme akaratjá iránt a' kis pemellyesen new is
ismért; de-éppre vette indulattyát hamar; a' midőn a'
történt Láma alatt, Lutherneki valami ellya tsoda
ajándokot küldött mellette, azon fejedelmektől, a' kik
Tartományain kell vala által menni.

1518dik Az Augustinianus Barátoktól egy gyülések
tartattak Heidelbergában, a' melyre el mene Luther, s
ámbár barátjai kérték, hogy ne menne el, felette ellen

Segétől. De az Isteuben bizván gyalog el indult, s a
pribiben ott vott, s a' Gyülés el végeztével, egy tsöpö
lyet Disputatiot tartott a' szabad akaratról, a' hitálta
való meg igazulásról a' Jo tselekedetekről sok valami
Es Theologica Theseiről s itt is tsövetkezet perzett
magával, a' kinek azután terjesztői lettek Tudo
manyával, mint Dueer Martton Brenz János Snepf
Erhárd. Mást most Jegyzésen vala minden emberrejéből, mi
lyen kit olyan egyenetlen felnek a' Vepredésekből, kü: egy da
rab, és a' leg hatalmasabb rend között. Tudositgyák va;
ha Luthert minden felől, hogy az ő' ellenségei Roma
ban Mendikáns Szerzetnek ellene s olyant tsattan a Je
zsire hogy végre lépnek minden Vepredésnek. Nem le
lett Luther is, hogy oktalan pereszned magával, a' ma
ga Theseiért nagy akarattal Tövre botsátotta, meg ma
gyarázta a' Penitentiát le nyelvén, s mindent a' mi álli
tott, hogy jol meg értheséik, és pártfogói lehessenek. Az
Opus Supererogationumat üressé alámnak Nevezte. A'
vallás tsillagjában a' kinatot tette ítélő Birónak, hogy
sem riasztal egyenőleg ítél. New pedig emelkedik az ma
nak vélekedését: meg ujjította a' Nemzet kivánságát, hogy jób
bitsa a' Tudományban és erkölsben, mely jobbulást Ro
mában kezdjen — meg hivta a' Pápát, a' kinek állapattyát fe
nálta, hogy őtet erő felett volna meg jobbitani. De meg is
tartotta, hogy hivatalyánál fogva tövespen el mindent
és az üdőnkénti igasságnak lépjen akalmanyára. Enelet a'
Resolutiokat, el küldötte a' Szabinai tudorhoz, és más felől
X. Leohoz, egy alázatos levéllel a' melyben ajánlya a' Pápá
nak gépp ügyét, és igéri, hogy ítéletinek, a' larmi lépjen az,

alája fogja magát vetni; meg irván Környülállásaihan azt is, mi vette őket erekbre a' lépésekre. Ercles a' Jhesuiták Résolutiót el tüdötte Hulstet Braunsweigi Püspök is, és Haupitnek is. Ezt tette ára is hogy folgálhassa a' Papale zében. Az alatt Sylvester Prierias megirt a' Luther Jeletetire, kivalképpen a' Papa hatalmárol, de olyan bolondul, hogy X Leo meg tiltotta, hogy többé ne irjon mellette, a' többel könött azt is erősitven, hogy az egesz Világ le nem tehetné a' Papát, hd ő az ercles magával mind az ördögökön vinné és Egy Mennyegei Seud hagyta Luther Jeletet nélkül hogy az Mennyegei Leitsé, a' maga véleidesére oltatta, Hagalott mentálat, praedikatiokat az Indulgentiárol; Magyarázta a' Mi atyánkat kivált a' Pater tentiarol irt sokat, hogy ő Jéz könött gondolattai el ter jedjenek. Ekképen a' dolgok folnának, a' Luther dolga el hatott volt Romába, de az ő Levele, Resolutioi Nem még. Egy Comissiot rendelt volt li Leo, a' melyben Fiscali Prierias vala, s jó egy Barantsolat Lutherben, hogy 60 Napok alatt jelenjék meg Romában; Meg irá Luther, és az ő Daraitya hogy fordithassák el a' vendeltet, s hogy tsak kiválgák li, hogy Luther Romába ne menne a' li eppen akkor az Excommu nicatiorol való praedicatiot li adta vala, hereutsejére Relie Augsburgba egy Diéta gyüle a' melyben a' Maximilián tzél lya a' vala, hogy az Cholját a' Spanyol házolyt Succes sionalis tekesse, de a' végre fülsége vala Maximiliánnak, hogy a' Papát is meg nyerje. De mind a' Papa, mind a' Saloniai +III Fridrik Elector+ Nem akarták a' hatalmas királyt, hogy hd a' Luther dolgában elegyedik, mind a' kettőt meg hajthatná. Irt is Leonak hogy a' Luther dolgát vegye; mert segitsegül lep. De Leo az Electort meg bántani nem akarta, mivhogy jó epitő volt

volt abba, hogy Károly ne lépjen Sajtára. Ezért tetelen volt Leo a' Fridrik tetsésére meg engedni, hogy Luther Ne menjen Romába, hanem Augsburgba a' Diétán folgan el a' dolga, Legátussal tüli Leo Sajtárul kardinalis a' Ti maga és Domi nicanus Darab volt, s a' Luther dolgában allyan Instructioja volt, hogy vagy Jogasa el mint Haereticust, vagy hd recantalná a' mitet tanitott, absolválná. Luther Octoberbe meg érkezik Augs burgba, eppen a' midőn az ő Jéjedelme a' Diétarol el menne volna hazá: De a' hátra maradt Követtjeinek tüli nösül ajánlotta a' Luther dolgát. Salvus Conductust nyervén a' Sajtártol be, hél Luther Sajtárunal P. Thomas de Vio A' Cardinalis pesen bepél Luthernel Ezt hogy recantallya hibáit, s ne terjéssze tovább az A. h. Egyhán tárára. Luther ezt a' Plenipotentiát dé melyről fogva ő Pápai biztos volna, az után ezt irá a' Cardinalistol, hogy mi az a' mit recantalni Ellenek. Sajtárul lessön emlitett t:i: 1, Hogy az Indulgentia Nem Ns érdemi, ből vagyon, és 2) hogy az Ju kegyelem meg nyerésére, az ér zéséről a' hit volna fülséges Disputatiora az Extravagan Lob s más Pápai Decretumok tekintetből nem vévén bé, el vég Zodett a' Disputa. A' második Conferentiára nagyobb épületel ment, akkor 3 Udvari Consiliarus ellenek a' Cardinalishoz, és az Elec tor követtje Felix Filep egy Notariussal. Luther leg elsőben protestal, hogy ő igazságtalan tagnak tartja recantalni azt ami nek hamis voltáról meg nem győzték. Disputalni lep. De Luther a' kardinalist vep meg tsipi, hogy semmit se tuda felelni, s el botsátlya Luthert azzal, hogy többet ellene ne jöjön, hanem recantalni menne akar. Azonba Sajtárul kötött végső Jaupi tular, hogy sep sokat vegye rea Luthert a' recantalásra, sem mire se mehet ez is, s Luther is látván hogy ő néllül mulat tovább, el menetelének okait egy levélben meg irja Sajtárul nak s apellalja dolgát a Papa male informato, ad melius mau[illegible]

mandum, 's oda hayja a' Cardinalis. A' Cardinalis Augspurgból
irt egy levelet III Fridrikh, a' melyben Eri, hogy Luthert az ő Pa-
rancsolatjaiban levő Heresisseiért vagy Romában tiltsa, vagy
országából hajtsa ki. Fridrikh ezt a' Levelet el tüsi Luthernek
melyre válaszol és az Eltaszitnak 's Cardinalis Eriette Juttbe menti.
Mig ezek egy Folyásu egy nagy hirü ifjú Embert Tubingából Bro-
fessornak Wittembergába Melanctont Fülepet a' ki még csak 21ik
Esztendős Korában mar Nagy erejü elmeséletségébe jutott volt, szelid
alázatos, egyenes szivü ember volt, a' mellett igen jo gusztusu
egy hogy az ő Korához képest a' legjobbrendü Tudományok és Em-
berséges Tettek, egyaránt jol ismert volt a' szelid Melanctont a'
türes Luther mellé. Melanctont és a' Luther képére állotta
's irt az Universitással együtt hogy a' Cardinalis ellen oltalmaz-
nana. III Fridrikh Felelt és a' Cardinalsnak, 's ki jelentette Ne-
hézségét levelében Nemely kitételeire. Juttbe menvén a' Leo
probajá egy Bullát publicáltatott Nemes Országon egyaránt
esztendőben, a' melyben az Indulgentiáról való ítéletet, a mel-
lyet Luther ostromlott, meg erősitti, hogy láttá Luther hogy
az Indulgentia árulod az Apostoli szék valosagos Tudomá-
nyát prédicállottak, hogy így inkább Fel Lelkesitené Luthert a' Re-
Cantatiora; de ez is hasontalan volt.

1519. 1519be Egy nagy revolutio esik a' dologban Maximilian
meg holt, 's már most Nagy interessé'e volt Leonak, hogy az Ele-
ctor Fridrikot meg nyerje ki: a' kinek az ujj Császári
választásban igen Nagy be Folyása volna 's most éppen Csá-
sári Vicarius volna. Emiel fogva a' Theologica vetekedé-
sektől el vonodik a' Politicumok által. A' Pápa próbál
még egy Salomoni Nemes embert Miltitz Károlyt egy a-
nagy rosával Fridrikhez olyan Instructioval hogy bepelle-
ne rea az Electort hogy ha Nem Legittene és a' Luther
ujjitásinak ki irtásában, leg alább Ne akadályoztassa

A' Lovettség

A' Lovettség sine hamarább el jött: mint Miltitz, 's arra be
Lelkes, hogy az ujj Lovet minden eszkőzökkel Dullával hoz magával
hogy Luthert illább Eszre terithesse. Mert a' Luther, és Társa
sáv Lovet Folyt acták Világ előtt jöttek volt alaraitya el
len Luthernek a' melyben a' Pápától a' Concilium ra valo a-
pellatioja is meg volt Luthernek, kijaba ajánlotta a' Pápa
a' Volgat Palatinak, és a' Minister nek Bfeffingerd De-
genhardnak és, Miltitz vette épre az utban minden ütt hogy
a' Luther Partja igen eröss, olyan bant a' dologgal, Mint en
burgba Tétetik maga dolgát politikja 's igen szutul Vigazal-
ja hogy prementen praedicatiojival olyan Zürzavart okozott
Népellen Luthernek is igen Nyájasan Luther hospitalando
bepéllette mi vitte őtet ennen lépésekre, 's csak ugyan igére
hogy ha az ő Mennségei meg jármek, belét hány ő is tovább
az ujjitásoktól. Sőt arra is igérte magát hogy ha a' Trevíri
Saltzburgi, Trenfugeni Püspökök itéletnek az ő dolgában, és meg
győzik valamely Heretica propositiojáról Ep. recantalni is
azt. Ugy láttatik, hogy már Tsendességre hajlik a' dolog: Mert
Miltitz ezt állatta ére is, El mejen Miltitz Lipsiában, hogy
a' Tételre jövő minden felől jövő panaszokat igazittsa el
és Tetelt anyrira meg is Catechizálta, hogy ő is meg ébred
meg holt. Miltitz ment innen Augsburgból Exceptül a' Trevíri,
Electorhoz, a' hol vala allot Vjatan is, 's mivitatá Luthert
Coblenzbe hogy igérete szerint az Elector itéletének vesse
alája. magát. Ert Vjatan Fridrikh is, de Luther nem ment
azt irvan, hogy ő Vjatan előtt Többi ügyét Folytatni nem
akarja, 's Fridrikh a' Trevíri Erssellel Frankfurtba ki tsinálá
akarattomba, hogy hatalyon a' dolog az ujj Vjatai alatt ezen első
Diétaig. Egy Nagy Disputatio is esik Junius 27 ten Lipsiában
Eck provocalván Dr Carolstadiust, és Luthert, a' két itélő
való az ő Theologiai dolgai Disputatiokról való a' Pabadal-

Erasmusról

Tartotol, a' Pápa Lyrcumalyssárol, az Indulgentiárol, és
Purgatoriumrol, 's mind a' két fél győzedelmesnek akarja volna
magát tartani Carolstadiussal (volt a' vesp. Theol. p. Planck
II Band p. 154.—198.) Lutherrel a' Pápa hatalma felett
(p. Planck II Band p. 198.—203.) mellyet a' Constantiai Sinat
tal alatt támogatni Eck 's a' hallgatok előtt disputálnia
kívánta Luthert hogy helybe hagyni Neudabatta a' Constan-
tiai Sinat végzéseit. Ez a' pörest, és ártatlan Tiáno termi-
nus György Hertzegben, és a' kik ott jelen voltak nagy ha-
mart tett, 's Luthert is terhelte 's a' Militiel való egye-
zést is el rontotta, 's azután is folyt viadban a' Vespetinés
disputationak Eck 's társai több követtőnie is lett volna a'
Disputationak, ha fontosabb dolgok egy kis ég el nem fúnnak
tették volna: Mert épp ezen a' Disputatio közepe tájatt,
28ik Junii 1519ben a' Spanyol Károly Frankfurtba Romai
Császárra választatott. Az Angliai VIII Henrich örökös le
mondott, a' Pápa Leo által ellent III Fridrik a' Luther
Patronussa, a' kinek a' jámbortalt volt a' Császári koronát
a' Fratulok, nagy píressséggel Károlynak engedte, úgy pedig
hogy Fridrik Leo a' nagy Summa pénzt, mellyel azután V. Ká-
roly kínálta el nem vette, sem ministerének meg nem en-
gedte, hogy a' jándékot végtelenül el hárjon tol. Atta úgy an
III Fridrik vette a' Fratulokat, hogy Capitulatiot adjanak
a' Császár eleibe, melynek egyik Conditioja e' volna 34 tik,
Ely tőnötti hogy valamit a' Romai Udvar a' Neuer Nemtzet
tel való Contendalnak ellen tsinált az új Császai törölje el
's Cruthaus a' Saxonicai Kronikaiba p. 297.) Ennel a' nagy píva-
ját Cryttaus a' Saxonicai Kronikaiba p. 297.) Ennel a' nagy píva-
ját: de külömben is olyan könnyű állásal tőnött volt
Károly hogy a' Luther el nyomásárá Neum érkezett Egy-
ből első Feretu Dr. Eckius ellen tellett általmenni magát

más felől kéne az Imperiumban két egyenetlenkedés a' Fe-
jedelmek Amott Sklavan a' Török Császár Hungariát, a'
zsidóság Europát. Így hát Luther is most kéndessen munká-
dhatott az ő állításai lassan lassan el vesztették a' mi
ügyünk volt rajtok a' Nép meg tsendesedett maga Luther
pedig tovább is dolgozott a' hibák fel fedezésében, hogy
toldozás ezek ellen meg támadtak egy Euser Ágyos
nimus nevű Tudos Lipsiai Professor a' Laloniai Her-
tzegnek Györgynek két tsaládból levelet irt Drágában Luth
Fainosnak a' melyben a' Gr. Schismaticusoktól Leiskiére
azt igyekezett meg mutatni, hogy Luther nem a' Hess
Kruttzigumait altalmazza hijában Disputálnak azzal
's hijában mádorták ériette míg a' Lipsiai Disputatio folyt
Luther ára vette ezt a' levelet hogy a' Gr. Schism. Haresissében
való repessége által gyanúságba kívánná hozni 's Euserthyam.
Lalott Jelelésében gyanút is gyanolta, 's ebből több vesedel-
lerendett. de Euser minden tekintetben mérsékletes volt úgy hogy ittra
Luther tűre volt hibásabb. A' Hessiak tőrül, az igaz, hogy
fő ember Badánia és Adolphiaknak levelével meg terestek volt
minden Luthert, mind Melanctont Julius ba 15ik 19ben azután kívá-
lyel által is, Ennek a' levelnek által adta Luther minden
raitait 's Melanctont is adott egy levelet 's igen bajtatjon
Son Jagadtak a' Levelet, Azután a' Franciscanusoktól ve
felvett a' két 14 Articulust vették ki a' Luther iratiból
Fürerbelbe, a' Mellyeket a' Brandenburgi Bispotok tűlöltek
egy Banasszal Luther alatt, Luther ezt igen Nehezen vette
egy Levélben meg irja az ordonak hogy ne ingerelgessék mert
ő tudatlanok tűrik galiratral fogja ő ütetni, El halgatt
a' Franciscanusok
fol. 8
a' Tanú egy darabig: De Eck a' Lipsiai Disputatiotol fogva minden

minden allalmatosságot használni kívánván a' Luther
bosszantására, talám az ordo ingerlésébül azon 14 Articu-
lusokat Fényeskedtek Luther ellen ki botsátnya, Meg ha-
ragy-
ván Luther is meigezen felelendett, egy hazy a' Francis-
kol kívna kiírni, hogy bíztasák öket tsinályo meg.: de Eső volt
s' abban a' felelésben prostituallya Luther a' Jus Canonicum-
mot, a' Reservationokat, a' Consilium Evangelicumokat, a' Fo-
nást, A Szentek Canonisatiojái, s' a többi, s' azt mondá, hogy ő
nem tudja a' Papa honnan vette ezekre hatalmát, Sőtt
több 24 Articulust ád ki, mellyek az Eső, és a' Francis-
canusok állatásaikból jönek ki p.o: Papa malus Rom-
Papa, Romanus Pontifex ē Hæreticus: quia non pendet
tributum Totus Clerus ē Hæreticus: quia non pendet
tributum Principibus Secularibus Satis Ezután Luther
botsátott ki egy praedicatiot az ür vatsorájárol, a' melly
forgatta, hogy a' poharatt ajják vissza asztal a' Laicusoknak
az ellen a' Praedicatio ellen ki tört a' Saxoniai Hertzeg
György, a' ki irt az Electornak III Friderikh, hogy az a' praedi-
catio; mint Haps Janos tsúfolgatsival tellyes praedicatio lup-
pinálasokról. A' Misniai Püspök is a' maga Megyéjében ki-
vő Papoknak meg parantsolta, hogy az ellen a' tsúfolódás
baragyjanak, s' a' Sakramentum alatt való distinctiot
az Opus operantis és opus operantis között egyik Lev-
le írásra, mely a' Praedicatiobann vala. Az Elector Spalatin
által értésére adta Lutherének, hogy ha magát meg-kívánja jo-
lenni venné, s' talám ebből következnett, hogy a' magyar ki-
Luther egy alázatos levélbe ajánlotta az ugy Császárnak V.
Károlynak 1520. Nem külömben a' Maynzi és Merseburgi

peramentumait támasztani felelnek. Midőn így látnának engedni
a' maga Electorainak a' Lövéni, és Coloniai Universitásoktól
ópse vesz, a' melyek az ő Basileában ki jött apro mentsájit
Condemnálnák volt – a' vér Aachsiaron volt a' példa adó
a' ki 8 articulusokban adta volt a' Lövéni Universitas eleibe ítélet
alá a' Luther Tudományát. Nagyon nehezen esett Luthernek
az Universitásoknak az ítéletét: mivel abban az idében az Ur-
versitásoknak ítéletek nagy pondusa volt a' világban. Az Egye-
tialat tsak a' félelem tartóztatta, hogy ők is egy ítéletnek
Meg felelt Luther Nihelt elégge, s' ezekben jutsztatta, hogy a'
Coloniai Universitást mélyen Extingta egy kor Europa a' Reach-
ták vesztségétől. Ennek is messzeségek vala megmi Lutherellen
a' ki Disputában egy Romai Theologusnak Rhadmi Gamaznak Lu-
ther ellen Disputában egy Romai Theologusnak Rhadmi Gamaznak Lu-
thor ellen tsúfot indítva: a' melyen Impe-
rium vala intézve: Ezen az oratiora maga Melanchton fü-
les is Dyonisius Areopagitanus Nevén alatt felelt ugyan, tsakan
Imperiumhoz intézven felelőt. S. ezekkel vala tele s' a' pelid
Melanchton a' Romai Ördög Tyrannismusáról mind felfedezte
Lőt elé hozta, hogy az Negyven all egyedül a' papa Uradalma
alatt fel szabadítani magát.

Ennek mind tsak apro Tsinái voltak: de közelebben a' Nagyfel
vonni Napoleon. Ezek Janos mezeggel el telve Nyargalvala
el N. Országból Romában, hogy ott a' Lutheristák el Nyomásáról
dolgozneki. Tsak hamar vette Luther a' Tudósításokat, hogy
ott mitsoda tűzzel fiellesik az ő Tzzedelmei. Egy Saxoniai
Nemes ember Feuchtlebenn Dalnit, a' ki ennekutána Hildesheimi
Püspök is lett, eppen akkor Forgalmas meg valami bajában Ro-
mában, tudósította Luthert, hogy miről félne, Lőt Tudósította
III Friderikt is, Friderik is Feuchtlebennek, hogy tetszésse a' Papa,
az Collegiumot eleibe hozni Luthert Universitásokból, és az

Országbol meg ki nem menne volna, ha Miltitz engedetes-
na, e mellett a' szeretőre is lesp. volt örömmel ha szeg-
tályát. Halvan a' Luther vészedelmét mindenfelől jöttek a'
biztato Levelek, hogy mellette fogniának bermi, és oltal-
mazzák. Maga Luther is egy adhortatiot készitt a' Nemet
Nemességhez, melyben kéri hogy vesse le a' Clerus járma
Joppa meg a' Papsát minden arrogáns Prerogativáitól, mel-
lyeket a' Nemet Ecclesiákban gyakorlott a' Provisiótol
Reservatiotol, Confirmatiotol, sőt azon Olaj Országi biszku-
lottol, mellyek az Imperiumhoz tartoznak. Miltitznek sze-
ba a' házasságot a' Papoknál, a' Deratokat szegolmallyak
törölje el a' Stolabol Clastromait. A' meg bántatott Cleri-
ket engesztelje meg bar ezel a' Vallásteréllel. Hogy Hazá
a' Constantiai Snattol Istenteleniil, és kérellenül elitéltetett

1520. A Luther el vétetése Januarius 15ben 1520ba mai
Romában, Conclusiáltatott, s a' Bulla, melyben az ő irásai
bol 41 Cikkelyek miatt eretnekségek és jegyeztetnek volt, kész
volna Accolti Péter az Anconai Cardinalis lépésére meg
a' Bulla projectumat, a' Datarium Pauli Lörinth hijában
kérdezte, hogy miért kéttek vétája. A' Canonistáknak azonban
sietnek vala, hogy Eröjét a' dolgot. Egy részben volt,
hogy a' Bulla minél jobb Exequaltassék, a' másik, hogy nem
tett Luthert addig meg bünteteni, míg mentségét meg nem
halgattyák. Végre azon állattak meg, hogy a' 41. jegyzett
Articulusok damnáltassanak, s Luthernek is adjanak 60
Napot, hogy ha ezek alatt Eretnekségét nem retractálná,
ő is excommunicáb alá essék. Az egy Császárban bíz-
tak, a' kinek a' Papa Dorattsára sülsége volt: de
Leo abban el vétette a' dolgot, hogy Apostoli Hatalmának
ére a' végre Eltt [illegible]

kedra hogy meg nem Sudt ellenségé Lutthernek s az egész Nem-
zet Nehezen vette az Eck Nuncius Ságát, Luther is a' Dul-
lát csak az Eck titkos Machinatiójának Magyarázta, meg
érkezik Eck Augustusban Nemet Országban, csak el, bánul
mellett hidegséggel fogadják s a' Püspökök Nem sértnek exequalni
a' Dullát. Sőt a' Lipsai Deákok meg szalasztyák Dullástol Ex-
set Staybargh retiralta magát – Miltitz próbát tett még szau-
pitz, és Luthel Veitnel által hogy irná Luther meg egy szer a'
Papának melyben tégye a' Papát benyugosztja, hogy az ő ne-
mellett illetlen Leprui irásában Nemivoli tétlya. Nem nem
semmire sőt a' Dullának titkát halvan Luther Eck irását bo-
csát ki, egyet a' elsiéről, mellyet bátyánzoznak nem meg
mutat, és meg mutatta azt is, mellyen elatkozó Levelét
ütnek a' Misétől. A' más irása a' Babyloniai fogságról vala
ebben az A. sp. Egyháznak fogságát irta s minden tévelygést
fel fedezett benne a' mellyekből fel szabadittak a nyugmá-
gyokat a' Protestansok, ámbár ugy tetszett hogy szabadság
sramentumokról volna a' szo benne, Egész Papa Urodalmat,
Babyloniai Urodalomnak Nevezte. Eppen a' meg kezdett
munka' Luthernek világ elébé menvén, eppen akkor
szedni küldötték a' Vittembergai Akadémiának Doc-
tore Petternek kezében a' Dullát Luther ellen: De ugy
szóltak ellene állattak a' Bullistának: mintsem nem akar
ga formalitásában menni hozzájok. A' Luther kéke vala
a' Vittembergában: Mert a' Dullát s az Executorját is egy
formán gyülölték. Harmadszor probálá Miltitz hogy Lu-
therrel levelet irathasna a' Papával, a' melyből Eck

meg

meg fegyverezhessék, hogy ha a' Pápa a' Bullát quotidie
celebrálná. Itt is Luther dicsö ellene hangon, a' mint egy ollonárcha
lenni mert volna, s meg a' jándékba el tsalódék a' Herceg
Pápaságról épült mesterjéi Leónak. Ezt a' levél nem fog
tsodálatosképen találhatott Rómában. Luther azután irt Ecc
és a' Bullát ellene tett ének is, a' melyben tsúfolódik Hartla
Ulrich, és Carlstadt is, tsúfos azért, hogy nem különböztet
meg, melyek a' szentségi mellyek az Evangyelionnak, mellyek a' bo
tsalárdoto tsúfolásnak, a' damnált tsúfolásnak Előtt, abban
is hibázott Ecc. hogy hat más dereki, és fő személyeket n
veler is ki hívatott ellene a' Bullában, a' kit Luthernek
Barátjai voltak v:m: Carlstadtot. D. Dolsteint Tanár
M. Sylvius Egrammat, a' Norenbergai Lelkipásztor Pirckei
mert, és Spenger Lázárt. Ezek bosszankodtak a' melyen
tsúfságon: mivelhogy ezek parantsolatlya nem is vala Ecc
nek Carlstadt is 19 Octobris irt a' Pápa, és Római fő
lett is apellált a' Concíliumra. A Bullának ereje attól
függett egyedül még, ha meg engedi e' III Frigyes, hogy az
ő Országában ki hírdettessék. A' Pápa Legatusi Alexan
der, és Caracciolo a' kit egy Brevet vitt vala a' Pápától
a' Gáspárnak Coloniába, a' hova kísérték vala Aachenből
sergattyúi vala, hogy a' Luther könyvei égettessék meg.
s az után büntessék meg Luthert, vagy fogva küldje Rómá
ba erősítvén, hogy a' Nemes Fejedelmek is ezen voltának
Azomba Frigyes Tanátsosai által ki jelenti, hogy addig a'
Luther könyvei meg ne égettessenek, míg egyenes aho
ritó Tudós Dicsi által az ő Dologa el nem hallgattatik, és

Tudo

ére a' végre Ecc

Tudománya meg nem tsalattatik. Az Elector bátorkodott a' maga
országában a' Bulla publicatióját meg akadályoztatni azért is
hogy a Tsászár el közelítése vala magának. Azért is hogy
Erasmus által a' Luther dolgának igazsága felől meg vala
győződve. Colóniába bészélett az Elector most Erasmussal
a' kit meg mondotta, hogy Luthernek minden baja onnan va
gyon, hogy a' Pápa koronáját, és a' barátok hasát támadta
legyen meg, szalasztá által rajtában a' maga gondolatját
meg bötsátani és közölte III Frigyessel. Ettől esett Erasmus
a' Római Udvar tekintetségében a' miben azt tanátsolta,
hogy a' Római Udvart különben nem lehet meg menteni
hogy ha igazságot Dárius előtt egyenesre lépjük, és hogy a' Bul
la Eckivel el van a' dolog fektve. Ezt meg Romában ér
tették a' Pápa tanátsosai közül is mondatnak: mint
a' Tudós Tadolet Jakab is, Aleander, és más Curialistákkal is
deget probálnak igéretekkel hogy Luther ellen írjon Erasmus
de x:ca nem vetették III Frigyes éppen azért, még inkább
meg győződett a' Luther dolgának igazsága felől, s különösön
a' tanulóra Luthert a' Tsászári Ministerekkel együtt Coloniából
haza küldi; azt tsak azután nem akadályoztathatta meg
hogy a' maga tartományain kívül, Nemet Országnak más
részében a' Luther könyvei meg ne égettessenek. A' Tsászár
meg engedte ezt a' Pápa követének, a' maga örökös tartomá
nyaiban. Azt is meg igérte, hogy a' közelebbi Dietára meghí
ja Luthert. A Legatusok minden erőkkel igyekeznek ki nagy
kínálással. Meg ették Luthert a' Legatusok Mesterkedései, még
Coloniából apellál ugyan még 19a 7bris az Upsalai Concíliumra
s azután Decemberben 10kén ő pro ipso is gyűlti ő is tsegéli

gyóta

Gorára a' Vittembergábaw lévő Deákokat ' ki vépi a' Nap
lelet. Kapw oleibe, egy rogvsk xalott, ' aut meg gyujtvan
midőn égne, a' Jus Canonicumat, az Celt, es Emser riásait, a'
Pápa Bullajait bi veti, ' Nagy Triumphussal meg égeti a De
alok, es a' Nép lattára, omaw a' Tudállomo Népsel be jő a'
városba, kapja a' pemat, meg issa olaj tselekedetsiek, hi ván
vaw, hogy a' Cselt az ő riásait meg égetteik adjak azokért
kát, miért tselekedtek, es egy más munkábaw az damnábelt
Cellyeket explanálva, es olvastatva, adott ki még egy exaszirást
a' Gyonok paiaro, melyben ára tanittya meg, hogy mit je
lelyenek, ha a' Gyontato Pap meg kérdené, hogy olvastake az ő
Midőn ezek meg essek volna 1521 ben egy tudos Thomista Theo
logus Romábaw Catharin Ambrus a' Pápa mellett ki áll egy Köny
vel. Luther meg kapja ' hoppaw meg mutattya, hogy az riások
baw meg riatott Antikristusi Orpaja newegyébb, hanem a'
Pápa orpaja, fundamentumaul tévén Dan. 6 részét, Peleny S.
Ez az riása el tóltéttre a' Népet a' Pápa ellen valo gyű
lölséggel es utálattal. A' Luther Doktyai hámyak vala ela'
Pasquillusokat a' Péter fele ellen. Eneketet kapiérettek, mellyek
a' Bulla Nevetségre vala ki téve, sőt jórészbol pegengetteik
fel mint amott a' Falakra ' tsufolodtak velle. De el jött a'
Diéta ideje is. Mert az 1521. esztendőnek kezdetén Vormá ti
ában meg nyittatott vala, a' hol kér Valaszto Fejedelmek, ' több
más valasok jelen. A' Császár midőn Oppenheimba volna
Vormatziában utazvan, omaw ir III Fridriknek, hogy Luthert
homa el magával a' Diétára, igérvén, hogy Lelki igasságra
tanul, Lelki meg halgattatanal nem fog meg bűnhődni.
Fridrik felt, hogy a' dolog rosz felé fordulhat, irt a' Császár
ellenitereinek Chiores ' Loás ', es a Nassaui Greuenek, hogy
kérjék ki a' Császárt onon tselyáról. A Pápa Legatussai
is ezon

is ezon voltak, hogy Luther ne jöjjen Vormatziában. Mert egyá
Partjai bátt volna á' sereg fétől, a' Romábaw végzett ítéletet meg
Dózna alá vetni. Eng edett most a' Császár. Loimás vala a' Diéta
Eondola a' Politicusoit, midőn látnák, hogy a' Császár mind igyek
Zik magát erősíttem. A' Császár, eda' fratusok gyanusolvol
tak egymáshoz, ' kiáltok el jutva magábaw, hogy a' Lutherdol
gát tsudatew végzé. A' maga Confessionariussát Glapiót felvitte
eplőül, hogy III Fridrikez végezzék hogy titkossegos egyenésre
lépjék Luther. III Fridrik Glapiót egyhez sem botsátotta magához
hanem a' maga Politicus Cancellariussa Bonaw igazitotta, nem
fogadta el a' Glapió prejectumait, hanem meg mondotta, hogy az
ő fejedelme nem itte ide az, hogy Luther a' Diétaw maga mentsége
nélkül meg ne büntettessék. Akáudei is azon vala, hogy Luther
a' Diétara Ne jöjjen, hanem a' Bulla ellen ne equalkassék
Mert egy második Bulla is jött vala Luther ellen, Keun, Drévi
Igérettel oltogat vala ki, a' kinek be Jollait ha ketsetz a dologb.
' maga is a' Diétaw orak Luther ellen, es leste, hogy a' pereu
az ütéseu pereuk, melyet a' Császár ötlős tartományaib
a' Luther riasai el égettetteik, égetnéseuek el még más
tartományokba is. A Statusok ezzel nem állottak egyez:
hanem hogy halgattassék meg Luther. ' azonbaw egy ke
hány garáuens bé adtak a' Császárnak, mellyek a' Pápa
Romáiaira tsélozták, es kérték hogy a' Capitulaio pereuk
orvostalya meg. Ebből a' lett, hogy a' Legatustol sorgalmazott ed
ellen nem publicáltatott, hanem egy nyilvános parantsolat jött
hogy a' Luther könyvei adattassanak a' Császár kezébeu. Maga
pedig Salvus Conductussal 6 ik Martii Vormatziában utazzon

Meg indul

Meg indul Luther Ujjeitetvein barattyaitol, el hitetvein ma-
gával, hogy Vormatia a' lesz Nikie, a' mivel Constantia Hus-
nak: De Luther ejjpen Nem itthonnal Semmit is, es mert
a' maga igasajar, Jelentette Baratkjai y 16ik Aprilis, mi-
dón a' városhoz közelitenek, Spalatin arra inti Luthert,
nek, hogy ne jöjjen a' városba, a' hol el Gyülhetetlenek a' ne-
kedvein. Jelel Luther, hogy hà annyi ördög volna is Vorma-
tziában, mind a' menyi tetsik a' Jtteletben: még is be' mennè,
Ja' Jejjebb emlitett Napon Jtteletben jelenttel be' is hajtatott
Vormatziában. Masod Napon az Imperii Marschal Pappen-
heim Uttit a' Diäta elebe allitotta. Jtt a' Frevrii Electoi Lan-
cellariusa Eck János azt kérdi Luthertol: enged a' könyve-
kel Jtteljes mutatvan es mennè e'? a' bemelt könyvek Tudomány
vocaulása e'? avagy Nem? Luther mellett allo Schärf
Hyeronimus Juris Dr., Jt kiványa vala, hogy arra a' könyv
vek Nevezetsenek ki, e' meg lésen, a' masodik kérdés jelelé-
kére egy Napot kért Luther. Meg adtak. El telvén a' Nap ki-
all a' Diätara Luther Jt Semmitelen Jtteletnek, Grofal
Todtzak fel, hogy lépjek Luthert, a' pedig all vala közép-
ben egyik bátorsággal, tolan el menvén mellette bi-
tatják, Oráld a' Frevrii Cancellarius. Reá Endezi tudta
Luther, s: engedelmet kérvén ha illendö Jtteletnek Nem adhat
Nincsenek, meg vallya, hogy könyvei ö' irta, Classificállya
a' bemelt meg irt dolgok szerint t: i: vagy a' hitröl, es
a' jo tselekedetekröl. vagy a' Papairol, ja' Tolla el hitetett
Jrásokról, vagy pedig emberek ellen irt, a' kik a' Roma
Gyrannismust oltalmazni bátorlották: de attaia vette, ha
Vocaulása valamelyikét: mert egy es igasságnak meg

Ecke

kellene büntetödni, es a' Gyrannismus támaszt lapna, bele fol
a' Frevrii kérdi, hogy de Nem disputalni állitottak: hanem
mondja ki vocaulását e' vagy Nem? Ha ugy vagy a' dolog jelel
Luther ollyan jtteletett adok, melynek Semmi szava, Semmi szaga
Nem lesz. Azért akár a' Bibliának bizonyságával, akár más tiszta
okok. gyökerekkel légyen meg cáfolva állitásaimról, mert bá-
tor Conciliumot Nem vészek be, attól hibáznának, es hibáz-
hatnak: Nem vocaulhatok. Nem es akarok Semmit is meg tagadni
mert Semmi Nem bátorságos, Semmi Nem tanáttsot a' Christusnak
per ellen tselekedni. Imé itt allok Különben Nem tselekedhetem
Jstenem ugy segéllyen! Amen. A' Statusok, es Rendek el bá-
multak a' Luther bátorságán, maga a' Electos III Frédrik
most esmérte meg mikkel tiszta ö', sok ellenségei Baratkjaivá
lettek, a' Baratkjai meg Nagyobban betsülnek, a' Császár
pedig mai ellene Nem akarván a' legatusoktol kétségére
Lettek jelenti hogy mai proscribálnák Luthert. — A' Sza-
badsághoz három Napot kértek meg ha az alatt lehetne Luthert
valamire venni. Rendeltetett egy Concilio ára a' végre egy
Nehány Püspökökből, a' Mainzi Electorból és Saxoniai Herceg
Györgyből. Es a' Concilio kéré, hogy rászait bottsássa a' Csá-
ár a' Statusok tiszteletire, Luther azt felelé: ö' alázatosan kéri
kére alá bottsáttya tsak hogy az Jtteletben Nem Scriptura
rásokat Nem reputálják. Vehes a' Datarii Cancellarius es Pontü
ger, hogy meg meutsétsék Luthert most, azt tanátsolják Nekie
hogy az Eretnekségnek itélö székellyeket apellálja egy Közelebb
tartandó Conciliumra elebe, Ezt is ugy állatá, ha a' Concilium
is a' Bibliából Nem reputálja. Midön Leutmire Semmi mehetne
nek vélle kérdezték hát maga mit tanátsolna dolga felöl,
azt ugy mondá ö', a' mint Formaliel Csel. S. Jgy lészen a' dolog

Luther

Luthert a' Salvus Conductussal el bocsátják Wormatiá-
ból 26 Maji az Aláiader edictuma publicáltatott, melynek
ereje mellett Luther az ő társaival Neuer Crispából, pro-
scribáltatnek. Tudományát meg tiltatott iratjai tűzre ítél-
tek. Így a Fel elevenedett igasság oltalmazójával együtt látha-
tott meg ölettetni: de más utakon arattak, mégis Nagyobbról
ne lapott.

Meg esik hát az Edictum publicálója Luther ellen;
de Neum vala az a' törvényeire, mellyet reménylettek. Mert
a' Katholicusok hatalmasabjai Luther mellett voltak, s nem
igen volt kedvek az Edictomat a' maguk Országokban publi-
cálni: más felől a' Romai fiek ellen tellyesek voltak egyébi-
leggel, s örömmel látnák hogy annak tekintete hányattod-
jék. Maga a' Fejedelem a' Tanácsa Királyával I Ferenczel had-
dengetett, s nem álhatott utamia az Edictum végre hajta-
tásának. De még is még az első Diaetak le tsendesedtek
jonak találta Fridrich hogy Luthert baloságos helyre vig-
ye hogy ő Nagyobb tűnet gerjesztene, a' honnan a' Fridrich
tsendeléséből, Luthert midőn Wormatiából Wittembergába
menne hazafelé az útjában valami Katonák fel vették, s egy
Wartburg Nevű hegyen ejtett Castélyba vitték Eisenachhoz
Nem mesze. Luther így el ragadtatván az a' hír terjedett
el rolla, hogy ellenségei kezében esett s más tapasztalatlanok
ők, el Nem tudják maradott feltolhatni, hogy Luther még él
Mert ő ott magánossághoz nagyot vala ellenségei ellen, an-
nak tisztelethez való Szeremoniák, még mind a' régi találo
állanak vala a' gondolkodás meg ujulása mellett is, a'
Népre ő Szent Pétert a' mely a' Templom épületében látható tra-
dállott mint üldözik Luthert. Az Augustinusnak Barátok

lezdet-

lenségek Wittembergában az ujjitást; ebben egy előbbeni, a' liter
a' Luther iratainak tselle által járt volt egy része a' állatt az Ordo,
tol, alá s fel jöttiek a' Tartományokban, a' más része ott maradott
nagyak, de a' regulákban és az Ifi tiszteletben változtatni mulat
a' privát Ítéletet el törölni, a' Népnek az Ifi valtozásait mind
a' két fejei alatt apasztani. Egy része előtt a' Népnek, és a' Deákok
nekik ez ujjitás; de a' más részeinek Nem ezek jól, a' Daria
rol is meg Gondolkodtak a' Prior Held Konrád panaszolt az Ele
ctornak Fridrich, az Elector a' Professorokra és a' Capitulum tagjá
ra bizta a' dolgot hogy tsendességet szerezzenek, Carlstadt, Me
lanctont, Lutherus, Justus Jonas, Link és tagjai voltak a' Comissi
onak. Tudositják az Electort a' Zajmai okairól, s kérik, hogy
a' Mise abususait maga el törölje el, Ne vegye fáradságába a' Ha
tárokat, vagy Ifjak Nevek. Dolsecius Jonas egy más opinion
adott, hogy engedjen az Elector fabalságot kinek hogy tetsik,
világi hatalmával a' dologban Ne elegyedjék; mert a' régi fo
lyás erőket Nem örökölhetik s Nagyobb lesz a' veszedelem: Erről
Nem határozott Fridrich; hanem a' Tolgai mesterrel, a' kegy
elmes Professor és Beyer Wittenbergából; a' ki akarván Saxonia
i Cancellariusa is lett volna, hogy tartoztassa a' Da
rabokat. Halasztatta a' dolgot, hogy az idő és okosabbak: Azt te
szik a' Theologusoknak az Electort hogy ő lépjen az Ifi helyébe,
és a' hereticusokra Minden ellenvetni, de vigyázzanak a'
mise dolgában; Mert a' Csillagmondó, Sok templomok, tselda
Misék állanak fenn, arról jövendölnek egy el vesztes és
sok alkalmatlanságra fog ki Nyilatkozni. A Theologusok meg
mutatták, hogy a' régi Csillagmondó az Ifiatt a' sent irásra
és hereticusokra való tanításokról

BIBLIOTECA DOCUMENTARĂ
BETHLEN

szédnek

pedig a' Misséről s Cauonicá oráról. Enekéről tsak annyit
mot vagynak, a' Misét pedig Jeuu hasnálnak másnak tsak
tik halgathattyák, Gyapá Halárdság, s Tsudáktól a' régi
ve meg maradhatnának. Az Electot Beyer által azt jelentet
a' Theologusátt, hogy Neuu bánya, ha elébb olvasná, és tsinál
minden bánna nélkül meg gyözik az ellenzö felek a' M
Let hasontalanságáról: Mert egy az ujjitás könnyebben meg
eshetik. Luther Vartburgbo levelet tudatt a' Vittenbergai
aggodalmról: meg unta vala bizárva lenni, s próbát egy neh
tot, hogy megtsut a' Pápá ellenségei ellen bátorságon. Alb
a' Maynzi Electot kopogtatta fel leg inkább, a' bi az I
dulgentzia vásárt megtsut meg mérette vala a' Saloniai
Hálában, s az ellen Palatinnak minden levelei hasonl
lanok lévén, fót az Electot, és irta Luthei a' Hálai ujj D
lunn Nevü Mentsáját: de a' Pyontaiát sem adadalyoztat
lak. Luther arért irt egy ewesen Albertnek, olly ao magos
Fogadasu: mint egy Hitsebrain irt volna egy valmerö Pös pör
+ Capito a Mogun tiai Electornak Brandenburgiai Albertnek Tudvari Pappja és Cancellariy =ja a' mogy Hanyat Hegyenes özv. reform =matta Vitebr.
Jelel Albert alázatos ~~szolgaja~~ Hamgoz. Az Udvari Pap + Capito tu
tsebben leiri Luthert hogy tsinálla ez olyan hagy embert, ne
hogy többet ártsan az igasságnak, és az Indulgentziás histori
tsak annyit el pánt.

Vittenbergában a' Lármát a' Beyer Tanátsa és
az Electot Parantsolattya tsendesitette meg, Az
Augustinianus Daratok a' tett valorájok mellett meg ma
radtak, 1521ben az esztendö végéig Vittenbergában egy gyü
letet tartottak a' Miséről, Vallásunkrol, a' regulatol és
mind arolvol, mellyel az Evangeliumnak volnának végezés
hogy el tsüllödjenek. megengedték a' Daratok, hogy a' litto
mákra tettek el mehetnek, v. ott is maradhatnak, a' többi
lás

ár el tsüllödtek, Carlstadt András vala az ujjitok feje, Ugyan
sal Vittenbergai Archidiaconus a' Cathedrális Templomban
egy Tüzet az ujjitás mellett egésp a' Pháriseusig, vel
gyült meg a' bajá Lutherneh, Daraitta, volt a' Mistica Theo
logiának, ellensége a' Scholasticának: de ennek is a' Lab
ürtsusából Neuu tudott ki vereteni. Mi a' bün — Abrahám
tebelé a' keresztény tellek állapattyárol Lat. tsapás mentsü
leg bizonyságok ebben. A' maga mérsékléssét Neuu tudta Carl
stadt tsak prédikállatta vala a' Neppnek fülein, hogy a' mit
a' Pápák rendeltek a' mind utálatosság és Istenteleuség
ugy hogy a' Nép egy második Ilyet nézett be me, a' ki a' Dar
okait fel forgatta. A' vasast, és a' Déákok ez ö' vezérlése
alatt ösve adták magokat, s minden Ceremoniákat az Is
tisztelettöl ki vetették. Az oltya fel emelés és a' Miséletel
hagyták az Ur valtsoját mint a' két fán alatt vették a'
Képeket a' Templomokbol ki verették, az Oltárokat fel forgattak
s egésben uj Formát adtak az Istisztelethez.

Nagy lármával folyt ez, ugy hogy még a' Tanátsot is
regel is meg tsalattak, de Carlstadt Neuu hajtott semmire
Melanchton s a' több Professorok is az Urfiaknál passivek vol
tak, Ugyan tsak az Electot egy Commissiót rendelt a' Tanátsegi
egy Nehány Consiliariusaibol, és Beyer alatt, meg állapodott,
hogy a' Misse Neuuetül fogyon, az oltya fel emelése marad
jon el s más Ceremoniák is el tsüllödtek. De ezért is emelyke
dések a' Carlstadt alattya allyas Carlstadt, és a' több
ujjitok is ugy láttnak, hogy a' Luther helybe hagyásába biz
tak. Neuu igaz, hogy a' Luther bosszantására tselekedte volna
ezeket Carlstadt. elég ez, hogy idö előtt estek ezek a' változások:

Mert

Mert még valaeuek erőlteuek a' hitbe
Miklos Carlstadt, és Didymus Vittemb̃ergábaŭ ey laimá-
ey pompás városbaŭ Zwickaubaŭ és a' Vallásbéli uy jéttás Na-
tüzet lobbantott fel: Mert a' Saxoniai Diétábaŭ mára 'Nép
ez ujjétás tzélra el fogalma vala. Hogy jol jöjeŭ li a' do-
log a' vezérek akarásától függett. Zwickaubaŭ valami
próféta tsinálók és más Tudatlanok lettek a' fejek. Leg neve-
zetesebb közöl †Münczer Tamás, ő és Társai verbuválták ma-
gok mellé emberekét. Nevezetesen a' Pappo tsinálók †Storch et Mi-
kos Ns Apostolt, és Ns Tanitványokat fennéll a' Xs példája sze-
rint s mind a' Xs Jni mélrósággal tanit vala. A' Nép az
uy "Prófétás Evnekre, de a' hü város Zavarba jött. A' Pap
Haŭsmann Miklos két Diáconussaival ellenek állott, a' Ta-
nitók a' Valmeröbbeket fogságra vetette s ey most a' laima
meg fojtadatt s az ujjitások Neŭ mehettek li. A Szere-
tein szabadságról való gondolat el fölsötte volt a' Nép nek
fejét, s azt és tartották hogy Istentől hisszattatnak vol-
na a' jobbétásra. A' tzélbeli, a' melyben reformatio alatt
főlejeŭ a' hereszteg, azt tagadtak, hogy mind az olosággal
mind a' Jézus tzélyával ellenkező dolog volna a' kit-gyer-
mekeket meg keresztelni: azért az hagyományban tzeremónia
a' kis Gyermekektől, s ötet ha meg keresztelik is, amaz mint
ha meg neŭ keresztelték volnak: azért meg állapadatt tor-
ban tellenek a' keresztségét végben vimi. Immediata re-
velatiokat hánytorgattak, és a' Xs országának fel állí-
tását álmodoztak, a' keresztségről való állatosok, Nagy pe-
per üröltek a' bé olvasás fölbe is. Egyebáŭ jovo ennek Luther
- Miát Ennül Vittemb̃ergábaŭ menének panaszra, hogy ő ai
tatta

+ Vid Apostolorum Sich Millenarium de in Thuringia Textu

tatlanul tüdöztetnek a' Professorok az kérték hogy az ő tudo-
mányokat confirmálják. Melanchton maga el bámult az emberek-
hogy ő ey olyan régi dogmát meg mozgattak, égarnak látta
tatni állatásokat s ért is az Electornak, hogy birja Lutherre
hogy ennek tudományok vizsgálásra sék meg; mielőtte tüdöznék
Az Elector válaszol Melanchtonnak, hogy azokkal az emberekkel
ne conferáljon, Disputaciora a' dolgot Neŭ tellbotsátani
mert még Zavar vagyon most is külömbeŭ is a' Hereszteg,
ről való materia Neŭ olyan fontos. Melanchton le is hagyott
golla: mind ezért hogy maga és mások fanatismusnak látta
a' dolgot, Neŭ is akart olyan publicitast tsinálni belőlle. Maga
Luther is, a' ki a' dolgot meg értette azt javasolta Spalati-
nak hogy a' Fejedelemnek ne engedje hogy tüdöznek azokat
fanaticusokat, mivel az Ns a' Germekekben is, mint az
emberekben meg tapasztalja a' hitnek erősségét a Mar. 18,19,20.
Luther. Ert a' tzélbeli fel is hagyták. de a' Carlstadt ujjitta-
tási orél és helyben hagyták Ők revolutiojával a' Népet elsö
detették. ellen a' Laima Nagyra menni a' Reformatio ellenségei
mint a' Saxoniai Herczeg György s mások lépjenek el ne omni
ez ujjitásoktól. Ők a' Norenbergai Imperiumi Tanátz a' Worma-
tzki Diéta végzéseit executioba igyekezet vemni — Erasmus
és az ő Barátjai is tápolták laitvai jövendölésekbe bé tel-
jesedését, a' kit az ujjitásokból több rosszat, mint sot jövendöltek
Egy Lutherre vala szükség ő néki is vetette fejét a' veszede-
lemnek, s Wittenbergbol 3dik Martii 1522dik ben meg indult, s ottyából
irt ey levelet az Electornak, páudéjáról. Meg jö Luther Vitten-
bergábaŭ s Nyolc Napon ey más után prédikállat a' fel laima-
dzatt Népnek, s olyan határozatban, olyan élesen, hogy élesen
tollása

Müller Tom

Apay Elek

hollása. I az emberelher allalmatlanitott erőssége a' Nép
is tsendestséttek. Carlstadt Wittenbergi Lutherre; midőn látta
hogy az ő dolgai lassanként romolnak, a' Luther beszédjei utá
az Elector Luthertől azt kivánta, hogy vigyen egy levelet, m
ger meg mutathassa barátjainak, és a' Nagyoknak, a'
meg tudni Luther, hogy miért jött vissza? Ezt Luther meg tette. Vi
Hazába érvén tanitmányi dicsőn jött egy Commodum jött a' Reform
tiora a' Luther. Sok tanitványi közül a' Kleruse egy Nagy já
mas le vetett a' Papiról a' Nőtelen életet, házasodni kezde
tel egy másra, s ezzel az egy házas barátok a' Nép el Neve
ba jövén bizony terjeszteték a' Luther tudományi, s
minden Papismust gyülöltetett. Bernhardi Bonifacius fő
Erfurti fő Tudományban Neve Barát volt az első a' ki meg
házasodat Lemberg Bragoste a' Magdeburgi Megyében M
bert az Erfurt meg fölfutotta: de ő a' Melanctontól ki fabot
kepeivel meg fzelelt: mai a' házasságról való Értekés disputát
tatott. Melancton, Karlstadt, Amsdorf Tamás, s több Witten
bergai Professorok meg voltak arról győződve, hogy a' Papok
házassága helyes. Luther Disputációt tett a' Pap, és a' Da
rab között, a' Papot helyesnek tartotta, de a' Barátok közül
kétségeskedett, mint hogy votumok tárgya a' Nőtelenség.
De ezt a' kétségét is meg fejtette meg mutatván, hogy
minden e' féle votumok az Ur parancsolattya, a' Keresz
tyén szabadság, és az olthatás ellen vagynak. Ezen mun
kája Lutherneh a' Reformatiora sokat tett. Mert a' Da
rabok trappistáinak hagyják vala a' Castromokat, s házakat
toltságból hozzá tartották magokat, a' kik közülök a' Ve
lamal alatt maradván Mesterségét ezzel volna.

De több

De több Nyert a' Reformatio s a' mostani Szüra
ra a' tsendességben Melanctonnal a' munkája által. Lo
Communes Nev alatt, a' melyben ő a' keresztyény Tudomány
nak Fundamentomait, mellyek S. Paulnak a' Romaiakhoz irott levelé
nagyobb Systematicus rendbe elégetve a' Melanctonnak mie
lőtt adva volt ki leg elsőben Luther 1521 ben A világo
sabb része, a' Népnek Nagy örömmel fogadta; mintsem
Nyen Theologicum Corpusnak nem látszik volt, a' ma
ra meglátás és az ő adásában Tudvalevette a' menyből s di
csőségből mindenfelé; mely az ellenségei is valóban tiszteltek
a' fiatal gyülöltségét mutatván is hozzá. Luther pedig
a' Cancorba be térésnek mélyebb ideiben. Ebben a' könyvb
Melanctont az olyan Fundamentomokat, mellyek mysteriumok, csak
meg emlitette p:o: A' szent házasságról, szentségről, a' ki
menyéről, a' bemenő bűn let szentségéről, azokat pedig böveb
ben ki vitte, mellyek az emberrel szemben állapatja
ról, a' bűn következéseiről, a' Jr által való megszabadittás
ról s egyéb szabadulás eszközeiről szóltanak. Ezekben is sokat
változtatott a' könyvnek sokszori editioja alkalmatossága
val kivált képpen a' szabad akarat eredendő bűn és a' jo
tselekedetek felől több több meg határozással adattak elé tőlle, egy
pedig mint Luther, még szükségben meg disputálta, meg
fosztván az embert a' szabadságtól.

A' Melanctonnak könyve s egyéb könyvül állatok mai a'
dolgokat annyira ütötték volt, hogy a' Luther követői egy se
sem formálták olyat pedig, hogy el nyomni lehetett volna
lenne. A' Nép kénes orsságon mellette volt, a' Romaiak
vat a' Klerustól az akalmatosságot elvenyerte, a' Nevtu
dosai: a' Jobb Melanctonnak könyve által meg tsendesedett
Luther Bibliát is adott a' maga Népének kezében, az egy

ő azért

Testamentuma is 1534ben Vittenbergábann egésszen ki
Nem a' ley jobb Fordittás, de ára az időre az egésség
jóltéteire igen jó volt, s talám jobb. mint ha Nagyob
hületi Fordittás lett volna; a' kik olvasták, s ezt tud
tálvain a' Luther állatásira benne Nagyon öröndö
a' vulgata feletteke hangoztatt, a' könyvek Canonica
kiteket is a' foglalatból. igyekezett meg határoni, a' me
agg mint ő a' hit tudomanyit téttem fontosson, meg gyönyö
adjak elö. Ini könyvek ha. bátatus rita is v. Hamis, es fa
lás erösitven, Rom: 3:20 Az inspiratiot az irott aggadta
hogy az irásbeli szabadságokat meg nem törölte sőt meg vala
tá hogy sokaban hibázhattak, s hibáztak is p:o: Cseh: 7:2.
Moses, és az Istvan beszédi között vala külömbséget a' feledé
Legnek, és figyelem hijjanosságának tulajdonitja, az ő el
Legivel való vetekedést is sok javára folgál a' Reforma
nak, Azok közt most említö volt Neveretes egy sorosát jó a
Anglicai Király VIII Henrikis a' maiskis Erasmus. Henrik
dani volt, peretle volna ő is a' Romai Udvartol egy Titu
Lapni: Mint hogy rigyelte hogy a' Spanyol Király a' Katholi
aus volna, a' Fauda Christianismusnak hivattatott. Luth
a' Babylonicai fogságról irt könyvében a' 7 Sacramentumaba
is fel forgatta volt, ezt valaszlatta a' Király themaja ánalo
sendalra a' 7 Sacramentumabar, mely könyvet Luther ellen
li adta volt, még 1521ben A' tiéle el érte a' Papa Defensor
fidei nevet, mely titulussal ez ma is- Az Udvari Papsáj
Második Salamonnak neverte. a' Munka egyenge Scholastica jó
vevényel sellyét ki mutat, ugy hogy Ecclesiastesán a' Papát se
li titkaiy abból Neve olvasmanya mint Henrik s még is vobak
a' kik ezt a' munkáis' mesterének tartották, mert Henriktől annyit
tenn tettek fel. Luther 1522ben felelt reá deákul s' a' toro
... nás fövel

fövel ugy beszél: mint egy Ember. Emberrel, Hathatosan,
nem kimellette; hanem tudatlanságát le mutatta. A' meg
alázott Király többet nem tehetett, hanem közönséges Emberhez
Györgyhez a' Saxonicai Herteghez, mint az Electorhoz III Fri
dérhez, a' kiket kellek boldogságára kért, hogy az egy Secta sza
el vagyak törölnék el— György válaszol, hogy nem lehet— Az
tudor, hogy győzném meg Luthert. Luther csak ugyan ára a'
engedségre menet, hogy meg közösse Henrikkel egy alázatos le
ellen; de a' mely mentheto által, hogy a' Daniai Király Chri
stiannus vette zsá biztatvain a' jó közönséggel, Sokugyan
ut az irását Luther mint ördög meg bántá. Erasmus állott
ki amatan, a' ki az Angliai Udvarnál s Nemzetnél Nagy becsben
volt, s kikerésben a' vago ennap is volt. Ha ő Angolus barátjai
nak leirásire, s azért is, hogy Luther oly gondolatlan lépéseket
lépett. más felöl Hatvan tól meg bántodva lévén, pennát ragad
Luther ellen; de szemben hangal, egész bétsülettel, a' maga vé
delmeit eli adja, és kétségeit a Luther állatásiad ellen egy
munkában Diatribe de libero arbitrio, seu Collatio Desid
Erasmi Rott. 1524. Ebben meg mutatja Erasmus, hogya
mely pont részbeli kellyek kártalanab, az emberi szabadsá
tol meg Zsoltári Magyarázatinak második részében is: Lásd
Plankas geschichte der Entstehung des Protestantischen Lehrbe
begriffs a p. 114. 116. IV buch: Felelt Luther 1525ben ellen tá
madtájában, de Servo arbitrio ellen Martin Lutheri ad Des. Erasmum
Roterodamum a' vetekedést a' fellyebb említett munkában a p. 118—138:
Amban Luthernek erősségei erőtlenek voltak az Erasmusi
her lépett, mindazonáltal tapogatozva és nehézkes rivalva E
rasmus, gyengébbnek lettnek; mint Luther, az ő határoro
ssan magok hangjaival.

Még erősebben szól mint a' Luther vére, és szavja, ugy
hogy mondhatnak alkalt. Amban a' Zsidai örökös birodalmait
Cseh Országon, Magyar Országon, Brandenburgban, a Györgyi Her
teg birodalmaiban öldöztetett, a' Diétától Condemnáltatott.
a' Papoktol

ő' azért

a Nagyoktol gyülöltetett. Egyedül egy Electortol patroc
tatott vagy toleraltatott mint, a' Nyomások még jelly ebb
melieb, és Mártyrokat szerentsb. Némely városban a' ha
fiak el végeztek, hogy a Reformállyának, s az nap végre
hajtották. Így esett a Magdeburg reformálása, 1523 ban
Junii, a' hol a városiak 7 Pap venerálása alatt a Magis
tus eleibe tették a' Reformat tzikkelyeket, hogy kik
tan prédicálhassák az Isten beszédét, és hogy alatt ospa
az Ur vatsorájait. A' Baráthok ellt, lettek mehessenek e
ha meg maradnak pensiot Capnak, de egy Uniformájokat
gyet is a' regulajokat ne tartsák meg, ha tettek meg ha
Sodhatnak helyben hagyta a' Magistratus s az Electorral
Zölne s Amdorfot prédicatornak li tették, az Imperium jo
Gaudiussat szamba se vették. A' Mainz mellett való Treuen
ban is így esett meg a' Reformatio, Aubais Nagyobb tarmain
egy Armata kroncuberg Henri hatalmas Nemes ember által
Mindenfelé mentek az ujjitások. Más most Luther maga meg
valtoztatta a' Liturgiat, az Isti tiszteletben való folgálato
lat, a' Canon missalist el hagyta, a' templom kintsei jo
vegre fordittatta, a' Caljat mega is levetette, s az üre
Klastromat az Electornak által adta, elég Saloman kivül
is terjedett az ő be folyása, Brussának Hertzeg segge vele
valtozásait helbe hagyta, és a' Hertzeg Albert Hárasz
Lágait, mely által a' Nemet ordo Brussiás egészben el vesz
tette, sok Apátsagokat, és Darabokat a' lit a' sai Hertzeg
György Diliojabol el furottak el fogadott, és mendel hel
Get pernelt Nékieb, el Mindenem valtozásokat, a' Nemet, és pon
tsi Országok politica Historiajabol meg lehet magyarázni
és a' Diétakbol, melyek altal estek.

A' Vormáthiában tartott Diéta után 1521 ben Károly
nem mulatott Nemet Országon, mert a' Francia Király fe

Teut

autis Navarrában mar a' hadat el kezdette volt. Németland
rebellálva volt, ide tellett Károlynak sietni, az Anglus Király
III Henriket is fel migerelve tsercuh ellen; X. Leo is az ő Helve
lus Katonáival Károly mellett állott, az a' hadi épületek, ebeloz
mul volt az uj Secularisak: Mert a' Csápai a' Nemet Országi
dolgokra nem fijelmen hagyott e' miatt. Enal nagyon el vonodah
de voltak még elég hatalmas ellenségei az uj Secularisak
György Herzeg, a' Brandeburgi Electot, a' Papi Fejedelmek, Ja'
mu több Terdmaid a' Csápai testvére az Austriai Herzeg,
ci M. Országi Király ereiben. Enel a' magyok statusában ült
dözték: sőt Ferdinánd a' Diétakon egész épületeket tett a'
Lutheránok Secta ki olvasására: de a' gondviselés akadályt vetett
planumai ki vitelének ki olvasására, holinan a' Török Csápai
ő hodolo táborával. Dets Lapáig ment V.ő el vonta mint
Ferdinándtat, mind a' több Nemet Statusokat az üldözö, és meg
ölő planumtol. A' Nemet Országi Fejedelmek is ápva voltak
együtt vepve, minthogy Nemellyel a' Diétarol meg bünetettetek
a' liter exequalni tellett. A' Statusok közöt volnak Lutheránk
párthogai; maisok pedig egyenlőtlen volnak, mintsem üldözhetnek
volnak. A Lutheránsak perzecutziójára történt az is hogy 10ik Leo
1521 ben meg holt, a' kinek helyében Károly olyant ígyekezett emi
ki ki a' Francia Országi ellen való planumait legillye, és o' kiál
tal Olasz Országot el nyerhesse ezt a' maga praeceptorát
VIik Adriánt találta leg jobbnak, a' ki külömben is érdemes
volt a' Péter pénzre, de a' Hierarchia praerogativait oltal
mazni nem tudta: mert emberteg esebb volt, sallyngalva a
Vallás allapattyát: de erőszakkal be nem menni Nemet akart, ám
bár Cardinalis Soderini a' Cardinale Collegiumba azt tanás
totta, a' régi példákat hozván elő: De Hadrián emberteges
elme lenni — A' Nemet országi laimak egészben a' Papság
Jovallásának altal adását tulajdonitotta, és az egy hári fenyitsek ha
gyatásának. Imez magyarázta a' Reformatiora való törekedését.

ő azért

ö arcza maga avval alarta orvoslàsu à' dolgot, hogy végtére
lyon, à' Planumot a' Norimbergai Diàtaval elébe is terjes-
sette; de a' halàl à' lì vitelbe meg eltòrte; mert 1523ban jul-
g holt Uràma a' Pàpai szèket Sz. Hagyott Julius a' Medicis,
VII Kelemen Nè alatt Erà vàlasztàsi az egyhàz baràtjai,
ban szèlemzet örtett; Mert làtni vala vala, hogy ö' Neuvet
Auditorsa Nyomdokàt fogja követni. Egy Szèn, savak, az Olasz
statusi làzàsu mindent fogàsaiban jàrtas Prelatus volt
Sol hamar V. Karollyal Collisiòba jött Sz. alatt a' Német
Orszàg tanàcskòzàsa, az ö' fogasairól Nyugodatt. Ezzel volt
a' kedvezö körülmènyül àllàsalo à' reformàlàsnak.

1. Diàta elö Norimbergàban.

1523ban Gyült volt az új Diàta Norimbergàban
egybe Oculi vasàrhasjàn; a' mint a' fö propositio vala a' fö
kòtöt ellen valo segìtsèg, a' mit màr pusztìtnak vala a' Mo-
gor szèlemzet — s' Austria, Bavaria s' màs szomszèd tartomànyok
is szèlemzet vala. Lètö volt a' segìtsèg, s' màsz 6a Maji arado
a' Szàpàni àrvàdàra meg valo hatàrozva, és a' Contingen-
tia. a' Vallàsrol itt semmi sz. nem volt. Egy 2ik Diàta gyült
egyan ezen esztendöben 13 Nbris. Ezen jelen volt Cheregati
a' VII Hadrian követtjè, ennel a' panaszszal, hogy a' Norma-
triai diàtan nem èrtettetett mindenütt, sürgette ezen
Autor, olaszi advàn maga is: de a' követ mistruet ujàra még
többet bizvan. Azt sürgetven kèrik, hogy ugy ozzanak, mint
a' vallàs szàradàsàval a' Politicai hatalom is megszoradjon
ajànlotta magàt a' reformàlàsra, kèrik a' mi a' papsàgot
illeti — Meg vallotta, hogy még sok abususokkal èlnek, és hogy
a' szomlokság a' fötöl fizàsgott alà a' tagokra; igèrte ezèn
hogy ö' a' Romai udvaron kèrdi meg a' Reformatiot, s' igyeke-
zik mindent meg jobbìtani, sőt kèrleni magàt ùra, hogy
a' szàzadok vègi panaszàit meg orvosollyà, mivelhogy Auc-
toritasa a' Nemes Nemzettel vak concordatumot meg rontotta
ère mind

ero mindjàrt az à' vegyès edictt, hogy a' sok szàradoktol jogva
a' Pàpàk àltal edictt terhetsègeit à Nemzetek fèdjènek egybe
kèllyèl az orvoslàsàr igèrö Adrianak. A' sòkrèt igyekezik
meg alàdàllyoztatni, de a' mulà meg lèpèsèt 100 gravamenekben
s' ezt a' fenyegetèsèt is hozzà tettèk hogy a' szàzadokon ezen
vègi terhèket meg enyhìt, s' tovàbb Nem szenvedhetik s' habozo
gyors èdö alatt a' Romai Udvar Nemet orvosollya, öt ki' tòltèsèben
sz. Sirèlet, mellyel àltal tòltet meg menthetnèk. Ez a' Diàta gon
dolàsa Nagyon kedvezett a' Lutheranusoknak: mert addigmàig lan
dolta exequalni az Edictumot; mig a' Pàpa èpèsèt Nem làttyàk
ezt a' Pàpànak is meg irtàk hogy màr exequalni Nem lehet, mert
sok ugy informàltattak hogy az az Evangyelium tudomàny el Nyomà
dozva vdua — Azèrt tanàcsolàk hogy a' Szàpai egyet èrtèsèvel
Strasburgban, Koloniaban, Mentzben, Metzben vagy alàsmèly
màs Nemet vàrosban tartassàk egy Concilìumot ezt tudo malva
sok ott dòltsèk el a' vallàsbeli vetekedèseket: addig pedig a' Sacra
ai Hertzeg vigyàzni fog, hogy Luther Le ìrjon többet, No is pro
dictàljàk azt a mi làzàsra kèpes, a' mit Nyomtatàsk az elöt ahon
ezt ö' emberekkel meg fogjàk vizsgàltatni. Mennyit külömben ezzel végrèt Diàtàk
a' Normàiàitol: meg is az utolsò trèlly ellen az Electo követte
Tiltàssal fülep protestàlt. Respectabili volt mit a' Lutheràn
sok ereje, egy hogy a' Cheregàti passzusa Oseandert, és egy nèhàny
màs Nòrimbergai Pàpot ellen is hàborùlàsa vala. Hijàban pa
nàsolt Adrian a' Csàszàrnak is, semmit sem mehetett, sőtgya
mubo jött, mirtha fogàsolo lemenek ajàulàsai: de a' dolgot a' vègi
sàsàra alarra hagyni.

VII. Kelemen 19a 9bris 1523. Pàpàvà lètèn semmit sz. ottan
a' Nemet Orszàgi dolgokra fordìtotta, làtva, hogy bajos helyre hozni
a' mit Hadrian el contrahàlt s' egy szavàsz követtjèt Sràmpegiust
küldette Diàtàra. 1524ben ö' forgotta a' Normatziai èdictumot ere
Auctorjàt, tellyessègel Nem emlèkezven a' Hadriànak àltal
àdott

adott Gravamenjeiről, ’s Neuert Statusaiba. Miben a’ hatalmas
ars emlitetteik, felele Campegius, hogy Frielcuen azon szép Gra-
vamenekre Nem latta 3 Exemplar jött vgyan Romába, de nem es
mertekik a Statusoknak lenni, hanem csak a’ Romai Fiskellen
Legeitől Elpisszetteik. Mutshon a’ Papa mélossaga ellen vagynak ne-
mely tiszteletes, Nemelyek pedig Haretica praetensiok. Arrais’ and-
zol Nem is tagadhatnak. Azonba a’ Csaszari Orator is elé állot
Haumert Janos, ’s jelenti a’ Csaszar kéréseseget a’ Normabi-
ai Diétum el mellőzésiről. Ére az a’ végzés esett, hogy mindeu
hatalmassag a’ Luther ellen való edictumat aequalrassa, Concili-
um gyűlések, és a’ közelebbi Diétan, mely sziabo hirdetik[ő]
Ben Januáriusnak, hogy mig a’ Concilium meg lesze, a’ Val-
lás dolgában nic vegyenekek. Ez ellen a’ végzés ellen a’ Saxon
ai közet ujra Protestálc, ás hasonlo a’ Statusok mas modot
sol lelletc tanáltosni az el nyomás eiaiut, a’ melyek szamabbak
es ki vehetőbbek legyenek.

Nagyod Nehezlek ’s Haioly a’ Norenbergai Diéta végésére,
melyen ő jelen Nem volt, hogy az ő akaratja nelkül Concilium-ra
apellalnak a’ dolgot, es hogy a’ vallás dolgait sziabá Diétatol
tal ki. Mert Haioly egyedül kivan vala mindeu mindenekbe lenni
melytől felsel es a’ Nemet Statusok, Campegius a’ Bolognai Pü-
pöl Erstek közi vala az ujj Blasphemiat, hogy ki a’ meg hason-
lats felol közül egyiket magod rószére hajtod ’s még egyan azon
esztendőben t:i: 1524ben Regenspurgba Julius 6ra öpse Jöneb
a’ Statusok a’ hova meg jelenc Ferdinand es a’ Legatussal ’s
Confederalnak magok közöt, hogy ez pigaibba a’ Vormatiai edi-
ctumat exequallyak. Az Jtt tapasztalasban semmi változast Nem
eugedneb. A’ hol Vittenbergaban tanulnak vissza hiszik, ott
tanult Papoth hivatalt Nem adnak, es sokal mindazaz el tö-
vesnek, a’ mitsel a’ Hereses ki gyomlalasnak, ebben pedig egymás-
nak erövel, es tanaccsal segéllenek. S abban is meg egyeznek, hogy
a’ mendo-

nagyol Statusaiba vigyék be a’ Reformatiot, a’ melyet az Anya-
szentegyhaz kibain Legyellyenek. Campegius Maga, hogy a’ No-
tibergai Diéta pauasparnak leget legyen, Epistt ottegy Ele-
mat a’ Reformalaistra, de a’ mely tsak aprolaigbol allott, a’ fe-
hirdeget Nem illette, az alsobb Papoth el Nemeztatta tiltotte,
ugy a’ Nagyobb papoth több hatalmat adjon, ’s azert otta Diétan
pa vetettek. Jtt pedig Regenspurgba az ada gyült Statusok
ki, ’s egy Nehany Articulust Epistenek, mely ek tövén gyanaztak,
nek el Statusaiban, de azokat is Campegius ugy igazitotta, hogy
egy tsak az alsobb Clerust illettek — Enes volt a’ többi hogy
nyolot Pappa Ne tegyenek, Erdemes személyet bejenek szapolta
emmi papi beneficiumat, v. hibatal ásuba Ne botsattassek. Mi-
den 3 esztendőben Nationale Concilium tartassek. Minden esztew
visitalgassak a’ Piispökök, ’s ha meg igazittani vala
ugy a’ Papa, vagy az ő közelto vigye tőlletekszegre. Ez a’
Confederatio meg esik: de sok hatalmas tagjai az Imperium
nak Diéta nelkül Reformationis szükset latnak. Masok pedig
lettek hogy az elenlező fellel ki nevettek magokat. a’ midőn
reformalnak fegyellerelnek, es igy a’ valosagos Reformatorok ellen
nek vala, kiből allott a’ Confederatiora tsatlakozott
a’ ki Bavariai Hertzegek, es egy Szomo Piispök — de egy Ele-
tsen Le; még György-Hertzeg Le, A’ Eredett meg esett. Ferenc
Ferdinand Campegius a’ Nagyobbakat, ’s ozsan tsak a’ jo alkalma-
tossagra tellett vigyazni Romában, hogy midőn ezek a’ ellenlező
Felek Felek a’ leg Nagyobb tsapas, ugy is kövödött a’ Planum
hogy a’ Nemet Orszag szabadsaga szinte bele vesett.

Vespedelem Fenyegeti vala a’ Lutheranusokat a’ hatalmas
Confederad miatt: de a’ parasztok fel támadasa mind a’ ket
felet nagy dologra függesztette. Mint egy Sebes tüz ugy terjedett
el az Orszagokat a’ Revöletes Svevian kezdve, a’ Rhenus Duna
es a’ Jenuai to mellyéket, Frankoniat, Thüringiat, Szaxoniat,

Csapor

Stoporifonnal egymásra, xcá ütnek vala a' Városokra, és el-
tiztetnék, fel dultak a' Nemesség Tsoportyai, el égettek a C
fromatot, ha egy helyt verték ért három helyt fel clevenc
tek xcudetlen vala a' tsoport, ugy hogy a' gyalerlott Lan
nátt hatot adnak vala. Ugy feltik Norpegon 36000 Paraf
pest d. En különös jelenés, hogy a' Nép egyszerübe különbül
fele arpejobba fel állott. De ez ot dolgozott mindenütt A
Reformationi mozgások Jézustis meg mindenütt öles a
vallásos tudakozásokból egy szót sem hallott a' bé Nép fejébe i
a' midőn a' vesztedő felek közül mindenik a' maga s
tsinálta a' Népet Nyertani, a' hiresztyén szabadság a
a' Nép Neve értelmébe, a' vallásbéli xcudetlenségeket me
se ki terjesztette — Wemid azta az első tüzet a' hel
Nép a' Vittenbergiai Hertzeg Ulrik járma alatt gyakor
ornak tovább: mert a' Nép a' vallásbéli vezetőjét
mindenütt fel vala, es a' fanatitcus szakadozással fel üzetv

Nagy a' Nép Nagyaitol vala terhelvek is vala hát ar
egyenesen; ámbár sok helyt a' Nemesség és Papság Nyom
lai is adhattak volna az okot a' fel tételre: de rövnyire
felis igazgatás helységéből voltak a' fő tanátsosok, a' mo
mellyel a' Reformatorok a' vallás dolgát mentették, nem
épen ebig vigyázattal volt. A' Luther tüzes irása, az ő
bátor szó ki mondása, az a' Heroicmus, a' mellyel a' ma
ga dolgait Jn dolgainak mondotta, és ellenségeit Jn d
bunságeinak nevezte. A Nagyott nem lehetlenné tőt az
Jn ítéleteivel való fenyegetés, ha az Evangyelium ter
jesztésének ellene állanak a' Népen nem várt szenvedé
sitlik. De a' helyzetben vád, hogy Luther ére tudosít
volna az ő magá viseléséről a' tárna alatt, sőt adazára
hogy tsendesittse, sőt az igyalmatlan burgonyás a' mi
dőn szép móddal semmire se vihetné ölet, mellyel a' tárna
dolat üldözte elegyá montsák Luthert.

1523be A' Városok Ro Articulusokat adtak a' Palat
natusi Electornak eleibe, mellyekbe az Evangyeliom hely
ne

ge állitsák sőt az Jn beszédje praedicatorjaikat leirták ugy pedig
hogy papot ők választhassanak magoknak, minden mesterségtől
Bibliai hellyekkel támogatván p:o: A' vadászatokról M. 1:28.30.
Ebből meg tetszik együgyüségek, ugyan tsak az Elector
Sachsenben és Melanchthon tüldette opinionért: mert ugy ü
vallják a' paraszt ok és: Melanchton az egész dolgot ma
kiának tartvan a' Szentviselőket leszentette, hogy mint Gil
vasokat, és tolvajokat üldözik, Luther pedig a' Püspökök
kép a' lárma dámák. mivel az Evangyelium ellen dühös
Ednek ő e' mellett nyomásaikkal a' Népet keresztyén e szére
vették. S tanátsolja, hogy okosan, és tsendesen bánnyanak
hellyes leirásokkal augsburgiaknak; mert a' Ro szellemet türött hel
gen leirások és vagynak a' Paraszt ok, leiri a' paraszt ok
is hogy vigyázzanak mit tsinálnak, sőt ha az ő "eyjaga"
szegéllel másoknak vészsza ölnek és vészedelmekre állattak fel.
A' Nagyobbaknak engedni kell. sőt ugy is az egész keresztyé
nek a' mélt atlagsága alatt, kell a' tsendességet meg mutat
ni, S midőn a' szép sz Nem szabnának, leiri ő is az egész
getolat hogy erővel állanak ellent.

1521be és 1522be Az új Szent Szövétnek fejér Zwillauban és
Wittembergában, hová jövén Wartburgból Luther el oszlottak
vala Szászországból, de mint amott követőket hagyták, maga
Münzer Tamás a' Szent praedicatora Mühlhausba állapodott
meg, a' hol tudományát és jótevőségét terjesztette, és a'
Népet a' Nagyok ellen való indulatra jával ültette, öpve
esküvésekre tsinált, ujjitott mindenikét a' Luther, és a' Pápa
Nevét gyülöletes ségre elevenen temi Meistadtból a' pompás
helyekre terjedett. Wittenbach nevü valóba a' hova bátor
járni sokan vala jöni a' Parasztok a' templomat fel
gyujtották, S ennek Szászországból ki üzetett anatsa Melchiort
Nevének Franconiát öpve járta és ezt tsendő" mellyel Münzer
Seube jött a' hol a' Nép pappá tette, itt hevesebbre
Szó találó, S öpve esküt a' Szövetségnek meg aláirásira
a' tanátsot be vetette !! a' magá asszonyából restaurálva
a' Communio bonumot be hozta, S hogy a' Gordagabbulat és

zépére hajtsa, vagy fel prédálhassa, a' Klastromokat fel verte
maga a' Fohamitáb Fejedelmeit el fogtatta, egy fával egy bánt
a' várossal, mint tulajdonával. Luther az Electort, és az ött
uralkodó hogy ezeket a' Fanatícusokat erövel tsendesítsék
el. Münzer Tamás még is nem tsapott Mülhausenből: de a' mi
bujdosott ide vette vala, hogy a' Nép. Münderátó lép a' fel
lépésre, s' várta hogy Thuringiában üsse le magát, s' maj mi
dőn Thuringiában tőrvénytelen tömegű lépett velle meg tart
ni élet. Koppant erő volt az, a' mely lépett volna fejére
mel ellen, alig esett meg Saxoniában, és Franconiában a
lárma, midőn a' hír jött hogy ott prédálják a' falusi
városokat, a' Nemeseket ölik, az ő Népe Münter alatt ol
ellen, és be tsap Eichfeldbe, maga és a' városból ki megy az,
hogy egyesülhessen a' többekkel, a' kiket a' prédával jövő para
tos még inkább megerőltek Frankenhausennél 8000 po
rapra vala, egyesül ezekkel Münter. De a' Saxonai Herceg
a' Brandenburgi Heinrik a' Hessiai Fülep mint ellenségnek jöttek
vala, meg ijedett a' Parasztság a' tatorraltól, Münter
hitre térre adták, de ő minden eskűtételre elé vett, hogy a' Ne
pet bíztassa: ezt bepellette hogy fegyvert le fogjanak, mer
az Ur Isten hadakozni kellyetlen, egy Nemes ember tsoltsát
a' Fejedelmek Ekl is tartsák, ezre a' parasztság tsak
fő, ezt ért a' Jövel jövetelét Ur Jrred s' tette hogy ez egés
ségesen kijöttjével: de ez ellenek ki küldött Nagy ágyúk az ő
helé: várait ágyúval rontották, meg bontatta tsudjeikat, hul
lottal, futottak Münzerék át ezer vesztett ádá, Münzerrel
fogtak, fejét vették Mülhausent meg vették és az egész fel
lobbant tűz a' parasztok vérével lobbant ki, illyen végbe
ment inkább gondolatlan, mint egészségtelen hadnak: melynek
tsoportosítása a' Jó miveló Népnek a' Nemes tartományaik
való el pusztulása, a' meg maradtak nagyobb rabságba
való

való esése a' ki Fraunusok Nagyobb hatalmas vala. a' Refor
matio terjedése is meg tsöllent; mert mái az elmességek nem
csak tsalai gyülöségtől; hanem bosszúságból planiratnak és
az okokat el tsárlák, hogy tartományaikban be ne hatolhas
Luther úgy többet semmiben nem láttában; mert az ő tudománya
tsoportosítésének tanyája vala. Maga a' Barátság és Fejedelmek
hívségének tsorbája vala: mindhogy nem a' próbának fel tele
lett s' azt tartotta, hogy Luther valmi annál a' Europaiak vala
mellyeket a' parasztokon mint amott el tsöventenek.

Nevelője a' Luther pomorodásának az Electo Fridrig halála
a' ki még hold 5ta Máji 1525ben Tamos az ő ötvös sírnek által
ki maga is oltalmának alá vette az új Tanait: de nem bír
ával a' bőbeszéggel, a' mellyel a' Bálvány, at Nemesség a' Szem
plom jószágait majd mind el nyeli vala. A' Vittenbergai
Universitás a' lármába hanyatlani indult, úgy hogy hívebbjei
hogy az új Fejedelem tollalni akarják, Masfelől a' Münzer Sectája meg
ijesztette, azt is vitt, hogy György a' Saxonai Ele
ctor el akarja Vittenbergába fogatni. Ezen lármák között Luther
15ét Junii 1525ben meg házasodik, el vészen egy Apátnéját a' Ci
tertium klastromból, Bora Katalinát Vittenbergában.

A' leg több unalmat okozta Luthernek a' Sacramentumok
felett való vetekedés, a' mely az egész Reformationis Historiáját
keresztül tart. Karlstadt. mindjárt kezdetben vala Luthernek a
párt, hogy az ő ujjítási szavai hamar jöttek Vartburgból helyben nem
hagyta, s' az ő tsalárdsága meg lipsebbedett. Ebből a' gyülöségből
Carlstadt ada hagyta Vittenbergát 1524ben s' el ment Orlamün
dába, Nem gondolhatnám az Universitásnál és Capitulumban áresse
mára dott helyéről Lemnius is. Orlamündában papjá lett tsak
nem annak a' vicariusi Glück Konrádot. Hijában volt mind
den igyekezete a' Capitulumnak és az Electornak ellene, ő ott
maradott, sőt is mind Vittenbergában, a' Tejedelem astronomiai
ura ő példájára a' Romai Papok is egy tettel s' az Elector
Luthert Eilsebe el hogy tsendesítse be, hogy a dolgot tégye jóvá
ő Megjött meg Lutherék Karlstadtot, sőt akarta mint Luther sokkal
prédi

Az Ur Vatsora
Sz. Jelett ne
Jelenik Luther
Carlstadtal.

prédicállal az ujitások ellen a Zwickaui és Altstadti Seniorok hortos elé, az honnan Eisenachban Anyasa Ehinas saggattya, a' képeket le vetti az oltárról, tséget el törli. A Prédicáns vissa Carlstadt az Urvatsorajához, jovaluli Jelette Ur a' világ előtt meg mutatvan Nyomtatás ban hogy ö jobb értelembe vánd az irást, mint Luther Luther vcá áll. A Carlstadt értelme e volt: hogy az Urvatsorajában avagy az Oltári szentségben nintsen valosagal a' Kt testa, és vére, meg megrögzötte vala Carlstadtot az, hogy a revolutiok miatt az Elector a' magaditiojából proscribálva vala őtet, s ezenkivül ő pedig Luthert tette Kt 1524ben Strasburgban egy Disputában adott ki egy munkát a' kenyér, és Pohár ellen való keresztyen Jegyekről abban ellene azt mutogatvan meg ebben, hogy di. Kt Vatsorajához tsak a' Jtés hatallanak, és hatalla tsinak meg emlétse, és el hivése, az annal való élessel a' bünöket meg nem botsáttatnak. Nints pár a' Kt az Urvatsorajában a' hová Luther tőltetik tsolom. Nem adatik a Lelkemenetsamban a' Jtés tetse a' mi bününkben, és így semmi Commodum ebből nem fol. Hogy ott jelen lenni tartotákat Jtés. Azután egy Dialogust adott ki ezen igéről, ez a'cz Lesteu a' nellyet a' Jtés magáról mondott vegyétek egyétek ez a' kenyérről, és neki a' maga testéről vagyon mondva hogy az által emlékezzenek meg az ő halálárol a' Jtésről, vagyok. De azonban Carlstadt Luthert ottan riasaiban mötsökölni antichrosztussággal, Papismussal, Dalványosás pabrásinizmussal vádolva. Sa' mi Luthert egy mikább sértette; a' Carlstadt vétkeidése a' Svájtsi mindenütt Lutheránusok, Strasburgbol és Duccz, és Capito mellyé állottak Carlstadthoz, amiért a' Carlstadt riasait a' Magistratus meg tiltotta; sőt a' fellyebb említett Papok Luther ne-

ket is meg itélik akarat, minél fogva gyönyörek meg a' Carlstadt állatásárol. Mielőtt Luther ezt a' levelet vette már tudositatta a' Strasbergiakat, hogy ollyak magokat a' Carlstadt tudományától, mert ollyan szellőből fujmanik a' mi lyenből az Orlemündoni lárma. ö vagyon ez előtt öt esztendőtül nagyon tapott volna a' Carlstadt állatásai, de most erőltetésvéllül nem tehetheti el a' porat, Luther is vette a' Strasburgiaktól levelet, s mégesmeg dolgonatt egy munkát ellenkezés alatt: A Memyei Prosétól ellen. Ebben b. gazolja Carlstadtot s azután az Urvatsorajához Magyarországra menyen bizonnyá a' Carlstadt állatásait, és a' summája doba megyen ki, hogy a' betü pereus való értelemtől nem lehet elta vonni azokban a' példában, Ez az én testem. A' módját a' jelentésben Synechdochen magyarázta v. Constructam pro Continente pl: A türes vasnak lehet mondani: itt tüz vagy: de azért a' va Jut nem tagadjuk ugy pars pro toto. . . további erőssé gül 1 Cor. 10:16. Egy szóval Luther a' betü pereus való értel mes szaggatta Carlstadt pedig a' Kt annak Külön Expositio az Urvatsorajáit tsak Symbolumnak vette, mely a' Kthoz állást jelenti; az emberek pedig tanittya, mikeul Jesustsak meg a' bünt, és erősittsék magokat a' Menyei hitben által. A' Luther munkájához felelt Carlstadt az o' és uj testamentom nek alatt, tsolvan benne arra pontriasbéli kellyre, E pohár uj testamentom az ő vérében által 1525 Do azután pedig bujdosott, végre Rhomerstagában Lutherhez és folyamodott, a' ki meg nyerte hogy Svájtzba vissza jöhessen. de megint nagatott, S hogy el ne fogják Helvetziába ment, a' hol 1531ben Doctoreui Theologia Professor lett és Bas. Y meg hala 1545ben Azután telyes rígja alatt el tünt a' vesztegző pontról: Mert durchabb emberek, Nagobb Tudományuak fogtalan az Urvatsorajátul lesü tellelkesbek. Luther ellen. ellen hát lássuk azokat, meg értsük: Mert a' mi értelmünk az Urvatsorajától ellen fajzodott ki, a' mely vala a' Carlstadté is. Helvétzi

vette

Helvetia reformatoribl.

Helvetiaban vala Két Fejű az egyik Zwinglius Ulrich a' másik Oecolampadius J. Hausheim J. Jónos, ez a' Helvetus Luther a' más Melanchton. Mindketten Saxoniában a' Carlstadt tanája meg mondá volna reformállatá Figarumban, és Basileában. Egy Majlandi Franciscanus Baris Sanson Bernhárd vala az, a' ki Helvetiaban Tételtetett 1519be. J Zwinglius Figarumi Pap ellene állott Ezenkívül a' Praedicatiónak hamis tanával mint Luther Tétetnek meg 1510bben reformálá, mikor ... Pap volt Luther előtt. A' Januárius hamar Vége és állott J neem Jobb vette hamba a' Constantiai Püspök Landenberg Hugot Lett az ő Vicariusa, Faber János. A' Papa Nuncius Puccii Antal is hijában Fenyegetődzett, Sőt a' több Helvetiai Cantonbéli hijában ígértetett Figarumra. A' Zwinglius reformatiója mint előbb. Mindazáltal Zwinglius praedicatiójában, a' Vallás Systemájában való tévelygéseket, Az Irásbeli Fundamentum vala hibákat Sok Időre, és meg maradtak, hol! mik? Ellenni változtatni; 67 Theseket által adott a' Tanátsnak, a' mellyekben Tudományát be foglalta, ezeket a' Theseket a' Tanács minden Papjához a' Cantonban el Küldette és 1523ban Jan 29re Figarumban ösve hivatta őket; hogy disputállyanak meg a' Constantiai Püspökel és maitaikkal, a' Disputatio meg estén Zwinglius defendálná a' Theseket, a' Tanács, és a' városiakban Igazságról meg győződtek, J a' tanálnak reformatio meg állíttatott és végre hajtódott, azokat az abususokat, kiktől, mellyek mind Luthoz is ki Költ vala Saxoniában; ellen a' Nép meg tévén a' reformatio jóságáról győződve Nem ésett annyi Harcz, Küzdelemben és fegyverben a' Kikutsolást hamar el tőlték Azután dulgozván, miért, Papok Nőtlenségre J minden Papi törvényekre, mellyek a' Teremtő tsalárdságot forintállak egyszerübe adá lettek, maga a' Nép meg vábontatta a' Külső Jni Cseplelettet, a' Templomokat meg tsendesítette, J ki vetette a' Hierarchia monumentumait, Bálvánkat; mert a' Nép meg volt győzve azokat helytelenségről, nem mint Saxoniában, J azért tsendesen folyt a' vállas változtatás, Zwinglust is a' Igazság szeretete, a' Nyomattatás, és igazságtalanság gyülölsége vezérlette, tsak hogy ő ennyire, hogy ő emberi Ingerstmind Haragra a' bungorság, és bőtlenség vezérlette, májszlen Szabadabban gondolkodott, mint Luther a' Scholastica Philosophiát bévén foglalva volt egy ... Systematicusabb volt Luther — De Zwinglius egy igazságra találván Nem hágyta vezetni sokáig, hogy vallyon a' Systemának tetejére, vagy Oktalan illik é! hanem tanúságtételre adott Jmeg Galvin a' Keresztyén elmélkedésre jött, a' mely ki valtan Ur vacsorája körül nyilvánságot.

J Zwinglius hogy még nig a' Luyei által változásait, a' mint tartották közönségesen bóltsálonásnak látta J nem találta okát, a' melynél fogva az okosság, és észrevétség elkéri el hitetse magával azt a Dogmát Ennek tettségel ére vették, hogy a' Sacramentum erejét nemátsi testiből, és vérből jelenésétől Függetlenné Jól, mint a' Romai A-p-st-hói Tanítók. A' Bernai Vallás; és Hus. állatásai hamisteni damnátussal is, tettmettel réli, J ezzel Keresztyén emlékezetre tételekben volt állva. ő és hát erősségét nagyon gondolkodott, hogy jól ki tépítse az Ur vacsorája Symbolicus erejét a' világ élébe adhassa; változtatta, még a' világ és érnéki részét, Előbb ítéletes Keresztyéntől Külette ítéletét, gondolattyait meg hágyta nekette, J látta hogy Nem idegenek tőlle. A' Carlstadt vezetésére jótól esett s ezt Nézve, épse vette, hogy a' Solabról Evangyéliumnak hogy az ellen mondásnak Levelekjenek, J leg otsaud ő és erősségével dé állott. A' Figarumi Tanács is, mint a' Strasburgi, és Basileai, hogy a' Tanát el Küldésből a' Carlstadt riasait meg tiltotta vala, Zwinglius előbb a' Praedicatio felből mondatta, hogy végzésnának, és a' Carlstadt riasait Ne gyonnak el: Mert a' bennek való tudomány Semmi Nem Speculativ, Se nem Fanaticus, Se a' Spiritualnál nem Mélyebb azokat a' Tanátsnak ajánlotta, hogy ő azokat állatását, hogy a' Kis Lest pereant Ruits az Ur vacsorája ábrán publice demonstrállya; de más erősségekkel; mint Carlstadt. ő Enekel a' Solas ex ore Eius Lesben Nem találjon ellenkezést; hanem hogy a' Kis azt akarta volna a' Lényegi jelentésben ő Lesből

ő tetsék Erősségeit ő mellette meg irta volt a Reuelingai ha-
nak Allermak Jel vette Jánósnak az egész 6ik részét, Ja-
mondatta: alá hagyá ebben a' részben a' Sacramentomrol ho-
alá ne, anyi igaz, hogy az a' mód miatt ő, hogy a' Jo tes-
és vere mi eggyé hasnálhat mindenek nélkül. Magát ott e-
let tenyerének Neveti, a' li[illegible]ebből épiti sohua meg Nem éhezik
s azzal meg magyarázza, hogy tsak erősi azt a' kik éhesek, s hogy
tsak azt emi t. i. az az elsőt: A' li részben ő bennem annak
ősök élete vagyon, a' második, a' kenyér a' melyet ő adott az é-
testem, a' melyet a' világ életéért adok, és igy a' Jo tes emi, a-
nyát tsepem; mint hiszi hogy a' Jo tes e részből megáldoztatok
azzal tesi hozzá a' Jézus a' tsak az a' mely meg élevenit, a' tes
magában Nem hasnál. Ezt a' magyarázatot más peut irásbeli
helyel is támogatja. A' Faraí álnok magyarázattyával. Da-
nál a' 15ik részben ő Jo magát föllötöné Neveti — azt mon-
ja, hogy a' mag az Jnek beszéde, az az jóltevői az Jnek beszédét
az a' parantsolattya is a' Jnak, ezt tselekedjétek az ő em-
lékezetére ki mutattya tsillyai: mert valamenyiszer ezt tsele-
kedtek ugyanabba jön az ő tsepem, mely értetlen meg ölelette
Lukátsnál is E pohár új testamentom az ő vérem által az
tesi: az ujj testamentomnak ereje, és fundamentoma a' Krisz-
vére által vagyon, a' mely ércsűből ki omlatott, a' vei peud ma-
ga a' Bohát Jsak jegye annak, hogy az ő vére érctsűből ki onta-
tott. Evel Nem ellenkezik sem Pál, a' midőn azt mondja, a'
Kenyér, a' melyet meg szegünk a' Krisztus testének részesülés
ő közösülése? Mert az Apostol itt a' tsepes a' Krisztusnak
lelki testéről értí, avagy az A-ti-Ehárist, és annak valóságos tag-
jairól mert azt mondja mindjárt, hogy minyájan a' kik a' kenyér-
részesülnek egy kenyér és egy test lésznek. És hol az a' test a' mi-
nek feje a' Xs. Ennel a' testnek részesülni lésznek a' pPál perczu
a' meg szentelt kenyérnek étele által, a' mely Nem egyéb tsepes
hanem meg tudjuk, és meg ismérjük az által, hogy nu a' Xs.
nak tagjai vagyunk, és annak közé tartozunk, a' kit ő bennünk
bírnak

bírnak, és az ő tudományához való engedelmességre kötelezik magokat.

E' vala első li nyilatkoztatása Zwinglinak az Ur vatsorájá-
ról ezen erősségellel, mely tsak egy privát beszélben vala Philippho
Hyendrichben által: ad Mallaeum Allerum Basilienses Ecclesiasten
De cena Domini Ulrici Zwinglii Epistola Figari in Aedibus Christoph.
Frostner Ao 1525. Mense Martio De mikeppy a' Luther irása a Me-
nyei Prapostal ellen li jött, Zwinglius is ezt a' magyarázatot az
Ur Vatsorája' ról li adta illyen tsein alatt, De vero et falso Reli-
gione Huldrici Zwinglii commentarius Figari 1525 a' melyben
egyszersmind a' maga Theologiának Systemáját világ eleibe botsá-
totta itt is az Ur vatsorája' ról tsak azt irta a' mit a' levelében
erősített, hogy a' midőn a' test semmit sem használ, nagy vál-
tozás ennek ételéről vélekedni nyers. Ehez a' tsipsét li tsatsla-
tell a' hamállyosakat szabni Nem még Jordtsát. Ha a' test ott volna
Nem volna szükség a' hitre: mert egy az értés és meg győző-
ni az értésre Nem tell hit. Azott még egy Foldalatt li Zwinglius
azon esztendőben a' fellyebbi munkájához, Subsidium de Eucha-
ristia Neve alatt: ebben ellett Lutherünk a' Menyei Prapostal ellen
épült munkáját is

Zwinglius ellen li lett Dugenhagen Jánus Pomeranus az ő Munkáját egy tsúfolgó tsipsés Neveter D. Hesshusius egy levelében: Contra Novum errorem de Sacramento Cor-
poris et Sanguinis Christi Epistola Johannis Dugenhagii Bo-
pomerani — spirat. De több erősség nintsen benne amáig, hogy
azokat sokat. Ez az ő testem Nints mert improprie vemi: mert
Jézus Nem álmai beszél, Nem is hasonlatosságot fejthi Jánus
hárnak Evangelista, Sem S. Pál Nem magyarázni improprie
De meg felelt a' hitvány Dugenhagennek elegyé Zwinglius
Responsio ad Dugenhagii Epistolam 1526.

Azonban a' Judas Oecolampadius Jánost is, a' ki egy perszónak
Jegyes Bátyja vala Basileában egy ételt az Ur vatsorájáról, mint
Zwinglius S' mint hogy Basileában még sokan tartanak a' Roma
Sz. Ehárisztiai értelmével, hogy a' Reformatiót ne ijeszsze és a' régi
Systémát fel forgathassa, adott ki egy munkát, Joh. Oecolampadii de genu-

vetlexis

de Genuina verborum Dei hoc est Corpus meum juxta aeuum
Lustinos auctores expositione libri Josuae 1525. Hogy Lenlés le
Leitsen, inkább a' régi olvasmányait támadta meg a' testperesi valo
jelentésével az Urvatsorájában; mint az ujjabat. p:o: Lombai,
diai Péterét 4 másolat. Azt mutattyák meg, hogy Neuchell az Ur
vatsorájában valami tudást, valami tudósságot mutatásmar
dolgot Lerchus. i Mert Lenus az Apostolok, Lenus az első Páradok
Atyai ásiát Nem találtak ott. Ily hás ez az ujtestamentum mintsem
Ell hogy a' testiségek. A' Lengyel ott Fegarája, vagy jegye a' Jesus
testének. Jol Fedeti a' Contradictiokat a' mellyek ott lennének ha
talajdonképpen Lellenek venni. A' Luther tüzes vasát rosz hason
latosságnak találta: mert a' Jesus testé Nem lehet egy a' Lengyel
ben; mint a' tüz a' vasban, ugy egy test mindenütt lenne, vagy
Ez test egy helyt, ezt pedig Nem ollyathatyuk, a' midőn a' Jo testé
mondé vagyon: de mint is használhassa a' testi jóakaratot többet
mint külömben használ a' Sacramentum.

Ezt a' mutatják Oecolampadius el tsábetté Svevinba egy
Nehány papoknak, a' kikkel barátságban élt u.m: Brencheri Hofab
Snepher Vimpfenbe. hogy öt is vissgátyák meg; adják értelmekre
de a' Svevini Papok más Lutherrel tartottak. I felelek mégis
tosom Oecolampadiusnak, egy Syngrammába, melyet Strasburgban
lett 1525te Octoberben. 114 Svevini Pap Subscribálta. Meg
Jelelé ezeket Oecolampadius ad Ecclesiastes Svevos Antistyn
gramma 1526. maiusában. Ebből Nagy pemza hasonlóvettetett
a' Syngramma iróji mellett pemzát sogtak Billicanus
Urbanus, Regius igen mérgesen, sőt Sacramentariusoknak tálta
ják vala a' Cathedrából az Oecolampadiusokkal tartókat. A Strap
burgi Papok. Bucer, és Capito igyekeztek a' Vesperdosis tsendesíte
ni, hogy az ujj Lectában paladas Ne legyen, de hasonszalan
rajta felett volt minden bötben járások. Dronn még Nagyobb tüzbe jött
Luthernek mondotta valamellyik rész az ördöggel tellt hogy tartson
A' Pendtiquiethez irott levelében a Carlstadt, Zwinglius és

Oco

Oecolampadius tudományait ördögi tudománynak Neveztek. Mind
a' Zwinglius, mind pedig Oecolampadius felelének: de a' meg eshető
egyességet Luther a' Sacramentomokról irott dolgozott egy prodi
calis pactal végképpen el rontatta, a' melybe a' Nép előtt utálatos
sá akarta tenni az Oecolampadius értelmét, és magát is. Reájok
habzó a' Jel 13ik részben 6 rizatott Sok Fejü fene vadat. Itt Lu
ther mutatott tob. Nem igazságot. Hasonlót vallék a' vesze
delembe: de illett; mivel ez a' tellely külömböztett meg minket
a' Lutheranusoktob Mai tétjünk ismét vissza a' Historia fona
lára. A' Papisti had a Lutheranusok ellen való Confoederatot
meg gátolta volt. Béhemek a' had után mind a' tettek, de
a' Romai rosz a' Campegius Planuma mellett állott, hogy a' Lu
theranusokat fel emlékezni ne engedjék. Hendes vala az 1580ik
esztendő. De az Ur Lipsiensében sok volt a' zavas Nemely helyek
régi mellett maradtak, más helyt az ujjat Loetrek vették be
A' Nép az o, és ujj tselekedet összve Kavarta. Jo Papokat bajos
vala lapni, a' Fundatiok el vesztődtek, sok helyt a' Nép fizetnia
Papott Nem akart. az ujj Lutheranus tehát ujj Papi systemat
tellett fell állítani, a' mellett pabni. emlékezetes tsendes esztendőben arod
dolgozott Luther Saloniában, Képiket tehát Luther egy Luther
gyar, vagy az Ujtest. tsipsetnek egy módjára a' Saloniai Templo
mok falaira az ész tömyül állásai végett. Nemetül 1526 Luther Lé
Ebben a' tömyében sokat meg tartott a' régi szokásokból. tette turgiát Képi
Noviná ujjakat is, de pemzével vigyázott hogy Lutherek is Lelkiek vissátartha
merete meg ne botránkozzék, mellyet még nyert, hogy az ujj Ele tók.
ctornak Johannes Fridericusnak egy parantsolattyára az Electo
ratusaiban mindjárt bé vették De a' Liturgiát Levelekben
gyüttek volna magára; ha egyébben is orvosolni nem igyekezett
volna Luther. Hogy azért a' Nép világosodhasson az tanátsol
ta Luther, az Electornak hogy az ő tükrjában lejjen egy Képi
tsönösséges visitatio, a' mely visitállya meg mindenütt az Eccléi
siasticiat. A' Papok examinálatsanak, a' templomok javai

vettessé

1028

versessenek fainba, és eddigenig halogatta a' fejenk Elector ezt
mert a' Püspökök fele meg baisnak, a' kitt vala az ejtelekben jus,
sal Ulyan tsak meg ekezt, és az oltalok jo tanittoirol provedeal,
hattatik Sőt meg többet tsinalt Luther — Catechismusokat dolgo
zott a' Nép szamara, egy Nagyobbat, és egy Kisebbet. 1529ben
Ezekbe foglalta mind a' hitet, mind az Erkölts tudományt.

Hasspiare, Mar most állott a' Reformatio Sarominában lábra Philippus
fortinálodik. Magnanimus a' Hasspiai Land Graf és a' maga tartomanyában be
vette a' Luther tudomanyát, s a' Lutheranusok evet Nagyobberö
tapsal 1526ban Spirai hatalmas fejedelem vala a' Lutheranusok
repen, Johannes Friedericus, a Sarsmai Elector, és a' Hasspiai Land
Graf. Ez a' Landgroff egy bölts ember volt. Elöbb is egy Smalcal
gyüttet az ujittaig be vitelére Hamburgobai a' hol egy volt Ni
nivita Lauber Brenz oltalmazta a' Luther tudomanyát, egy hoz
zá kit barat alig mondhatot ellene valamit, és igy a' Nép is meg
gyözödvén az ujittais Lonnyen be vette. S tanittoi az Lutheri
fülep mindenikbe. A' Zollais Castromok jövedelmeinek egy reszit
a' Marpburgi Universitasnak ajándékka, a' hol a' Felgyógyen
kitett Lambert Brenth vagy mas Nevel, Joh. Lerrarius Theolo
gia Professor ket 1530ban Egy sovat mindenbe Lutheriánab
a' Bobis Filippus.

Károly Felyebb emlitetsem vala, hogy 5ik Károly parancsolt a' Sata
sierentsés. Sabra a' Norimbergai Diétaeir, hogy a' Vallais dolgait Concili
umra apellaltak is hogy sirabau Diétat irtak ki egy se
gyegetö levelet küldött volt hogy a' Normaticai edictumat
ereg alyak. A' Diétat Castallya eppen a' midön a' Papo
nak jol volt és tovább is Jenn alanjd vala tartoga
1526ban Károly mai Massiliai s Norseile s ostromolly adala
— Az Anglus Király Henrik is Birodiabau be ütött vala
Massiliát neud tartatta meg Károly, hanem leut lem
volt lebessen Olasz orszagba menni, az Armadiaval tereut
is jutott hogy Pavian meg vegyé, meg esik az ütö
dett 1525ben 24ik Februarii. S tereuk az 5ik Károly
Fogsága.

Fogsagaban esett. Madritba vitték Spanyol Orszagban
a' honnan terhes Conditiokkal botsátkozott szabadon. Erem
reudenytelen sorentsejé Károlynak fel futta az ö ambitio
jat. S mai nemellette, hogy mindön Olasz Orszagban, mind Nemet
Orszagban az egedelvalo uralkodasra tsalardo planumait ki vihe
Orvendett most Károly a' vallasbeli vesedelmeken. Mert amaz alatt
alatt alarta Despotismusat fel állitani — Három holnappal
a' Paviai sorentse után Toledobol egy uj Diétat ir ki Aus
burgban 1525ik Octoberben. Meg hijjad lebellel a' Nemet Hatu
sokat oldat adja mirt ell el hagni a' Spirai Diétat biz
nyossa tesi öket, hogy munkais tsak egy Concilium gyüttesében
Addig Concilium nem lehet, meg a' Normaticai edictum Nem
evequalvalo Unsoltod a' regi Lyszenda mellett tsöbet, hogy
az uj Evangelicusok ki irtasaban Gorgalodjanak egesz erövel. Des
sauban egy Nehany Fejedelem sanaskozott és együtt a' Hareses
ki irtasainak eltörlesekről. De mas felöl a' Palatinatusi La
jos — Kasimir a' Brandebargi Marchegraf, Sőt meg a' Szorvi
Erset is Nebenem vettek a' Dossani Fanatikoskat. Ki is tá
tak Tontak edgyütt, hogy lehetne a' Diétanak merfellekebb
Gonvest adni hogy a' Normaticai Edictum ne sürgettessek
Sülep a' Landgraf Fanosal az Electorral, az oltalamrol
gondoskodtak, mindetteu irtak a' Sarminai Györgynek hogy
alair mit tsinalhanak az ujonnan bepielt Catholicusok oltal
manni Jogjaik magokat. Sőt a' Landgraf Fridvaldiban be
sellet szemelyesen az Electorral. Sőt mas Fejedelmek Rette
sek, Imperialis Városokban is abban egyeztek meg hogy a' Ne
met Orszag tsendessegeért, az a' Normaticai gyülölségessedet
edictumat ervequalvatni ne engedjek. — Ez is fülb intezetek:
Mert többen lesen az Auxburgi Diétaban a' szelidül gondol
dok a' Norimbergai Diétaban vegzete ajánlatott meg hogy
a' Hasspai talalkozasik meg egy Concilium gyüttesi irant, a' hit
egyesitesért addig pedig Papi és Világi rendek vigyazanak
hogy Statusaikban az Ju bepiedet, mindeu bolsaulovas Nélkül
prad.

1030

1526 Esztendőben Spirában Dieta.

prædicálassék egyaránt arrol a' Diétáról egy más Dieta hirdettessék Spirában 1526 Május 1ső Napjára.

Ezt az idő tájt a Catholicusok ára fordétattak hogy a Regensburgba 1525ben lett Confœderatiot folytassák öregbittsék a Gyarapittsák és ára nyomják ötet: Ferenczhez az is Conditióba tétetik való küldés, hogy segittse ötet, a Heresis ki irtásában, és a Fejedelmek közül egynek másában Hromba meg hallja a Laudgraf hogy Károlyra Catholicus Statusokat levelében az ujj Secta el nyomására mikéntt unsolja, Intéssékéri az Electort hogy ök és erősitsék magokat, Confœderatiojokhoz hijjanak meg másokat és a Confœderatiora az ujj Secta elrontására, meg is lett, Neutsak hanem ha egyéb . . . orszagai egyéb esetben is meg tamadnák a más segitsé az el Nyomás ellen: mert félnek való Királytól. Ebben a Laudgraf Confœderesjában más fejedelmek is azutan bele állottak sok Imperiali városok is Luther, és Melanethon is élnyerétték azt a Confœderatiot, Melanethon Jételemiert Luther vallásos buzgosaggal, miuthan az ö dolgokat meg segittsék különben is: meg esnek a Lutheristák öszve fövetkezésök is, el mennek a Diétára Spirába, a mely 25ik Junii nyilik meg. Ferdinánd is meg jélent a Katholicusok fő ecclesiasticusok fejei volt, A Lutheranusok által tartott papokat vittek magokkal, s midőn templomot nem adnának az Ipem rejtekbe, hánatnál praedicalhattak az ételekben különbféjét egy Napon Leut tettek egy fával ki mutattak hogy ök nem félnek s most még többen állottak a Laudgraf Confœderatiojában, midőn a vormáciai Diétaum meg ujittása forogna fenn az Imperiá. ki vájosok vették véghez a fejedelmek Collegiuma is 1527ik Augusti az a végrés lett hogy egy alább esdemö alatt legyen egy Nationale Concilium Németországban a Gyapot Erjé hogy jöttesse azt a gyülést addig pedig a Vormatiai ediktumra nézve ugy vélekedjék magokat a Statusok a mint ki ki tudhatni, hogy arról az Ipemnek és a Gyapanak számolhat: Ilyen esmérnünk lett a Torgaui Confœderatio

1526 Esztendőben Spirában Dieta.

Károly állapattja is meg változott más. Fereak Hadaitol el menni de a békéssé terhes conditiojit nem fogadhatta be hanem egy Alliantiot tsinált a Papával a Meyland Hertzegel strona Ferenczel a Venetusokkal, a Florentziaiakkal adta tudtára magát VIII Henrik Anglus Király is. A Papa VII Kelemen meg a Károly hatalmától félt Olasz országban azért esett a Fenn ligá. Mert egy hivattatik az az Illiam. A Mohatsi vészedelem Ferdinándat is el vonta a Vallásos dolgoktol hogy a Magyar, és Cseh koronáit meg szerezze magának ez nem könnyü állapot a Lutheranusokat most Lecsillapitsák, Ez alatt az idő alatt lett meg az Ecclesiak organizatioja Saxoniában, az a Visitatio, melyről fellyebb emlékezem. Ellen tétettek Superintendensek állittatnak Consistoriumok, a Templom javai jobb rendbe vétettek — és papok választtatnak, a kik a Népet a mint Melanethon utasította, és a visitatiokor a Commissariusoktól által adta az organizatiora az Instructiot az Electori Ministeriuma adta volt. Károly pedig Olasz országban Bourbon Nevü generalissa által a Papai Romaba megsokáttatta bé essegre Népett Kelemen, de mikeljt a katonak Romából ki mentek a bé essegre meg szoritta Bourbon 1527ben Május Hogy sága tészi Kelemen. A Roma fel prédallása és a Pápa fogságra való tétele Nagy Leutas tsinált az Országokban. Francziaország, és Anglia Nyilvan ki jelentették hogy a k. Egyházfejéért boszut állanak Meg a Nemet határtalt id most vették észre, hogy a vallás ügyét vesztéssé tsendésitse vagy mégis meg tartsa a Laudgraf Károlynál a Olasz Országi el Nyomására melyet Ugy szeretett alatt organizálni hagyá szabadabb a Nemet Statusok pedig el Nyomva lésétől tőrekedtek való el válni Ferdinánd az Austriai Erzh. Herczegnek ujonnan Martyrok is találtatnak, a kik által a Lutheranusok szépen gyüjtettek és szerzettek a maga vélekedésére. A Hassiai Laudgraf Philippus Magnanimus meg tapasztalván az orgánale institutumokat mely Breslauban ki volt, 1525ben Május, A mely a Confœderale Statusokat ki vala oltya mellyből mitsoda tartomanyba tappon ki az egy Hereszi

ki irta

ti irtaiara, s az el foglalt s meg tiszttartotti tartomanyo-
is fel valaul ob aptva. Fülep Margalt Vámarebá az Elec-
haz, a dolgot tsinlette vella s ugyan szövetteunek 1528 b-
hogy mindenebet lépeb lépnek fel ádorni, hogy az Evangyel-
anu Judomany betsüllet, Orpagab feun maradhassanak
20,000 állo ármadábau egyenteuek meg, hogy állon lépe-
60,000 forint költségbau, a mellett egy Planumat is adatt fü-
bp. hogy lehessen a Confederatióba Nemetyeket bé vonni
Ferdinándnak dolgat ádni a Catholicusok követtségeg-
gitteni. A Theologusok aladállgattak; de azonba a dolog u-
jö bi hogy a Drossaur Instrumentum bétrott dolog volt, és a
György Herteg Ministere Pack tsalea a Land Frafot 4000
Gallert tsalvau vajta az Instrumentum ért. Ez a dolog solat
árlatt Fülippusnak, mert az ő Epületet rajta magyarázták
s már most a Catholicusok gyülölségeg Nagyob volt a Luthera-
nusok ellen; a mint a spirai Diétaun meg tettzett.

Károlynak jol megyen vala szerentsèje: mint hogy
Romát el foglalta: de ippen s volt szerentsétlenségeg: m-
ott el pusztult a tábora; mint Hannibálnak Kápuja
Tarentumnál: Lottrech: A Francia Generali meg az Vé-
Károly tábora Nem Genuát Alexandriát, Paviát el foglal-
Ez a hirre a Bajsát VII Kelemen szabadon botsátja
a Nemetek s Neapolijig szabadnak utannak. Lautrech D-
riá, András a Lengyel Lemnivé tette a spanyol flot-
tát, Marquis Guesto is Jogsagra esett a Doriá kezébe
de a Jogal Guesto Doriát a Károly szolgálatra s é-
vel a Genuai szerentsèje ismét rosszra fordult, a Bestic
a tábornak bé esett Lottrech is a Generali meg hala, a Bá-
pa is a Vénetusok Károllyal szövetségben megint s Fe-
rencznek egyébb Nem maradatt; hanem hogy ismét békessé-
ges Esküvet 5t Károllyal.

1529ben Diéta Jöv valáual a dolgott, midön 5t Károly spanyol
spirabau, ittá Orpagbol Instructioval és Plenipotentiaval Commissariusa
Nö ered[e]te. Jul Eülsett 1529 esst. a Februariusban spirában lésendö
Diet-

Diéta végett. Az Imperiali igazgatás leg ottan levelebet is tül-
dett, a Diéta egybeni gyülésere az Instructio tonattya Itt Károly s' la-
donai Electornak, és a Hassiai Land Grafnak Császári haugon, a Ba-
pot le tsendesedett tarmajáert, mit mott mindeu terlobdás nellül
vitük vala az elmenségesledett a Lutheranusok elmenségei. A'
Strasburgi követeket az Imperiali tanátsbol le rekesztették, Mint
hogy ott a Mise el töröltetett volt, az Electornak és a Land Graf-
nak meg tiltották, hogy Hallásaikban ne prédikálta sanak, arra
ha vigyázták, hogy akoson vigyék le tselekedet: mert Nem sürgetik
volt a Vármatsai edéssamat; hanem a Császár azt porgatta hogy
le a Papok, le a világi karok ne Emperiumhessenek Seuki álon-
ciánig, az ujj Secta Tudomanyára, a Comissio, a mely a Vallás
dolgában rendeltetett, solat vegezdett, hogy az utolso Spirai Dé-
ta végzése a vallás, és edictum dolgában meg állyon e vagy Nem?
S lire tellett sorétnek, a mit rész el alorja vala az ujj Secták
sörlem, ezt vegyék bár, hogy akot az ujj Secta prevalcál a régi
vallás mellett bészél ne adadállonta sták a gyakorlásban. De
mint hogy ennek végrésben a Fejedi, hogy a Lutheranus Fejedela-
dalgoltassák meg, hogy az ál Tudomanyak tovább ne terjedjen hogy
a magok dicsöjében ülhessen, s ebben egye-
zenek meg a Lutheri Tudományan kivö fejedelmek is; Protes-
tánsok ezen végnek ellen egy protestatiot adtak be a Diétára
Jeröl az egész Secta protestans Nevet nyert; melyet be-
mutatnak mind e mai napig, honnan jöttek a protestatio elahiv
ni is, hogy ennek a Diétan egy edictum alatt publicaltatni az
Anabaptistak, vagy Münzterekis ellen és ü lik az Urva-
tsorájában a régi hyssena, mellöl el állottak. A protestatiot
nelyes Melanchton Epitette 19el Aprilis, fel olvastak a Diétan, ez
Evangelium szolgálatok kivánták, hogy annak protestatio is a Diéta
végésével bé adattassék. Egy appellatio, Instrumentum alatt le tsi-
tették a Császárhoz a protestalt szolgák: mert Nem tudták
hogy mittsoda pandettal jöne Nemet Orpagra, hogy arol meg be-
fejezödjenek. S ha lehetne engedtetnek, tövetkezö Esztendö

hozzája

hozzája Placentiába, a' hol mulatott Károly. A' vala a' Követ
Instructiója, hogy a' Spirai Dieta végzését az ő protestatiója
nap vigyázásról adjak bé Károlynak, és kérjék hogy jussalba
és szabadságokba semmi eröszak ne essék. Hoppas tsászárnak
lan a' Követett azt jelelé Károly hogy a' Protestatio Eddve el
vagyon, attol állyanak el, a' beyrésznek adják alája magokat,
Maud Isteleséből, erövel fogja rá a' sorsztam, sőt arestomba vet
ti a' Követeket Károly hogy az Evangelium szabadsága appellá
jon a' Követtel a' Károly Secretariussának által merték ad
és Instrumentumot tsinálnak rolla.

Meg értheték a' Protestánsok, a' Csapás indulatjokat an
elött Nürenbergában, azután a' Hohburgi Hertegségben Rothba
ban Januariusban ópvé gyülnek hogy tanátskozzanak a' magok ö
delmére a' Laudgraf a' Nürnbergai, Stanburgi, Ulmai Követ
egy egy főcselekedetre meg tsipsellték a' placumbot, de a' Theolog
sok Luther, és Melanchton az egész dolgot el rontották a' Kü
Követtől mert meg mindég nem akarták hogy az ellenzők fél
fel ne ingerelődjék jobban és a' boppé allásra, egy kis Theolo
gusi rígység volt a' több ott. Nem pedig Luther, hogy
a' Sakramentariusok a' pőcsétségben lépjenek, hogy Heresis
sel erősödjék. Erre bé pecsételte az Electorba a' kinek kö
vetkezésével fogva más sor el tanátskozák az ópvé Követ
Hijában igyekezett a' Laudgraf az Electort más gondolatra vez
ni hijába terjesztette elébe a' képzelmet, a' mely Követke
a' kért, a' mely fényegette, hogy a' pőcsétség tőlelhetségre
Nem mehet a' Sacramentomokról való tsélbely hijában erá
sztette Nem lehetvén jóra dologra tenni Luthert bé tőltö
zött volt az Elector lelkibe, Nem hagyák egy jobb egy haramtha
Sacramentariusok bé vetődnek. A' más sor egybe gyülés terminu
la is 24ik Augusti Schwabachba. Követtet. ellen tsinálja
más a' Laudgraf. Amegh hivatt városokat más megh sérlés né
kül nem lehet bé végezni. A' Theologusok bé segéretnek azt
tanátskozván a' Laudgrafnál Schwabachban az egyenes Jus
dam entomra épittessék a' vallás és két egyetértségére igért
hogy a' végre bírnyos artikulusokat képzelnek. melly Lud
magyar

mányokra summáját foglalja magában. Ha ki azokat Nem
Subscribálná a' ki vele felöl nődnek a' pőcsétségből. A' követek
meg jőnek, el bámulnak a' vélek lett artikulusokban, mondák
magokat, hogy Nem Subscribálhatják. Mert nints rá Instru
ctiójok, a' végre csak a' lett hogy 15ik Xbris gyülnek Schmallában

Még an 1527ben Lendtelt volt Luther, és Zwinglius a' Sacra
mentum felől való vetekedést a' Luther Prædicatiójit a' Sacra
mentumról refutálta volt Zwinglius egy ellen Nemtsában Amica
Exegesis is: Eucharistiæ Negotii ad Elect. Mogunt. Luther 1527 Jegyen
Ebben mindent addig irt mondásáról Luthernek a' Sacramentum fe
ről fel forgatta Zwinglius életében. de Nagyobb mértékkel még is, mint
Luther bátor vólla. Mulsztolódik Luther hogy a' Christus testében
lássát meg mutathassa; mergelődett Luther még inkább mindenmeg
bolondja hogy 1529ben 6a Januarii Bernában a' Kiönségen dispu
tatiónban an a' Thesis és meg állíttatott hogy a' Christus testéjés
vére an az Ur vatsorájában Nintsen jelen, Spiritualis a' Sacra
mentumnak ellen. Sőt tudósítá az ollyan Papot, a' ki Nem egy
ségről; Mint ő. Ez an oka a' miért Nem akart a' Sacramentarius
sokkal követtetni a' Svabachi articulusokkal Subscriptiójit a' pő
csétség fundamentumára adattatni. A' Laudgraf az egyességre
ast találta fel, hogy mindá két felet hivassa egybe. Marpurgba
és disputálnassa meg őket. Irt Zwingliusért a' Figurumi Tanátsnak
Lutherért és Melanchtonért az Electornak: mindá két részt el jött
October 1ső Napjára 1529. Zwinglitsal el jött Œcolampadius
Bucer, és Hadio — Lutherrel, és Melanchtonal Jonas Dreat
a' Nürnbergai Chiander és az Auxburgi Agricola Isten áldja,
nom Napig tartott az Collegium: de a' valamerő Luther Lemisse
engedett meg az okoskodásnál, még arra Nem állott ki, a' Zwinglius
hogy Nyugvó semmivel való térésére, hogy azt az ellenkezést Nem tselek
vén leg alább esmérje Attyafiának a' Xtusban.

A Laudgraf tselekedete Nem lett Sommát is. s azal mindá két
fél ugyanabba egy mást hazavetett ettől fogva mindá két fél
gyülölte egy mást. Már látta Fülep hogy a' Theologia mérő, és
Nem hajlik a' Politicával Nem egyenlő. s a' Planuma fölébe
nézett

meyed még eggyet probal egy követet küld a Saxonai Electorhoz Dudoittya, hogy Károly miképpen fogadta a követet miként Elmül a Nemet Országban. S mi most amyrül ment, hogy Smalkaldba jö: de a Theologusok Instructiot adnak mit Izmalnak jon. A Schwabachi articulusokat bibelödet, elöl hattel, a követségből Semmi Le tett: hanem azt végezték, hogy Ea Janu 1530bau Monyenek Norimbergában. Oda is egybe gyülnek s mind a Schwabachi articulusok forgattak fenn, és hogy küldgyenek Lettheri követeket a Császárhoz, mely végre Instructiot is irtak a követek. Es hasonlatossag volt Jan a Törökt is Lengyelről ha valyon a Császárnak ha meg tá madra lehetne e elleni állani, a többi Neuenel Felek: Illyen orözlenek valának, a protestansok ejtsen abban a holnapban, melyben a Császár Bolognából Auxburgból irta vala a Diétat.

+Flandriának Vsa Niderlandy

Meg esett vala Jeremiel +Cambrayban a béke 152 9ben a melyben Magyar, Neapolis a Károlyé lett. Barcelonában a Bajával a melyben minden vitsla adott a Papának, a mit a Flo reri Peregyel birtokaibol el foglalnak, Lés a Medicei házat is ugyan Florentia Urava lette, a Venetusoktt is arrasonott tellyes temi lelkét a Papa Conditiojit. Károly pedig mind ezekért peniz vant tollek. Nemet országban igyekezik mit plánumait hogy független a többi legyen ezért ezért penz mindenfelöl ére gyü letre a Satzolt tüzetes. A vallásbeli tekintetben igyekezett trikara jutni, az egy Secretban pándzolott bele a dni Vanuto lo Diétan lett végzés Protestaricjait tudta hogy ére erölkell Jelentik hogy a Catholicus rész segitteni fogja tsak jelt adjon Károly: Mert a Gyülölség nagyra hágott volt a két fejedelmek: Ká roly mint meg mutatta volt mit gondolnak Lelle a Protestansok mindön tökettesek Placentiában fogságra lettek S a midőn az Instructiot a Diéta gyülésére Nemet országban tüzetre a melyben rögi egyességnek helye allitásait és fenn tartásait tanátsolja: hellyre tennék Károly, hogy a Protestansokat meg erölletnitsse

és a

és a Papai és meg alazza mely utolsoert, a Concilium rol, gyülés ről szollott vala a Papával elsö országban, azután más pontból. A Protestansok gyanusak lettek az által is a Papai részt hogy a Papával tsinos szövetkezett, mint Herodes Pilatussal melynek hillya volt az ö el Nyomások. A Diétat is kétkedve irta egyeuelen hogy olyan egyességet irjon, melyel a Papa is meg elégedjék s parantsolta hogy a Protestans fejedelmek fenn élyesen meg jelenjenek a Diétan. Mit most tanátskoztak a Protestans fejedelmek hogy mit tsinályanak. A Land Graf és az Electornak az Elector meg állottanak abban hogy menyenek el fenn élyesen a Diétára. De a más dolog a volt hogy a vallás dolga elö jötten mit tselekedjenek hogy el Ne Nyomattassanak. Erre nézve parantsolt Johannes Elector a maga Theologusainak, hogy a magok tudományokból jegyez zék ki azokat a tikkelyeket mellyek a tiszta Keresztyen Vallás nak fundamentomai, hogy az Electort, s más hatalmasokat is a Diéta elött fondalhassák meg, hogy valyon meddig s mitsoda tikkelyekben traselhatnának az ellenzö fellel, minden sértheto botlantozás nélkül. A Theologusok meg egyeznek abba hogy tsak a Svabachban elö forgott tikkelyek adjak által, a mely articulusokból állott. Mint hogy Torgaubau által az Elector élében anokat az Articulusokat, Torgaui Articu lusnak hivattatnak. Ellen a Lanátsokozásban ki tsinálták, hogy mitso da Theologusok menyenek el az Augsburgi Diétara. Melanchton Justus Jonas s palatin. Agricola János a Mannsfeldi Graf tiszteségében La zarus is menyen el. De egy kompás faluban állapodjék meg, hogy a Com municatio velle könyebben legyen, a mint hogy hogyan is ment. Az Elector el utazott Augsburgba Ea Maji 1530bau a Land Graf Ma együtt. A Papai és tsapan menedegek, Mantuain Tridentum, In spruch, e Münchenen Ereszték Tudakozodvan a könyü állásokrol, mely hez allatmaradna magát a Diétan. Az Elector tiszteletet Tudtára a Papai elébe, a Catholicus Fejedelmek, Mint a Palatinus Herzog Joachim, a Brandenburgi Elector s mások fenn élyesen menetelekbe, hogy mitsoda mindenröl. Igyekezik hogy erövel Nyomják el az

ejj Le

uyj Secrás. Joáchim 6000 embert igéri. Gyorgy, és más[ok]. Az Elector
Követtyei hidegeu fogadtak Károly, Sót eléje el küldette horaydt a Nás-
Lani, es . . . . Jövetelet, a' Tele jelentik meg a' Császár mindazál-
tyai, hogy az Electorra az uyj Secta patrocinium[á]ért nehezte[l] a' horott
Theologusokat botsássa hezza Augsburgbol, es Jegyegetődjék – is. A'
Romai Elector es a' Protestansok mas tagjai egyéb hatorsággal vi-
Lelsól magokat a' Jegyegetődnésre, semmi jelelmet Neem mutattak. Brad
a' Saxoniai Elector Cancellariussa bíztatta, hogy Ne fellyenek: Mert a' Csá-
sár a' Catholicus fejedelmekbe bizik, Ezek a' Császárban, s' egyéb simu
elegtegen épülnek, az eröszakoskodásra. 15ik Junii 1530 ban
meg a' Császár Augsburgban s' más Nap Ur Vacsorát vala – Meg egy
próbát tett Károly: Inditallya a' Protestansokat a' Processusra, hogy
li tanulhassa, hogy vallyon felnek é'? A' Protestansok meg ismerik
hogy öt lellet esmorete ellen bátoritano Ceremoniákat el nem men-
nek, Sót a' Brandeburgi Land Gray György azt mondotta Ferdinand-
nak a' Császár öttsének, hogy inkább meg engedi fejét el ütessék,
mintsem oda menyen, a' magok Papjaikat és el nem botsátthyák
hanem Prédicálhatnak vellek. Vallásokat lépek a' Diétan be mutatni
Látta Károly, hogy a' Protestansok nem Lolat felnek, amyit
Sok egyaw engednek a' Protestansok hogy a' Császár Neveretsen
Papokat, a' kik a' Diétan prédicálhyanak. A' Császár is meg enged-
te, Sót kivánta hogy Confessiójokat ádják bé a' Protestansok s'
25ik Junii fel olvassák. A' Diétan Augspurghan nagy hangon fel
olvassák. 6 Fejedelem. s' 7. Imperialis városok Subscribálnak.

Az Augs. Sana Confes. sio lépül.

Mig Augsburghan munkállanak mutattak az alatt lépnek a'
Confessio, a' mellyelben a' Torgaui Articulusoknál több volt. Melan-
chton volt kinn a' lépitésre. ő inkább abba a' Praefatioba, ő kedv
Lyenmódon a' vallási tselekedetek allatarantatoin magat az idő környeke-
tésához. Az Articulusokból áll, mellyek között az ollo tselekedetek leg
bővebben Magyarázottak, mellyekben a' régi Systemától külömbözneek
a' Protestansok. Az oredendő bünről, a' szabad akaratról, a' Hitből
a' jósa

a' jotaiyos Selectedetekről ugy beszéllenek, hogy a' Neuj gyakorlott Catholi
Theologusok is egyedül tartottak a' magokkal.

Egy Toldalékban fel tészi Melanchton, hogy Csak két fő részekben külöm
böznek: Az Ur Vacsorájának két szin alatt való ki osztásában. A' Pa-
pok házasságában. – A' gyonásban, a' bünök specificatiojokban. A'
Klastromi Vogtoknak el töltésekben, a' Misék, a' Privát és nagyobb Misékben
Vsmosnak olyat adták ezekben két változtatások. Ezen Confessionak
Vallására legvezetőbb részletesek Fordetsenek lenni a' Luther Tudomá-
nya iránt, mely az ellenségek is. Spanyol Portugallus Sót Olasz
Nyelvre is fordittatták az a' Confessio Csak hamar: Mert mindenek
Neuzek tudni, mi légyen a' Luther Tudománya. Maga V. Ká-
roly is, a' Protestansok is tudnák, hogy a' más fél is adja bé val-
lását, hogy így inkább lehessen tudni az egyezésnek miben lett légy
nya ha Neu akarnak egyezni. apellálnak a' Concilyumra, a Catholicusok
ra Neu állottak, azt mondván, hogy ők a' Papa, és az A. H. Cattz
Fitével tartnak, Sót arról volnak hogy a' Katonák a' vallásbéli ve-
szedelmek el igazittásáról bizzák a' Császárra. Midőn látná Ká-
roly, hogy a' két fél között Nagy külömbség, s' a' Gyülés, egy Commissiót
rendel ki, hogy a' Confessiót Ne Csak végezzék: hanem Moderálják
Valami. Az Catholicus volt abban az Inquisitionis Comissióban a' kik
között volt Veuppma, Conthous, Eber, Eck Laz: de mind ő[n]ma-
gától amit cselt: mindaz egy Melanchtonnak meg tetszik a' reformatus
Nyolc Toldalékokból s' által adják a' Császárnak 13ik Julii: De a' meu
la olyan Miserabilis volt: hogy maga Károly hegy elette egy más[t] ki
fitettett Károly 13a Augusti, Inditását a' Protestansokat meg
hallgatására, mellyet Confutatio Neve alatt fel is olvastak, el hallgat
ták a' Protestansok: de alig Nyerhették ki párba és olyan paran
csolat mellett: hogy replicát ne irjanak s' tartsák magokat meg
nyugvásokat. —— Meg tetszett abból hogy a' Császár az egyességet
neu akarja. Sót Nyilvan ki Nyilatkoztatta hogy erőse fog a' dolog
lelni, az Electorral Nyilvan ereztette Tetszésségét, a' Catholicusok
kétségben

Feleiben bé pellettek az ereztekeb ki irtiasit. Feltek a Protestans
licait Melanctont a Masso kö következéseibol el retteneztö magát.
Czipár observalta az, s tudta az egy Secrainak meg hasonlásait is.
a Hassai Land Graf a Diéta elött is probalá, ha a kit reszben kö
dologgokhoz az Irvatsorajá iranu egyesithetné illyen kritikus időbe
De neem lehetett semmi az előtt dologbol. Luther álhatatosnak akar
maradni. Melanctont oltalmat keresett abban, hogy a Sacramentarius
tol külömböznek. Négy városok ezért, Strasburg, Conpaulai Mentottak
meugen, Lindau. Capito és Bucer által. 23 Theseiselöl allo Confes
adtak be a Cziparnak, Confessio Tetropolitana neu alatt a melyen m
egyeznek a Lutheranusokeval, ki vévén az Irvatsorajái. Ezt a Cza
fessiot publice neem olvasták fel, de könnyebség es autoritásbol
ki 1530ban Nemetül, és Deákul, abbol még jobban meg bizonyosulvan ezért
hogy a Secta meg hasonlásaiok. Eppen e' tellett az ö plamum
nak es a' meg hasonlait Legyverte Zwingliusnak, a' Helvetusok
röl Augsburgba küldett Confessioja, melyben Nyilvan kiveta a
siseket, mellyekben a' Lutheranusoktol ellenkeznek. ex. gr. Az eredendö
bünröl, a Sacramentumokrol. Hogy az eredendö bün a Gyermekek
neem valosagos bün, hanem eröltenség, gyengeség. A Sacramentum
jegyei az Ur hegyelmenek, neem kimenetle bizonságaiért valok, mind
Ur vatsorajában. Mints test szerint a Krisztus.

A' Czipár midön mar azon volna, hogy a' Diétat egy Vormá
sai edictum, vagy meg kemenyebe vehesse, tsak el bánuk, hogy a Catho
licus hatsak és a' hadat neem akarják, hanem azt tanátsolják, hogy
alázzák magokat meg az egy Secrai, de had nelkül probáljak meg az egy
ger s traktállyanak velek. Meg unvan meg ijedek a Czipár, és a Ca
tholicus Hatsak, midön meg hallották, hogy a Confutatio elolvas
lása után a Hassai Land Graf ado hegyta a Diétat, s hadra
lépett; azért 7a Augusti 16 penzelyekbol Comissio rendeltetett a
..... ugm: Mentzi, és Brandenburgi Electorbol, a Saxonia Du

nsveigi, Meldenburgi, Hertzegekbol, Strasburgi, es Augsburgi Biskó
kbol, Ezt az elsö Comissio neem Solna mehetett, egy kissebb Comissio
rendeltetett 7. penzelyböl és Hertzeg, 2 Jurista, 3 Theologus, Eb Vau
mind a Catholicus részről. Melanctont Dreuth, es a Hassai Land Graf
Pappa Snepf. a Protestans részről. Ebben a Comissiobau az Augu
stai Confessio neem forgott sok pontokbau a kis fel meg egyezte
is a Catholicusok amiket engedtek, hogy tsak a kis tselekedetben vala
homályossagi legy több bajok volt a hit által való meg igazulásról
Ezt altalsak ugyan tanelisztek Mindenben egymáshoz, vagy azért, hogy a Confessio
tselekedi alá ki lophassák a catolicusok a magok hitekeres
fel, mely a Catholicus Papok tradalmat tenn tartyad. A Po
pai Missékről meg neem egyezének. Ennen pontokra kisse rendel
tetett 3a is egy Comissio 6. penzelyekbol. de neem igazi hatással el
gzeket a Pontokat. Annak a Conciliumig mind tolerálhatok lettek
volna. De terhes restrictiokkal — A' Latin Zatio Istenségesség
a Penitentia, a Jo tselekedetek ördeme a' pricait Missek, a' Romai
Episcopusi oltopai neem bantodtak. Ebben a' Catholicusok
neem akartak semmit is el vesteni, hijában fáradatt hat a' Cassio
hijában vádolták Brentzet, és Melanctont, a' Lutheranusok engedet
lenségekbol: Mert az egyesség meg le mehetett volna végben.

A' Czipár is örömben jött, ö mindenképpen hadat akart, s éppen
azért, midön a' protestansok ki adták utolso declaratiojokat az
egyesülés iránt 7bris 1530ban maga elébe hivatatta abat a Pá
pai, sicmetre hányta az egyesülésben való keménységeket, meg igérte
ugyan, hogy Concilium ad fog gyülteni: de Luther is keményen meg pa
rancsolta hogy addig is azon vallással tartsanak mellyet ö Felsége
s mai Napig elnek vagynak. A' hirom Contraversiás kérdésekben meg
tartsák, Ennek keménysége neem mutatott egyébre, hanem had deliberáció
való

valo a Protestansok ellen. A Császár a beleszéget terjedő
missiot tsak idő nyerésért engedte: de boszonkodott, mind a
Land Grof el menéséért; mind a tér fél meg havarodatt állapot
ért; amért fzapott allyan lenézéssel Eözelbe, midőn Nemely ha
masabb fejedelmeket vélnéré vonni volna. A Deputatiora
Catholicusok is meg pattantak á
Deus pöl is a
deni Cancellarius ujra probálnak Melanctonnal ha egyez het
nek hogy igy a Diéta végezése a Protestansokra ellen fel
debb ésme. Nem tsodálom Semmire memi. A Protestansok
gyan ott tsúfolák hogy a Diétalis végezésben egy Clausula
bant legyen ki mind addig tsibbellyenek ujresse, a melyben
meg Nem egyeznek. Ne hogy majd a Concilium an tsak a hár
fellyebb emlitett tsibbellyek Nem ellenszenvek Contraversiakat
Nem Reverzil ki a Melyek a Commissiora le Nem jöttek adat
El tudi a Császár a végezendő Articulus projectumait a Pro
testansok hogy a vetélkedés alatt tsúfolódás ártsulatlan ne
gyenek a Császarral a Papsággal, és an A. H. Etházzal
a leg Nagyobb tekintetben vétetnek el, addig pedig Mind
Jobról legyenek le ujjat le Nyomtatnak a Vallás dolgában
Degenerálni Secta jaba be Ne vegyenek.
Ne fenyegessenek — A Catholicusok an Ittenn tsúfolódásban
ges fabadsagot engedjenek — A tsaszár an Imperiumat, a
Sacramentariusok el Nyomasában Legyen, és an Anabaptistak
ellen. Drúb a Szászországi Cancellarius Selebe. A Projectumok
an is vala tsúfolódás; mivel hogy a Confessio refutálvatott, ebben
emlitett bele Drúb. s emlékeztette a Császárt, hogy a Confutatio
ra való feleletet Nem engedte. hanem an Apologia ist vagyon
Irva, és Verbumnak által adta ho el fogadja a Protestansok
nak, tsalomban arra végzi Formájat ők le vehetik fel Pro
testansok hogy refutálvak volna. An adott időre az feleletre, el
fogadják. de azért hogy
Hijában Meg otrúlták a protestansokat egyes egyedül
Lül hijában Jelentegetődtek a Császár Nevében Joachim a
Brandenburgi Electos hogy meg a Császár Nemet országban
Ki kell irtódni az Evangeliumot. Hijában Nevették ébet Ba
rasztok laszfaságát. An Articulus projectumait alhatá,

tovább

vorok vissza vetették. A Imperiali városok tövettyével sem
tettek tóbbet. Midőn Semmire se nem tettek a Protestansokkal
Julii 6dikán 1530dikban Publicálták a Diéta végzése a Protes
tansok ellen a melyben damnálvatott Tudományok, Confessiójok
an Ipseu tsúfolódásban tett minden ujjittások avval a parau
tsolattal, hogy bogottsan minden ki fogás Nélkül a végi Lyre
vissza térjenek; ha Nem engednek, a Császári hozzáállás
vájják magokra. A Publicatio előtt ada hazától an Elector
Saxoniai Auxburgot is ujra végzödött be a Diéta.
El oszlván a Diéta an olvalomhoz vala lepületről
gondolkodtak a Protestansok an Electos hasa mentében a
Norimbergai Szabadsággal bepélt an tsaut a Tiltol tövettyei által
még Augsburgban tsúfolódó a Catholicusokról tsúfolák. A
Hassiai Landgraf még ebben a Novemberben Holnapban a Strasburgi
giekkal Figurumokkal, Dernaiakkal pösétségét tövette, most a Theo
logusok Nem akadályozhatták. Lelkesülette a Protestansokat
a Temetőre an is, hogy Károly an Öttsét Ferdinándot Roma
Királynak tsinálta választani, a ki a Protestansokat meg tsúfol
ellensége vala. Ernest Károly ara is tsábította, hogy a Hászai
Sógot hánában Nem meg örökösítse és legyen egy vicariusa Né
met Országon a Fiúnöletben a Császári hatalmat Nem tartsa, mivel
ő ott Nem lehet. Kolomiában ősszel 19dikén 1530dikban a Meg válasz
tási, a mely ellen solemniter protestált a Szászországi Electos: de meg
is meg lett. Még nemsak Catholicus Fejedelmek Sem tettek ára
Császárt a Császárt Levelekkel tartalmi Nem akarván. A Protestans
sok mai ápr. julius 22dikén 1530dikban Smalkaldban ott voltak a Szászországi
Electos a Landgraf, Ernest a Brunsvicgi Herczeg, Szatlai an Anhalti
és az Mansfeldi Grof, és a 15. Imperiali városok tövettyei, folyt
a Szövetségnek planuma és mit Contribuálgyon a Hadra de minthogy
a tövetek egész Instructioval Nem voltak a végnek tötellesek végbe
vitele 1531dikre halasztott Februariusra ügyan tsak en előbb gyülésből.
is Smalkaldból egy protestatiot küldettek Kolomiában a Császárhoz
válaszfalásért. Egy más irásban 1530dikban 31dikén Xbris ant vigyenek.

1ső Julius Smalkaldban 1530dikban 22dikén

hogy

hogy az Imperii Fiscali, és a Fő Kamarai hivatal a vallás dolgában semmit se mozdittson, sőt vala pl. erőt i. hogy a Dietai articulusaival Episcopusok egy appellatiot, és egy apologiát a magok ügyeinek folytatása iránt Dátul, és Franckfurt Julyek el mondó Overadon, a Modarol is tanacskozhatnak mikéd oltalmazhatják magokat, mikéd hijanak meg másokat is sőcietségekben egy menő vrást is Episcopusok, mellyek a Francia és Anglus Ország hon el Lutheranusok, Az elsőnek Antipathiájárol a Károlyal a másik a Felségétől való interesséről Episcopusok, hogy a Bápát is, a Spirit is meg bantsa, e Melanchton Episcopusok meg az miát, a melyben Concilium ad ügyekezésre való Legedelmeket leirt Evangyomon, vala apostat. 4 mindeu sor igertek.

2dik Gyülés Smalkaldban 1531dik Mart. 6

Ovse gülsek a Protestansok az igeret pereut Smalkaldban 1531dik e Martiusban a Helveticiaiak mivelhogy a p. Conferenciaban a vala, ha a sőcietsegben akarnanak allani, hogy az Augsburgi Confessiot Subscribalyak el joni Neuk alarral: e Mindazonaltal Posjedelem es II Imperiali városok öpud sőcietsennek hat ezreudőre hogy mindeu tehettségekel Legyüllek egymást, ha a vallásért meg támadtatnak valamellyik. Ugyan ezen ezreudőben Junius ban a Protestans fejek Franckfurtban meg erösitik sőcietségeket, Evangelicusok molyben hogy a Fiscali procator és Fő Camara processusbi ellen procuratorokat valasztanak a kik az egész partis Nevében ezen pialyanak ellenek. Károly Neuk vala ellenálve a protestans sok ellen a Catholicus Statusok sőlt vastak Segedelmet. Solimán ezmét fenyegette a Ferdinand statusait, a Diéta végzésit is executioba Neuk venni fel, tartvan hogy a Bása megjün a Francia vizsgálás ellen ebben a perelésekben a dolgokat egy hármanyorta hogy a Mainti, és Palatinatusi Electorok tövettyel által ára Terjed a Cáspár hogy Negotiallyon a Protestansokkal, jo fizet vea all Károly Offerálsát is a Protestansok a Ut épad Franckfurtban valának. A Protestansok azt tették hogy Lispendiolasokat a Camara nal a processus ellenek. Károly parantsolt is, Azután napot

tettek

tettek hogy Smalkaldban a körbenjáro fejedelmek tractallyanak a Protestansokkal; miszlót a Savoiai Electorhoz követek Lübeck Károly a Nassau, és Ni- ni Grofokat, a kik kérjék hogy a Spriebau tartan, de Dátumra jelenjek meg, a hol igazsággal el a fenn forgo háromtrid, felyeket: de valosággal azért, hogy tanalyák ki spandolat Ostendesitsek de az Electo kérdeen felelt hogy ő el nem megyen, a magas Pruthen Neuk tudni el, a Smalkaldban mene Electo követek Neuk Nyerhettek főbber a Convettől, Speinfurtban 1532dik Neuk folytattak a tractat ide azt kérték a Catholicusok hogy a Confession kivül semmit se tagad, tsanak a protestansok ullyat a Concilium ig, a Sacramentarius sollicitsek Anapabtistakkal semmi Commercium ne tartsanak legyenek segitségel a Török ellen, a Ferdinand valasztása ellen adott protestatiot vonnyak vissza, a Cáspár, és Catholicusok ellen való Consideratiot szalasszák félbe. A Ferdinand valasztásárol Neuk tartsanak szollani a Cáspárt, azaz articulust el hagyták a Luther kérésre azt a sibál tették, hogy a midőn a forgana fenn, illet legyen az egyenes, a Catholicusok kivánságára, tsak azoktol tétessék, a kik most az Augsburgi Confessiohoz tartanak, a Ki pedig ennekutan alarmalna valami azokkal Neuk, és igy a Protestansok tudomanyra terjedjen meg ne tsalattak. Fels Luther a Radtol, s azért akarnak fel amyis. A második kérdés a volt: mit legyenek a portyai az egyenesnek. Határozták a Protestansok. 3dik Szabad gyülekezet vallasokra Neuk tsak a magok domicziumban hanem a mas helyeken is benyomos prédikátorokkal. 4dik A Püspöki Jurisdictiora, és templomok vagyonyaira Nézve, maradjonnak mindenek a mint most all. 5dik A Camarai mindenféle processusok Lispendiolasok, ezek pedig tartsanak ig a Concilium ig, Sőcietsfurtbol el oszlattanak. De Nürnbergából Julius ban ismét egybe gülsenek, és 23dik ig meg is forrot az egyenes

A Cáspár is 2da Aug Confirmálta, de tsak a Processusok Lispensiojat erösitette meg a többiről Neuk emlekezett, és ig a Protestansok semmit Neuk Nyertek ebben a Juris Nürnbergai Békességh a Mely tsak ezt ereie volt, a Cáspár pedig mindenek meg Nyert a mit

Evang

1° Békesség a Vallásban. Nürnbergában. 1532. Julius 5.

kivánt. Dátortságát az idő alatt is gyengitette á Protestánsokkal, midőn á Török ellen Segittséget kapott.

Szerentsejekre á Protestansokkal á Catholicusok aval az Interim bekessiggel Nem maradtak meg elégedve, á Regensburgi Diétan azt Nyiván ki mutattak, á mely 1532ben tartatott. Ferdinánd á Brandenburgi Elector, és György Hertzeg ellene voltak, Sőt Ferdinánd á Pápát is fel ingerelte, hogy á bekessiget zontsa el, 's titkait fedezze fel. Mások pedig, Mások pedig szemre hányásokat tettek á Császárnak, hogy miért Nem hivatott 'Sinatot eddig, á Mely ki irtatta volna az eretnekséget, 'S ampoltál hogy á Pápát forgassák ára, Már most á Catholicusok meg gyanusabbak, és vigyázabbak voltak á Protestansok iránt. János á Saxoniai Elector meg halván, á Fia Johannes Fridericus lett helyére az Elector 1532ben. Az ifju Elector Lokkippen meg vala bántva á Császártol, á Hugát Nem adta feleségül az Electorsakkal Fundizálni Nem akarta, midőn az apja kérte. Egész igyekezettel azon volt hogy á 'S Malkaldi Szövettség erőssödjék, 's minden esetre kiszen állja nak. Á Császárnak vala ugyan á Törökök ellen talpon álló Armádiája: de azok többire Protestans katonák valának, á Catholicus fejedelmekben Nem sokat bizhatott. Á Pápa Néhány Segittő katonáin hamar fel adtak volna á Protestansok. Ezen környül állások között el utazék Károly Spanyol országban, midőn már által látta hogy á régi Planuma, hogy egyik féllel á másikat el Nyomja, el nem sülhet.

Johannes Fridericus 1532ben Saxoniai Elector.

Diéta Regensburgban.

Á Conciliumat találta Károly egy eszkönnek, hogy az eretnekeket ki irthassa, másfelöl á Pápát is hogy meg alázza: Mert az is planumaban volt, most hát feltette hogy Kelement forgassa á Conciliumra gyűtésre, tudta hogy á kisöre lepp: Mert irtatak á Pápák á Conciliumtol. Pájakban lévén á Constantiai Sinatnak eze — Depell Károly á Pápával: de Kelemen á Norimbergai bekessiget gyanus volt á Császárhoz. tudta hogy az Auxburgi Diétán á Nemet Nemzet gravamenyi forag tak fenn, 's most közelebb Regensburgban is melyekt elégtételét á Császár által kivánták á Pápátol, gondolta ugyan ő hogy á Conciliumra á hazesis ki oltásáért — is gyűtetik: de kivált á gravamenekért fel kiszülve vala á Károly Propositiojára á Conciliumra iránt, 's azt felelte.

Kar[illegible]gat[illegible] á [illegible]mat VII Kelemennél.

ő jo pi

jo pivel gyűtett 'Sinatot ha á Frantzia Király is meg egyezik benne á Protestansok is zéa állanak hogy á mely Propositiok fel tetetödnek, azokról vigeznek. De már á Frantzia Királyal ki tsinálta volt, hogy á Conciliumban meg ne egyezzék azt is tudta azt, hogy á Protestansok ő Conditioira zéa nem állanak. Károly hát el mentüres válasszal Spanyol országban, hogy ott dolgait igazittsa 's kedvezébb időtt ugyan Planumainak. Á Pápát Nem szint meg ennét is forgatni a Conciliumra gyűtésére, és á Nemet Statusokat egymás ellen fövésben tartani. Á Camara vezálta á Protestansokat á Püspöki Jurisdictioért á Klastromak jövedelmeiert sat 's midőn á Norimbergai bekessigre kenlekeztettek, azt felelte á Császárral együt, hogy ott tsak á Vallás eli dolgokról poll az á tzikkelly hogy azokért Nem háborgáttatnak de á jövedelmek Nem á Vallás tzikkellyei, igy hát á Norimbergai bekessignek semmi effectuma Nem lévé vala.

Á Protestansok Nagyon boszpankodtak, Nott á Gyülölség és á Jegyzett, á Pápa is meg indul, á Conciliumra gyűtésében 1533ban kiüt egy Rangoni Nevü legatust á Raggioi Püspököt egy Tsászáriköveti az Electorhoz Johannes Fridericushoz hogy általa az egész Partienak irdesse ki á Conciliumat: De á feltételek ollyanak voltanak hogy receptalni Nem lehetett azt mondatta Rangoni, hogy az á Conciliumra az Anyaszentegyház bekessiget gyül de azon régi 'Sinatok forgája szerint, melyek bizonyaton á szentlélek bé folyásával folytanak. Meg engedi ő szentsége, hogy á háromi helyből válasszanak, hol legyen Bolognában, Mantuaban, v. Placentiaban. Meg kiványa ő szentsége hogy á 'Sinat vigezéseinek minden hatalmasságok alája vessék magokat, és az erőszakellen tartozanak oltalmazni. 'S malkaldban vala á Protestansokkal gyülések, 's onnan azt feleltek, ők á 'Sinatot Nemet országban kivánnyák tartani, mint hogy minden apellatjakban azt kivánták, Nem á régi forma szerint, á hol á Pápa legyen á biro; hanem á Pápa is, mint egyik fél ugy jelenjek meg. Elöre Nem kötelezhetik magokat á 'Sinat bé vételére hanem ha á szent irás tekintetével határoznak tsupán. igy á Conciliumbol Semmi

VII Kelemen offerállya á Conciliumat á Protestansokkal.

Sem

Philippus esmolanimas be tsap, Wittembergában.

Semlett, maga a Papa Sem akarta hogy legyen; mert Ferenc a Franczia Kiallyal bespellett a Papa eröl, s Ferenc tudosetot vala a Land Grafot eröl, a Protestansok tsak ugyan adatek egy Clausulaban, a Papaual valo felalerben, hogy ha a Concilium egybe gyülne, ainbar Condicionira Nem tudolerhetnek magokat elöre; meg is löveteket fogni ual tudan.

A Land Graf az elmulenest a Csaszarral, meg lenditte midön Ulrich Hertzeget a Würtembergi Hertzegsegben a maga Madiajaval visszá tette, ainbar a Csaszar mar ferdinandot ual fel dolt. alta vala. A' hirnyül allot "edvero" volt: Ferdinand Angole vala an "Anabaptistak egy darabig, a midön 10 esztendö alatt ebol Segittseget Nem tudhattak a Freiai fövettsegnek ep 525ön fogva, minden Dioton az üldözödetröl vegezték, s ülöltek is ebben an esztendöben 1534ben vegre lett vala — A' Csaszar ertsak a Hassiai Laudgrof nem büntette halallal — hanem fogsagra vetette tsak Würtembergért a dologba bele Nem elegyedhetett; s Mertöles. Nemes orszagbol ki is irtodtak vala, hanem Belgiumban telepedett meg Franczia Kiraly is a dologban bele volt elegyedve. A' Protestansok kolomajok an elsö Generalisbol vala, s omam omissadiusokat küldettek ki leste rejtsék a dolog jol jött ki. Ferdinand beleset get ajanlott meg sphaliaba, hiv fö prophetajok Janos Matyas egy Harlemi süto, es Dort, 29en Junii 1534ben Hadamba subscribalsatott, ennek erejé mellé Knipperdolo Janos, egy Lejdai szabo 1534ben Münsterbe menetek vala, a' hol Nem Ulrich minden orszagait visszá tette. A' Norenbergai beleset ajtatos a' Városiaktol; hanem a' Papot magát is Rothmant. a' magok ré meg eröszitették Ferdinand magara vallotta hogy a' Papaival ki esküdnie kezére huntak. A' Zwillai fanatesmastal birtak, a' Strasburgi Orszi li, hogy a Caesar a' Protestansok ellen a' processusokat szabadsagban, es a Saxoniai Electort az Electorsaggal feudalizalta sok. A' Pfalzi allapotok egyellöségek be hozni, es vagyonok Erörségesseget. Re testamentumtol es igerték, hogy Ferdinandnak Romai Kiralysagra lett elaztak hantolgattak, a' világi bölcseséget meg vetették. A' Papokat valasztasaiat meg esmerték tsak hogy ennek arra az ö prognosticajok a hamis prophetak tartottak, s tsak hamar anyagra eröszitették, hogy Münsterbe tanitottak publice egy esztendö a Szentiras es fegyveres hatalmat Kiraly valasztasban az Imperii törvenyekben tetessék be. tek a Magistratust el legyették, es az egesz Capitulumot a Nemességet el üzték, s minden aranyat, s ezüstöt mellyek Nem allottak, s igy el allitottak

VIII Henr. Mas dolgok is jöttek Erre, mellyek a Protestansokat ledgyrol volnak, Ebben en 1534ik esztendöben VIII Henrik Anglus Kiraly a Münsterbe a Jesus praedicalo orszagot, uj tanitast valasztasnak, mely rik ö vevés paral ö sve vesett. Az Arragoniai Catharinatol el akart Henr. nek ennek a' feje Lejdai Janos volt. Anglusok esmeri valtozast lett benne a Papaval. volna, s en a Solvesge attyafia vala Karolynak, hat esztendeig Münsterben a Lion hegyeinek Neveztek XII Diakat tettek az Israel Nb volt a' processusa Romaban, de a Papa, hol egy, hol mas ki fogo tribusainak, a' ki egy fügyvel tölle, mint a' Venus fügyetsel ellose, sal halogatta, a' valosagot ob volt hogy fels Karolytol, s azert Nem valasztatta el. Henrik arert a' Valas processusat el döntet, a' pfol. ers es meg valtoztatta, egy Profetaval ki hirdettette, hogy az ö Canterburgi Erseket Warhammal, s Boleu Annat el vesi, Nem vär, ben me a Leon Kiralysag alatja. — Leg ottan meg is koronaztatta van többet a Papatol, En egy tsapas vala a Romai Pietas magat

a Papa

Papa meg haragsik, s 23ik Martii egy Bullat Ellé Henrikre, mely a Catharinaval valo haraspasgar el nem vontatnak ideli s azatta ala vesi a Kiralyt, ha hir holuapok alatt Boleu Annat el nem be, lattya magatol, s Catharinat vissza nem veszi. Henrik is egy Parla mentalis actat irat, a' melyben a' Papanak minden hatalmat Angli ban Semmive tesi, es magat az A. K. Eletnek fejenek declarallya Atty liaban, s mar most az Anglus Kiraly is a N. Orszgi Protestansokkal emlyabben tart vala. Nem sellettek a Protestansok ugy a Csaszartol

A' mas Tedvero" allalmatossag, mely a Hadani beleseget a Protestansok A' Münste xi Anabapti stok. segitsere Segitette volt a Münsteri Anabaptistak tarmaja. El pün

Ferdinand Romai Kiralysagra lett, volt a Protestansok Ferdinandnak Romai Kiralysagra lett valasztasokat el ö segitsek, es ugy is lett. Ferdinand Romai Kiraly a' Protestansokat el kezdette nyomni, s Augsburgban Conventust tartot, a' hol a' Protestansok Confessiojokat a' Romai Kiralynak ki adtak, a' ki is Confutatoriat irt ellene, a' mellyet a' Protestansok Apologiaval feleltek meg, a' mellyet a' Romai Kiraly Replicaval, a' Protestansok Duplicaval, a' Romai Kiraly Triplicaval, a' Protestansok Quadruplicaval, a' Romai Kiraly Quintuplicaval, a' Protestansok Sextuplicaval, a' Romai Kiraly Septuplicaval, a' Protestansok Octuplicaval, a' Romai Kiraly Nonuplicaval, a' Protestansok Decuplicaval, a' Romai Kiraly Undecuplicaval, a' Protestansok Duodecuplicaval, a' Romai Kiraly Tredecuplicaval, a' Protestansok Quatuordecuplicaval, a' Romai Kiraly Quindecuplicaval, a' Protestansok Sexdecuplicaval, a' Romai Kiraly Septendecuplicaval, a' Protestansok Octodecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonadecuplicaval, a' Protestansok Vigecuplicaval, a' Romai Kiraly Unvigecuplicaval, a' Protestansok Duovigecuplicaval, a' Romai Kiraly Trevigecuplicaval, a' Protestansok Quatuorvigecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinvigecuplicaval, a' Protestansok Sexvigecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenvigecuplicaval, a' Protestansok Octovigecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonavigecuplicaval, a' Protestansok Trigecuplicaval, a' Romai Kiraly Untrigecuplicaval, a' Protestansok Duotrigecuplicaval, a' Romai Kiraly Tretrigecuplicaval, a' Protestansok Quatuortrigecuplicaval, a' Romai Kiraly Quintrigecuplicaval, a' Protestansok Sextrigecuplicaval, a' Romai Kiraly Septentrigecuplicaval, a' Protestansok Octotrigecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonatrigecuplicaval, a' Protestansok Quadragecuplicaval, a' Romai Kiraly Unquadragecuplicaval, a' Protestansok Duoquadragecuplicaval, a' Romai Kiraly Trequadragecuplicaval, a' Protestansok Quatuorquadragecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinquadragecuplicaval, a' Protestansok Sexquadragecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenquadragecuplicaval, a' Protestansok Octoquadragecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaquadragecuplicaval, a' Protestansok Quinquagecuplicaval, a' Romai Kiraly Unquinquagecuplicaval, a' Protestansok Duoquinquagecuplicaval, a' Romai Kiraly Trequinquagecuplicaval, a' Protestansok Quatuorquinquagecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinquinquagecuplicaval, a' Protestansok Sexquinquagecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenquinquagecuplicaval, a' Protestansok Octoquinquagecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaquinquagecuplicaval, a' Protestansok Sexagecuplicaval, a' Romai Kiraly Unsexagecuplicaval, a' Protestansok Duosexagecuplicaval, a' Romai Kiraly Tresexagecuplicaval, a' Protestansok Quatuorsexagecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinsexagecuplicaval, a' Protestansok Sexsexagecuplicaval, a' Romai Kiraly Septensexagecuplicaval, a' Protestansok Octosexagecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonasexagecuplicaval, a' Protestansok Septuagecuplicaval, a' Romai Kiraly Unseptuagecuplicaval, a' Protestansok Duoseptuagecuplicaval, a' Romai Kiraly Treseptuagecuplicaval, a' Protestansok Quatuorseptuagecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinseptuagecuplicaval, a' Protestansok Sexseptuagecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenseptuagecuplicaval, a' Protestansok Octoseptuagecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaseptuagecuplicaval, a' Protestansok Octogecuplicaval, a' Romai Kiraly Unoctogecuplicaval, a' Protestansok Duooctogecuplicaval, a' Romai Kiraly Treoctogecuplicaval, a' Protestansok Quatuoroctogecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinoctogecuplicaval, a' Protestansok Sexoctogecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenoctogecuplicaval, a' Protestansok Octooctogecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaoctogecuplicaval, a' Protestansok Nonagecuplicaval, a' Romai Kiraly Unnonagecuplicaval, a' Protestansok Duononagecuplicaval, a' Romai Kiraly Trenonagecuplicaval, a' Protestansok Quatuornonagecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinnonagecuplicaval, a' Protestansok Sexnonagecuplicaval, a' Romai Kiraly Septennonagecuplicaval, a' Protestansok Octononagecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonanonagecuplicaval, a' Protestansok Centecuplicaval, a' Romai Kiraly Uncentecuplicaval, a' Protestansok Ducentecuplicaval, a' Romai Kiraly Trecentecuplicaval, a' Protestansok Quatuorcentecuplicaval, a' Romai Kiraly Quincentecuplicaval, a' Protestansok Sexcentecuplicaval, a' Romai Kiraly Septencentecuplicaval, a' Protestansok Octocentecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonacentecuplicaval, a' Protestansok Millecuplicaval, a' Romai Kiraly Unmillecuplicaval, a' Protestansok Duomillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tremillecuplicaval, a' Protestansok Quatuormillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinmillecuplicaval, a' Protestansok Sexmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenmillecuplicaval, a' Protestansok Octomillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonamillecuplicaval, a' Protestansok Decemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Undecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duodecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tredecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuordecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quindecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexdecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septendecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octodecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonadecemmillecuplicaval, a' Protestansok Vigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unvigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duovigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trevigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorvigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinvigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexvigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenvigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octovigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonavigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Trigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Untrigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duotrigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tretrigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuortrigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quintrigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sextrigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septentrigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octotrigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonatrigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quadragecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unquadragecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duoquadragecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trequadragecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorquadragecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinquadragecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexquadragecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenquadragecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octoquadragecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaquadragecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quinquagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unquinquagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duoquinquagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trequinquagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorquinquagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinquinquagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexquinquagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenquinquagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octoquinquagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaquinquagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unsexagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duosexagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tresexagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorsexagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinsexagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexsexagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septensexagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octosexagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonasexagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Septuagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unseptuagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duoseptuagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Treseptuagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorseptuagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinseptuagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexseptuagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenseptuagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octoseptuagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaseptuagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octogecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unoctogecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duooctogecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Treoctogecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuoroctogecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinoctogecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexoctogecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenoctogecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octooctogecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaoctogecemmillecuplicaval, a' Protestansok Nonagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unnonagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duononagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trenonagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuornonagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinnonagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexnonagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septennonagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octononagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonanonagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Millecentecuplicaval, a' Romai Kiraly Unmillecentecuplicaval, a' Protestansok Duomillecentecuplicaval, a' Romai Kiraly Tremillecentecuplicaval, a' Protestansok Quatuormillecentecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinmillecentecuplicaval, a' Protestansok Sexmillecentecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenmillecentecuplicaval, a' Protestansok Octomillecentecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonamillecentecuplicaval, a' Protestansok Duamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unduamillecuplicaval, a' Protestansok Duoduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Treduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenduamillecuplicaval, a' Protestansok Octoduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaduamillecuplicaval, a' Protestansok Decemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Undecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duodecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tredecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuordecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quindecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexdecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septendecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octodecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonadecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Vigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unvigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duovigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trevigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorvigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinvigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexvigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenvigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octovigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonavigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Trigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Untrigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duotrigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tretrigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuortrigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quintrigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sextrigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septentrigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octotrigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonatrigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quadragecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unquadragecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duoquadragecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trequadragecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorquadragecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinquadragecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexquadragecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenquadragecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octoquadragecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaquadragecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quinquagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unquinquagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duoquinquagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trequinquagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorquinquagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinquinquagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexquinquagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenquinquagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octoquinquagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaquinquagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unsexagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duosexagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tresexagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorsexagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinsexagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexsexagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septensexagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octosexagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonasexagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Septuagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unseptuagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duoseptuagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Treseptuagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorseptuagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinseptuagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexseptuagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenseptuagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octoseptuagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaseptuagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octogecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unoctogecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duooctogecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Treoctogecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuoroctogecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinoctogecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexoctogecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenoctogecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octooctogecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaoctogecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Nonagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unnonagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duononagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trenonagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuornonagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinnonagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexnonagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septennonagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octononagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonanonagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Centecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Uncentecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Ducentecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trecentecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorcentecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quincentecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexcentecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septencentecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octocentecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonacentecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Millecuplicaval, a' Romai Kiraly Unmillecuplicaval, a' Protestansok Duomillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tremillecuplicaval, a' Protestansok Quatuormillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinmillecuplicaval, a' Protestansok Sexmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenmillecuplicaval, a' Protestansok Octomillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonamillecuplicaval, a' Protestansok Decemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Undecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duodecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tredecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuordecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quindecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexdecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septendecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octodecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonadecemmillecuplicaval, a' Protestansok Vigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unvigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duovigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trevigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorvigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinvigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexvigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenvigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octovigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonavigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Trigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Untrigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duotrigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tretrigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuortrigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quintrigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sextrigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septentrigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octotrigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonatrigecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quadragecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unquadragecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duoquadragecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trequadragecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorquadragecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinquadragecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexquadragecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenquadragecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octoquadragecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaquadragecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quinquagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unquinquagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duoquinquagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trequinquagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorquinquagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinquinquagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexquinquagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenquinquagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octoquinquagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaquinquagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unsexagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duosexagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tresexagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorsexagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinsexagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexsexagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septensexagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octosexagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonasexagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Septuagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unseptuagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duoseptuagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Treseptuagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorseptuagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinseptuagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexseptuagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenseptuagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octoseptuagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaseptuagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octogecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unoctogecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duooctogecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Treoctogecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuoroctogecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinoctogecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexoctogecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenoctogecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octooctogecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaoctogecemmillecuplicaval, a' Protestansok Nonagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unnonagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duononagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trenonagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuornonagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinnonagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexnonagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septennonagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octononagecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonanonagecemmillecuplicaval, a' Protestansok Millecentecuplicaval, a' Romai Kiraly Unmillecentecuplicaval, a' Protestansok Duomillecentecuplicaval, a' Romai Kiraly Tremillecentecuplicaval, a' Protestansok Quatuormillecentecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinmillecentecuplicaval, a' Protestansok Sexmillecentecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenmillecentecuplicaval, a' Protestansok Octomillecentecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonamillecentecuplicaval, a' Protestansok Duamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unduamillecuplicaval, a' Protestansok Duoduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Treduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenduamillecuplicaval, a' Protestansok Octoduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaduamillecuplicaval, a' Protestansok Decemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Undecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duodecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tredecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuordecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quindecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexdecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septendecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octodecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonadecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Vigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unvigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duovigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trevigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorvigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinvigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexvigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenvigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octovigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonavigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Trigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Untrigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duotrigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tretrigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuortrigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quintrigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sextrigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septentrigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octotrigecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonatrigecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quadragecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unquadragecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duoquadragecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trequadragecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorquadragecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinquadragecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexquadragecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenquadragecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octoquadragecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaquadragecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quinquagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unquinquagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duoquinquagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trequinquagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorquinquagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinquinquagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexquinquagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenquinquagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octoquinquagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaquinquagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unsexagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duosexagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tresexagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorsexagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinsexagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexsexagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septensexagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octosexagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonasexagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Septuagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unseptuagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duoseptuagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Treseptuagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorseptuagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinseptuagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexseptuagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenseptuagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octoseptuagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaseptuagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octogecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unoctogecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duooctogecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Treoctogecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuoroctogecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinoctogecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexoctogecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenoctogecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octooctogecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonaoctogecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Nonagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unnonagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Duononagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trenonagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuornonagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinnonagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexnonagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septennonagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octononagecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonanonagecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Centecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Uncentecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Ducentecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Trecentecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Quatuorcentecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quincentecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Sexcentecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septencentecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Octocentecemduamillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonacentecemduamillecuplicaval, a' Protestansok Millecuplicaval, a' Romai Kiraly Unmillecuplicaval, a' Protestansok Duomillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tremillecuplicaval, a' Protestansok Quatuormillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quinmillecuplicaval, a' Protestansok Sexmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septenmillecuplicaval, a' Protestansok Octomillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonamillecuplicaval, a' Protestansok Decemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Undecemmillecuplicaval, a' Protestansok Duodecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Tredecemmillecuplicaval, a' Protestansok Quatuordecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Quindecemmillecuplicaval, a' Protestansok Sexdecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Septendecemmillecuplicaval, a' Protestansok Octodecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Nonadecemmillecuplicaval, a' Protestansok Vigecemmillecuplicaval, a' Romai Kiraly Unv

magát, s' hivalyi tzimeket kordozott, ettől fogva a' Münster mindeu ki
pongásott, és fertelmességekkel piszkolta lett. Regis adecuy ezt A' Mu
zi Bäspil erövel probálá a' Sionnak királya ellen, de neun lehe
vélle szemire menni. Az Apostol más jártak ki praedicallani a' jo
videkre. felejtették hát most a' Catholicusok a' Protestansokat
erelet ültetheszét le hamar, a' Stadaui tractatus perdet a' Land
ármádiájanak egy részével ereu fajatiensek ellen ment. bitsárt
a' Lydai fabo a' Münsterieket, hogy az Ur vacsoráju meg segelli,
nyna beszéde ölet hogy egy része inkább az ehség miat hole meg
leun magát feladja, a' más rész valmeráál elvalaszta magát; ugyan
1535ben 24ed Junii a' varost árulással meg vészik, s' a' Sioni egy király
gnal vége is lett.

A' Cäsár Africábaw. Dolgozgatok valanak a' Catholicusokkal a' Protestansok, éppen gábaw
Károly, és Ferdinand kösszaubadkatak Wittenbergaért; de a' Cäsár is Nag
ürelnek most bajolni a' Protestansokkal, Africábaw lészik hadakozni,
ment Sicíliábol hogy Hassant Tunisba helyre állitsa, az honnaw vere
kalállu Kaiffadin Cs kergette vala, pereutsés volt Károly, Hassa
vissza tapasa a' Tunisi királyságot, a' Spanyol főségei meg esmérik
Jolette vajdasát Károly magának meg és tartotta. Romábaw is ek
egy választ: VIIdik Kelemen a' Stadaui béketségen volt bujjá
meg holt 1534ben Septemberbe, s' Octoberbe a' Farnesi Házbol

III Pál Pápa 1534ben edáik III Pál. Ez Nagyon Politicus ember volt, A' Cäsári kö
tette leg ottaw declarálta hogy ő Conciliumot fog hivatni mivel
rost tévelygésekről ki irtására az a' leg jobb eszköz. A' Cardinalis
ki Congregatiot ültetett egyet, hogy Concilium tartásában vall
hünségek miként háritássanak el. mitt, hogy a' Romai Udvar
miként lehetne reformálni Epittsenek projectumot a' hellyá pedig a
la, hogy ne legyen Concilium; de szavaput ugy alatta ki vonni, hogy
látassék szégyen nelkül el, a' Protestansokhoz engedelmessen mala
to magát, sajnálta a' pabadait, mellyet a' X Leo ninyradeutia a
nak tulajdonitatt, hogy miért bánt ollyan szörul Luttherrel; miért ki

pere

vitette reconciliaiora s' a' beszédbol miért nyerelte a' lehettségig
erte, hogy a' Protestansok városinak igyekezik eleget tenni, igy
pisseu az utat egy nagy Politicus, és tudos magad allamtalasa
Vergeliust Tübi el legatussal 1535ben Novemberbeu Salz
ábaw az Electorhoz, Neun találta othon; Mert Prágábaw mentvolt
dinándhoz — ide megett, — Johannes Fridericusnak a' Papa akarat
jelenti, hogy szabad Conciliumot kivan gyüjteni, és leri, hogy
vagy maga, vagy követtye jelenjek meg benne. Neun sok a' VII Sa
neun idejében tett Edictiokról. Sőt litsérte az arolra tette vesse
tiokat, éppen azt tette fel, hogy szentsége a' Francia Királlyétkén
lelen Mantuábaw tartani a' Synodot, de hiszen ugyis az a' város
most az Imperiumhoz tartozik. Jutnevsen vette Eötelességét. Vittem
Luttherrel is beszéllet, s' igen nyájasan, ugy, hogy Luthor
megtedvelte. A' Követnek arról maga vitelére a' papaságban a' szép
szége gyanusá tette őket a' Protestansok előtt, hogy talán egyes
sülni akarna. Mentül inkább Eörelitett a' Papa hozzájok annál inkább
vonagattak magotol, Neun hittrein el magokkal hogy valosig lenne a'
Papa tellya arról a' Concrol azt adtak: s' igen ezt Neizett
a' varasa III Pál. A' hirek szerint sok mindenek, mellyek ígértetik
a' Protestansokat, hogy a' Cäsár és Ferdinánd nagy ellenkezett tesznek
ellenek hogy Halberstadtban már tatorábat verbualnak, hogy a' Sve
viai főségét meg alarják ujjitani sok a' Városok a' Land Gro
tot tartoznak hogy ujjabon főségeskeuek. a' Land Grof tartozik az
Electori. Trautsá orszagi táplálni a' gyanut. Aronba megjö Ká
roly is a' Barbarossa ellen való hadrol szerentsésen, s' más hav
gon beszél az Imperiummal. A' hamara üldözésről Neun állitotta
meg, a' Stadaui béketségen Neun ratificalta s' Neapolyban egy fe
jegető levelet küldött a' Protestansoknak, hogy ő a' Synodustan
sagot ujjityák a' Norimbergai béketség fenn alatt; de azzal a' ha
nara lenét meg Neun tölti. Smalkaldba utasitotta vala Vergeliust
az Electort, a' hol 8a Xbris 1535ben ujjve is gátsolá a' Protestans

sok

sol, hogy felyjenek a Bajanak. Ha egyb. Securitassok lenne a
tuai Concilium-nak hogy Követeket Lityenek nem volnak elegenek.
tria, és Anglus Követek ott leven elesztettek a gyanut, A Protes
sol egy Fondolodtak hogy a Bajo a Csaszarral li tomaira a do
hogy mihelyst Mentz vegen a Concilium eregeltassek: Jelelt
Vergeliusnak, hogy ök a Mantuaban valo Smiattol Tedvertenek
talaun a Csaszar xtia emlekezik hogy oly sok Dietaed, mit vege
tek a Concilium hellyeröl — Tovabba a magok velsederöl
nek li tomaini, hogy a Bajanak bi folyasa ne lenne a Sm
ta. — egy hoval li jelentettek, hogy a Smalkn Nuntz Pedrek, —
Stöb nem ei ellett Vergeliusnak.

Szerentsejere a Protestansok es mer Kadban elegedett Karoly
Frantziaval Majlanderi, a II Szona Szerent. Ei holt ommet s'a
Frantzia Triaty alatt bele ölni, Karoly nem engedte 1536 ban
alatt pehentek a Protestansok. Tal es tudta hogy mar Karoly Ne
sarlalya öket a Concilium gyüjtisere: Mert a had miatt Szabi Mau
tuiba Nem jö; mig is egy Dallat elpedölsat 20a Maji 1536
a melyben nicitallya a jövö 1537re a Smalka, alulet mocitalnie
lett. A Reformationis planum is Lepsen volt Papperostan, s egy pa
vol ö mindent meg tett hogy a Receptey legnek, s Karolynak
is meg mutassak: milyen Lep ö a Smalka.

Karoly jol latta, hogy a mostani Konyul allasaert sar lollya ol
gan tüzedni a Conciliumra — s a Bajat a maga halojaval alara
meg fogni: Meg löpönte a Cardinalisekett ebeli faradzasokat, s te
lette meg elegedesit, a Bajo igerte, hogy xtia veszi a Frantziab
zalyt, hogy el jöjjen, tsak hogy Karoly is a Protestansokat be
ge xtia. Xtia all Karoly, a Protestansok Partiaja pedig az alat
a Würtenbergi, es Pomeraniai Hertzegellel Neveltetett, s ora a vegn
ha a Camara valahrie törüllek ezentiol Tüdenet 10000 gyal
gyok, es 2000 lovast allitottak, tönön legyen töltseggel ötszalomra.

An. Au

Az Anglus is a Condicionkat acceptalta a fövettsegre. a Frankf
tuai Concilium-ra hogy Követeket Lityenek nem volnak elegenek. Atlal Nem erepledek olyan nellyen, s Frankfurtban 1536 ban en ätra
tria, és Anglus Követek ott leven elesztettek a gyanut, A Protestans a fövettségesek el rendelesen meg eröserette, A Csaszarhoz is
sol egy Fondolodtak hogy a Bajo a Csaszarral li tomaira a do Követeket tudtenek elöbbeni Koebben volt vadok mentsegere, s a Sa
hogy mihelyst Mentz vegen a Concilium eregeltassek: Jelelt hozzi fnalsegbol kegyelmesen valaszolt s igerte hogy penzül meg tartya
Vergeliusnak, hogy ök a Mantuaban valo Smiattol Tedvertenek a Nürnbergai Delesleger. Ere valaszolak a Protestansok, s meg köszö
talaun a Csaszar xtia emlekezik hogy oly sok Dietaed, mit vege el s birtokait magokat arra, hogy ö fölöge a dolgokat ugy fogja iga
tek a Concilium hellyeröl — Tovabba a magok velsederöl Peter tsaun a Conciliumra Nezve, a mint az igasság, es a Jo rend kivi di
nek li tomaini, hogy a Bajanak bi folyasa ne lenne a Sm a vegre sok fogjak kivanni: az Elector is igy irt Ferdinandhoz, ugy
ta. — egy hoval li jelentettek, hogy a Smalkn Nuntz Pedrek, — koval ö Felsegetkortatak, hogy ök Követeket igyekezneka Csaszarhoz
Stöb nem ei ellett Vergeliusnak. S'mi is jött, hogy a Csaszari Követtel egy legatus is jö a Bajatol a Sma
Szerentsejere a Protestansok es mer Kadban elegedett Karoly Smiattol sokb Bullai ajanllya. Az Elector a Theologusait meg Exerek
Frantziaval Majlanderi, a II Szona Szerent. Ei holt ommet s'a mit tsinallyon a Követtel, s a Bullaval. a Felelettyel a volt, hogy Jogunja
Frantzia Triaty alatt bele ölni, Karoly nem engedte 1536 ban el mind a Lettör, a Smalcat el Ell vaini, hiszen a vegzedes Nem tek
alatt pehentek a Protestansok. Tal es tudta hogy mar Karoly Ne nen, hiszen akkor hely. es ideje protestalni för Luther azt tanaskto
sarlalya öket a Concilium gyüjtisere: Mert a had miatt Szabi Mau hogy tsak azert is ell fogadm a Concilium inditasjat Ne hogy a
tuiba Nem jö; mig is egy Dallat elpedölsat 20a Maji 1536 Papa a Protestansokra vesse a Concilium Nem gyüther eiseit.
a melyben nicitallya a jövö 1537re a Smalka, alulet mocitalnie Az Elector Nem vette be a tanaitsot, Vertuis a Papa követte
lett. A Reformationis planum is Lepsen volt Papperostan, s egy pa Veimarban jöven 1537ben Smalkaldban igazitotta, hogy ott bespellyen
vol ö mindent meg tett hogy a Receptey legnek, s Karolynak a többellel s ott az felelnek, hogy a Concilium ban be Nem erepledjenek
is meg mutassak: milyen Lep ö a Smalka. adejg, mig li Nem tsinallyak a modjat, mely perais fog folyni. s nelnek
Karoly jol latta, hogy a mostani Konyul allasaert sar lollya ol ellenö bato sagot Nem adnak. A Csaszari vallyon Ereszsiget az ada
gan tüzedni a Conciliumra — s a Bajat a maga halojaval alara tüdenö tövetert. Ezt a feleletet adtak a Csaszari Chancellarius
meg fogni: Meg löpönte a Cardinalisekett ebeli faradzasokat, s te nal Heldnek es 24. Febr. s a mellett Melanchtonal egy Secretarius
lette meg elegedesit, a Bajo igerte, hogy xtia veszi a Frantziab mis instrumentumat Epittettek melyben 2 mindatsajok ott adtak
zalyt, hogy el jöjjen, tsak hogy Karoly is a Protestansokat be mindent Hovarolhon el tüldettek, Az Elector Smalkaldban azt tana
ge xtia. Xtia all Karoly, a Protestansok Partiaja pedig az alat tsolta, hogy a Theologusai Epittsenek Articulusokat, mellyeket a
a Würtenbergi, es Pomeraniai Hertzegellel Neveltetett, s ora a vegn Jelenaban el tellenek igazittani. Luther dolgozta, s a Papa Supre
ha a Camara valahrie törüllek ezentiol Tüdenet 10000 gyal mat ellen mindent mergek benne li öntette, ele praedalt
gyok, es 2000 lovast allitottak, tönön legyen töltseggel ötszalomra. mindent abusast, s az subscribalrol — a pelid Melanchton igen
Temany nel talalta a Papa ellen valo Ertelest azt mondvan, hogy
a Püspöki Jurisdictio, es a Papa Supremataja God, bizonyos rebbi
elio

An. Au

ctio alatt meg lehetne, ennek a' Theologusok nemely része elo-
dis gusztusba is esett.

Heber a' Vr Cancellariust tudatta a' Csaszar a' Protestansok-
hoz tsendesitsse öket, es Irasaikaban, melyet a' Csaszartol Irtak o-
ka bitessa, hogy meg Nyerik A' Protestansok a' Camara
... es a' Norinbergai beleszeges Eirik. Helyeslé: Hogy a'
mara a' Vallasert Nemi bantya. A Norinbergai beleszeg pedeg
tsal arodra terjed, a' kik akkor ott meg Nevezettek a' tobbi ullo
nek, sot ertesere adta, hogy a' Csaszar örommel vinne ha min
confoderatsiojok vegre lenne. Ertesek mas a' Protestansok hova
tselok a' Csaszar, s an Electors is meg gyönyörködett, hogy Christiale dob
a' Csaszarral, es a' Papaval a' Concilium hogy ig akkor reajok tsap
jonak. Ujjabban meg erösitték a' Confederatiot, Uj Fogolat Captal
a' Sax. Hertzeget Henrikot, es meg erösitették, hogy ha a' Cath
lieus Fejedelmek Nyomorgatnak er alatta tsöbet adjak vissza a'
Eltsönt a' Landgrafa es an Electorra reá bizták hogy a' Franciá
val, es an Angliaval valo baratsagot jarjak. 1538dikban Draun
veigbol Tudattek is Töreketek mint a' Ker Ulvarhoz, hogy a' barát
tsagot es pövetseget vellek meg forrapsolo.

A' Csaszar beszelt, hogy Klemma el nem fele, a' Papa örvendet
hogy az ö Klemaja jol jöt Ki, s nem tett smar., s meg is a' kellet, hogy
a' Protestansok miatt smar nem tehet meg tovabb es Konferentiazott
holnappal tovabb Lipsi a' smar terminusait. Novemb 1ső Napjara
Zonba a' Mantuai Hertzog Nemi alarta meg engedi, hogy a' smalc
tartasjek, annak Vicentiaban tette altal Majus 1ső Napjara
1539dikben, ezzel ki mutatta hogy milyen bangon Kivanyo a' smalc
leg alabb Tulsöleppen. A' Csaszar pedig boppanlodott a' Protestansok
ra, s Stela, hogy Lyellyen a' dologon Junius nak 10ikre 1538dikban No
dumbergabon a' haromassal Catholicus Fejedelmekkel Confederatios
per, mely ellenebem leszen a' Smalcaldiaknak e' penis pövetseggel
Liga a Norin v. Ligaval hivatik Stela ert ura hirevel tselelte a' meg es el vesz
bergabon. tette hivatasat 18ik Junii, pedig a' Papa Nevezabon a' Csaszartol
es te

Februarius 10 esztendöre beleszeget Ertettek, Ennek vegeben a'
mahia barattsagaiul. Az Angles is meg vonta magat; mert new
gatiak tobbet a' Sriali Politicaja miatt: de azonban az Imperi
umbau an Protestansok annal forossabban ujjaltak a' Tulsökel
tagvait. Ugyan ugy Dania, Norvegia, Svecia a' Protestansokkal
Ertettek, es az uj Brandenbergi Elector, II Joachim, egy tobberössi
ges pedig a' protestansok orman Captak, hogy a' Papadat, mely 1530ik
ra volt az Ujvatsorajok fokert a' Lutheranusok, es Zwingliaknak
ott Tönök, Ezeket vola adni lemi

Mig 1535dikben meg esett volt az egyesseg a' kis felöttt, a' Va
rasok Strasburg, Constantia, Memmingen, Lindau, meg ejtedtek volt az
Augsburgi Diaetol fogva, a' midön latnak, hogy a' Lutheranusok ki
elestik magok Tsuk a' Csaszar, Catholicusok pedig Ki nitasara tselozak
oma tractatusaik tehat magokat a' Lutheranusokhoz: Mert a' Lutheranusok
e Nem voltak mar olyan erösek latsan a' hapnot. Az Auxburgiakon,
essiojok Subsovejtic jat Land Gyulaik tellyesseggel, hogy meg Nyerjek
ket Nem elegedtek meg azzal is, ha valamennyire Törekedtenek hozzajok
Nem hagyan, hogy a' magok Confessiojat is meg tarthassak. A'
Helvetusokkal es probalak, ha meg Nyerhetnek öket: A Land Graf a'
Strasburgi Theologusok: de ök vonagattak magokat, Ducer valokepen
gyara, hogy a' Helvetusokat Lutherrel egyeztesi. 1533dikban Utazott
el Helvetiaba Ducer. De Zwingliustol es Oekolampadiustol Nem tudat
az elöl Tsöttt, az elött Ket esztendövel meg holtak volt: de a'
Tövetöknek es Tudomanyok ellt a' Luther ellen valo gyülölseg is
meg hogy Ducernek 3 egesz esztendeig tartott az Helvetusokkal valo
Kibekelesse. Ezek bekelte az Helvetusokat, hogy Luther is egy
gondolodik mint ök Luthertis, hogy Nem Ellömbönel tölle, mig
vegre egy Concordia formulait Epistertek Wittenbergaban, a' melyet
a' Zwingliaanusok is bé vettek 1538dikban, a' mely miat baratsag Tötes
nian a' Gondolatokat egyeztetese hasznos volt: de Nem tartot: Mert tsak
a' ki tetelek voltak allyanak, melyek alá az Ur valtozajarol volo gon
dolat

dolattyák, mind a' két fel bele furhatta, biroáu az dönt. a' mi
Neud ígaz thattak és az Irás. Annyit nyertek, hogy békesség, és egyes
ség lett most Eörtek, pelyre nagy fülseg vala.

Károlynak a' Francia Triallal való békessége, és a' Norim
Liga, vagy vesedelemmel fenyegeti vala a' Protestansokat, de a'
testansokk perentsejkre Neud vala peine Károlynak, melyet a' Ka
tolgatsa, sőtal és vala adot az árnadainak, a' mely revocatio a'
vala, hóna ment arért Spanyol Országhaud, hogy ott peinat perdiota.
de Neud a' Castheliaat. Neud a' Németlandiak Neud akartok vala
ezt mondaiu, hogy a' Corona jövedelmével meg elhetné, ne eleggitte
gát allaud vesp. redieselben, mellyek Spanyol országot Neud ellene
A' Görök ellen és segittség ellett, s Ferdinánd kerek vala kedves a'
testansoknak, hogy ők és segéttsék, kötelezte magát mind a' Land
nal, mind az Ebetornak, hogy minden kivánságaikat végre haj
a' Protestansok sorgattyál vala, hogy a' Norimbergai békesség te
jen ki mind azokra, a' kikkel szövetségben vagynak, vagy lésznek e
tan is. A' Hamara vetnunk vettessen véget így ezt egy Diéta J
den Catholicus statusok orőssittvel meg ezen Conditiokat. Ki sem
baw 23t Julii 1538baw esett egy gyülés, ebben a' Császár az A' k. Első
valo vissa térés fel tétele alatt declarálta a' békességet. 1539
Frankfurtban volt egy más gyülés, ebben, ebben még azt is értik a' b
testansok, hogy a Catholicusok szokott szépről kérjék ne üldözz
nek, hanemság egyebb vallasok perben ne vonattassanak a' Catholi
sok forumára. 15 Holnapi békesség kötetett Nagy bajjal az interim
hogy annak el lelése után így ezt egy gyülés, a hol ahoz értő em
ber által egyesség készülgyen a' Protestansok, és Catholicusok
között: De ez a' gyülés meg Neud esheretett: Mert Károly mindazon
volt, hogy ígyenest, mert Károly mind azon volt hogy így vere erő
vel tsappal meg a' Protestansokat, a' Papa is unsolta sőt 500000,
vanyat igért a' Norimbergai Ligának. A' Frankfurti egyességet nem
vatificalta a' Császár, hi fogásokkal élt, hogy ebből kapjon a' kép

lette. Volt ugyan egy gyülés Spriabaw 12 Junii 1539 ben hogy a' Val
iáud és a' Papa követtye Cornius Cardinális a' Norimbergai Ligade
ésséttetés dolgokról, A' Protestansok fel-gyülvén egyet s'mást dolgoz
pegettek a' Catholicusok, melyért a' gyülés el tombatt 5 Octobe
5 Mára 1540 ben Worinatzában tétetett által, Ettől többet nem
lettek a' Protestansok; mert Ferdinándot a' Zapolya Janos hara
de Neud a' Castheliaat. Neud a' Németlandiak Neud akartok vala
ezt mondaiu, hogy a' Corona jövedelmével meg elhetné, ne eleggitte
gát allaud vesp. redieselben, mellyek Spanyol országot Neud ellene
A' Görök ellen és segittség ellett, s Ferdinánd kerek vala kedves a'
testansoknak, hogy ők és segéttsék, kötelezte magát mind a' Land
nal, mind az Ebetornak, hogy minden kivánságaikat végre haj
a' Protestansok sorgattyál vala, hogy a' Norimbergai békesség te
jen ki mind azokra, a' kikkel szövetségben vagynak, vagy lésznek e
tan is. A' Hamara vetnunk vettessen véget így ezt egy Diéta J
den Catholicus statusok orőssittvel meg ezen Conditiokat. Ki sem
baw 23t Julii 1538baw esett egy gyülés, ebben a' Császár az A' k. Első
valo vissa térés fel tétele alatt declarálta a' békességet. 1539
Frankfurtban volt egy más gyülés, ebben, ebben még azt is értik a' b
testansok, hogy a Catholicusok szokott szépről kérjék ne üldözz
nek, hanemság egyebb vallasok perben ne vonattassanak a' Catholi
sok forumára. 15 Holnapi békesség kötetett Nagy bajjal az interim
hogy annak el lelése után így ezt egy gyülés, a hol ahoz értő em
ber által egyesség készülgyen a' Protestansok, és Catholicusok
között: De ez a' gyülés meg Neud esheretett: Mert Károly mindazon
volt, hogy ígyenest, mert Károly mind azon volt hogy így vere erő
vel tsappal meg a' Protestansokat, a' Papa is unsolta sőt 500000,
vanyat igért a' Norimbergai Ligának. A' Frankfurti egyességet nem
vatificalta a' Császár, hi fogásokkal élt, hogy ebből kapjon a' kép

Követi és a' Papa követtye Cornius Cardinális a' Norimbergai Ligade
ésséttetés dolgokról, A' Protestansok fel-gyülvén egyet s'mást dolgoz
pegettek a' Catholicusok, melyért a' gyülés el tombatt 5 Octobe
5 Mára 1540 ben Worinatzában tétetett által, Ettől többet nem
lettek a' Protestansok; mert Ferdinándot a' Zapolya Janos hara
tsolta, sőtal és vala adot az árnadainak, a' mely revocatio a'
vala, hóna ment arért Spanyol Országhaud, hogy ott peinat perdiota.
de Neud a' Castheliaat. Neud a' Németlandiak Neud akartok vala
ezt mondaiu, hogy a' Corona jövedelmével meg elhetné, ne eleggitte
gát allaud vesp. redieselben, mellyek Spanyol országot Neud ellene
A' Görök ellen és segittség ellett, s Ferdinánd kerek vala kedves a'
testansoknak, hogy ők és segéttsék, kötelezte magát mind a' Land
nal, mind az Ebetornak, hogy minden kivánságaikat végre haj
a' Protestansok sorgattyál vala, hogy a' Norimbergai békesség te
jen ki mind azokra, a' kikkel szövetségben vagynak, vagy lésznek e
tan is. A' Hamara vetnunk vettessen véget így ezt egy Diéta J
den Catholicus statusok orőssittvel meg ezen Conditiokat. Ki sem
baw 23t Julii 1538baw esett egy gyülés, ebben a' Császár az A' k. Első
valo vissa térés fel tétele alatt declarálta a' békességet. 1539
Frankfurtban volt egy más gyülés, ebben, ebben még azt is értik a' b
testansok, hogy a Catholicusok szokott szépről kérjék ne üldözz
nek, hanemság egyebb vallasok perben ne vonattassanak a' Catholi
sok forumára. 15 Holnapi békesség kötetett Nagy bajjal az interim
hogy annak el lelése után így ezt egy gyülés, a hol ahoz értő em
ber által egyesség készülgyen a' Protestansok, és Catholicusok
között: De ez a' gyülés meg Neud esheretett: Mert Károly mindazon
volt, hogy ígyenest, mert Károly mind azon volt hogy így vere erő
vel tsappal meg a' Protestansokat, a' Papa is unsolta sőt 500000,
vanyat igért a' Norimbergai Ligának. A' Frankfurti egyességet nem
vatificalta a' Császár, hi fogásokkal élt, hogy ebből kapjon a' kép

letre vetes dolgok felett tsoodtak, egy hogy a' Gyülés volta lesz pedig 1541 ben
Hamerinban kerdőjelentek el, de a' kiből, hogy valamit végezhettek
volna 18 Januarii egy Császári parantsolat el oslatta, melyben
parantsolta, hogy halasszák most félben, mivel Regensburgban
mentől hamarább Diétat Jog tridestetni, s ugy akarja, hogy ez a'
disputatio maga előtt menjen végben.

1541 ben 5 Aprilis meg nyilt a' Diéta proponalatott, hogy a' 1541 ben
vallás dolga a' fő objectum. Itt lep hat Tudos, ez békességet ha Diéta Rege
ezt fel szállat választani a' ki felől, a' kik a' dolgot hányák burgban.
meg, a' miben meg egyennek adják által a' Papa követtyének
tatan a' Diéta rátisiállyák; Választottal is kik szintsiből Comis
siót, a' kik törött valának Eck, és Melanctor. Fridrik a' Palat
inus Prof volt a' Presses, ott volt Granvel is a' Minister, a' ki
a' Császár nevében egy Memorialist is adott be a' Comissióban, mely
ben a' tsillelyek a' menyire mind a' két fél engedett hetett a' ellagai
ból, le volnak jegyezve. S tsak a' vége a' következtében, hogy hányák
meg menjében tehetne még egy máshoz jobban és közelitteni

Vége.

Négy tizedelyekben, t.i: az esett előtt való tőbelitedésségiéről az
ki termésekről. Az elsőt szabadságáról, Az eredendő bünről, a
igazulásról, stat hamar meg is egyezének: de a' többi fontasb
pontokról levésebbe egyenetlenek meg, t.i: Az Ecclesiáról, és em
hatalmáról — A' Sákramentumokról — A' gyónásról, a' Satisfa
ról a' Papa, és Püspökök hatalmáról — az erekjéről — Mi
Nötelenségről. stat. Ebben a' Protestánsok, voltak a' Nyolcadik
9 Bre Maji el oszlott a' Comissio stat a' fenn mondott négy
tizedes szakban egyenlő meg, melyet a' Császárnak oltal is adtak
a' többiek iratták hazyán, Sőt Luther, és az Elector, Melanctora
Nehezteltek, hogy mieis egyenett meg amyiban is, a' mangyban
egyenett: Mert el nem hitethették meg
tsalárdság Ne lappangana a' Catholicusok részről, A Diétán
proponáltatott a' Comissio munkája, egy Követtséget is tőbbetsátol
Luthertsen, hogy ő is legyen az egységet annak pontokban,
melyek még fenn hagyattak, és alább mutassanak módot hog
lehessen meg egyezni, vagy a' miben változtatni nem lehet, e
alább egy darabig tolerállyák: de Luther nem állott semmire t
tárgynak tartván a' dolgot, azt mondatta, hogy ha a' Négy
tolyelben meg egyezték nem tudja a' többekben mit alkodtak
nak, hadják fenn a' többit egy darabig, talám meg egyezhetn
egy mással idővel arabban is. A' Császár a' Diétának ajánlott
hogy találjanak módot az egyesülésben. A' Statusok azt tan
tsolták, hogy a' meg egyezett tizedelyeket terjessze a' Papa köz
elibe, hogy vissgálja meg, annak véleködésével a' közötte
terjesszék a' Diéta elibe. A' fenn maradott pontokra nézve a
protestánsok Eleitteskének meg, hogy Exceptiónyi módon egy
jél magokat utasítsák, vagy ha ére nem állanának, mentsék
hamarébb gyüjtessen egy Nationale Concíliumot, a' mely által a
bétsegy

ségek, és tsendesség állíttassék helyre az Imperiumban; Ereszt
sék a' Császár hogy ad interim az el igazíttatott Articulusokat
fogadja el mind a' két fél. A' többi maradjanak fenn a' Concilium
nig, a' hol disputállyák meg, vagy ha oly hamar Concilium nem
gyülhetne a' közelebbi Diétának is dőltsék el a' dolgot addig pedig
egyik fél is a' maga Religiójában, se tanittásában ne sértse, a' N
emberei békességben állyon mindenik tizedelyekben, a' Protestánsok be
adják ére a' magok véleködéseket a' Császárnak, s' mellett egy re
formatiói planumot az egész Imperiumba, az Ecclesiai igazittás
Tudvel: de Contarenus a' Papa követtje kétségessé tsi fejtegetésekkel
adta opinióját, hogy a' több pontokat melyekben a' Protestánsok
meg nem egyezték mind a' Papára kell birni, a' ki vagy a' Concilium
Luthertsen, hogy ő is legyen az egységet annak pontokban,
melyek még fenn hagyattak, és alább mutassanak módot hog
lehessen meg egyezni, vagy a' miben változtatni nem lehet, e
alább egy darabig tolerállyák: de Luther nem állott semmire t
tárgynak tartván a' dolgot, azt mondatta, hogy ha a' Négy
tolyelben meg egyezték nem tudja a' többekben mit alkodtak
nak, hadják fenn a' többit egy darabig, talám meg egyezhetn
egy mással idővel arabban is. A' Császár a' Diétának ajánlott
hogy találjanak módot az egyesülésben. A' Statusok azt tan
tsolták, hogy a' meg egyezett tizedelyeket terjessze a' Papa köz
elibe, hogy vissgálja meg, annak véleködésével a' közötte
terjesszék a' Diéta elibe. A' fenn maradott pontokra nézve a
protestánsok Eleitteskének meg, hogy Exceptiónyi módon egy
jél magokat utasítsák, vagy ha ére nem állanának, mentsék
hamarébb gyüjtessen egy Nationale Concíliumot, a' mely által a
bétsegy

Vársolában kezdjék, hogy a' Restitutor, vagy Visszaadásról orolat, sőt a' Diétának Nyilvánságában jelentette
ricsában, hogy minden véleködés alatt levő tizedelyt a' Papának
kivánt által adnák, egy szóval ő az egységet nem akarta, a' Dié
tán vetra mentek a' dolog Exc. Jalii 20 a' végre lépjen — hogy
valami a' Diétának a' Vallástól szóljt a' közelebbi Universale vagy Natio
nale Concíliumra tartassék, a' Concíliumot pedig gyüllyön öszve Sz. Hol
napot mulva. Ha akkor sem gyülne öszve a' szabadon ismét tartsa
nak Diétát, s a' Papa egyet értésével tegyenek a' vallás dolgában
egy végső határozást, Így a' Papa követtje elégedett lett az Instruc
tionak, hogy a' kér fél nem egyezett öszve, A' Protestánsok még is
meg elégedtek a' Diéta végzésével, mert a' Clausulában meg ha
gyattak mi Status quo. Hogy a' Császárnak a' tizedelyek meg tet
tek abból, hogy a' Papa követtjének négy hétig a' végzésben, s még is egy
alatta ki ürni, hogy a' Protestánsok előtt békességes kivánonak
látsassék; Mert most a' hadat is alatta elkerülni, mintsem elég
tétetlen nem volt, a' vett Pál pápát is Neutralitásra akartak

m

Károly Algir ellen Expub. 1541ben

m' a Franciával ki ütődben lévő hadban. háborában.

Károly el utazott Regensburgból, a Diéta után Olasz Országba menendő, hogy a Papát a Concilium ra bepéllye, ámbár vélle bé lett Luccában, hanem hogy Algirban esmét egy expeditiot tégyen az Algirii Tolvajok felett által mattanditatni a Spanyol parthuzál, s a' keresztedést nagyon meg tsöllentette volt. Hasonl Aga vezérlése alatt, Amerikából a' mennyi kincset hozni való vala a Spanyol hajók, mindet prédálni ennek tolvallyok, úgy hogy a' Kintstár ü gyes volt, a' mely a' Károly prosecutionalis, nagy akadályára v la, E' volt a' fő ok miért kinek kinitetett Károly ezen dolgomnak lenni viselésében a' Protestansokhoz, De a' Protestansok meg is kez felett köpönyek Károlyra; mert által látták őt is, hogy kinek elastt ből vagyon minden jó hivésége, s mind által bizonytalan volt valyon az az állapatty ok meg maradhat e'? El ment Károly ant gyri hadra, minden ellenséreinek tanáttsa ellen, ámbár pol mán Dudár más meg vette vala. de pereputtyában volt; Mert sőbsp a' Spanyol flottái egésszen semmivé lette.

A' Kamara processusai a' Protestansok ellen meg állíttat tak: de a' Kamara a' protestansoktol való félelmében, és azt meg ke volna ujjabb tagokat vétetnek bé a' Sedriában: de azt a' Norimber gai békeség meg adta, fel abszolvállak az el foglalt Papai jószágok r sításoja alol; De a' Nemet Electorok más másképpen, meg Nyerték hogy a' Kamaranál belöllek assessorok légyenek: de mai ők a' Kamara pa tott voltanak, a' Császártul Nemet Fejedelmektől, ha végképpen meg maradhattak volna arrabul, úgy meg tért volna a' Nyereség, de 18 holdnapotolig engedni meg, a' midőn Mathematica kinhattak, hogy kinek erő nek az alatt erőben meg háborithassa, Ez a' Diétán tett Császári declaratio nem kinek orszag törvénye, mert nem a' Fejedelmek egyenességéből tett, s éppen az által a' Császári hata lom abúsussa volt.

A' Naumbergi Püspök dolga ki mutatta, hogy a' Császár tol többet ne is várjanak. A Saxoniai választó, ki most Herto

A' Naumbergi Püspökség felett vetélkedő az Elector.

gek a' Meisniai, és Merzeburgi, és Naumburgi Zeitz Püspök tségében, Nem tsak örökös országaiban, hanem Uralkodói fő jusst tartot tak, és így hogy ezek a' Püspökök nem Immédiate Imperialistagok hanem a' Fejedelmek tagjai is, melyben lennek, és így Sal. Herczegtől lett függenének, Eddig egyen az Uralkodók nem egedtek alattok en nem Uradalmokat meg mutatni: de 1541ben meg halván a' Naumburgi Püspök Johannes Friderikus a' Capitulum püspök kinántá Szörkei a' módon az új Püspök tétetett magának kinántai. A' kinek a' volt hogy Naumburgot minden tekintetben országához incorporallya. A Capitulum vélaptai kapdalta, Ámbár a' Császár 18 Julii egy ső, lában kérte az Electort, hogy a' Capitulum püspök ne bántsa, és a' kit választottak a' Canonicusok Püspök esmérje amaz ő is. Az Elector a' Császár tiltására Zeitzba nem egy Comendátor küld, a' Püs pökség administratorává tészi. Amsdorfot, a' Luther Doktyát Püs pöknek Nevezi 1542ben a' ki Magdeburgból leg ottan Eda mint 660. Reformálja: fizetésére a' Püspökség több jövedelmeit, fundatiót, an dom pistrátot Comendátnak által adta. Ezek morgásba jöttek an Imperium ba a' Papistók, félven a' következéstől hogy ha a' Protestansok erő re kappan vége lészen a' Püspökségek, minden Seminariumokat, mely a' Császár is meg ütődött annak bátorságán a' Protestansoktól, midőn látta hogy engedni kinántak nékik an illyen fiúi dolgokban is A' kinyúlt alkosok oltalmára folgának an Electornak.

1542ben Diéta gyűlt Spirában. Ennek fő vége volt a törökök ellen való segittség — Onnét an Algirii Expeditio Vhiolytmeg contratta vala. Az Elector annak bátor volt ja' Spirai Diétának me nő követnek minden Instructiot adott p:o: a Diétán a' Papa követ tsének semmi képtelenek ne adjon, az ő pontsége titulussal se viszában ne bepédében ne állyon, a' Conciliumra ho ajanllyák is, ne álljon. Ha egyenes ajánlanak a' vallás dolgában ne álljon, hanem alladó békességet kell kinántni. a' Kamara processu sussának tellyes abolitiojat, külömben a' Fiúk ellen segittséget Nem ád. Terdiandnak a' pártok miatt igen tolerantsnak mutat ta magát

1542ben Diéta Spirában

ta magát Va' Diára végzésében a' bétsi[ek] minden praxis
fiával a' mely Regensburgban 18 Holnapra lőtsetett, most ör[ök]
Teudőre lerjesztetett li, lőn Ferdinánd a' Csajsi Nevében a' Re-
gensburgi articulus declaratioját, ennek esztendőben tulis a' maga
orejében Jenn tartani magát lőtsette. Ennek a' Camara proc[ess]
sussai ört esztendeig suspendáltattanak. Meg nyerték hogy a'
Concilium által is dispensálhassanak, ámbár a' legatus Moron
ennek esztendőben Augustus 15 tsére hivdette li Mantuat, vagy
Ferrarat, Bolognát, vagy Placentiat ajánlván vagy hát ennek
egyik sem tettnek, Fidenzet, vagy Trambreyt választják. A' Catho-
licusok Fidenzet választották de a Protestansok sereben mon-
dották hogy ök egy Papistól li irt Conciliumat sem esmérnek meg
s értik hogy ennek Protestatiojuk ne tulajdonittassék a' Diétabéli végzés-
nek. A' Protestansok ily kénnyen magok viseletes minden politi-
nélkül volt: Mert minden ehhez a' meg forult Ferdinándtol, kétsmod-
dal is meg nyerhették volna. Így pedig értetnek magok, a' Catholi-
cusok fel bosszankodtak, egy láttik hogy a' Protestansok ereje
lankadt, Julius után az Elector, és a' Landgraf 15000 gyalogal, és
4000 lovassal le tsap Braunsveigba az Ifjabb Herceg Henrik
birtokaiba, a' ki ennek Bavariába futott. Ennek alsó Saxonia, tsak
nem egészben Protestansokká lett. A' Braunsveig, és Goslari vár-
nak nyomása nagy erőltetés vala a' Protestansoknak fejedelmeket, mert hogy
Henrik Goslárt exequalni akarja vala, a' Kaiseri inhibitio ellen is
A' Seleusi mundzsonálnak, el tölteni vala az Imperiumot a' Henrik el
fogatása miatt is. A' Norimbergában tartatott Diétán de clárál
ták, hogy tötsé nem tselekednek; de a' meg hódolt Braunsveigiakat
meg kárty ák. Volfenbüttelbe a' Sáborba menvén a Diétarol a' köve-
tek, a' hol az Imperium Nevében en ország el hagyását mondanák
meg az Electornak, és a' Landgrafnak: de a' követek oly sokszor
vék tetejében lévő Hertzegekkel tsuszorgó adtak elé. A' fogolo Urak
idejé

és uj birtokait vitték bé és a' Reformatiot a' maga erejé-
ből. A' Bavarai Herceg hijában vala a' Protestansokkal kötsö-
rösségot a' Hertzeknek. A' Parthiai arra feleltek hogy a' Herceg
fiegyet vissza nem adja; Mert Henrik a' sereggel administrálásra az
országot is 2/100000 tallérokért vette vala. A' Germelcnek vissza
fizetésére, ha egy millió forintot fizetett, a' tett hadi költségekért. A' lan-
dgrafnak annakban a' Restitutiot Paraustolta. Sveinfurtban egy gyű-
lést tartanak Novemberben a' hol egy reunitionis instrumentumot
készítenek, a' melyben meg nyugtatják, miért nem adnyák a' Hanna-
vai Assessorit magok birainak ismérni. E' szerint lépés volt
Mert a' birodalmi testnek ennyitsak a' leg erősebb köteléi faggatták
meg, a' mely több fejedelmi probákra mutatott volt egész Partiegye-
tértette magyon, hivatkozván midőn a' Catholicusok látták, hogy mind
a' Császárra, mind az Imperiumra fellyen a' leg kritikusabb időben
lerontást li a' Protestansok. Horolt fenyegette a' Frantzia, a'
Vénet ármádát mozgatják vala a' Török ellen, most vala az a port
a' melyben a' protestansok Magokat, mind külön Szerzésnek existenti-
jokat meg fundálhattják volna: de a' miben kérdettek, fele ut
nyokról meg tértek, vegre nem hajthták, az ijedség, mely el tölthette
vala a' Catholicusokat, meg veszett valahára, s' öszvön lapsztak a' bosz-
szu állásra s mindenek el is követtek, hogy a' Protestansokat orra veyék.
Ettől az időtől fogva semmi tsekély fogyatkozást mutatott a' Protestansok
kéndelni meg alkalmatosságot, de mindenkor tsak fele tértek meg
annak a' mit meg tselni volna tenni, s' ezzel a' magok vesze-
delmére siettenek.

1543 ban Norimbergában egy Diéta gyűl a' hova Ferdi-
nánd személyesen el ment s a' Saxoniai Elector is meg hivta
A' Császár el tölthette Granvelli, s mások által Commissariusokat
is: de a' Protestansok tudvára voltak, Olyan kéndelni
voltak, hogy a' Protestansok tsivatsagait meg adják, mint

hogy

hogy a' Görök haborut fogadt valna: De minthogy a' Braunsveigi
ma meg tsendeztetett volt a' Catholicusoknak bátorkodtak a' Ferd
nand igéretének ellene mondani, A' Cs[á]sári declaratiot meg
ßyertették, de nem tsak[á]k[á]ban — többet nem — A' protestansok
testvéreik, a' Görökre igérik Legittséget vésszik vontak. Es a
panaszszal marasztak a' Protestansok: de a' Had ki ütésére
vették ejtve. Miért kérnek a' Catholicusok, hogy a' Protes
tok tsendeszek ha nem ingerlik, birtokaikkal tapláltassék ék
annakban hogy a' Lipsitzieket tettek ellenek. Gemáhok a' Csá
is irt egy levelet, a' melyben sallyngálja, nem a' Protestok
is a' meg vont Hadi Legittséget, hanem ugy is azt, hogy benne
nem bizna. Ezen levél után követek küldettenek a' Csá
is mentségére; a' Császár szépen felelt, de semmit sem igért,
egy gondolatban lépést tettek a' Protestansok Frankfurtban, az
egyper meg vont Hadi Legittséget ugyan meg igérték, 's el küldött
az alá ennek a' lépésnek vala az, hogy az Elector az ifjú
konia Hertzeggel Moritzkal öszve háborodott volt. Egy Varmeu
vá Városától való Jurisdictiójáért fegyvert ragadott, egy más
ellen. A' Land Graf és Luther le tsendesítették ugyan most, de va
bosszu álló indulat mind a' kettőben fenn maradott. Moritz
appja Ministerei is el botsátattak, a' kik az Electorral való egyez
ségen fenn tartották. Az új Ministerek más úton vették ba
ő útakat, mivel Smalkáldban a' Gyülésben hittak Moritznak, azt
tették hogy ő ugyan a' Vallásában meg marad: de a' fövettségről
fel mond, hogy úton a' Cs[á]sárnak tetszése szerint választhassa
tomával fenn állyon ugyan meur a' Görök ellen, Frankia országgal
lem is Legittségét ígért ismét. Az Appja a' Land Graf fenn tartotta
le erőt. Az Electornak hát nagyon tellett vigyázni magára
Moritz ellen.

A' Land

tsendet birna a' Concilium ra, és a' Cs[á]sár kényszerítse a' Protes
tánsokat, hogy annak végzéséből Fogadják el. A' Protestans tö
bek pedig a' Cs[á]sári propositiónak állandó bételegére ígéretet és egy más jus
tételt az Imperiumban, — a' vallásbéli végzedésre Nationale tanu
mányt vagy Dárat, vagy helyet, és illendő fel tételtel való egyezést.
A' Cs[á]sár a' helyet hogy vellek öszve értekezésre parantsol a Bá
rom Grof Maximiliannak. Hogy a' Nederlandi Gyűlésbe Követeket
bé Nemet országba, A' Tridenti Püspöknek Madrusinak mond
ák, hogy a' Papának az igért Legittséget tiltsék, egy szóval ki adtak
rúl mindenek, hogy mindnyájan meg. A' pegeny Protestansok
a Catholicusokat terjedt tárul vették, hogy ünnepnapnak a' Cs[á]sár
nak mellette 16[án] Junii Persiaabban tselekedtek, mert meg kér
dették magát a' Cs[á]sárt, hogy mire tselez a' Hadi Lépésekkel? A'
Cs[á]sár felel, hogy a' mint emlék előtte, egy most is a' bételegés
ára, 's a' mely határnak ez el fogadják Egy ellenéről birnyomják,
ki, az engedtetteknek Cs[á]sári határozattal hamis 17[én] Junii egy Fa
lu, a' Cs[á]sári rescriptum publicáltatik a' Smalkáldi szövetségben lévő Impe
riali városok Augsburgnak Norenbergnak, és Ulmnak, t. i. hogy
a' Cs[á]sár tsak ennek nemely engedtetett háborúitól a' Lipsitzieket
bételegnek erővel való tselekedésére nem fog nemi, és nemely fejedelme
ket meg fenyegetni a' kik a' vallás fene alatt más Statusokat
hatalmuk alá vettek 's javaikat el foglalni. Sőt a' Cs[á]sári hatal
mat gyengíteni igyekeznek: Ők ne féllyenek: Mert ha hiszek ma
radnak a' Cs[á]sár legyőzhetetlen erejében, 's ne kívánják alat
mit tenni ellenek el is mások, hogy egyéb kéllya volna. A' Várten
bergi Hertzeghen is Mentt egy illyen rescriptum, a' Helvétusokhoz
pedig egy követet küldött, hogy ennek a' Confessiónak tsendességben tartása
ra. Dr. Lathard volt mái a' Cs[á]sár kéllya — ennek a' Declarationak
ára kérdezett hogy a' gyengébb Statusokat el vonnya a' Párthiától
's ne lattassék a' hadat adni a' Vallás ellen, hogy így a' Papa is, nyer
je őtet, így mint esztet a' Heretics kiirtásában, hanem alkalmat ád
abban

abban is a maga hellya fereur vesi Blaummal, a Catholicus
es Papa legittsege Nellul, A Protestansok midön a Csa
a hadat igy declaralva Ulmiabau öpive gyülnek, s Eöveteber
nel Velenczeben a tiz Ejjel megh a Veneturusokat, hogy a Csapa
legittsegere semmi Olop sereget altal jöni Olop orszagbol ne
gedjenek — Graubündenben is tudöttek, hogy engednek megh
tol vadnak, hogy a Protestansok Segidjenek, Aronbau
buiaatrad mindenfele, Ulrik a Vürtenbergi Herteg a Felso
mer Orszagi varosok, az Elector, es a Land Graf, egy, kwy eg
nap alatt több Rendet vala talpon, mint egyaz altal a Csapa
Ennek a peruetsei folytatasat ala a vala, hogy a veu Pal papa
Csaparral volt vaczajar Eönöndegesse tette vala hogy ö tegyen
a Hereticusok ki irtasara ad Sereget. Mert 16 Julii eg
les hadra sereuto bullait botsatot a Protestansok ellen
melyben a fel Eleitt biru botsatiatot iger, az egesz kereszteny
nek pedig böket es Enyugest parantsol, a peruetsis ellen me
telen. Es a Bulla a Csapai titkos fellyai fel fedeze a Pro
testansok az alnokbol fel ebresztette s egymas ra todultak a Csa
ala. A Csapar bosszankodott a Papara, ennek arulasaert.

A Protestansok Nagy Kinel voltak: de a Blaummal hiba
Donauwerdi Schartlin Generalinak, hogy egy Nehany ezerrel a
Csapai tagerebe tellyet foglallya el, üsseu be Tyrolisba, Jogla
el a Graubündi felöl valo Passusokat, hogy a Papa Legittsege a
tal ne jöhessen, Schartlin Sperueteseul el iette a dolgot: de
Ulmiabol a pövettieg tanatsosai parantsolak hogy jöjjen u
ja s a felso Nemet Orszagi Armadaval tisse öszve magat.

Az egesz Armadia Nem hamarsa az Alduatosagot
Mert Regensburgbau meg traphatak volna a Csapart, a Kin
lett 10000 auberniel tobb Nemet vala, Spanyol grof Corpus trol
3000. A Protestansok sokkal erösebbek voltak, jobs eszre vola

pedig

pedig a 24 üdei: Mert eppen akkor 20 Julii 1546 bau eg
szeretamas publicalvatott Károly, Melyben az Electort, es a Land
grafot mint Rebellisket proscribaltya, alattok valoit az engedelmes
ség alol fel hatadeitya, s minden Segitsöket proscriptioval fenyegeti
A Palatinatusi Elector interpositioja meg vetette, De meg igerek
volt a Protestansok egy bironsalan hitöl: hogy a Draunstvegi
Herteg 20000 Emberrel talpon all a Csapar legittsegere az,
ertan meg tudtak, hogy Nintsen, de Elsön

A Csapai Exercis Regensburgbol 8a Augusti meut
Landshutban — az Elector es a Land Graf is mas Nap Donauwerd
ben menek, Segesülnek a felso Nemet Orszagi armadiaval: most
a Palatinatusi Elector Condicioi, Mellyekkel a Csaparal bekesse
get akart szerezni, öt is vissza vettettek, A Draudenburgi Ele
ctor, es Moritz Herteg Esperlesert semmi fogadtak el: Angliaba
es Fr. Orszagban sem Segedelmert kuldettek: Mert semmi Nem
vala az egesüls Protestansokra 50000 emberek vala, a
Csaparnal 10000, a Hi Olop orszagbol, es Niederlandbol voi
ja vala a Segedelmet Landshuthon — Schärtlin s az hadi nep
nisterium sök az Electornak tanatsolak, hogy üssenek rea Csa
szarra, de a Land Graf ellene allott: azt mondvan, hogy meg
Landshuthon jarhak, sok vesedelmes hellyek kellenek semmi
egy haborusagnal el tanatsolnak a jo idöt — azonban a
Csapar melle Olop orszagbol meg erkezik Gamerc 8000 auber
rol, Lauda Nagyobbol, es Meylandbol 6000 spanyolokkal.

3. Augusti 31 ik Augusti mind a Ket Armadia Ingolstadhoz
Nyomult, s oly közel allottak egymashoz, hogy a Csapar tartotte
az üllöseiket, melyneke Hi menetek bironytalan vala. Reubeni
allottak a Protestansok Kalonai, az agyu Lavarba hozta vala
a Csapar Armadajat, s midön mar Schärtlin meg akarna
vadzetette volna, a Land Graf ellenszon ellene allott — 9ik Sept.
a Protestansok meg ünnepeltek, hogy a Bureui Grof Miksa Tiberius

táborát meg üşlik, a' ki 20,000 emberrel jó' vala elöre,
laubol: de a' Grof fordulásával tsak vélette 15 ik Septemb
Ingolstadhoz ment a' Tsáſzár ármádájához. Emyi jó általmuta
ságot ſzalaſztottak el a' Protestansok!! A' Tsáſzár gyorsa
mendegél hatalmas táborával már, nyomdá hátra a' Protest
sokat, Neuburgot, Hochſtädtet, Dellingent meg vette, Augsb
got is, és Ulmát is fenyegette. 's már Novemberben elein, ugy me
fenyultak a' Protestansok, hogy vagy harczra kellett próbára va
bélessíget tenni, A' Wolsot választották a' Tsáſzár ezt a' Cond
tiót tették fel hogy fegyverletet, vagy egy nyolcad Országokat ad
által az ő akaratjára. Meg boſſzankodtak a' Protestansok az
Electorok, és a' Landgraf szappanival haza mentek, 's a' feginy fel
ső Német Országiakat az ellenségnek hadják magokra.

Ennek a' változásnak oka lett a' Landgrafnak vagy
volt a' Tsáſzárral — hanem azt a' ſzándékot, hogy egy próbától fé
betsületes Országok, azt a' próbát hárman mentsék meg. Mert
A' Solmſa fövettségesek tanátsosai-és volnak olyan tsak hol
egyes, hol mást akartak, soha sem volt mindenekben a' Pla
numhoz meg egyenések. Pénze is sem az Electornak sem a
Landgrafnak nem valójdegen jöhön, 's azért leiszelemitet
tek hana menni, de tsak leppenvale ok a' volt, hogy meg
az Electort felső Német Országon jai, ez alatt a' Sa Her
teg Moritz bé ütött a' Sa Electortartományában, ha
Za tellett hát Mennie, Moritz a' maga Manifestumában
bé üttének azt az okát adta, hogy a' Tsáſzár az Electori pri
Scriptiejának executiojára vá bírta; de más felöl látta,
hogy Ferdinánd és jó'a' Spehellel, hogy el foglallya, ugy mint a
ki a' Dánya által az Electorral egyett birja vala; hogy tehá
a' Tsáſzár paranssolatjának is egy felöl, elegettegyen, más felöl
Ferdinándtól is meg oltalmazhassa, azért ütött bé, hogy az El
ector javára meg tartsa, midőn a hadnak vége lészen meg
hogy oltalmas Országának vá bírta vala 's lehetős ennek ége

Ez volna

lett volna, ha az Elector a' maga hitetlenségével, és gyarló
ságával a' dolgot el nem rontotta volna.

E'lsőben tehetős: de a' valóság az, hogy Moritz Herteg a'
Tsáſzárral Regenſburgban 19 ik Junii jövetkezett, melynek instru
mentuma meg is vagyon. Ebben a' Tsáſzárhoz hiven, és enge
delmes lenni ígérte magát, sőt az Austriai, és Burgun
diai házhoz egészlen. A' Frideniki Punctumok végzésének is ígér
te, hogy egy fogja magát alája vetni: mint más fejedelmek, a'
vallásban nem egyett birtokában lévő Püspökségeket, klastro
mokat bántodás nélkül fogja hagyni. A' Tsáſzár pedig azért
a' Magdeburgi ado, és a' Halberſtadti Püspök
ſéget, Erd a' Pfannmart az ottani Moritz vagy ezüsséggel adta
tudtára Statusainak, azt a' mi általlatos volt bennek
mellőzven ne hagy a' Statusok tserbe hagyják, azért tette
hi a' Tsáſzári proscriptio executiojat magának, hogy a' Statusok
lőtt az a' fő tselekmény hogy a' Tsáſzárhoz való hűségességet tellyel
jesítsenek 's azt is azért, hogy a' Ne idegyed Ur által menyen végh
hez: Mert ugy lehet, hogy az Országot egészlen Miáltatnék Ur hogy
jobban el thesse Ferdinándtól igazétotta ugy a' dolgot hogy ő is
rendullhat, 's így a' Moritz Statusai sürgetésére őtet a' fegyverfogásra, Alsorott Polticai
A' Statusok a' Moritz fenyes platumait az Electoralis ellében
adták. Az Elector el tsudálkozott azon a' fő'nak Vilhelm Janosnak
hogy ugy ellene állyon Moritznak, sőt a' Landgrafa Lü
neburgi, Pomeraniai Hertzegek az Anhalti Fejedelmek Brandenburg
Brandenburg, Hamberg, Hannovera városoknak irt, hogy segítsenek
az Electornak 's a' Moritz Ferdinánd invasiojától oltalmazzák
En a' segítség fejében mindenektől ellenségnek vette Moritzot, és tab
negyen vitte Platumait által a' fenyül hogy az Electori hatalom
meltóságát, jószágit Országát alatja oltalmazni — Ez jól el gondol
platum, akár Moritz lenne az Elector a' Tsáſzár ellen — akár vesz
lene — Az elsőben meg mentheté Magát az Elector előtt — a'
más esetben magának el foglalhatta. — De az Elector értette
a' Politicát. Azért fejet az oltalomra — Althában Nagy flotta
tisztiſzal Mentt 's hoſſzadállo indulattal. Már Decemb végen
Gotha Eſzenach, Wittenberg a' Moritz kezében valának, 's mint

hogy

hogy Morich az Electori Nemet varta meg Latonaert teli Quartellyra
tet psallitotta — Ahert az Elector Nemi tsak hogy ki nem Nyomta
tsak hamar az Electorsagbol; hanem a Morich Hertzegsegebe is
uetett s Lipsiat Dresdat es Pirnet ki vette mindenek el foglalta
egy hogy Morich kintelen volt, bar eg holnapig Jegyver Nyugvast
Teitni az Electortol.

Felso Nemet Orszagban a fenyegetes szakadott ki tsuda
tol hogy teli Quartellyokra 8—9000 embert hadjanalhjo hellyen
a Wirtenbergi Hertzeg s ott kivo varosok koltsegen; de az ebbe
az esztendeben volna helyben maggyak, ha bizonyosok lettek volna
hogy a Tsasar is seregenek Negyed reszet el osztya, de a Tsasar
ot gyanuba fogtak all vala, s minden ellenes allas nelkul kevesb
es Frankoniaban ki terjedett, a hol minden foglalatossaga a volt
hogy a felso Nemet Orszagok Statusai egyenes fertelt a Tsasar
labainal es a kiindulasnak, mellyet diztatando vala alaja ve
tettek magokat Nordlingen, Dunkelspuhl Ulma, Frankfurt, egy
ek, sot a Wirtenbergi Hertzeg is; ugy hogy 1547ben Februarius
ban Swabiaba Frankoniaba a Rheinus es Duna mellett, a kik a
Protestans sorepen voltak addig, mind Tsasarnak adtak ala magokat.

1547ben Mar Pentek ultan volt Tsasarnak, a kit a Landgra
fot elsi az Electort a maga Orszagaban meg tamadni, Mok
niai Elector Hermant Puspoktsegetol meg a tsak meg fosztat
tak; Westphaliaban is eg fegyuldano sereg a Protestans Par
tsiht a Tsasar ellen hagyta, ugy hogy a Protestansok meg meni
ek tsak tsuda altal: ellen vala, ahert a Tsasar Morichtol, es
Ferdinandtol is oltonozteten az Elector ellen indul 1546ik
prilis Eger varosaba Mens. Nov. Apr. Salomak vidul, s az alb
Vira egyik partyan vala a Tsasar Tabora, a kulsoldan Elec
storek; de a mely az utat amotz hatra hagyott praktikamaiers
meg levettetett vala; az Elector a hellyet, hogy a Tsasar al
tal kolsonoset meg akadalyoztatta volna, Retzenadre mar
sehat vere, s az altal menni helyet s Meissenyre a Tsehau
i. Mindon Mulbergnal utkozetre megyen a dolog, az Ele
ctor

Lerege meg ovetni, a hol az Elector maga es fegyvere
sib habadsagat, Orszagat, es meltosagat el vesti. Az Elector
a Vittenbergabann futott, a Mellyet Kirolyaval a Tsaszarsag
al vett meg, hogy az Elektornek aval fenyegette, hogy az Ura
letet el vesti, ha fel Nem adja a Varost, az Uraval egyu
ttal fel adta.

Igy vegzodet el a had a Protestansokkal, mert a mi meg
vala belolle emlitten, le erdemli Philippust a Landgrafot
ala meg hatra a Li a Mulbergi utzanal Nem vala sem avval
ertvegek Eroto varta el a retzenek Zivatart. Nem
ta a minden segetseg nelkul evo Philippus mi tsoda legyen
Morich, es a Braundenburgi Elector tanatsabol, hogy akar mely
egy aron es vatsoltya meg a Tsasartol a bekesseget: de
Tudta magat Tsaszarra hatarozni, vegre Ebekben Kristof
Tanatsosanak, Morichnak ar Mondatta hogy egyik
fiuet atsi adja a Tsasarnak, minden paratskal rontat
ja, tsak hogy Fogsagra Ne essek. A Tanatsos meg nondja
Morichnak s Morich evel a Tsasarhoz ment hogy egy legyenek
Gyessen ar Jojavak a Tsasar ast kivanta, hogy a Land
grof adja magat altal a Tsasar tetzesenek, selenyelmeg
lotte s penzellyenek, leiden alva de precalyon, agyut adja
altal varait rontassa le fizessen 150000 Forintot
a Braunsweigi Hertzog Henrikot botsassa ingyen szabadon
semmi hodettsegben Ne eleggyen Melybenn Tsasar, es
a Romai Kiraly Kutsek, szabad altal menetelebe,
hessen a Tsasarnak mindenkor a Landgraf biztosain
gyenek meg az o szavaikat, hogy ha ezek Ellen
tsak egyiket es meg rontana a Landgraf fogva adjak
a Tsasar kezebe a fegyen Landgraf megh erkezik a fel
telelchet: de az o fiuellyes szabadsaga szamt meg
sem volt semmis s tsakis kene hagyjak el a seregtol
le Nem kulonozebben, s mindenre kesz all. Morich ezt a

Landgr

Land Graf fételenül hasonlatosnak illiosztja. Mert
dolattyábau le volt, hogy a Császár öttet fogságba
akarná leitetni. Midőn még is a Land Graf tsuggedel
no magyar Ecclesiák a Ministerek az egyezésb
strumentomában, hogy ha a fellyebbi Conditiokat
sítli. semmi fogságot nem szenved, hanem vissza
ragtok, és gyermekeikkel, jószállással Morich, és a Bran
denburgi Electort is: igyekezik vette magát a Land Graf
Jemü hogy a Császárhoz menjen, mint Hálával — Mindenkor
leérte által meg tsöpette mindeu Conditiot Subscribálta
ett bitöllé? Albá Herteg még az Nap le jelent
ő a Császár abbá is fogságra vetteték az Elector M
A' meg tsalattatásért dühösségben jött a Land
Lör Morich és a Brandenburgi Electors is, Ereb a Mun
sterett fenyéllyel hajtják a tsalárdságot, sőt is m
mondották, hogy emlék más katonákra Nincs is vesz
delmes tsöcskeinek tsak; de a Landgraf fogoly ma
dott. — Igy jutottak leg alább 16 esztendők alatt
zött plánumára Károly, — az Imperiumnak már fe
meg alázta, a Land Graf, és Elector fegyságával, a
Elector hívatalait, és Országait Morichnak adtá
tal Károly. Így meg vásárolta ötet az Austriai há
Siérett Szászniából a Császár felső Német Ország
band vesszőnek, hogy II Henrik a Fr. Király verbe
tott vala hűtelenül Károly ellen: de azért kösöltsön
hogy feltig li vitte plánumát, ott egészséged végre hajt
ez elő ettségre alatt fel állítani az az a' plán
már akarta li vinni, hogy már most fegyetlenül uro
lodhassék, Németh Országon illiabb hivatkozás
a' Fráte

A' Land Grafot is midőn a' második felsségét várel
vette volna a' Jám Franveltsára vette volt Regensburgban
hogy a' Császár ellen fegyvert nem fog még a' Regensburgi Dia
tali végzés állana, a' fővettségben lévő társok is bétitelen
tetlek, midőn a' fejedelmek több több rész pettlek a' fővet
tségben, és nagyobb bé folyást mint nem tellett volna, Ez rop
ját esett tsalás az Imperiali vársokat. Imez szalad, em
lerekett az ősi vétkes. A' gyengébb felek tsak magával
rauan gondolkodtam arról dolgoznak hogy a' Császárt miként ker
tsse meg magának. Illyen esetben az Elector, és Land Graf
tevesek tehetsek a' Protestansok boldogtalanságára: de egyen
szerű nem tellett volna prudentiájok mellett olyan tűre
lett lenni ha tudták hogy ki nem vehetik. A' Reformatio
tsére egész gondolatban lépés után a' második tettek 1543t
a' Colonian vett Erseb Herman VIII esztendő alatt fővött plánu
mát a' Reformatio után a' maga megtsében ki akarta vinni.
De ezért magához hivatta Lör el tette az Electortol Melanchtont
Ereb a' Reformationi plánumát meg tsipsétlik. A' Colonai
Protestok, a' Magistratusok is a' Káptalanon kívül a' többi
el fogadják. A' Császár Rughwartsban adatott, hogy ha a leg
első Nemet Püspök reformálódik az ő példáját a' Rheins
partyái mind maga után vonya, úgy a' Protestansok
el nyomása nem Luther el. A' Land Graf, és az Elector nyom
tsák a' dolgot, Lör a' Land Graf meg fenyegette a' Capitula
tsiát, ha az Erseb ellen valamit mondanának alatta, Vés
szetse által a' Magistratust is engedelmességre tanátsolta
Rombau a' Császár seregét el hagyják kétsel tsökteni Né
metlandban, hogy onnan a' Julichi Hertznegség meg vételére
menjen; itt is bele hadják a' Protestansok a' dolgot, ho
lott már most lűtsebben ki tsell vala vinni, ainbár tsöbba
ha volt terült volna is, mint az Aldenburgi püspökség per
lekedés — de egy Papi Statust reformatiója sok jó követ
kezésekkel vonhat maga után. A' Császár midőn látja
hogy a'

hogy a Protestansok Neue Lügetik a dolgot, az alatt C
viat elfoglalja, a Juliehi Hertzeggel terhes Conditiokat
meg bé tellik — Geldriát, Palatinatust el-foglallya, s egy levelet
küld a Holomuci Magistratushoz, melyben Károly, meg dicsérí
alhatatossagáért

A Csaszár egy más modat is talál a protestansok gyen
tésére azt a'latta, hogy J. Crisagtol el vonyá hogy a
pünkösdjében ne folyamadhassanak 1544 1ö Diétáro hivjá, pr
ta, hogy meg probállya, ha valyon a Törökök ellen Nyerhet e segí
tséget, Jettett az Elector, és Laud Grof előtt, mint ha a Neuen
orszag bekessegét szivesen akarná, s a Papa akaratja ellen is
békességes tivaiva a Protestansokkal tétni, cse a tizlva el
tatta hatarni a Protestansokkal, hogy a Papaval Neue jo
gon Károly, vols is egy tetes sem: Mert Károly akarta volna
hogy az 1545 1ö Nov. 1ö Napjara le irt Concilium follyan, d
a Papa halasztotta: Mert latsan hogy a Csaszár egy Kivanya
Concilium at a Veint Papa s Napjainak fenyumeba a magafa
tyanak Alois Peternek akarta adatni, s ezel a Condetivo
akarta a Szentet ostan meg indittani, a Csaszár Neue allo
zia, s a Papa is meg haragudan suspendallya a Concilium
határozatlan ideig, Jondolta a Csaszár, hogy ezt a Historia
Tudjak a Protestansok ugy is vette a dolgot, hogy Nidjeldo
Granvell a Minister es Burkard előtt a Sz Elector Minister
előtt olyan szokat ejtett, melyek a dolgot erössitsek, mit is Deu
tárd az Electornak hogy tsak siessen szriaba, mert tedves az
az Csaszartol mindenek meg ketet Nyerni, az Elector 18ik Febr. megi

Minden jo szerentsaggel biztatta Károlyt A Laud Grof es
meg jött. A Protestansok Eröltek hogy a Braunsvegi Hertzeg Hen
rik reszesitsek ki a Diétarol — legyen örökös békesség, és egyen
lőség, legyen ujj Szuvard Jogtsag: Mert nig ezek Szerint Neue tel
lyesitsenek, addig a Törökök ellen vale Segittségről Semmi

Neue

Neue folytatnak — Ugy vette a dolgot Károly, hogy a Catholicusok
Lassagara vethessek a mért kivanságokat Neue tellyesithetne
a hovaet a Protestansok meg unvan a kivadast, azt mondottak:
hogy meg elégesnek, a mit Császár az tanitsok az articulusban vége
zők pedig halalatossagból a Török, és Franczia ellen Segittségért a
jánlanának, ha Császár kivanságok szerint a Protestansok
a Menyiben ossze urakodhat ölet, hogy ha a Törökül allo tsok enged
nek a vallásban Neue forgo articulusokról is jo tsöt tselne ha
tározni; Ö ugyan igyekezik egy szabad Concilium által azt meg
temni: Mint hogy a bétondalan, mikor gyülhet egybe, a leg jobb lenne a
lö elébbi ösze, vagy Szlet egy Diétat irni ki, melyen a Vallás dolga
el végeztetik, addig maga és arra lessen hogy békességet szerezhessen
zekbel egy reformatiónis projectumot tsinaltsan a Lutheranusok is le
hittsenek a magok részről, hogy ott a Szt Menetből az egyesség ha
marább meg történhessen, addig a Diétáig pedig, sőt mind addig mig a
Vallásbeli egyenetlenség el hárittathatik, a Regensburgi békesség
allyon a maga erejében: De erőtelen volt az egész végzés: Mert Nyil
vánságot a végzés ki fejtéséből, hogy a Catholicus sokat Neue
a Vallásra tsillagzásban, Neue a békességben, Neue az egyenlőségben
meg Neue egyenlő.

A Speyri Diétarol mene Károly Lotharingiában az érkezéshez
hogy rettenetes táborával Frau Országba be üssön mais február
glus Heuetb is Calaisba jöt, hogy Picardiában Nyomassa a Fran
ciátat, végső pusztulás szenyében vala a szegény Szerencsétlen, de
a Világ tudására békesség Öttetett 18ik Septembris 1544 ben
Crepyben. En a békesség szerzése Károlynak egy kis Manifestumot
volt: Mert mindenek látta hogy a zoppans oro Neue olyan rövid kis
za tétetik. Békessége lévén Károlynak Mindenfelől, most mar Neines
Országra tsiborait A Protestansok is vették épsze, hogy ellene va
gyon a tsiborais, A Papa, a Trienti Szentet 1545 ben Majestra
téjn. Meg tudták a Protestansok, hogy a Császár mint felett a Papa
gyongatja levelét a Speyri Diétaert, hogy ti ei vejsaud idötül. Egy

Novál

sovai Mindeu jeleb hadra mutattak – A Bavariai Herthegek
a' Protestansok fejeir uiretteb, hogy tsipeu bejeuek, a' Barátok
's mindeu valaki valamit reuuil vala, tapsok.

Ugye hitattak arouba a' Statusok Vormatziában 1645to
Diétaia, a' hol a' Protestansok sok jor Neue vóshattak, tsak arra
Nézték, mikeppeu fordithassak el a' Tsiaszi plaummában, 's siriában vol-
no, hogy ereuu a Diétaun Különösön a' vallástol leijeu a' bepis
hogy mindaiu fel egyeuis plaummait horzaud ada magával. A Tsá-
szi bereg vala, és Ferdiuand prosidealt, 's ers proponálta, hogy a' Tsá-
szár ugy jándékozott, hogy a' Vallás dolgát veuui leg elebb ok
és ahoz értő emberektel eggyeis Plaummait lepittessen ere a Di
etára. De Mindhogy a' Conciliumra most mindeu lepületek lété-
ben jobbnak találta a' vallásen dolgokat oda birni. Aron-
baud a' Papa tövettsége is Vormatziába jő, proponálja ő is, hogy
a' Vallás dolgá Conciliumat illett. Meg ijedtek Mindjárt a' Protestan-
sok, magok az Electorok, és Theologusai is, az ő Theologusai dolgoz-
zák vala a' Reformationis plaummat. A Daueir vessződ vetet-
tek; de mehelyt a' Ferdiuand propositiojár hallották a' Conciliu-
rol, emelik az igyekezetsek is vége lett. A Protestánsok egy tsa-
bátorságra vetemedtek meg mondják, hogy ők a' Conciliumról tudni
Neue akarnak, hanem a' sriai Articulusban emlitett békes-
get erősítessék meg a' Nottau Diéta Grauerell a' Minister le-
jelen ki mondatta hogy a' Tsászár a' bétsiegel a' Conciliuman
tul meg Neue tartya, sőt annak végéig Leue Nyujtya, ha a'
Conciliumra réa Neue hajlanak. Már most láttak a' Pro-
testansok hányat ütött az óra.

A' Tsászár még is tsuda jósággal viseltetik vala a'
Protestansokhoz, hogy inkább meg fedhesse őket, Magais
Májusban Vormatziába jött, próbát tett a' Vallásbéli egye-
nétlenség le tsendesitésére, sőt ígyelezett e' végre egy Con-
cilium

Ciliumot tartani, a' Diétan a' tövetkezendő esztendőre nyujtotta
meg tsak arra való volt, hogy a' hadra való készülettől el ommyá
Protestansokat 's a' had meg ne állyon ki ebben az esztendőben.
A' Tsászár fejében ez a' Plaummát tette, hogy a' Tsászár meg alázza, mely
re sülleg volt, hogy a' Protestánsokat arra vegye, hogy a' Conci-
liumra állyanak, 's akkorra a' Tsászár meg alázván, azokat a' Pro-
testansok ellen fordullyan. De a' Protestansok álhatatosson
ellenállák a' fundust, arért meg fordittya Plaummát 's már
a' Protestansokat tsak első tsillagául, Egy tövetlye is jött vala
a' Tsászárnak Nemes Országra a' Tsászárhoz, a' kit a' vén rava-
szért küldött volt, hogy puhotolja-ki, ha valjon a' Smalca-
Tsászári Seréd adja-é. Mert a' Papa arért sietett a' Conciliumot
egyezésel, hogy a' Tsászár, is a' Fercuk ára volt keserüségére
de meg valósággal pedig Neue adatta – Ja' tövetkezésre réa volt
kérvén, hogy ha lehet a' Conciliumot hamaptsára birja réa a' Tsá-
szárt, kétsélye réa, hogy előbb a' Hereticusokat Fellemek megalázni,
melyre a' Papa is kész Legittséggel leuni, 's kész Olasz országból évé-
ről 10000 embert Legittségül küldeni 's pénzbeli Legedelmet is ajánl.
a' ~~Papa~~ Tsászár értette a' Papa kétsgét; de mindhogy a' Protestán-
sokat, de mindhogy a' Protestansokat a' Conciliumra Neue vehette réa
ált a' Papa plaummája 's kihetősen tötekedte magát, hogy a' Hereti-
cusokat kerdi a' dolgot, 's addig a Conciliumot meg ne kezdhessék, arért a' Pá-
pai végrésben a' Conciliumról semmi emlétezetet Neue tétetek most
Spárolt. Hanem hogy időt Nyerjen időt magának a' tépületre azt
végnék, hogy légyen egy Religionis Colloquium end. Ez által a' Protes-
tansok, a' Tsászár kétsége miatt bizonytalanságba maradtak
Neue tudván tiszta nagyát a' végrésnek. A' Protestansok fele-
lembe voltak: A' hér jött a' Németlandi Hadi tépületekről – Mindeu
Nap az ott végben menő persecutiókról. A' Naumbergi Püspök tsegei Ostiug

Julius 9d.

Juliusnak akarja vala adni, a' Csáp[á]r itt a' Dideraid a' Dertárd pro-
testoja ellen is a' Colonia Capitulum panaszpár is az Erseb — —
— ellen felderte, hát az Erchet le vetéssel fenyegette, s a' Capitu-
lumnak a' Persecutiora hatalmat adott. A' protestansok ezekből
s több tőnyűt állásokból eleggé láthattak a' Csáp[á]r szelgáit. de
még is el akartak vagy el mulattak a' magok védelmezésekre való
okoknak explicalni. A' Fr. Király, és Henrik az Anglus Király
ajánlottak a' Körben járóságot a' békességre, hogy a' kat Liga
Lend, s magok is vélek öszve jövendenek — A' jövetségre az Elector
de Neub állatt, az erőltést el fogadták, A Helvetusokkal való jö-
vetségre Lem fogadta el, az Elector, a' Melyet a' Land Graf, erőssen
akart volna: de Minthogy epped akor Luther a' Sacramentariusok
vesedelmeit meg ujjította, Johannes Friderieus is a' mi Luther
Nemet akart, s Nemet akarta, Vala a' Land Grofnak egy más plan
ma: Minthogy a' Smalkaldi jövetségek meg eltdetnek vala kide-
gülni uj jövetségre akarvala Moritzal a' Sas Herpeggel, a' ki
magát is hasznalni vala most mint Nemet tudatik a' Protestansok
mellé allani. Meg irta a' Land Graf az Electornak, azt is meg
vetette, tselem, hogy a' vő, és az Ipa a' mit akarna meg-lessz-
ája nem fogna el halgatni. Sőt midőn a' Brunsveigi li ürtette
Henrik Hertzeg a' Csáp[á]r ellen való hadjaratjában Lüneberg
ben ki tapott a' Graf Pecsel verbuált Seregel, az Elector
és Land Graf azt a' Lerger is, melyet Henriket meg vertek el
botsátottak.

A' vormahai Diétan meg határozott Colloquiumnak is
Regensburgban meg indult 1546dik az Eisstadti Püspök Mo-
ritz Brandenburg alatt. — A' két praeses a' dologhoz Nem igyekez-
nek, azt tanátsolta, hogy je kene Trident ben Menni, s a' Sinodu-
hoz ki hirdetni a dolgot, a' Csáp[á]rtol fogna ök ére elégje-
tetséget vénni tapni. A' Protestansoknak protestel nem akart
Protestans Notarius Lem akartak a' Catholicusok meggen-

dni, Protocollumot Lem akartak az Articulusokrol vim,
a' Catholicusok a' leg Nagyobb Sophistakat gyüjtötték volt
[illegible] p:o: a' Spanyol Melocnak Pétert, a' Carmelita Dillak Eber-
hardot a' hires Colonus Jánost, disputálnak erek a' meg igazulás-
ról Majorral Ducerrel, Brenzel ört, vagy hat Nap allyan erőssé-
ggel, mellyekre papirt is meg felelnek, egy pennal a' protestán-
sok idöt tölteték, a' Csáp[á]rtol is jö egy level, a' melyben azt
irnisletek improbalja parantsolja, hogy a' hit a' Protestánsok
Nem egyen — a' Deputatusok bepellöl, hálgatok tartsák tehozuk
mi foly, s meg a' Commissionalt le mondjak meg, ebből a lett,
hogy a' Colloquium meg állott s minden hapon nélkül el oszlott,
Meg a' Regensburgba foly, a' Protestansok Frankfurtban Conventet
tartanak, hogy ha valamiben meg egyennek Regensburgban, mi tévő,
ök legyenek — de attol meg menetelnek — Ide Frankfurtba jön a' hir
egy más ra, a' Csáp[á]r épületeiről a' hadra — a' Papával való Comercio
ról a' Csáp[á]rnak meg tudnák, Sőt az a' hir is, hogy a' Csáp[á]r a' Regens-
burgi Diétara fegyveressen fog jöni, ámbár Frankvel harag tsak
Nem declarálva; Azért a' Smalkaldi jövetség meg ujjításáról
folyt a' só és a' Segitségről a' Colonusi Erseb mellé, a' hit a Papa
Romába tétetett volt tövetses tudnek a' Csáp[á]rhoz, a' ki az Erseb mel-
lett szóljon, meg allitsák azt is, hogy a' Concilium ra Nem mennek.
Azonban az Electot fanáttsából ára nyomják, hogy hadjáld a dolgot
Miltzra le tsapulódjanak, hogy el árulják magokat, hiszen Augs
burgból és elevenen jöttek hazá.

En alatt Luther Márton meg hal Eislebenben 18dik Febru-
arii 1546dik od fáradván az életben 63 esztendő és Torában, ke-
de Vittenbergában vitetvén az Várbeli templomban. A temetéskor sok ezer
tsinja meg holt, minden előtt latta volna a Protestansok tiszte-
letét, Meg is ezt ekkenlette, hogy ettől a' tanitástol meg tsuditsák
egy allyan szóljon, a' ki minden hibái mellett, a magát igében
a' leg Nagyobb emberekhez tőnül valo volt, és az emberi Nemnek jótevője.

Márton

Martiusban tette a' Fejedelmek Károly, hogy az Imperiumban
menyen, hogy az ő menyeleinek hire a' Fejedelmeket mozgásba hozna
és a' Diétára épitteti megoldat, elarta, hogy pruelly percen me-
jelennyenek a' Diétaun, mind a' Catholicus, mind a' Protestans Fejé-
delmek. A' Császár, és Gaunel minden Mesterségeket ára öpü-
pedik, hogy a' Protestans Fejedelmek pruellyesen bejenek a'
arain, talan azért, hogy elébbi plannait vigye elé hogy a' Pa-
meg alázza alsolok. 's ezaraun a' Protestansokat. A' Pápa
meg Levelette vala a' Császárt, a' midőn a' mayd amsorra Pas-
Parmát, és Plasentiát a' Fattyainak által adta feudumban.
Friedeni Szentet pedig ugy igazitotta, hogy hamarább bejen
vigyék, hogy Leud a' Protestansokat rea lehetne birni, hogy a
Menyedelmek. Hogy ebbe a' Plannaiba meg Lüsse a' Pápát; mo-
pruellyesen azért kivan vala a' Protestans Fejedelmektől pe
le lenni, hogy valahogy Friedumben a' Szentet rea bepillhetne,
nyival is ülébb, hogy magokat könyebben lehetne a' dolgokig
Zittaui; mint következvel 's ha Neun lehetne is rea bepillen
leg alább a' Pápa meg halvan hogy a' Császár a' Protestansok
tat egyre akadjak a' Concilium Lettsegét meisélleje, de a' Cső
pai Neun erhette el hellyát: Mert a' Protestansok fejei a' Diétan
tellessiggel Neun mentek: ő is azért fel tette, hogy a Diétat, a' ha
hideresivel Nyisa meg

A' Pápával a' Jövettsig meg vala, melynek ereje mellet Leg
tsiger igért = A' Niederlandi pelelen Legyverben all vala a' kato
ság, vérvan a' Parancsolattal hogy Neuet orpágba be üsenek,
volnanat más hellyen és Lipsen álló Catonai Haiokynak, 6 ez
meg Nyitya a' Diétat Károly pauapal menyei Faiadon Solespenden
tül fogva, hogy az Imperiumban a' bétsiget helyre állitsa Fer
a' Katsolat hogy adjanak Lanáts at Neki mi tevő legyen!
A' Catholicusok termeszetesen azt felelték, hogy a' vallás bé

vesse

katsolat Fild Mayi, ujj relatiojával akarja a' katsolt egy
ásho is elöbb a' Császárhoz mey állittani, a' mely neue altal pa
dabb' kene lenne a' Császár Ság által, mint az aurea Bullaból,
tal. Most jo idő volt rea; Mert fele Nemet Orpágnak meg vol
sitva, a' másfele is zsufolett a' hasonlo esettől. Proportal,
tattya Illuminan hogy a' mint a' tapasztalás bizonyitya egy
Nyug hatatlan Fejedelem könyen 2ür zavart okozhat. jo lenne
ár ollyan fövettsiget egy más között Eötmi, hogy az arutanni,
dobra jo Seuridos lenne. De a' Propositio gyanus volt, a' Sveiai
gi fövettsegre is sok Fejedelmek emlékezek, mennyi Esemenyeget
olozatt Neun egyen hajlottak a' Plannara s jonak latták elha,
lasztani az Augsburgi Diétara mely Septemberben Nyelt ott meg.

Augsburgban Nyilvan elö adta a' Császár, hogy Nékia a 1529ben Dié
Szövetsegho és végre hajto határozmbol az Imperium többetsgen ta Augsburgi
meg mondatta, hogy a' Protestansok ellen volo hadban fönál,
ya az is volt, hogy a' Császári határozat rejti polgári határo
tul vigye; Egy szoval több határozat kivan; Ezt a' Fellyói
ból Augsburgat meg szállta
és praesidiumja a' Diétan, A' hanara Organizatiojat
Nost jo idő volt rea; Mert fele Nemet Orpágnak megvol
sitva, a' másfele is zsufolett a' hasonlo esettől. Proportal,
tattya Illuminan hogy a' mint a' tapasztalás bizonyitya egy
Nyug hatatlan Fejedelem könyen 2ür zavart okozhat. jo lenne
ár ollyan fövettsiget egy más között Eötmi, hogy az arutanni,
dobra jo Seuridos lenne. De a' Propositio gyanus volt, a' Sveiai
gi fövettsegre is sok Fejedelmek emlékezek, mennyi Esemenyeget
olozatt Neun egyen hajlottak a' Plannara s jonak latták elha,
lasztani az Augsburgi Diétara mely Septemberben Nyelt ott meg.
Augsburgban Nyilvan elö adta a' Császár, hogy Nékia
Szövetsegho és végre hajto határozmbol az Imperium többetsgen
meg mondatta, hogy a' Protestansok ellen volo hadban fönál,
ya az is volt, hogy a' Császári határozat rejti polgári határo
tul vigye; Egy szoval több határozat kivan; Ezt a' Fellyói
birodalmi Gyülésből a' Tiroltól, melyekből Augsburgat meg szállta
hetősége, és praesidiumja a' Diétan, A' hanara Organizatiojat
propositiora, hogy igazitsák el, de azt is ártá, hogy adó tisztelet
most ő Neveknek, Továbbá hogy a' határozat a' Diéta alatt mi
vói tanátskozásokat, üléseket ne tartsanak: Mert ával a' mint
a' tapasztalás bizonyitya tsak az idő vész. Egy szoval mai most
látta a' világ, hogy a' vallás határozat tsak határozat nevelete
szere tisztelet, hogy Neun igyekezik a' vallásbéli egyenetlenséget
le tsendesiteni; Sőt az egy sereával mai a' Pápa ellen is azt
ékei, hogy azt is meg alázza.

Ugy tettnek a' Császári maga viseletéből a' leg első Ma
gistratustól fogva hogy a' vallásért semmi háborgatás Neun
log, a' mely Protestansokkal békességet Eötött s azt egyenesen
lája vetették magokat; mind addig Neun kivánta hogy a' szent
a' misenek és mondásának, egy hogy a' Klastromi Püspöki
ki miatt fundatiot restituallyák, de ezekből Neun lehetett.

sem ez

Tehènyben, hogy a vallás dolgait emnjiben hagyná: most Bole-
ából Türedelemmel Ellette viselteték Különben Morich neül
volna mellette, Seül a mai halalnas Protestansok, Nattalis
Neül ettek volna; Annyi igaz, hogy Különös bátorságot a valla-
galtatása iránt, ennek Seül igért — A'ſ. Atyó Propoſitiora a Dárau a
lás dolga volt, a mely az Imperiumba való bémaneli fő okból Bolognába tétetni által, hogy közelebb légyen Romához; a Fő dolgot
vala, és gyülere volt — Eulioſta a Csáſzár azt is, hogy a Fő- vonta Doctor Fracaſtor a Pestis ki ütésétől tsendesülni. V megtetsik
ti Szentatot a Katholicus Ekeſsége javára gyüjtette, hogy a vallás- is, hogy a Sacramentumi Dogmában Anathemát mondattak a Pro-
ára is a bélepési helyre állyon: Ere a Propoſitiora a Fejedelmek testansokra, V publicalták a 6-ik Seſſióban — aminek a Csáſzár olá-
Collegiumra a Catholicusok részéről, a Trideuti Szentatot végzette a volt, hogy a vallás dolga maradjon hátrább.
ſeinek bé vitelis javaslotta — A' Protestansok is ezek állottak A' hirtelen történet halálára Károlyban nagyra hágott
ha a Papa Seül leſz Protestans bemé, ha a Protestansok hatal- volta, a mely nap a Spanyol Püspök Pacheco Szerencsés meg vitte a hír
mos voxok leſz bemé, ha az eddig lett végzések a Szentatnak Károlynak, az nap estvéli Károly is a Papához egy kurirt Végál, a
ui: m: a melyek alatt Protestansok Seül voltak ott a Sakramentumba ezek volt bévna hogy minden után forgassa a Papánál, hogy
A' Csáſzár igérte is, hogy a Protestansok követtsének elég ſze- a' Szent ujra Trideuthen meg ujjulyon. Mely indulattal vala a Csá-
rétsét, is leſz es meg hálgattatást fog szerzni a Szentatnál, tsak- ſzár; midőn az Augspurgi Diétat meg Nyitotta, is a Szentatot,
tsúfjon el követtsékei.

A' Smalcaldi had ki ütése előtt az Seſſiot tartották volt a Ge- gát proponálta V a Protestansokat aſsecuratió mellett Ere, hogy
deuti Atyák a 4-ik Seſſióban a Lutheranusok Hereſiſeik bolga- menyenek a Szentra; mert a Papával alat vala általok vesztes-
tók, a mit fő okairól, is a Traditiokról tanittanak V meg állották, m. A' Seüet Püspökökkel egy rész Ellenkezett a Csáſzár, mely-
hogy a következő Seſſión, a mikor erre idő bénül kegyelemről be terjeſzték ebbe hogy a Szentnak Trideuthen lett folyni; mert ők
meg igazulásról tanittanak ki fejtik, Sanctificatiót mondjanak ott vehetnek részt inkább benne e' meg inkább forongatta a Papát
etc.; de a Csáſzár ugy igazította a Spanyol Püspök által a dol- Mint a Csáſzár forgatása — Különben leüt ebben a Protestans
gokat, hogy azon Pontokról való határozásról most mondjanak Sokat mástül egyérem — a Csáſzár is ez forgatta Modenai is Mes-
le, V egyéb dolgokról bé fejeztenek, mellyek a Papi reformatiot illet- sina által. Ez alatt Parmai is Piacenzai a Mesſandi Herdi-
ték — A' dolog meült, V most értette a Papa, hogy a Romai fiebre cséné Gonzaga is el foglalta az ő meg ölétett fiától Aloiſ
fel máſzása is Placentiába van a Hereticusok ki irtása mellett Péterről. Ennyi forongatásai között a Papa a Bolognai Atyáit
Károlynál.: Ezért a Praesidiálo Papa követtje Carolnál del Monte a Csáſzár alattyát jelenti: arról felelvén hogy vesszen menjen,
a Szentat vagy el oſlatni, vagy más helyre költöztetni kívánja vala ha ebbe a Trideuthe marasztott Püspökök Bolognába jönek hogy
1547-ben ki állt midőn értésekre esett, hogy Károly a Protestansok Sinat tehnisztéri fenn tartásáért egyesülnek. — ha ők a végzett
tel való Padban pereuteſ. Hijában propoſitiak a legatusok V végzendő Decretumaikban Nemet Országba el fogadják; ha a Csá-
hogy a had miatt Trideuthen Nem lehetnek Seenatusok, azért tsupa- tsaktól, Ittet jöni hallanak altalmaná: ha Trideuthen Semi
dáltni, vagy más helyre költöztetni kell a Szentatot; Nem engedte tanitodások nem lesz, V a mikor jonak fogják tatalni, el bomol-

Károly

Károly; ki fenyegetődött ha meg merik próbálni, hogy Cervinus Nevü
legyenek az Esztben vetteti: Nints Nagyobb Nagyob ki folyást vett
magának a Smalcaldi Károly, ez a Papát Nagyon forongatta, Ja meg
tsalább, hogy a Vallástól Tsak a Protestansoktól való eggyenlésben em-
lékezet Nem tett. Ebben a' feltében a Papa a Szentat Trideuti
Bolognába tértéki által, hogy közelebb légyen Romához; a Fő dolgot
vonta Doctor Fracaſtor a Pestis ki ütésétől tsendesülni. V megtetsik
is, hogy a Sacramentumi Dogmában Anathemát mondattak a Pro-
testansokra, V publicalták a 6-ik Seſſióban — aminek a Csáſzár olá-
hatalma a volt, hogy a vallás dolga maradjon hátrább.

A' hirtelen történet halálára Károlyban nagyra hágott
volta, a mely nap a Spanyol Püspök Pacheco Szerencsés meg vitte a hír
Károlynak, az nap estvéli Károly is a Papához egy kurirt Végál, a
ki ment a' Szent ujra Trideuthen meg ujjulyon. Mely indulattal vala a Csá-
ott vehetnek részt inkább benne e' meg inkább forongatta a Papát
Mint a Csáſzár forgatása — Különben leüt ebben a Protestans
Sokat mástül egyérem — a Csáſzár is ez forgatta Modenai is Mes-
sina által. Ez alatt Parmai is Piacenzai a Mesſandi Herdi-
cséné Gonzaga is el foglalta az ő meg ölétett fiától Aloiſ
Péterről. Ennyi forongatásai között a Papa a Bolognai Atyáit
a Csáſzár alattyát jelenti: arról felelvén hogy vesszen menjen,
ha ebbe a Trideuthe marasztott Püspökök Bolognába jönek hogy
Sinat tehnisztéri fenn tartásáért egyesülnek. — ha ők a végzett
V végzendő Decretumaikban Nemet Országba el fogadják; ha a Csá-
tsaktól, Ittet jöni hallanak altalmaná: ha Trideuthen Semi
tanitodások nem lesz, V a mikor jonak fogják tatalni, el bomol-

hatnak

haruab — A' Bapa ezen feleleterel egy alázatos leveler
à Csáſárnak, ſ' kézelledö Dreſer à Püs pölönek gondolvan h
leg alább válaſzt ſzer: de à Fiſzár válaſz hellyet lövén Tulle
Donauiában, ſ' Parantsolja Vargainak, és Valaſtonak, hogy
à Generali Congregationd 16ik Januarii 1548dikban ſ' formalis
proteſtallyanak à' Sinat vélen tartásáért; mellyhez tsak Tulle
ekért válaſztatott, Fridenből. — A' Proteſtatio meg eſett a
tsán Nürenda és Konába, ai Bapa, ſ' Cardinalisok elöttis
gyan azt à' Proteſtatiós Inſtrumentumot fel olvaſta ſ' aval
feny egetéſſel volt bé fejezve, hogy à' Csáſzár mindent el tö
hogy eleget tegyen magának azért, hogy à' Bapa à' közönséget jó
Letet Testa is à' Cſpületeket à' boſſzú állatra; de az emberek
által, à' tilos volt bírva el hibáztatott, ſ' az által à' Romai fel
delüsége is Lolodatott, à' proteſtansok ellenségek is megm
radatott. Mert Blaumna ſzittis Meut. föl à' Smallaldi höveſtrege
lett el foglalneti hadnak gépi molnsei is Ereá tsinél oda lettek
A' Dolog az: hét Nappal az elött, hogy à' Romanicai Proteſtan
meg ereſtett, à' Dsata ellene terjeſztették hogy tövelegyen rá bi
1548. Interim ta, ſ' kíványa is nai, hogy tanátskozmánnak az Eſperlen iran
hogy ekelue Concilium nélkül is à' vallásbeli nepeket ezt be tsu
desitteni, ſ' à' belsö békeſséget helyre állitani. Ö egyan Nem
minden remenység nélkül vagyon à' Concilium iránt; de megi
ugy látya, hogy az hoſſzason vonodik, mellyre Nézve jónak tarta
ni, hogy minden addig való rézre vonást félre tsinálni,
Ganak egyeſséget a' vallásban, leg alább addig, mig à' Concilium
vég képpen valot végnem, ezt Nézve Nevezneuek ki birónyos
ſzemélyeket, à' kik az à' Mentást el épittsék, ö maga is rendel
ne Nemelyeket azok mellé. A' Katholicusok alyogadják az ajánlás
ſ' kérik a' Csáſzárt hogy Nevezne ö ki à' ſzemélyeket. A' Csáſzár ki
Nevezi Pflug Julius à' Naumburgi Püſpöket, Helding Mihály
à' Meigntzi ſegedelö Püſpöket, és Agricola Jánost à' Berlini Püſpök
hez, ſ' rendel hozza, hogy à' hitnek, Itéletnek, Egyházi jog
bétsi-

bitásnak többi pontjairol Epittsenek egy olyan mentsét, mellyet
mind à' két fél el fogadhasson Normatiuum gyanánt mig à' Concilium ige
zittást tenne.

Ezzel a' mentsével Nem a' Proteſtansokat hanem a' Bapát
is à' Sinatot kiványa vala boſſzantani Károly: Mert a' Proteſtán
sokat a' vallás dolgában kivánta meg mott meg háborittani Nem akar
ta: de a' kit Nevezetett ſzéppiáli tanátskozmányra arra, hogy már a' Friden
di Sinat Decretumait a' ſzent ſzego mivelletéről értelmezhesse, ſan
nak ellene mondani Nem akarták a' magok mentsájokban, 26. tsik
kelyekkel à' Proteſtansokat mind attól meg foſztották, à' mikor
az előtt gyakran meg Nyertek volt, ugy hogy éppen abba az álla
patba tették vissza a' hitbe, vallásban, Ecclesiai rendtartásba,
melybe Luther előtt voltak; három pont volt a' mi à' Concilium meg
meg engedhetett, A' Papok házasságra, az Ur Vatsorájában a' Fo
lyók meg engedése, ſ' Nemely ünnepek meg illetsedtsél mulatha
tása. A' mentsá el épülvén, à' Miniſterek à' Csáſzárral el hi
tették, hogy à' mentsá olyan, hogy à' Proteſtansok is be vehessék
El tsélzette à' Papához à' mentsét küldeni, hogy inkább boſſzantsa
az reflexiókat tett ezek Nehezteléſe. A' Csáſzár meg inkább meg
győződett, hogy à' mentsá olyan, hogy a' Proteſtansokat Nem erőſsen
sérti, mintsem magá meg Nem oldatta, ugy is hitte, ſ' azért 15dik Maji
1548dikban publicáltatja Augsburgban, Imperiali Győzedelmes erejével
Nélie. Az Imperiali vármegyék be vették Nem akarták, Morich az Elec
tor meg vigáltatnak, nem tették. Sok fejedelmek ellene szóltak,
tak, à' Csáſzárt arra mind valamerőséggel magyarázták — a' Bér par
thie meginkább győzedelmes jött Nagyobbá, mint volt annakelőtte. Sok
Proteſtans Papok el költöztek Magdeburgban Ecclesiájokból, Mert
Nem az Interim szerint szolgálhattak. De a' Csáſzár katonával
erőt adott az Interimnek. Ez az Augspurgi interim, meg különbö
zik az Regensburgitol, mely 1545dikben épült volt. Interimnek hi
vatik, mivel tsak à' Concilium határozásáig való dö kövre tartatott.

Az lutherusi tábornagyja Nagy valát egyfelöl a' Proteſtansok
Zugtak

Zugtak sol tsillelyek meg sostatasäirül: Mäsfelöl a Catholicusok hogy a' Csäsärnak belsö eppeen a' tsellya a' Protestansoktul valo tsudvetis lenne — A' Papa, és a' sent Szinar is fel zudult, hogy a' Papi jo pagodrol az ütetsemben emlitenek sintsen; s hogy a' Csäsär a' his dolgäban hatärozatt. eNevebe ant a' tärmäs a' 14ik Junii 1548dikban publicalsatott Constitutio Reformatoria ecclesiastica. 27 Capitulusbol, mely a' Catholicusokra nezve annäl seritöbb volt, hogy öl meg sem tsudetlenek semmi sinelik s a' Papäinak eleibe öri vegyek riattattak. Tartottak tovabb a' Catholicusok, hogy Karoly a' Protestansokra mostan sem favorizäl, hogy magok vellek el gyomlattasson, s' evel a' tärmäval el folyt az 1548ik esztendö, és az 1549ik is hogy sze, a' melyben Nyilt egy tsäsz a' Csäsärnak hogy a' mit szepul tsinäl, meg igazitsa. Mert 10ik e' November 1549dikben meg holt

1549ik III Pal Papa meghal.

III Pal papa.

A' Csäsär örvendett ennek halällan; azert is, hogy ö mostis ellen vala a' halällig a' sinas valasztasaval s' Placentiai Feudumaval — Mäsfelöl azert hogy a' vegsö papsa hajtsharattau volt, s' nem boldogulhatott mostra Karoly; mas mert szemelte, hogy a' Concilyumba valo be folyäsa által egy olyan Papa tetsett, a' ki Placentiai Scandalum fogja, sinte még tsalodatt Karoly; mert Del eMonte Cardinalis valasztottak Papsänak a' ki a' Friedenti Sinatnak Presese volt. Abatortagat megbizonyitatta vala parantsolatta ellen Karolynak, s neventi magät

III Julius 1550

III Julius nalo 1550dikben; de minden ettöl bamulasäirajol mutatta a' szemeinseget magarol Karolynak. — Mihelyt megtettek, jelentette, hogy ö'let tettiek Papanak, s igerte, hogy a' vallas dolgäban Csäsärsägänak fog folgälni, s a' Friedenti sinak folytatasära is hajlandob leszen, mint annak elödei. A' Csäsär Gratulalt Ö'szettyei által minden jart, is forgatta a' sinatnak Friedentbe valo vegsö Ö'lörenesit, a' Papai irässällatt sövön fel egy nehany Conditiokat, hogy a' Papai melosäg ne latsasäl senvedni, ait igerte, hogy a' jövö esztendö

Husvetkor Tridentbe el is fogja kezdeni; ö' vendett ha" nekik az engedelmes Papäinak gondolvan, hogy bebültek. és Planumat mar meg alhat.

Vala karolynak egy egy Planuma is fejebe, hogy az Imperiumat, s' azal a' Csäsärsät sorosat a' maga fiäinak II Karolynak sem kivalta volt, meg 1548dikban az Augspargi Dietaban, hogy 1550dikben Dietat Augspurgh. egyenek meg ebben! elig az hogy 1550dikben az Augspargi Dietat a' fiai el is hunta. s' ott nem tsak az ottsevel tanatsot a' Statusaktol haborus ärol, hogy a' fiäit ebben egyenek meg.

Mihelyt Karolynak Planumai ki talalod a' Dietaban meg jelentek a' Statusak; Mert latni vala volt a' tsellya, hogy hatalmänak nevelisere, az Imperiumnak jobadsagainak gyengitesere volt minden dolgai, sot a' Catholicusok gyanusitodtak, hogy a' Csäsärt arra volt kedvetsel a' Protestansokhoz hogy most volumatas meg nyerhesse, a' Protestansokra meg valtasot el nyomjäk nekik Karolyban kivalt az Imperiumnak erösztal valo be vilagitasäert nemely hellyekre s most gyanusnak vala, hogy a' Sinatusok fel alarjäkban ni ötet. kivel Statusaktol kötöttre vala meg Karoly planumat hogy arok masokat bepellenek vegja — ö' ugyan azt mondja vala hogy tsak Gerdemandal bepels tanto. A' mit tsak ugyan meg vegbe elnevebbi tette, mert az bepelnek az Imperiumban, hogy a' Csäsarsägat örökösse kivanya tenni Karoly az Austriai hab. A' Sinatusok Augspurgban valo hozatala — a' varosnak hatallal valo körül vetele azt a' tiszt meg inkäbb meg erösitette. A' Csäsär a' Cancellariussa Held altal, a' kit a' Mentzi és Colonai Electorokhoz küldett, mentette magat, hogy ö' Gerdemandat a' Successiobol ki zarni nem akarja, sem a' Csäsari Hozmäs örökösse nem kivanya tenni; hanem a' szabad valasztast meg hadja melyel valasztatott volt ö' is; hanem az Imperium javara jonak latta, hogy a' Nemes Orszag Spanyol orszagal halälla utan is. Neksesbar jöjjön legyen; melyre ezt latta, hogy Gerdemand utan ne ö' Csäsärsät legyen.

a' fia

a' fea Fülöppes léjjen Német Király 's arabúl Császárrá hogy a' fia most assecuratiojáért irúla, hogy így jó idején tanulhassúk belé magát a' Németh országi ínségessége[i]ben, midőn a' fia Császár lesz a' Tordonáknál fiát tegyék Németh királynak, hogy ne lejjen az Austriai ház örökös Ura a' Planumai más más Electoroknál is notificálta; de a' dolgot még nagyobb gyanúba hozná, kivált kivált hogy meg tudták a' Protestánsok, hogy a' Tordonáknál a' Projectumban meg egyeznek. A' Választó Fejedelmek Eltreget választ adnak tőle vissza Tordonából, hogy a' dolgot ne sürgesse; mert mind magát mind maradékát gyűlölségessé tészi.

Norich Károly magát ellenébe tészi

Norich a' Saxo Fejedelem, és más választó Fejedelem a' lisől Mind várta Károly, ette a' leg Nagyobb trapázt a' Planumai. Norich ezektől fogva látta a' Császári Planumát hová tsélon az Imperiumra Nézve 's ő az el Nyomattatástól visszavón inkább, Mint a' halálról, el fajúlt magát hogy inkább fel áldoma magát, mintsem meg engedje, hogy a' Császárt tsélt érjen; sebes vala az ő fúvó az Ingyenes, a' Landgrafnak fogságba való tsalattatásáért, a' kiért oly gyűlölségre hijában evedezett hogy pabadellra ki, meg Mind több galádsággal illette, 's magát Merchar Saxo vette pártba, Arra sok meg bántásait 's az Imperium pabadságát gondolva vévén, planumad ki fiát Nagy költséggel a' Király tsel[e]ségre meg alázására.

A' leg fontosabb tárgya a' mostani Augspurgi Diætának vala; A' Concilium-ra Ell e' Tűdni? a' jubelet meg volt hagyva, még a' más Augspurgi Diætán hogy igen: de a' Protestánsoktól tett Condítiókkal be tellyesítése vala a' leg Nagyobb baj: Mert Romanak mindenféle ellenkezésekkel jöttek a' Protestánsok ellen — még a' Bullában is, melyet Julius Papa 1551re Tridentumba be volt tenni, hogy az a' Sacer Concilium a' fellye a' fellyei paladattsnak, melyet fel tette, hogy az eddig tett végzések ellyenek holott a' Protestánsok egyenként be jöttével vala; a' Protestánsok a' Bullába magoknak vetének, mint Ns vecanespa tsak a' Papának hívta bennek.

A' Protes

A' Protestánsok hát vonagoltják magokat, midőn látták hogy nem a' Császár igérete szerént lesz. a' dolog, a' Császár mérgelődett a' Bullákra 's hogy még is ezt vehesse rajta még igéri a' Protestánsoknak, a' miket a' mult Diætán sőt igérte, hogy vagy Tridentumban vagy ada tőrel fogja pátolásáról tenni, hogy a' pártsigyes esetekben segítsségyek lehessen, 's még azt is publice a' Statusok előtt meg igérte hogy salvus conductusuk iránt is gondoskodik. így mind hogy külömbeni minémű hogyások hasznokra lett volna, nyílá igérkezének a' Protestánsok. Egyedül Norich mutatta leg több Esztegét a' Királynétra, hogy a' Császár mindég bennek lenne, ámbár magában meg határozta, hogy se a' Tűzzel, se a' Tűsepvással, laptásai végbe menni ne engedje — de ugy akarta, hogy a' Császár adja Nemi tudva ára az ellenkezést. 's ezzel ezt mutassa az ő Politicájának.

Ere egy ellenzést meg tett a' Diætán Eugene Norich — a' Magdeburg privilegiumjának, mely 1547ben ellett, executiójáról mostrálni a' Császárt. Magdeburg Nemi hogy meg Ellene volna a' Császárt; hanem az Interimért nagy hertelen mogyásba jött vala a' több Episkopi ellen praedicálattal, a' Papát pasquillusokat irtak sok ellenek ére a' Circulusokból egyenlőséget Papotta a' Diæta végzéséből, költséget az Imperiali Cassából. A' Császárnyújtal czélabb bizott a' Norichhoz, hogy a' Magdeburgiakat ötét is le pasquillusaiktól Apostasiától Renegatustól Novellátás a' Protestánsok el árulójától; Az eddig való magát vitézkedésből Nemi is gyanúsítva egy ember is, hogy ő a' Magdeburg ellen való Armadával a' Császár ellen tsélozna. 's magát ugyel tsélozná, hogy a' leg élesebb penna Politicus sem tartaná az ő tsellyát.

Octobernek a' végén tsélzá Nemi a' Lipsiusnak a' Magdeburg oshomlására; de ő a' Lipsiusok hoppon nyújtották: mert Flacius mában sok adósságok voltak még most, Augspurgban a' Császárt meg nem tanúlhatta: mert Károly még rajta vala a' városok 's a' pampússágokat is kotorászkal; de gondolta, hogy a' Concilium el tsípi a' Császárt Augspurgból, 's a' Concilium fol

lyását

lyais alatt Lepshatt ő magának utat a Császár meg üzés
Magdeburgát akarta Szalugyan ő előbb meg vérni, hogy ma
ho a hohla valas vetne, es az erősség lészen benében, Erre ig
Ezért li vónni mindeu gyanu adás nélkül

Azonban a Swiat ney holnappal tovább tsetsődik
jus 1ō Napjárol 1551. mely az első Octavius Farnesè mia
esett, a' ki hogy Fármás el foglalhassa a Frantziábal fő a
lenett v bele is ült volt; Ezért Mind a' Papa, mind a' Csáp
meg haragudtak! mellyek mindenkeu a' Frantziára lépülnek
Sa Swiat Septemberre haladott. Morich es alatt a' sok fegy
ver Nyugvással, is altalvással hurtra ki a' Nyarat a' Magde
burgiak ellen – ott kívül a' Táborban a' Császári Comissarius
Sveudi Lázár, es a' halogatás meg egy más esztör is adott k
tébe Morichnak plánumma ki viselésre, Heurikkel a' Frantzia k
vállyal ópus szövetkezés – Ebben a' tractatusban Morich fel
fedezte a' Plánumát Heurich előtt, Hűségének magát, hogy az Im
perium jussának meg sértése nélkül Kanczellárnak Metz, Toul,
Verdün városait Imperii Vicariusi Jogaltal alatt kezében adja.
A Császár valaszthasson vigyázni fog, hogy a' Francia Király
nak barátja legyen, ki ha Nékie fog tetszeni, által segétte
mi fogja a' Németh koronára. Heurich pedig igérte magát, hogy
az Elector hire nélkül a' Császárral Semmi békességet, Semmi szövet
kezést kött, 240,000 Tallért ád, a' had ki állásáról három holnap
ra az után minden holnapjára 60000 Tallért had költségül.
Ebben a' szövetségben bé állott a' fogoly Land Graf Fia Vil
helm, Albert Janos a' Mekelburgi Hertzeg 1552ben A' Brandeu
burgi Marchgrof Albertis, a' ki maga sárt Francia Országban
a' Barbarus raubificatiojáért, mely Lochában történt volt 1551ben

A' Magdeburg fel adása körül vala: de az időre Nézve Morich
tessiget tedett, hogy mit tsinálljon – Tél vala, az ármadát elbotsá
tani bajos volt L A' Francia is tavasszal készülhetett, tsalugya
szá áll hogy a' vizsgát fel kűzdi e Novemberben a' Capitulatio meg
késs. a' Magdeburgiak meg esküsznek az Electornak, az Elector

Prohi

Prosideumat, Katonáskat is készen bé 6a Novembris, az ott
volt Katonák a' Mekelenbergi Hertzeg folgalatt ába állanak
20000 rem A' Capitulatiobol látsik, hogy a' Katona tészték
ya' Jobb városiak instruálva volnak a' Morich plánumárol

Dar mind tellyes- es Morich Plánumár; de a' Gaudság el ter
jedése a' hire fellé, még 1551ben, hogy ő a' Császár ellen föl dal ával
az árnadással, mely el Magdeburg ellen meut, Saloniau Ediktumot pedig
az a' hire is volt, hogy a' Catholicusok ellen s különösön a' Nemes
Pius pólok ellen készül. A' Fridensben lévő Pius pólok a' Császárnak
a' hirt meg vitálá, a' Ministereket Tudosittá hogy Hessiában
a' Verbung folyt. a' Vén Land Grafat vissza hozzák, a' Morich
Katonái a' Papistra Falukban quartélyozni sorban sok erőszakos
tetsnek. Sőt, Morich öpus fiuk minden Mesterségek, hogy
az a' Gaudt erőltessék, ő végre a' maga Theologusait, a' Pi
tsa készítette, ugy Viselte magát, mintha Merni a' Swiatban
Jó dolga, Melanctonnal egy új Confessiot készíttetett, mely
Saloniai Confessionak hivatik, Hogy az a' Swiatnak adjá be
Leipsiában Libsoribaiból a' Theologusok, a' kik ott a' Morich
előtt Fridensben ültenek, hogy a' Theologusok által készült Jó
volo usat készítsenek. A' Császártol Salvus Conductust kollo
kák követtyének, az Instructiojában Nyilvánságot volt, hogy
a' Swiat végrészének valami alája Nem vesi magát – sőt ki tól
ta az Ujju meg parancsolását az meg pedig ennek nyil, hozzá tette
ugyan, hogy ő Nem kívánt készül semmiségbe egyezésre, a' mit a'
Császár jóságából meg nyerhet. Ugy vélte a' dolgot, hogy tsak
Nem Minden fejedelmei az Országnak, sőt a' Dániai Király
is eredjenek a' vén Land Grofért. Irt a' Császárnak, hogy ő
semmiségesen is fog adnokni nálla. A' Császár látta ezekből
hogy egy kis semmi dolog fogna lenni ebből: de hogy éppen mos
tanában a' had magát egybe ne jutatta. A' hir azonban tsak
hamar, hogy Morich Havasszal a' Császárt meg támadja
Károly Nem gondolta arra kivántatónak, hogy a' Morich Mi
nisterei közül egy Németet Táborba tartott, által minden

közéjéről

lepés eiről Morichnak Ludouikáit tüdjenek — Morich az tudta, s ebből a' Blanembol árulo Ministerenek Secretis Secretáriussa, azonban, hogy a' leg Nagyobb biodalmat mutatta hozzá ajáló

Marhusnali Értekezés tajár 1552 beu Morich menyegző Turingiába, hogy Turingiát mustera alassa, 20ik Nyomatékos Levelet alább — Vilhelm az ifjú Land Grafis ezen allt 31ik Martii az egyesült Gábor Augspurg alatt volt, melynel meg értekezik a' Land Grafok' hadi Erödeni. Egy Manifestumot is publicalt attal, melyben a' Fejedelmek ígyaspágtalan Tyrannismusáit, melly penig gyalázatos ellen az Evangelicus Vallást el Nyomta hitetlenségeit, melly perében a' Land Grafot fogságra tették, és árulást probálni, mellyel az Imperium Constitutiójáit és pabadságait igyekezett fel forgatni tettlek a' hadakozásnak. Soha Károly ugy meg nem ijedett, mint ennek a' hirnek hallá, sára, hogy ellene dörgölődzen ellen segi állgon elé, mitsoda nehéz semmi épületre Nincsen, mikor a' Franciá a' fölnek fenyegeti Nap Országban, és Niederlandban is ellen segésnek ide, s'itt az Imperium Értekezésében is; hitetlen ant találja fel, hogy altudomásul Morichtol — hivatja Ferdinándot hogy probállya meg, Ferdinánd ajánlja a' Congressus helyének Lintzet. 1ö Maji, az Elector el fogadja, de semmi egyenes Nem esketik: ellene az Elector ezzel állott elé; hogy fö ürességessé nélkül semmire Nem Kötelezheti magát; hanem abban meg egyezték, hogy 26ik Maji legyen egy beszéd Congressus Passaubant, ártó gondolat Károly, hogy ö más tsendesen lehet, azonban Morich a' Congressus ürdeteig egy fordulást tészen. De tsak Nagy Maji kivitából a' Csaptárosnak arany seregére, mellyel az Alpesek allyait, és Passusokat ötsmérte. Sandemül le vág enyet, vagy a' Laabirintben fullasztya, ezzel nyomul az Ehrenbergi Passushoz mely leg erősebb Fridisban — be hat rajta 22 Maji

Insprucból a' mintsáborjába vala tiak, a' hol a' Császár quartélyozott: Eppen Badaigrában tsinálták vala Károly Fallos apraját vala. A' hire, hogy a' Vajda alatt vala Morich ejtsaka estve Idében futatt el járatlan utakon a' Tyrolist, és Carinthiát meg valaszto-hatatlan — ha hitelt volna Morich, el is foghatta volna. A' tolyos Electort Johannes Fridericust mélyebb padni indula Károly pabadon is hagyta.

Ezen perentsés sordulás utan Morich Insprukból expédiált a' Germaniára Passaubá, a' hová már Ferdinánd el menvén vala Morich arott orvostlási sorgattya, mellyeket a' Manifestumban bé irt vala. A' Császár, hogy a' Hirt be Lopott Nyakosodik vala, még Ferdinánd s' mások réá bé pélték, hogy mossék ugyan le árol: az 30 esztendei urallodásban el tanultatta je, el gyengülő teste, a' Tsömöny engedelmességre Ellsperiettel Tanulo a' Galánatnak érzése, hogy az utolso Napokban is meg hervad — Ferdinánd 31ik Julii meg tér Passaubán, a' Csá fiavi egyet értésel, s meglep a' Transactiö Passaucusis 1552 beu melynek ereje mellett S.P.A. az egsa pabadon botsáttatott, Jarok a' tiszta Törvényes vágyás valák. nem: 1ö Hártlin, és Heydek. 2ö S.P.A. Protestansok vészteuégé, és tudományok meg maradása, 3ö S.P.A. Imperium pabadsága asseurálttatott. Meg kell jegyezni, hogy a' Helvetusok, vagy Kálvinistak Nem voltak ebben a' Transactióban: de ennek pártya alatt bé lépésében elsők Minden a' Vestphaliai bé egyezés a' melyben a' Calvinistak is, a' Reformatusok is bé jertenek 1648 ban

A' Passaui Transactióban a' Tör utolso Pontok jobb módra való meg állitásáig halasztodott a' tövelebbi Diétora, melynel Nyolts nap multa Ellett öszve gyülni — de 1555 ön Nem gyülhetett, ugyanott ebben a' Transactióban hirdetődött volt, hogy addig is a' béke fel Tört Semmi háborgás ne legyen A' Protestansok ellen addig ele Tört Executiok cassaltassanak a' fö Kamara hivatalban örök bé botsáttattanak a' jelen lévő statusok három Exemplárban minden nyájas subscribálás

A' Passaui Transactio 1552

's meg erősítették, meg pedig mind addig, meg a Vallásbéli egyezés tökéletesen meg lesz. Ezt a Clausulát nem akarta ugyan Király ratificalni. Míg a Diéta tsúcsosíttá volna Moritz Svenhausenben egy ütközetben, Albert Márkgróf ellen, meg hal 1553dikban. Már most a Protestánsok megint, több sorongattak a Diétát, hogy a mi a Passaui Transactióban határoznattatott valna, meg erősítessék; Ennek hogy Moritz is részt vala többi, a kik nyomhatna a dolgot; felszólítsa a Diétától is.

1555dikben ez okhoz fogott Diéta fel gyűl Augspurgban. Ferdinánd mindjárt proponálja, hogy a Passaui Transactió porúl vegyék elé a Vallás dolgát s ne amaz nyomán arról egyezzenek a Statusok, hogy lehessen a különböző értelmeket egyeztetni, mintsem arról, hogy a békeség, és a szendesség miként békessen állando a Vallásbéliek lombságok mellett is. A Protestánsok a Propoon mindjárt megörvendettek, s jó bizodalommal voltak az állandó békességnek a Propositio igen tetszett a Statusoknak is. A fejedelmek Collégiumából mindjárt is levetettek egy Comissio, a mely a Vallás és Országi békességre egy formulát készítsen. Az Electorok tovább is egy ellen Comissiót állítottak e végre s Levés Napokat, val a békesség projectumát megkészülte. A békesség állandóságában mind megegyeztek, hogy a vallásos vetekedésekben is egyenetlenségek vagy Colloquium, vagy Imperiali végzésekkel történjenek egy más hon; de mindenkor a Statusok ebből nyerjenek, s ha a nem lehetne is, a békesség mindazonáltal állhon fenn pedig, örökösen a két fél között; mind a Vallás gyakorlásában mind egyéb pontban. Az Electorale formulában volna, mely esztendőnek az 1547dik esztendő tekintetik fel, hogy az Ecclesiastica jószágai, jövedelmei de mahoz tok, a mint voltak akkor, egy magyarázati mindenkor s a Camarának arról Processusa ne történjen Ne terjesztessenek egyéb fel is a mástól az által állatik szabni

és ne különben ne verbuválhon. A fejedelmek formulájában volna, mely esztendőnek a Passaui Transactió tétetett fel, s hogy a volt jövedelmek is jószágok Profanumokra ne fordíttassanak. Az Ecclesiastica Jurisdictio dolga is az az esztendő tétetett fel, hogy mint akkor voltak a Püspökök vagy meg porsitva hogy jobban a Protestáns határokban egy maradjanak. Ha a világi Electorok vagy más határokból kívül valaki a Catholicus Vallásra által nemet, az a békesség meg bontása nélkül állhat a maga ergyében. Ezek a Protestánsnak 1ső Aprilis Concordiatumok egy más közt. A békesség meg tétele még is hol holnapra jött Pontfelett disputálásból, hogy 1ső légyen szabad mindenkinek a Vallásra állani, a melyre tetszik. 2do Azon Protestáns is szerződjenek, a kik Catholicus Uraknak alatt vannak hogy szabad vallás gyakorlásból légyen, s ők a többi esmérjék szabadságát adják meg Catholicus alatt voltának is. Az első pont ugy több harmat okozott: Mert a Catholicusok a Püspökre Nem akartak azt is terjeszteni, hogy ha Augustana Confessióra állanak, meg tarthassák Mélts. ágokat, jurisdictiójokat jövedelmeket, végre a békesség tétetésben bé tétetik a Reservatum Ecclesiasticum is: hogy ha a Papi rendből lenne valaki Protestánsá lenne leg allan minden jószágtól, és benefíciumitól fosztassék meg. A második pontra Nincs a Protestánsok is meg nyerik, hogy minden rendeken tsúfolás a Catholicus Statusokból is, a kik mai Protestánsokká tétetnek semmi ugyan módon üldözésnek Nem fognak. Így nyerik a Protestánsok Nemes Országon állandó békességet mind magoknak, mind Vallásoknak 1555dikben Sept. 21ső Miskentsenek 38 esztendőket várakodtak volna mellette különböző percentre vel, három Napok pedig ugyan azon esztendőben octoberben pontot egy több Országok által adja a Fejedelmek a következendő 1556dikban pedig a Császárság az által adja az öttsödik Ferdinándnak. Ország pedig mert a Hieronymita Barátok Clastromából, mely a Pesti Justitiarius hivatalos Esztergadarabban. Vásárig

tol

Károly megh. 1558. bann

tol Neuw messpe lèt eſtendöt mulatott benne ü meg holt 1558es bann Septembr 21 ikén Egyes elmellèdèsèkkel fogl[alvá]n magá uttolso Napjaiba, dolt is ob szèja, hogy legyen Fejèdelÿ, mert az èlelem Ere[jét] Tul elegat Tyranizalt. Elmue naÿsag tiszt pèpsige, nagy pereutse egy[ik] tèl volt benne, a tob ospog, mellyet birt, a tob gyözedelem, s a tob vàlasztàsrol, mellyel alatta esteb, a leg neveretesebb Nemet Hàpàrra tettek Az ö alarattja jo és ros tulajdonsagokba valo egyètlèn elegyitve. N[agy] pisü, és vàltozo, bè latò ü magàt el palco, Eviely ü magàl pereclo[dó] todo, és bosszu àllo indulattal tellyes, haragjàt hosszau meg tartò. A Policiaiak is hadnak mesterségèben jàrtos — Vallàsat de minthogy azt Neuw èrtette a Romai Papsàg a meg avult prejudicium almai[t] gyanut hordoztak. Látta hogy fürèsz a Reformatio, ostromlva neue[t] èri fel: de Neuv tudta mellyik repre hajollyon. Ha az egyik fel vilagos[ít] tott, a mást fatyolt vont penue eleibe. A Concilium at tartotta vala ovvoslo eszèrènèl: ùgyèt forgatta az allyau lèttesèu: Illyen tudakodas Tal tèlèttè pàrtè 60. eztendeig nyult èletèbol 35 eztendöket a mikor Neuv hajval, és tanusaival a Neuy ospog hodolasahoz hozza fogott, ha el neue[zett] volna El jatszotta a Komediàt valoba, mellyet 1530ban Augspa[rt] ba dö tölèsèbol probàlak vala meg, prognosticalva a Reformatio valorozas[át] va, mellyek meg estenek.

Itt a Neuet Ospogi Reformationak Historiajaba pàr pillenyünk egy[ik] egyet Neuv tehetelè mig hogy rövidseuel lè emlèrtsèk, mùnthogy a Reformatio Historiajaba oly gazdag dö fordultuen a Fridenti Zsinat Historiaja, melyhez à vallàsbeli morgasok meg indulnak a Koros egyètlen Concilium ra valo apellatio legelsöbb meg indoztatta Luthert. Arultak Norimbergaba a Hatalmas mo[st] dön a pàp. Gravamenèket a Papsàgnak elleue adtak, a Zsinat gyülèsèi forgattak a Papàval — Magat V. Karoly mùnden VII. Kelemennel ugy[an]ezèk apellaltak Koros Concilium ra ezettek sok bèkèsèlen hatarok Olaszor[szág]ban is, külön nözöd a pàpai Dikasok protestàlt Katarok. Ettöl az idötöl [1530] fogva Karoly mindèn igyekezètèt a Zsinat gyülèsère fordìtotta — A bè pàl sok ki fogàsokat tettek benne. hol à kèlhè, hol à modjaba à Zsinatnak eladdozàtak. VII. Kelemen Papa mesterkedett èsèak, hogy a Protestansok, lat ki vetessè a Zsinatbol — de a Csàpàs pàrtjellyesèu is bepèls volte, hogy tsak gyülèssen, èsèak hogy meg igerte a Protestansok: Még is ollyan pèrentsès volt, hogy a sok traetaival ki hoz. belölle. A Zsinat gyülèsè

A Fridenti Zsinat Historiaja

mùnd tsak haladott, de az ùtereséb ösue allòrèsèbe, à Neuv is èhezett külön[ös] à Protestansok à Zsinat àltal Judomanyok szabadsagat alatsak meg allitsan, à Bès pöröl hatalmakat Nevelni — A Csàpàs és más hatalmasságok à Papa meg alàrèsàt, s egyèb Politicaun commodumokat el erni — Neuv tudta, hogy a Papa Livale, hogy meg ert hette, hogy a Protestansok à Zsinatra valo Jduek el mute, a Zsinatnak alàvetsègèt tette à Zsinat gyülèsèbe, mely is Neuv ehete a Hàpàrèlöt ki allaun az ugy Papanak III Kalmak. — Arra elèb a Bullajaban Zsinat hel[yé]nel ki Neuvèn Mantuan — majd Vicenzaet. — végre Fridenst tè jöt 1545ben de a sok Torbe jövö Penabonak miatt három esztendö tölt bele még megenda[dt] hatott 1545be [illegible] ugy hogy 1547ben mikor à Protestansok[at] tal valo hadi ütèsèbe vala Neuet országon. Kerdodett hat 1542 ben Jolyt 1563ban és igy egy pertaly Seculumig — 20 Lejsiot tartottak az oda gyült èrtsèk s az aztàlat Subsidiàsaik 205ön

Sokba meg padadott à Zsinat folyàsa — lapsak Levisko folyasat. Hogy[an] Spanyol Francia, és Neuet Bès pörölk ne provalcalhanak, à vezètsès, neuv Natio pèrènt volt, Hanem spanyol pèrènt ki tsuszàlva — Jmeu a tèl hogy az Olasz Papok, a Papa Voldjan leg Nagyobb pàrtmal voltak, à tèl à Legatustol fügetsèk, s à leg neveretesebb dolgokba az ök votok göröte, s mellett Seuuni Propositiot à Papa kise nèltül el Neuv dönètette. A Zsinatok Romabol ki[ne]ue Leuibe s onnan vissza pinzeken jàrtak. Jmeu egy trefas ris ut jegyzètte meg hogy à Zsinat lètek, mely à Fridenti utyakat verèsèbe, à posta àlatetöjèbe jö vala — Mindön arvizek voltak tètett is. A Tèt elsö Sessio el Tört a Cere[mo]niakal, és mod ki tsuszàlàsaval: mikent folytatsak a dolgokat: Három[ról] ki oppotsak fel magokat — kisebb — Nagyobb — és Koröuèges gyülèsekre A Matèriàkat kisfelè tètèk hita, és keny ilsère tartoro dolgokra A gyülèsèket tar[tot]ták Cardinalsok voltak Presesei — Del Monte volo most a fö Proses — A han[yad]ik Sessiotol fogva à Kolradèkig à Heresisekkel pinte el végezèk à dolgok — Midön à Romai Udvar ellen valo Gravamenèket proponalsak; mikeppen jöttek à hitsek, hogy à Csàpàs à Protestansokat györi, en à tèt dolog az Altyokat Nagyob meg ijesztette, s à Pestis protestansok alatt àtal tellèt à Zsinatot ki[ne]ue deukbol Bononiaba 1547ben Vile tartottak à 3ik Sessiot. Aubor Karolyon[ak] pàrtàsàtol ellene, vagy tsak à tiredèk Sessioba folsabben à Fridentba valo vissa[tè]rèsèt vote à po — s ùgy meg rekèt à Zsinat. III Pàl is meg holt s pausalsak III Julius nemetsrol vote à po — s ùgy meg rekèt à Zsinat. III Pàl is meg holt s pausalsak 1555ben. Az ugy Papa III ik Julius kiralynak tette igerete szerint Crescentius Cardinalis Presidenuek alatt Fridentbe 1551be ra essammàltatta à Zsinatot s à IIik Sessiotol fogva à 17ik folytatta — A Csàpàri Követek ebben az ostan[ya]ban dölyösek, hogy a Zsinatot Salvus Conductust ügyesèuek a Protestansok[nak] — és hogy

1542be Lejsiot dözik a Fridenti Zsinatnak 1563ba

és mùnd Constantziból, és Versitsèbaun.

III Julius

II. Marcellus.

IV. Pál.

IV Pius

is hogy Nemely vallásos tekintetek addig tették Németh-
ket is a' Brandenburgi, Würtenbergi, és Szászniai Tövetsek, Confessiohoz hasta-
hogy a' Missába fel olvassák – de az atyafiak nem tekintek Tekus Conduc-
is olyanok akarak, mely a' Protestansok Nyelvét meg törölte. Egy Congregatiob-
botsátottak, vagy tekintet beséjek – de a' Pápa mellett tovább éppen nem
– az új Tekus Conductust is olyan volt, hogy a' Protestansok el nem
gadhatták, és így a' Protestansokkal a' Pátrol nem tekintek. –
vik azonban Augspurgot meg vészi – a' Gáspár Fenyegeti, azért meg ejtnek
sent Atyák – a' Tanácsot suspendálják 1562. A' Protestansok pedig a' D
ni Tractatus, 's az után az Augspargi békeség által olyan tábra tétetn
hogy Nem volt több élet: miért mennyenek a' Tanács megint Pansolt a' D
'S hamarik Julius is ki hol bé tölte. Pursuma II Marcellus lett a' Pápa. de
mulva meg hót ő is 1555te 'S tövette a' helyét, pompás szerető IV Pál, és
Caraffa Péter, ő mutatta képségét a' Tanácsnak: de egy vitte, hogy meg ne egy
nyek kenne – a' Lateranumba akarta foltatni a' maga Processumát
Midőn még Szent Péter Püspök volna, a' Tentamen Kolduló Barátok Rendét fel
totta – Szerzetüket nem akarta Császárnak ezmeríni, azt mondván: Ki hán
a' Pápa engedelme nélkül tetes Királynak, és az Ecclesiket nem üldözhetse
tel vagyon. – Erzsébet nem akarta vala Angliai Királynának tekintni, 'S tó
más bolond professiót is adtak – melyek az az előtti házasságba ellen
volna – a' Tribunal inquisitionis meg újította – ő képviselte legelébb az
prohibitorum librorum. Ezek ugyan meg menekedett a' Világtól 1559be
cessorának a' Majlandi Medici Angyal Jánost – IV Pius nevezte. Ez a
Tizedrészével az Ország a' Tanácsra nézve addig tartott
hogy esztendőt tölteb el bele, míglyára 1562be megint meg újította a
natot Tridentumban 's a' 17ik Sessiot tartotta Hercules Gonzaga Cardinal Pre
dinus alatt a' 2ik a' midőn Gonzaga meg hal 's más Ur Nem ment
Pápa helyébe a' kit alatt a' 25ik Sessio be végeztetett 1563ba. A' Protes
sokat most Nem adtak helyre. Ezekben a' Sessiokban Dogmatica Tzikke
tel eli is az ellenkező felre Anathemákat mondattak – E' de tsak ugyan en
varokról ezen Reformationis Articulusokat bajodon vették be. Károly a' Lo
hárczgiai Cardinali, egy a' Guisi Fejedelmek közül Segített a' dolgon a' P
tsa Király alatt a' Romaca utánzott, 'S tanátsolta, hogy tsak végez
be hamar a' Pápa a' Tanácsot le, hogy a' Király, és a' Császár a' Reformat
forgassák többet is. A' Meylandi Érsek Borromeus Károly is segítségé
vo

volt benne – az homály ugy is feltetszik, hogy a' fő jó dolgot nemelly elenkül
mind el hamarsak más ból, hogy a' homédiának vége. Ennek a' Concilium mal
a' paradis a' Catholicusoké, és Protestansoké között tökéletességre mentő
ellre, és a' Catholicus A. h. E. Hár a' vallás szépsége ábrán, az organisatiob
ben ittébe, az egésszen véve, ma is azt a' formát tartya, mellyet akkor kapott
Ettől fogva az A. h. E. Hár Históriája két részre hadad, a' Catholicusokéra,
és Protestansokéra, mely két részű Historia a' Tanítsmendő paraphrasisának tudodik
Mind előtte akor fogtanak illő lép az idő rövidségéhez képest el futni hog
ennek orsságon kívül mindenütt meny bé más Népekhez is a' Reformatio hassak
meg a' Genevaiakat, a' Magyarokat, Franciákat, Angluskokat, Dánusokat, Sve,
nusokat, mert ezután Minden Országi fényében ereznek.

A' Genevaiakat Tanítsmendő Mert a' Calvinistáknak itt jöttek elő. Tellyebb
tudtokra, hogy Zwinglius Ulrik előbb Glarusi, azután Mária Einsidlai
plébánus Figurenni. Pap Luthernél előbb Tanítsa volt meg a' Reformatiot Hel
vétziába, a' hi Vittenbarki Tanait Dasiléai Professortól meg 1505ben megta
nulva a' meg igazulásról vala Tudománya és az Indulgentiák hasznokról
Járól ki ábrándoztatva pedig 1519ben, midőn Sánsor Bernárd a' X. Leo parantsolat
ából árulná ott az indulgentiákat. Segítségül volt ebben Oecolampadius,
János Nürnbergi fiú, és végre Dasiléai Pap – Zwinglius 67 Thesisekbe
1523ba a' maga Tudományát Figurenniba defendálta 's Figurenni bíró vele
Antau tartotsak gyűlésén ennis Figurenniba – Dorniába, Landsmeibe, minden
Tárma Nellül menni itt a' dolog. a' Pompás Processiok el maradtak, az Ere
ly él el temetőtek, a' Mise, és Papok tiszteletek el törlődtek, végre minden
Ceremoniák ki hagyattak, a' Presbyteriabis igaz gatás vétetett be – az Ek
klesiai fenyítsék közbe a' Magistratussal. A' más Kantonok, a' kik a' Romai
Vallás mellett maradtanak, nem tsak hogy a' gyülésekbe ellenek mondattak ha
nem fegyverre is kaptak a' Reformátorok ellen, a' meg ütközetbe Zwinglius is el
esett 1531be 's bujába hamar utánna Oecolampadius is meg hólt. A' Luthe
ranusokat a' Helvetus Reformatusok az Ur Vatsorája Tsillegébe le
ömlözték, azzal is Zwinglius pereut a' Sacramentumnak Tagadó, és Betsületes
sorsát vala a' Helvetusok Reformatusoké. – Innen nagy gyülölség támadott volt
Ur fel között, A' Marpurgi Colloquiumon 1529be Nem egyezhettek meg, A'
Wittenbergai Concordia formula is 1536ba Nem volt elég egyesítő lánts
szemek meg állapodtak hogy a' Tenyérbe és borban valósággal ott vagyon Jesus
Krisztus is vére Sacramentomában és ostya alatt is, mellőzték is mégsem tanulták
ezt is communicálták a' Wittenbergai Tenyérbe, de a' közönségtsaká
Luther élete még tartott.

Reformatio Genevense.

Az így meg indult Reformatio Helvetziában, elmenvén onnét Minden varo-
sában, Arról Történt Genevába is a' város el merült volt a' Sudarlanság
babonaságba, és feslettségbe, Az ott lévő Klérusi, és Püspök a' Világi is Pa-
hatalommal együtt birtak. Bernából folyt oda lassan lassan be, az ugy valo
formája a' lassan lassan be is vetkezik. A' Bernaiak gyakran menvén valo Genevai
ban holmi dolgaikba, is a' Klérus tekintet fel tevén, 's az ott lévő feslettsé-
get nyilvan látván tartottak, A' Genevaiakat sem ugy érte nyilvan terjedett, hiá-
nösen egy általmatosság nagyon meg világosította őket. A' Dátsi Erősség mi-
a' Provinciá - - - Interdictumot ala vetette Genevát 's az Avarságnak a
pátyolnak. A' Bernai tövetek általmatosságot vettek, 's mutogattak, hogy ez az
Interdictum milyen hijába valosag, és erőtelen - Nemely emberek ezen Interd
etum ellenibe kédulatlan vágyakoztak, a' mellyekbe tőlelkedés bém botsá-
natott igértetett a' Jésus érdemért - A' Canonicusok, és a' Papok le adat
eredes a' kédulatlan haggatni. A' Nép ére öpue tsoportozott, és fegyverre
pott. Ez a' lárma le csillapodott ugyan most, de ismeu pattant ki a' refor
to pára a' mely az egész várost arangra meg világosította.

Miközt éppen ez a' Zavar folyna Farell Vilhelm Alsatianak, és Helvetsi
sok helyeu reformalóan Genevába jö Franczia Országból, a' honnan való volt, és
hol a' Papista Vallás leg elsőben ő ostromalta, Hires praedicatol való, 's Genevai
a' Papistak gyülölték - Mert feltsak is tölle. Dátsan viselte magát, a' kat hol
ens Papok ellen Genevaiak oltalmazta magát, ugy hogy meg a' Zavarból pedig
Genevaiak vegezni ellene: de tsak ugyan a' Püspök miatt oda lelkes hagyni egy
darabig ideig. Guillelmus Antal moradott helyette Genevába. Ez olyan Erővel
leggel praedicallotta az Evangyéliumot hogy a' Nép az Utthalan tojalva a'
ő halgatására. 1533ba Város polgaival kitsoltak el a' praedicallatol, ő ez
lette: midőn tartozik az Istennek, nyelt az Emberekek engedni, A' Freyburgi
Zavaros meg fenyegette a' Genevai Zavarost ha Franciskust el nem küldi, a'
lelkes hós Nélkie is hagyni a' vizet, azonban a' Püspök is a' Clerus ópa
vén a' Zavarral - A' Püspök oda hagyja a' Várost 's a' Sabaudiai Hgek
hül Genevát ellen, Portás Zavarnak a' Secretariusnak egy levelébül ki tanul
gyal a' Genevaiak a' dolgot. a' Secretariusnak ifjat vétik hol Catholicusok k
vétül a' reformált vallás más részei pedig a' Catholicusok ki tergetik
ezen Tévero Könyvül állásokba megyen vissza mennyen Farell és Viret Pétert
ra dolgozni a' Reformatión, a' misét, és a' Catholicusok módja persecutiora Istent
lipsteleteket, a' Zavaros vétsése is hozná jó szolgáit el tsöbösik. A' papi Országok
rész pereut a' Kaiser Zavara rész pereut a' Papok, és Professorok tartózásra
fordittatnak. Így mult az 1536ik a' mikor Calvinus Zavros Olasz Országból haza

utazni

akarván menni Franczia Országban, Genevában maradt Farellus, 's ott tanellus,
és Viretust meg látogatta, és az ő maradásra ott maradott, 's a' Reformatiot tökéletes fogásra vitte.

Calvinus János

1509. Az ágá volt Calvin Gerhard - a' Nagyon Grofsaignak Generali Protsesora,
és a' Püspökeinek Secretariusa. Elsőben Gótzeni tanult, azutan a' Theologiára,
ezt is magát Bazileába — tanult Krabbarba is Duvertól, a' ki a' Gyermekes erőtlen
feretlen, 's Erasmustul — is egyper meg mutatta a' mikor Erasmus azt mondatta
felőle: Bevlen ni hac juvene sibi educat Ecclesia, fiép tehettségü, hogy olvasói
ni jo irásu ember volt, sokat utazott, hogy ezmeretsegeit pernett a' jo emberekkel. Az
a' fiép elmejéit, a' Deák nyelvbe való jártosságát meg mutatta abban a' könyvében
melyet illyen nevu alatt irt: Institutiones Relig. Xtne 's ajánlott volt a' Terentz Francia
Királynak 1536. Még gyermek volt, nyolts tsinek esztendős miko mai Lutherra a' sok
ra állott, 1533ba kerdette volt a' Papismus ellen Franczia Országban gondolatjait
terjesztei, a' hol Volmar Melchiortol ott volt tanitatik. Béza Tódorral együtt, a' ki élelt
Lausannai, azutan Genevai Professora lett vala, a' Navarrai Királyné Margá-
retha az 1 Terentz testvére Evangyéliomra tanellette a' Calvinus tudományát, de mégis sok
sok tsellest nélkül ada nagyni Franczia Országot, 's ott egy darabig utazott - A'
Ferrarai Hertzeg Appony Renatust a' XII Lajos Királyné meg térítette vala
Innen pedig gyakran Olasz Országba mentt. 1536ba is Olasz Országból jött vala
Genevában, a' midőn Farellus, és Viretus meg maradottak. Itt dolgozik most él-
tsinus vélek együtt, de leg inkább Bézával a' Reformatión - Mentsek helyett
vala Genevá, a' vallásért Nemet, Franczia Olasz Országból ki bujdostak. Mihelyt
Calvinus ide jött, tanitott, praedikallott, irt, hogy tekintségel, és elömenetellel
az erőltetett tagokat Genevában meg bántsa, mivel Genevai Ecclesiai fegyelmet
vett vala be, — Nem fenyedhetsek vala ötet arra a' Libertinusok, a' kik a' Dáto-
kat, a' Tanácsokat, Bordélyházakat 's más festettségeket nagyon mentsették, mint
régi jó polgárokat — ezek Calvinust minden módon mostohával illették, azt mondják
hogy Calvinus Genevai Papa akart lenni — a' Zavarost is maga alá vetette 's több
féleket, kivált Gruet Jakab. Calvinus Nem fenyedhetsen több ada hagyta Ge-
nevát, 's el ment Strasburgba 1538ba Professornak Bucer mellé. Mihelyt Cal-
vinus el mozdult Genevából a' lárma megint meg ujult, a' Catholicus vallás
mellé állott vissza. Sadolai Jakab, a' ki Cardinal, is levelet vitt egy levelet
Genevának, hogy térjenek vissza a' Romai hitre — fiép levél volt; de Calvinus
ezen meg felelt nékie a' Genevaiak kérésére, Zavarból volt második Gyűl-
sükből Genevába 's egyebek a' régi Berg hárdak fölé, a' kik minden tselekedetek
zának az Istennel tartották jó, és rosz tselekedetekben hasonlatban különbségnek tet-
tették — a' Vallást a' Tselt az Istennel való egyesülésnek állították — a' test

a' lármát

BIBLIOTHECA
BERNENSIS

Calvinus Já-
nos fületett
1569 + 1564.

Genevai Li-
bertinusok.

Libertini spi-
rituales.

tsármis el tövelhetett, az a Contemplatio elég volt a vallásra. Ezeket is segí-
tették Calvinus illyen munkáiban. Institutio adversus Fanaticos et Furiosos
sectas Libertinorum, qui se Spirituales vocant. A' Genevai idők' láttára
hogy a' tsendesség helyre jöhet el, vissza hivták Strasburgból, s vissza jött
1541be Ettől fogva egész igyekezettel élte fel a' Vallásnak, és Ittenléte
tsak reformatiojáért, Amat a' Respublicának mint Fundusa ugy is sok fá-
radságot tett, tsigyét, és ellenségeit fenyítéssel s idemenvel is hiva tallyával megij-
A' mi az Ekklesiai fenyítteket, és igazgatást illeti Calvinus a' Fanattsok
az Apostoli paraetsa volt organisalni állitattabol mely pereuit a' Laicusok
is vallás fanittsok, a' Vallásos dologba tsak be folyások lenne, A' Presby-
anna Constitutiot hozta be— Püspökök nem hivatnak a' kiknek egy Ittenfa-
bivó, a' többek felett lenne hatalmok lépeneki az erkölcsökben tsinált Presby-
terek, a' kit a' nagyobb dolgokba öpadhivatnak az Alyaspiakat tanátskozmanak
együtt, ha a' dolog ennél is nagyobb lenne, a' provincziabol való presbyterek-
be ielentsék hivni, s a' végezmények az observaltatásról, hogy ha pedig vala-
mely Ecclesiai fegyhibának meg büntetésébe lépni ligyenek a' külső Ma-
gistratusnak is, ellenszegnek az Egyházi Fanátsba, v. Consistoriumba bé folyni
az ügye. De azt az igazgatás formáját Helvetiában sem vették be minden
városaki Scotiába, s Angliában— is Nemely helyeken mais a' Presbyteriana
Constitutio vagyon.

A' Vallásbeli találmányai Calvinusnak, melyekkel az "közötti" meg külömb-
tetnek mais a' Lutheranus sokból. 1.s Az Ur vatsorája, melybe a' Lutheranusok
a' Jesusnak jelen lételét állitják valósággal, ambár az mint jól meg nem ma-
gyarázhattyák is. Calvinus a' Kenyeret, és bort jegyzett vette, a' hol a' Lu-
és vére hittel vétetik be a' Praedestinat emberek az el választás okának a' Lu-
theranusok az Istentől elvégzett sorsot, vagy határozásokat a' Lutheranusok
okának. Calvinus pedig az Istennek szabad határozásit, minden egyébb okokat ki-
zárván 3 A' külső Istenitiszteletet együgyüségre, mely per omnia a' Templomok
minden ékességek tsak nélkül legyenek— semmi képpa kapi ólörök
ne legyen a' Papoknak, A' Gonosz, Erkölcstelen ki hagyatott, mellyeket a' Lu-
theranusok ma is meg tartanak.

Zwingliustol, az első Reformatortol— is külömbözik Calvinus Zwingliy a'
polgári a' külső Magistratusnak alája vetette, Calvinus egyéb ágakra hogy igaz-
gassák. Zwingliy az Ur vatsorájában symbolica való jelentésére vette a' Jesusnak
testét az "halálának emlékezetére valónak lenni tartotta, mellyel a' mitsoda és
a' Melyekkel élhetnek. Calvinus pedig valami élő lélekkel való jelentéssel
tanította, s azt állította, hogy test a' hivek annak vételével, bizonyos modorú
egyesül

Apostolicus a' Fiuspul— Zwingliust az absolutum Praedestinationis Deere-
tumról Nem tudatt. Ezt vagyon a' Calvinus reformatiója, az "Institutiojá-
ban lehet látni Tudományát, melyről Theri Bál azt állitotta, azt tanította.

Praeses Apostolicus post Christi' tempora Charta.

Hunc peperere libro Loeula nulla parem. Ezt Calvinus egy
Catechesist is Francziául 1545be, melyet Deákra is fordíttatt a Fraxhia Re-
formata Ekklesiákba igaz nagy betsbe volt a' Nagyobb Ediciuni meg ejtet-
tésig, úgy hogy minden Valláson Dékanusi az Magyarországnak a' templomokba
is fordíttatták Görög nyelvre— is Henrich Ilthoni, két Fidora is által fordíttotta
a' Fido Perseptiny Emmanuel. A' Psalmusra való Commentariussai
együtt betsesét még ma— is.

Volt annak fel bajai Calvinusnak az "tudományáért tsúfolódni a' két a' Pra-
destinatiot Nem emlékezhetnek. Sebastianus Castalio s. Chasaillonsi a Genevai Sebast. Castalio
Collegiumnak elöljárója, a' Deák Nyelvbe igen jártas ember, a' ki az új testa-
mentomas pap Deáltsággal fordította, de a' melyet emlékből sokat elvétett
az ujtestamentomnak, Nem emlékezhetnek a' Calvinus, és Dina Praedestinatiojá-
ról sok boszszuságokat illették Calvinust. Calvinus ebből vissza bántatásokat
nagy Nehézségekkel tolmácsolván vette, Nem engedett Nékie, azért pártfelvévén
Fanátsának által, a' kit által ugyan azután Basileai professorrá lett a' Görög Nyelvbe
tsúfolódnak Dolsai hasonlóképpen a' Praedestinatio ellen ki lépett, orvos doctor volt
azért jött volt Genevából hogy tiszta tudományt tanulhyon: de meg botránkozott
Calvinus Tudományában az el választásról. Ispublicze kárhoztatta azért a' templom-
ban vetette és vegye ki üzenteté, ő azért vissza állott a' Catholicus vallásra
a' Calvinus hitére, életére, Erkölcsére motskolva; de a' mely motskolat Catholicus viselt
dett Mabillon, és Dossét el hírdettek volta. Ezt ugyan azt a' Dolsait Nya-
rulsaja egy Patronusnak Calvinusnak egy a' Darguedai Talobat elégetni
tette tölle, úgy hogy fatuna menne ki latni Genevából Jakob társnak Calvinustol.
Servet Jakab pedig, a' ki Genevai Libertinusokkal tartott és a' fesletségnek
árthogyja volt a' Calvinus Tanitsa ellen 1560be Jó vérellel bün-
tetett meg, Genevába verődött egy Spanyol Doctor Servetus s. Servedesnek
ál 1553ba Spanyol Országba tanult, által ment volt Africába és onnét
Parisus olvasta, s'onnan a' Jesusról Háromságról, és a' Jesusról különös gondola-
tokkal jött volt haza. Franczia Országban Vienába lebpedett volt meg, miuthogy
pe, magya Tudományra és proventsés orvosláson Nagyon tellett, sok barátyai
Patronusai lettek Franczia Nemzet, és Olasz Országban. Mai 1551ba—32ba
volt két könyvet, melyben a' Jesus Háromságról való Tudományt Ostromokra Vica-
ba pedig tsinált két botsátotta a' Restitutio Tsristni nevü könyvet 1553ba Melyn
minden titkait Egyházi bé volnak leírva, úgy hogy a' Jesus tudományá a' Mi-
nden Sulak előtt el vesett, s mai az Jn ennek helyre állittása ára bé kö-
vetkezett

A' Jesus

Servetes Mihály

A' Jeus hàromsagrol Neive ez tanitotta, hogy a' vilàg elött formàlt és
reuntett az Ur Isten oeconomiàt a' maga Neveben az Igyè, és a' Jeus bellye
Jge az emberi Istol fuit. Màriàtol fületkeuèd egyesült, s' annàl fogua lehe
temek mondani. A' Jeus bèlel bellesitti a' Szentlèleket, a' Jeus, èsjo gond
tokat a' tanitoftja az emberekbe, de vegè leèsèu a' vilàgnak meg jeuè
a' Isten Oeconomiàja èsis, èsvesspa vonodik az Istenbe. Ezert a' Tudomànyos
ràba tömlöttbe esett, omaud ki fölött, hogy Helvetiàèn àltal menyeu O
Orfzàgba. Genevàba el fogjàk, ezeuàltal Neue alarra valmerö leppeu
ott is tofolodatt evel a' Tudomànyal — A' Jauàts Calvinusra birta, ho
legeu iràsaet Tudomànyàrol. — Hereziènek talàllya — a melyre Nèmel
nyèt ugy a' Jauàts Servetessel a' mint Nelie tettèk, s' meg egetsèrte 15
a' Jauàts — Ez a' Servetes meg egettèlèse ves egy leuès àrnyèkot Calvin
lehet ugyan a' Szeleskedetts Mentseni: tsak az a' mit neue lehet jövö tem
hogy a' Hereziès Fèrfiak verekne, Creuemek iètlèsèk, Ez a' Protestàns
jus Ecclesiasticumàba Mettesd: mert Catholicus posthaet leväsz mu
O' tostatusàt t.i: Servetes az Unitariusok közè söpörèsèn — ès, a' kik
legesen az Anabaptistàk közè eljö" csoportjàbol fejtodtek ki, a' mint Hof
Campanus, Claudius Anabaptistàk a' Jesustol való vèlekedèsèt mutattak
Ezen ellenségeinek meg gyözèsèn' Nagyobb dicsöseggel folgat Calvin
a' Genevai Orfzàgos fenndàlàsa 1558ba melyet a' Genevaiak ez ö' Jauàts
àllitottak fel, és azutan Normàly Oskolàjàbol sok hives Calvinista Vallàs Tanit
és terjesztöjèt: mert e' lett a' Calvinistàk Vittembergàjàt, Innen meut a' Ca
nus tudomànyà Dèmiàba Hafsiàba, Hollandiàba a' Palatinatusba H
falebe Brandenbergba Svetiàba s' több mas hellyèkre.

A' sok munkàba és bereg teibe el fàradvan Calvinus ès, halàlles à
esett, a' melybe Dèiàt Joborral, a' ki Genevàba Professor Collegyàja lett vol
bevilàgitott. Testamentomàt meg irotta a' Vàros Notariusàval, a' melyb
elöb vallàst tett hitèröl, és meg èlnèk, hogy ö' ebben maid végig àltartot
volt Levèl vagyonyàt 4. vagy 800 Koronàs talleribe Jesustenek Calvi
Dolt is oinak hagyta s' tsendes halàllal hi mult èletenek 45ik esztendej
1564be Majusnak 27 Eu

A' Kalvinus Tudomànyà tövetöi Kalvinistàk hivatnak a' Tö
Legesebbjeibe Magyar Orfzàgon, és Erdèlybe: de valòsàggal Confessio
zol Neuezettnek Helvetiai Vallàs töuetöinek, mely vallàs tèrel, Neue
Calvinustol lèpitteteti. Illö lèpesen ètt a' Calvinistak Symbolicus Tö
veis meg emlitteni.

1ö A'

Libri Symbolici Calvinianorum.

1ö A' Helvetiai Confessio, melyröl Neuezternek a' Calvinistàk közönségesen
iratàsnak elsö Confessioja a' Helvetiai Confessiok elött t.i: 1536dik Mèdàu
ugy irtàk volna, s' III Pàl Dullòjàba ej kiirtàk volna, hogy Mantuàban Sirat
tatsàk, a' Basilleai Tanàcs kèrte a' Helvetiai Vàrosokat, hogy irjàk
ezt ugy Confessiot, melybe vallàsokat adjàk elö, s' ha kiàuatni fogja: mutassa
ezt be kitöttèsel s' végre valàsztatt Serifiàtak, mint a' vilàgi, mindenkor
Basi azutàn Basileàba kit közöttè Dullinger Henrick Figurinus professor
Myconius Osvàld Basileai fö" Pap, és Grineus Simon Newetesebben, ada
nèmet Strasburgbol tapito, s' Bucerit, hogy ugy kèpitteffèk a' Könyvet, hogy
Ellènsàgot közöttè az egyesèg fenn maradjon, a' Könyv el tèpüle, Deàk, èsle
testhelyeken — A' tanàcsba fel olvastatott és Helbe hagyatott — a' dolgo
tatott közöttè el vittèk, hogy mutatnàk meg öt ei ottan — mindenàtt helbe
hagyatott, söt el küldöttèk Vittembergàba is Bucertöl, is tapitotok, sotti
Helbe hagytàk, söt tettèk sok protestànsokat is a' mint a' Melanchton
mele birongàlya a' Helvetiaiakhoz: de Neue maradatt ebben az àllapot
gàban ez a' Confessio, hanem a' Calvinus halàlla utàn meg bövitettek
s' ez a bövebbet subscribàlsàt ugy a' Helvetiai Vàrosok: be
tettèk Angliàba, Skotziàba, Frantziàba Orfzàgba, Belgiumba, sot Leu
el, Magyar, Nemet Orfzàgon is sok Ekklesiak, alcjàt ritkaval Ma
az Orfzàgon 1667be k. Mihàly hauèual 1ö Napjàn a Debreczeni Sz
ratban 17 Esperestsègek s' ajànlottàk II Jànos Fejedelemnek, Magyara
rendelte az Erfek Ujvari Pap. Szuhi Szenn Peter 1615be s' ki nyomtattak
a Szamarràba 1616ba ki jött Debreczenbe Deàkul, és magyarul Lèpèsi
dàt àltal. A'

2ö Symbolicus Könyv a' Heidelbergeu Catheches — III Fridrich Pa
latinatusi Electus a' Calvinus Tudomanyàt kèuelvèn, midön latnà hogy
àltà a' Lutheranusoktol a' Calvinusokhoz fordjàk vàltoztatnà, per autsob
Szentmi Zakariàsnak, és Klevènius Georgiusnak, hogy kèpitteuek egy olyan Könyv
et, melyben a' Kalvinus vallàsa eltèrölèg is tèptan kenne elö adva: A' Se
reth Jerfiak engedtek az Electus Barankolattyàval s' egy kèpitettek ugy
Nagy Catheches iràsit nèmetül, melyà kèpitfes helyeiröl Heidelbergainak a'
tartomànyrol Palatinus Catheches nek hivattak a' meg èpült mindkèt Cate
röl Neuezettnek Helvetiai Vallàs töuetöinek, melyvallàsèrel, Neuezi
ala bottàtottak, és a' Palatinatusi Electorsagban az Ecclesiak Inspe
röl helyben hagyatott, és 1563ba ki nyomtattatott. De vallak azutan
mas

más Sorsomanyolba is. Newes Orszagba, Belgiumba Helvetiaba, c[s]
Orszagon. Deakra forditattak volt Lányo Josue és Tarnovius Lámbert
bot magyarra forditotta a Debretzeni Pap Sárosi Istvan 1604ben
jobbitotta a forditast Szuhai Nolnai Albert. — A'
3ik Symbolicus Könyv a Dodrechti Synod Canonja, mely Anno 1618
tott Nov. 13 tol fogva 1619 Majus 9ig 154 Sessiobol, kik al
a Remonstransok ellen. Ebben a Synodban is a Heidelbergai C
lis, és a Belgicum Confessio, mely 1571be a Belgicum Ekklesiak szam
sult volt Embdaba, Symbolicus Könyvek es meritetett Magyarra
to Szatmari Istvan Ersek Gyoni Pap 1650ben a Heidelbergai
chesis vejere tolatett Amsterdamban. Igaz vagyon ennek a Synod
nyairol és a Belgica Confessiorol Nemes Miskei Reformatus Scholatarto
nak Symbolicus Könyvek. Ki adtak a Dodrechti Synod Actait 16
Lejdaba in folio.
4ik Symbolicus Könyvnek Formula Concordiae Ecclesiarum Ho
xum Recl., melyben az Ursali gratiarol mit Lelleget tartani may hota
tott Lipsiai es a Saluensi Professorok, Aniszaldus Moses Pletzcus Jos
Kapcsolus Lajos ellen 1675ben Heidegger Henrik Janos Figarum
for altal, helybe hoytta a Synodus, más Reformatus Canonok sot a
ak-is, meg allitottak, hogy a Helvetica Confessionak tolaletso
mint hogy oda is soha sem Nyomtatni. De ez a Könyvis tsaknem
ai Reformatusoknal. Ezek Synodi meritoki a Reformatus vallasnak
Anglian mas Symbolicus Könyvek is vannak.
Ez a vegtelepen valo meg tsalonos a Calvinistak es a Lutheranusok
tal tortent, mely most is vagyon ket 1560ban a mely eskendobe ok az
Symbolicus Könyvnek Formula Concordiae Nevel publicaltattak, meg Ert
bole a Lutheranusok hasonlani; ajs A' Leipsiai Interimistak, melyet Moritz
Separatio Lutheranor. a Calvinistis. lancustonnal Epittetett 1548ban hogy az Augspargi Interimust jobb
venneik, ebben sok propositiokat az Augsparguak adiaphoristak tette
lett az adiaphoristak ennek hat. ki a Crypto-Calvinismusrol t.i. A' Lu
nusok tortek, sokan az Ur Vacsorajara Nezve a Calvinus ertelmet tar
maga Melanchton is, mig a Luther eletebe hajlott Calvinusnak Nemet
ag, s mindhogy Nagy tekintetu volt sokan ketseg tortek tovabb ennek a Crypto
nismusrol valo vetekedes. Ez A' Synergismusrol, melynek eredetet hirdet
nok Lutheranak Erasmusnak valo disputatiojara vissza a papak alat
de az alatt 1560ban a Jenai Professor Strigel vesekedett Flavius
Wittenbergiai Professorral, az ki ollyalmarta a papak alatorat, a

tanum is accedens nek tartsak az eredeti benne: Hanem pedig azt mondatta, hogy
az ember hol allatt magara Nints alazatja, a Lelke lelek az Istennek Igeje,
nek tell hogy fel ebredjen, s ellen tehet az alazat valamit, az Istennek kegyelem ng
Nelkuletre. Majd a Vegzetes jontyan a lett, a beni accidens — a vagy substantia
En is nagy karmai ineretett. Sortsak amaz okaert a Szaxoniai Elector, hogy a Pro
testansok sokfele paladnak, tiltak hogy a Calvinismusra allanak. Ez ered
ulo paladsagok ellen Augustus a Szasz Elector, a maga Theologusaival 1576t
Torgauba, Maulbrounba a Borgoni Clastromban arti cikusokat lepittetet
más Protestans Theologusaival is — meg hanyatta — rostalioltta — Augusto
ekben hagyta, s Gyorgy Janos a Brandenburgi Elector, mas fejedelmek, Grofok,
gyan. Varosok — Pap — Professor, nagy hogy 8000 subscribalatok, s 1580ban
Predikaban publicaltatott, s ollyan karmanak ket az olta az utan is, istenb
lene tiltak a Reformatusokat Lutheranusokat is Sotan Nemet vetnek be — Da
a Nemet fogatta el — Deucer Gaspar a Melanchton vejet fia ertendeg penne
ter a Somletule — Thorell Nikolaus a Szaloniai a Salonyai Cancellarius, fonebl
bizatterelett hogy Nemet subscribalasa a Concordiae formulais: de ettol fogva
meg volt a Tiltas valais. Ebben a Concordiae formulaban bele tettek a Luthe
ranusok az el tobb Symbolicus Könyveket is:

Libri Symbolici Lutheranor.

1ma Augustana Confessio, melyet Melanchton Cipitett, es 1530ban az
Augspargi Dieran V. Karolynak, es a Statusok be adott, a mint fellebb lat
tuk. Nemetul es Authenticum Exemplum vagyon a Noguntiai Archivumban
Latinul pedig be tetatte Haiby a Brussoli Archivumban az authentica pe
pott be Decmbrul 1531ben Vittembergaba, a Solfeb editioiba tulaimbsegvagyon
Tudvalleppen Melanchton valtoztatott benne 1540ben hogy a Reformatusokat
ben be vennek; Nevezetesen a 10ik Articulusban az Urvacsorajarol a 4ik
es 15ik Articulusba s en hivatik Confessio Augustana variata a mas lu
nata a formula Concordiaba az mostanata vagyon be Nyomtattatva. Ezt a
tsonbsegesen azert tell meg jegyezni, hogy 1681ben Debrbe a Prof Colonits Leo
da Neustadti Bispok parancsolatjara Nyomtattatott volt egy illyen Könyv
Augustana, et Invariata Augustana Confessio, melyben Leopold Tsaszarral azalatt
el hitetni hogy a Protestansoktol Nemet tortenik a vallas beli fegyelmezet
Mert ok az Augustana Confessio mellol el allottak, mely mellett volt be
Tegyel. Refutaltatott ez a Könyv III Gyorgy Janos Saxoniai Elector Alberti
liussal. A' Concordiae formulaban van
A' Smalcaldi articulusok, melyet 1537ben ollyan vegyel bevitettek
s a Synodus be adjak, melynek gyulese nagyon Dicsoretes — mint a Refor
matusok

matusolt a' Helvetiai Confessiot, es ij Symbolicus Könyuek a' Lutheranus sotbol

Apologia Augustanae Confessionis, mellyet Melancton dolgozott megcsir, m
dön V. Károly vesztfelsége vala Eötvös Faber Jánossal, a' bé mutatott Co
fessiot Augspurgban 1531bẽn meg jobban ki dolgozta vala Melancton deák
Justus Jonas fordította Nemetre, Ott vagynak a' Concordiaba

A' nagy, és kis Catechismusa Lutheruek, mellyeket közelebbről cs 1529
1528bẽ dolgozott ki, s a' közönségnek ajándékba ki is adta. De Celebr
A' Formula Concordiae a' Lutheranusok Symbolicus Könyvei, mellyek vége
Ujabb euelettenek.

A' Catholicusoknak is Symbolicus Könyvei mai meg euelettenek:

1o. Canones et Decreta Concilii Tridentini: en ez mellett annyira neuspa
bad el attam hogy IV. Pius pápa meg parancsolta, hogy ha valamely Cánon
nek értelmének, privata auctoritással ne magyarázza; hanem az Apostoli Fe
let tekintse meg, hanem ezen Szinat vejnéri Nem mindenben Országunk vette ki
ma: Francia, Magyar Ország

2o. Professio fidei Tridentinae, mellyet 1564bẽn IV Pius pápa publicalt
tott, ol homa adással, hogy minden, a' ki Ecclesiai hivatalra lépni vagy ma
vallásból által jó akar valjon, Vagynak mais ellen Fidei Professiok is: de a'
fő portolban egyeznek evel.

3o. A' Romai Catechismus, meg V Pius Parancsolatjából készült, mellyet
nemelyek Lásky Cardinali munkájának tartottak: de maiok is dolgozták
benne; ő csak tökéletesítésre vitte; és a' Canisius Péter nagy Catechismusát
mellyet 1o. Parancsolatjaro készített volt; és 1554bẽn jött ki elébb; Ezek
jobb Symbolicus Könyvei a' Catholicusoknak. A' Symbolicus Könyvekhez Hoz
ajábau meg dörtem az időt, miuthogy a' következendő paragrafusokban tarto
niok: de miként azon paragrafusok elébbiekről az idő rövidsége miatt ki
lomba elmaradtak, akarom halgatásommal meg esmertetni, s mar mayok más
ker Reformatiojáról — Szóllunk.

A' Magyarok Reformatiojáról

A' kitelepedett pártosnak vejnei, mikor Fejna a' Gothus fia, uralkodnek, elébb
Konstantinapolyból, azután Romából jött vala a' Magyarokhoz, a' Keresztyén
ság. S végre a' Romai Fer. vallásra térnek, melyben meg maradtak a' 16k pa
Előtt a' Lathes, és Calvinus Tudománya el hatott a' Magyarokhoz is, s be vett
az alkalmatosság Nem az indulgentia kiáltója volt, mint a' Nemetekuél, ha
vétkeiknek, annál az Esztergomi Érsek Dóczi Tamás 1514bẽn nagy vesztedsé
és ro

Reformatio Hungarorum.

zonlási Oklevelét a' Magyar hatalmasnak az Indulgentiával, a' mint a' harmadik
nagy fejezetnek a' végén meg beszéllettem vala: hanem mást kívánt alkalmatosb közre jöttével
Helvetiabol jött a' Reformatio Tudománya leg elébb a' Magyarokhoz, 1519dik
vala a' ki be hozta Gruneus Simon 1522 tájt, a' ki a' Nemet Budai Biblio
Thesa Edvárt jött vala a' Magyar Országra, s ott Bibliothecarius lévén, tanítja
vala az ifjuságot is az igaz Tudományra. A' Papiakat az Nehezen pe
nedik el is gyakorlá ugy, hogy tömlöcbe vettetnek az Esztergomi Érsek Hal
Lau László inditásából, a' honnan csak ugyan a' Nemes ifjak Joppon ok
Feridere ki bolsátatott s Baselbe mentek, ott Professorrá lett még 1523 előtt
Ennek Jerusim kivül a' Parisi Theologiae Doctor Faber Jakab Tanitványai is
a' Dolgozásával az idő tájban Reformátak. Vala az a' Faber Jakab Estergo
si igen Jámbor ember, a' Parisi oskolának Reformátora a' Lutheris mustra
szerint; Melyért a' Sorbonitától sokat kellett szenvedni. De fell ébresz
a' Lipták Tudományának kiterjesztésére Magyar Országon végtére időre virrad, a' Val
dusai. és Albigensek közül ide is sokan vonultak el magokat az Inquisitio elől
Csak. Országból. különösön a' Husziták meg emlitetnek a' Magyarok Tudo
mányokat ki vették; a' mint meg tetszik a' Hunyadi Mátyás kinevezéséből
ellenek, a' midőn 1485bẽn a' mikor sok a' Magyarokat Csehországba kellett menni.
II Mátyás Magyar Király és a' Váradi Püspöknek Dósai Jánosnak fogalása,
bol, tömöntetése, lipcsi segétől meg fosztatta a' Husziták Magyarokat, még 1508bẽn
ől ugy Confessiot nyujtottak ki a' Királynak, melynek Confirmatiojáért kér
tes fejér vásárt is, midőn kis ezüstös fúrt II Lajostól meg koronáztatnak. Ebből
meg esmérjük az Utasításaikat, elébbi végzéseit, mások mellett: hogy
a' Nemetek Magyar Országon örömmel fogadtak — és — így volt elsőbb kérdés
Magyar Országon a' Tiszától Tudományok.

De a 16k század elején terjedett leg inkább terjedni, a' midőn meg hallották
a' Magyarok Zwinglitől, Lutherektől és Melancthonnak írásit. Sokan kezdtek
a' Magyarok közül Helvetiába, Strasburgba, Heydelbergába, Wittenbergába
tanulni menni; a' ki Wittenbergába ment leg elébb Lőcsei Crisjak Márton
volt 1520bẽn, a' ki után Lőcsei Pappa is ment volt. A' jeles Erasmus Tudós
társát leg elébb Erdélybe a' Reformatiot 1518bẽn könyvekre hozván be lépte
tábol, Neve alatta egy könyvet a' bálványozás iszonyatos vétkéről — 1521bẽn
Lutherektől pedig de Libertate Xtna, Confessione, Sanctitia, Justitia duplici
Baptismo, Passione Xti, voti Monastici, Captivitate Babilonica. stb.
irott könyvei. Ezek olvasása fel nyitotta a' Magyarok szemeit látásra
sok hijjánosságot, s épp ezen alkor kis papok is jöttek vala Lipsiából Erdélybe.

Ambrus

1106

1110

Andreas, és Lübek Janos, [Johannes Lübek]ers, a két mise Lettea halgattak
volt Luthert, látván hogy öl tudvesszék vagynak pebenbe s az eulusek könyve-
ket örömmel olvasták. Ez arob percus tanitoktol, azolat Magyarúntak. Ep"
pen akkor vala a Nationi Comes Demfsinger Mark, a ki maga olvasván
a Luther Könyveit, maistt is dicserte, [illegible] oldalával az új vallás terjed"
tette, a Sibsiabol jöss Papoth fauorialak. A Szebeni Plebanus Hel"
mau Matyas ellene vala az új vallásnak, de hitelen meg halván, az ala-
dékoth ezze bett. Halvain akkor bett a Plebanus Ramasi Matyas, a
a Selestai Papokat minden modon ki akarja vala tolni Szebenbol. A
bunetth vala az Esztergomi akkori Erseket Salmani Györgyet az Ele
hatalomrol vetteddek, s az altal pauperokat a' tanitoktt Hereseiriaz
a Catholicusok II Lajos Királyuak. II Lajos Királytt is egy bunben, mely
Lutere vasarnapjain vala Jörötten, tölt Budan a pebenuetth. mely
parantsolja, hogy a Spirituali Consilban a Decanusbon menyenek; a De"
cany Interdictumnak ellene [illegible] hagyonat magokat, Plebanust Confirma-
tioja nelkül se tegyenek, mint Dungerba tettek – A vitsakoba ha-
talmoktol, a Dezmat el ne tartoztassak; a ki ennek köuül valamelly
ellen tselekedik az Ecclesiai büntetést el nem kerüli. Veven a pebe"
nieket a Királynak ott a bucsut hogy terhesebb büntetést ne nyomjanak ma-
gokra. Demfsinger a Comes Budara ment, s a két Sebesi Papot is elvit
te magával, ezekett ott tegyelnek Nyer, s Köpes nem is jöttek vissza Erd
be. De az Evangelium Tudomanyt mar meg ízlelésétől vala s mar nagy
ra is mentek elébb – a Ceremoniat ellene ki ébredt, Salmari György az E
let meg halvan Lallau Lajos bett helyette. A Dorotok ujra pauperok
a Királynak az Evangelium ok ellen, s ezt hogy a Lutheranusokat, s
tantosait, mint Hereticusokat, fö vitettek, és vagyonyok confiscalo
val meg büntetni ne terhelnek uj mint a ki Catholicus Király. A Kiral
is egy más bucsut 1523ba Cantate Vasarnapja elott vala pombatan Bu
dan; melyben Parantsolja hogy a Luther Könyvei, melyet mar meg ártot
tattak talalni, is hirdetnek minden pebenek függ" Omnipotens ohnak
Egyhaz, a' melyeket találnak meg égessék, és publicallyak, hogy Senki
találtassék a ki annak Könyvet, tudomanyat irasait vegye, arcsa, olvasa
forgatni merészelje, minden jovainak el vesztese alatt: Ugyan ebben az ezt
dött ezen Lallau Lajos ezen vesz a Királyt, hogy Commissariusokat küldjenek
Szebenbe

Hasbeck Refor-
málodnak

Kalvan Lajos
b. áldoz 1523.

bende a' két a Luther Könyvei fel keresték, és meg égették. A' Comis"
sarusok Nevu allatt a pebeni Papiak ellent: Christ Jol vasarlokkal elvi"
rostak a' Luther Könyveit, A' piaczra hordattak, s ott meg égettek
Allatuak oppagal történt, hogy mikor a' Latin Könyvek a' piaczon egyenek
forgo fel tanitadvan, fel kap egy Szlavus Könyvet, a' mely felig elevolt
ve, s az ott allo vén Commissariusnak kopasz fejére vett s annyira meg
ette, hogy harmad Napra meg is hob. Ebből a Tudatlan Nep csudat tet"
tek, az [illegible] basse allasaval tsuda mayorabb, az homaly a' kik hogy akik
tsak titkon voltanak Lövetoi az Evangyelium igazsagnak, mos
gyitvan kezdett el az vallani.

Meg hallyad Lallau a' dolgot – 1524ben 15a Augusti az Erdélyi Pebe"
nek is Decanusoknak Major Excommunicatio buntetese alatt, hogy minden
nepen a' Luther Könyvet excommunicallyak Könyvei ha találtatnak égessék
el, de ezek tsak mekerett Lemmire, erőtlenebb türe vob ennek a' mely"
ek, mint a' Fellyebb emlitett Soltarnak – Mayor Oltsaigon pedig meg többet
tsinalak a' Papok, ott a' Sol hara jöss Academiabol altal maid minden
agyobb varosokba be ment vala az új vallas, hogy azon Nyalas fakassak
25ben a' midőn 1623ban is az 64ik Articulus meg bune, a' Kalos mezeji
Diata tartatvan ilyen articulust irnanak, mely a 10ik. A' Lutheranus
ok az Orszagbol mind ki poggattassanak, és valaholott találtathatnak
ezen tsak az Ellsiei hanem a' külső Lenyelget altal is pusztassanak meg
poggattassanak, és meg egettessenek.

Nem sokat ujitottak mindezek a' pebeniekt: Mert ugyan ebben az Es"
tendőben a' Szász Szasz hirnaik ostokat allitottak fel, a' hol egy kla"
stromot el hagyott Dorai György tanit vala, sokan halgattak, ott Jön
tek ide is sokat, Nagy Tudvesszek ben vala. Azonban, hogy a' Catholicus Papok
allasokat ujitsak sokkal együtt sokkal ujabban jöttek – ott a' Györgyt tokan az
ment két Sebesi Pap tudotta vala be – Nem akarvan a' Capitalum"
on tartozo Papok az új Levitak, a' Szász hirnak. egy tseresznye panaszt
nyitottak be magyar on Erdélyben 1620ban, hogy mit tsinalnak hebenbe
ma holnap a' Plebanus is ehez hol meg, s azon vegre el be: tsinaltak az
Ebedet, a' melyeket találnak meg égessék, és publicallyak, hogy Senki
találtassék a ki annak Könyvet, tudomanyat irasait vegye, arcsa, olvasa
forgatni merészelje, minden javainak el vesztese alatt: Ugyan ebben az ezt
dött ezen Lallau Lajos ezen vesz a Királyt, hogy Commissariusokat küldjenek
Szebenbe

Hasbeck Refor-
málodnak

Kalvan Lajos
b. áldoz 1523.

bende a' két a Luther Könyvei fel keresték, és meg égették. A' Comis"
sarusok Nevu allatt a pebeni Papiak ellent: Christ Jol vasarlokkal elvi"
rostak a' Luther Könyveit, A' piaczra hordattak, s ott meg égettek
Allatuak oppagal történt, hogy mikor a' Latin Könyvek a' piaczon egyenek
forgo fel tanitadvan, fel kap egy Szlavus Könyvet, a' mely felig elevolt
ve, s az ott allo vén Commissariusnak kopasz fejére vett s annyira meg
ette, hogy harmad Napra meg is hob. Ebből a Tudatlan Nep csudat tet"
tek, az [illegible] basse allasaval tsuda mayorabb, az homaly a' kik hogy akik
tsak titkon voltanak Lövetoi az Evangyelium igazsagnak, mos
gyitvan kezdett el az vallani.

Meg hallyad Lallau a' dolgot – 1524ben 15a Augusti az Erdélyi Pebe"
nek is Decanusoknak Major Excommunicatio buntetese alatt, hogy minden
nepen a' Luther Könyvet excommunicallyak Könyvei ha találtatnak égessék
el, de ezek tsak mekerett Lemmire, erőtlenebb türe vob ennek a' mely"
ek, mint a' Fellyebb emlitett Soltarnak – Mayor Oltsaigon pedig meg többet
tsinalak a' Papok, ott a' Sol hara jöss Academiabol altal maid minden
agyobb varosokba be ment vala az új vallas, hogy azon Nyalas fakassak
25ben a' midőn 1623ban is az 64ik Articulus meg bune, a' Kalos mezeji
Diata tartatvan ilyen articulust irnanak, mely a 10ik. A' Lutheranus
ok az Orszagbol mind ki poggattassanak, és valaholott találtathatnak
ezen tsak az Ellsiei hanem a' külső Lenyelget altal is pusztassanak meg
poggattassanak, és meg egettessenek.

Nem sokat ujitottak mindezek a' pebeniekt: Mert ugyan ebben az Es"
tendőben a' Szász Szasz hirnaik ostokat allitottak fel, a' hol egy kla"
stromot el hagyott Dorai György tanit vala, sokan halgattak, ott Jön
tek ide is sokat, Nagy Tudvesszek ben vala. Azonban, hogy a' Catholicus Papok
allasokat ujitsak sokkal együtt sokkal ujabban jöttek – ott a' Györgyt tokan az
ment két Sebesi Pap tudotta vala be – Nem akarvan a' Capitalum"
on tartozo Papok az új Levitak, a' Szász hirnak. egy tseresznye panaszt
nyitottak be magyar on Erdélyben 1620ban, hogy mit tsinalnak hebenbe
ma holnap a' Plebanus is ehez hol meg, s azon vegre el be: tsinaltak az
Ebedet, a' melyeket találnak meg égessék, és publicallyak, hogy Senki
találtassék a ki annak Könyvet, tudomanyat irasait vegye, arcsa, olvasa
forgatni merészelje, minden javainak el vesztese alatt: Ugyan ebben az ezt
dött ezen Lallau Lajos ezen vesz a Királyt, hogy Commissariusokat küldjenek
Szebenbe

Sulimannal bajos leven. Neuy tarto tanatsosnak most lenneny ew fogy
dolgat, hanem 16ik Julii 1526bo ri egy leuelet Beuflingornek, a mely
iti Lölete pegere Vegeri Kiraly legyelnei, ha az oretuebbet mind
dow el puptettaui igyekeznek. Beuflinger veuen a leuelet Eisent a
tsolat Lelgetteseuel, mig a Kiralyhoz mennek: ada pandekozta ezert is;
Kiraly Tajolja Janos Vajda altal porantsot vala, hogy mind a Daratoh, es
a Taborba menyenek, fejet, es jopigok vesztese alatt, ugy hogy Ket Ekklez
maradjon egy Pap- s a Daratoh mellett alot vala mistalni, hogy had, a
lat; mert allalmatosabbak a misere, es cuellesre; mint a Fegyuer fogatas
Mikor az Utba volna Beuflinget meg halla hogy a Kiraly a Mohatsi ut
let el veszette. az Orszag Nagjai, es Buspokjei oda veszek, mago pa
Motsiba sietnedett, Aug. 29ik 1526bo Fellaui Ersek is az ellöl
oda lett. Mig a Comes ebba volt: a Daratoh Executioba emlitottak v
Kiralyi Parantsolatott, hoza erlelnei tsudes sietue a dolgat, Gyözy ba
a hatalon fogatta, s ott tanitott. s mai sebenen kiuül is elterjedett
Euangyelium világossag.

Ez a Mohatsi pereutsetlen ütközet, balvagyasi kimeletlenseuel nezetue
ben reformalodnat vala, s latuan a hatusok is, hogy az Orszag ereit el
ge omaw vagyon, hogy a gazdagabb jövedelmeket a Papok birjak,
sekhez meg is vinni Neuy akarjak; ezt veszik hogy azokat a jövedelme
Eppebbitsek meg, s adjak ördemes haraptak, a kik a hazat boldog sagra
fordittsak. Ekkor meue Eger Bereni Beremek Nyitra Fröl Dalmatsnak
rad Fribol Imrenek, Banad Petrosits Gasparnak, Erdely Bodo Pereuk
Peto peretsen Janosnak, a kik el hagyuan a Catholica vallast sokat
ze oplopai lettek a Protestansokhoz.

A Magyarok 1527bem Kiralla valaszthjak Lajos utan, egy reize Fogo
Janost, a Mas elsö Ferdinandot, a ki a Lajost Testuerit Annat lett
la feleseguül. Kapolyai, hogy a Papokat meg Nyerhesse magaual, s pa
gibe peuig Legyedelmet kaphasad Ut Januarii 1527bem parantsol, hogy
zel vegyek üdözik a Lutheranusokat- azt mondjak ugyan, hogy ez
lett, hogy a Sebenieknek kitts egeskedek, hogy mellje, vagy Ferdinandus
allyanak e? De en a Parantsolat is fusbe ment; Mert Ferdinand Zapol
meg verven Tolajnal, o Lengyel Orszagba futott, s Ferdinand Erdelyt
ben Ekelre kiuta. Bekben Ekek feltek, es olos ember kezen vegy alat
hogy

a vallasbeli egyenetlenségek Neuei onsaiual, hanem fejo modual igyekszik
uek de. A Parantsolt meg is a Kiralyi Parantsolathon, akarjak vala tartatsa
tas. Vsd Lenebona vala az Orszagban; kiualt hogy azt a Pirt hallottak volt
Catholicusok, hogy Dalone Istuan meg verte volna Ferdinandot. A sebenieh
meg haragusnak s 18ik Februarii 1527ben a Tanats egy leueny parantsolatot
publicaltak, hogy Fejet vesztese alatt mind ew Daraot, es Bajistak vagy kitolo
jek a varosbol. vagy mondjak be a Hetsamsagrol Nyolts Napolatt, s
rom Nap alatt olyan valtozas is lett, hogy Sauli Sent volta varosba
ki Nyilvan a Bajistak vallast löuetnei. A Daratoh is vagy el menek,
vagy a Cultjat kuletteik. A sebeu Bibliajat löuettek több mas Kepekhez
varosat is. Drapo a Parmasag Houter Janos Fordaresai altal. a li
filebol hatod jöuen, Typographiat, es Typographusokat is horott vala. s
35ke lenden is Nyomatni Drapoban 1547ben a Reformatio meg esven, ki
mentatta a libellus Reformationis Neuei Könyuet.—

A Papsagnal igy menen vegben a Reformatio, mely meg 1543ik löszellet
egre menen vala; de a Magyaroknal is elterjedet. Mert nagy Uri famillia
Sok Nemesek be vettek el vala a Luther Tudomanyait, az oruosok löuettek
varosok, es helységek elöb hatabb Erdelyben, a Szoksvariak, a hol ana
nuen oskola Mesterek valanak Molnar Jergely, Karolyi Peter- Apa
ja a Varmegyenek. A Kilenyben Reformalt Dragfi Gaspar 1531bem es
Popja Dorotsi Demeter- A Kövesi- es Marosparty ain a Falli Peter.
vaja. Debreczen ütközik A 1530bem Ama, a ki sok Tanitoi taplaloja volt ezek
nagy Janost a ki Medicinat Doctor lett, es Varadi elsö Pap. Debre
en vitte a Papa mejebe. Egyr Kapa völgye, Alsó Magyar Orszagban
tol fogva Eppelig mind protestansa lett ugy hogy Nadvobol Ma
Orszagon olyan hely, melyben ez uj Tudomany Reformatorok alatt
Ne jart volna. Mindis terjedtek voltak Melius Peter- Devai Matyas
ged. Istuan Theologiae Doctor. s. Szasz Bod peterek a Magyar Tortenetis tobbjek Ms.
Sok fö Urak lettek vala mar Protestansai, es de mondettoi a Kapol
ja. Vallasnak nem. Brenii Peter 1533bem, a ki meg a Lajos idejeben
mar kezdett vala, s a maga jopigaiba is bé vitte Ujhelyre, Szasz Ba
ra, a hova Templomat is epitett, es fundalta a Collegyomat. Emlitik

A sebenieh el kergetik a Papistakat. 1529.

A Magya rok Reformal vodnak.

Evangi Török Dávid 1567. ben Bojait Debrecenbe: Erdélyben Kiment
Doctorsága az új Tudtára vármegyéit reformalá. – Debrovits Péter is bőlat tett Erdélybe: De
Ferdinánd: és II Maximilian Császár-is nem volnak idegenek nem
idegenek a Reformatiótol: meg tethik a Ferdinánd levelébül, mellyet a
Ther Mártonnak. 1567. 1a Februarii Insprugbol Tyrolisba. Ba Trá
Sinatba is forgatta az Ur aatorsájának leit fen alatt valo ki ofp
is a Papok hatalmaikat, melynek historiáját az ott volo Dékei Dá
Dávidhus András is meg irta – Sőt meg engedte Austriában – is a
valtozásainak leit fen alatt valo oppasait. Kapván ezen 10 Pünk
16 Aprili 1564 ben Erdélbe Dávidot; mellyet ezután 8 Bőj szerecsen
pedig a hegyi 3 Városokbe. is ő szabad vallásokat, Kassának
tsának Eperjesnek, Lőtsének hiv szebenek szabad vallás bé
hirlástadot, mellyet IIdik Maximilián is 1564 ben meg erősítet
ben a Dohnaczkiak. Dobzsaiak Esterházyak Zrinyiek s t
nagy familiák mind protestansok voltak a kik azután egyéb
essébül oda hagyták vallásokat. Békességben valának Magya
hagyek abban a részében a Protestansok, a mellyet Ferdi
biri vala: de nem ugy a kik Zápolya János alatt valának

Ellenségei az új Tudtára

Zápolya János király sógra emeltetven 1526. Ennenyen ug
magát a Protestansok ellen, hogy a Papok Tudvén meg nyerje;
tellyebb is emlittetven, most tsak egy példát hozok elő: Dévai Bí
a hi Magyar Lutherusnak hivatik a Reformatióben tett fáradsá
ért Bécsben, és a Dalaton mellett fellyel – Dudán a' tömötskben
tett, egy adatsán fel a Borsaboltol, mint Orpaj háborittó, éppen ab
a' tömötskben vettette volt Zápolya a' maga hovaitt ai, a' ki egy
lovát megh nyilasta; Ennel bészélgetett Dévai a Vallásról' meg
tette. Azonban a' király lova jobban lett, 's a' lovásnak meg
jább, hogy a' tömötskből ki jöhet, 's élete meg marad,, de a' lova
halvan, hogy Dévait meg akarják égetni, azt mondotta; hogy a' k
mégyen: mert a' Dévaival egy vallásban vagyon, 's ki jövelle meg h
Zápolya egy olyan pűltségos ember nélkül el nem lehetven; mint a
vóts, ő ette Dévait is habadon bolsátatotta. Instálván mellett

Erd

egy ott Lengyel is. Egy hegedi György Nevű Franciskanus Doctorral meg gyüle
lt meg a' bajai a' Lipsai tiszteletre felett – Debrbe is fogságra esett, a hol
Constantiai Püspökkel sabar Tanulással disputalt. Várdai Dál az Ev.
gom Ertelmi sok tanutsokat foral vala, a' kik hol Ferdinándhoz, hol
apolyhoz pártolt: En ellene irtak azt az Emlékét: Jesustó Örök Istenn
talmon gondtol.s: Lásd Dod Péter Magyarok Ecclesiai Historiájat 455.
világi nagy valságtol, és tudattal taigtol, elrabolvan hivében, a' ba
tolságtol 63 versben. Erdélyből emlittetik egy restvenetes történetes
délbe való a' Püspök Szathmáry Pálnos Dalmatol. a' kit Zápolya az
dai Drogomtsságból tett vala ennà 1526 ben En midőn láttam, hogyan
dítsák nem tudom hajtanak lenn a' Parantsolatra, sem a' fenyegetésre
a' bebeniétt az excommunicatio semmit se tsépen, tsupán bünetés
ket Követ való el, a' kit vagy a' Luther Könyvéit olvasták, vagy a'
tsarandsollal való Collegiumat hivanták vagy valamit follyttak
ni Lutheristmusra mutatott: Egy fogány Deákot, hogy a' Bródi,
lis fiából azt találna mondani, hogy a hus ételt a' fenn irás nem
hogy tömötskbe vettetett estve, reggel tsupán meg vesztőztette
fel találná, hogy ölesse meg: melyet ig vitt végben. Nyulat
ulatot Ludolf tötsétett tsáját, melyellel az ettzain el mulatván
ket botsátatotta tsáját, ezek hozzá Loptatván dicsérni ökrét faggat
a' Nyavalyás Darabot, az Istenelenetlen Nevetségre, az Istent
Gonoszságokra. Meg halá ez a' Szathmáry 1533 ban második
későbre utolso pavar lészen: ugy lészen mint a' Vétkes, ugy halál meg mint ez eb.
Zápolya János is meg tudván a Ferdinándal való egyenetlenkedést
adon 1531 ben bétsségre lépett, hogy mind ettzel vészélyes a' Török
et, és a' János halálla után az Országot tsupán Ferdinándra. Zapolya
os azután meg házasodott, és el vette magának Izabellát a' Lengyel
l Király Leányát Sigmondnak. a' kitől lett János Sigmond Zá
0 ben a' mely esztendőbe Zápolya János is meg holt Szapárban.
A' Zapolya halálla után Izabella a' Váradi Tötsétes Jeremiás Nevű ado állot
ra pártos Ferdinándnak; hanem a' maga a kis fiával meg tartotta
Tötsétben

Martinuzzi
ültözései

Erdőbeli a Görökben segittségett kérni Verbőczi Istvánt, ’s onnan el-
jött, és Erdélyt Isabellával a’ kis fijával által adta. Isabella maga
volt vallás háborgato – hanem vala egy Barát Martinuzzis György, a’
ven kapolna csak Neve a Calepadorsagbol Jot folgalatlieris Varad
pöllé lett vala ’s negre Thesaurarius lett vala. midön halálaua
lya érte a Boralot. Görök Balintot, es Petrovits Petert lette vala
mond Janos Tudorainak. Martinuzis minden modon egy elnyert a
pista vallást helyre állittani. Varadon egy egy hirfis meg égette
azért hogy egy capont pofon kapott, a’ki egy kepes nagy burgos
nitadott, 1543ba Petrat gyülöltek Kolosvarra a’ hol augustra ak
vala a’ Lutheranus sokat. bünteti, a’ Draskai Horvat Catalrat
Horvat Neve meni el, hanem a’ Diro Deli Janos, kit Isabellaval, es
von Lutheranus Pappal ’s hogy Martinuzis pandekat elne irje
Isabella Castilianiai, Battyani Orbain. Csáki Istuhay ’s más nag
ellene állanak, ugy hogy pabadon hara menekesenek. Jasnadon
Istuant, a’ki ott Oskola Mester vala, Peresi Gaspár Kapitany
meg veretle, valami nagy vas pallosal öpse vonatta, minden
vitette 600 darabb könyvei tal vegre Petrovits Peter fogad
altalma alá, is Gyulavari poppá tette. Dathjani Orbain Consilia
Tejervaran meg halvan, a’ mint tartjak Martinuzius miatt me
a’ Királyne pompasan el temettetter de a’ Dorot ejel ki aiatta
nij dombra vettette. A’ kolosvariakat pinzel meg büntette 154
hogy Heltai Gaspár a’ kant Irást Magyarra kezdette fordittani
ival, sőt nagy jutalmakat tetsen vala fel, a’ ki vagy egy pap
Tamadonak Jezus Krisus Nekie. Isabellat ki az Orszagbol ki tud
fijaval Lengjobe 1561ben Petrovitsat a’ Dalmatban ute, is el
az Orszagot Ferdinandnak, a’ ki regement de ez kitt az Olah kast
val be ’s el is foglalta Erdélyt, de vegre kastalbo Martinuzist
Alvinbi Kastelyban, mellyet Klastrombol ő’ tette vala azzá 1551
meg ölette, mivhogy tartott tőlle hogy miatta Erdélyt magnak tar
hja, ’s tovább ki kolnagynal Lengyrett teste temettetlen he
ott. Jy menetben meg á-haza, a’ vallas is ettől az ellenségtől

Petrovits
Péter a’ re
formatiora
dolgozik

Ok Nikos Esztergomi Érsek Magyar Országon eppen ugy kiványa vala a’
reformatio terjedését akadályoztatni 1552ben vagy három papot megfogna,
ette Lettye által is állatok, a’ harmadik hová lett nem tudatek, Ez
Ok Nikos állitá fel a’ deli és eppeli harangozást, ő’ hordoztatta by
ább a’ pentsejes Urnapjan 1557ben a’ Fridum Sinalost is akará N’hom
ban publicalni; de nem vetek be a’ Jesuitakat be hozá.
El mulák vala a’ Magyarok Erdélyben a’ Németsket, Olaposk. Spanyo
lok, meguis eppen hivák Isabellát a’ Fiával 1556ba. Elébb Petro
vits Péternek adták a’ hivatalt a’ kit az Orszag igen betsülvala
be jöttt meg a’ Királyné előtt, ’s a’ Papismus ki lepsitésinek fogatt
Papista papokat distralkotta, a’ Klastromokat Oskolákka valos
totta, az Arany és Ezüst edenyeket be fedette, a’ Templomokat a’ Lepel
ny meg foltatta, és a’ sok keresmenialkor tartoso ólazetektől, hogy a’
Királyné be jöven allatmatosságot ne vehessen a’ Papista vallás meg
jutásoin, és ugyan az emlitett 1556ik esztendőben az orszag ala
dalyából minden Keresmenias papok, és prezetek, a’ melyek Istenne
lesivel porospan meg nem egyezének el akarattyak, ’s a’ Kolosvari Orszag
ülesen a’ Bispöki Szekig és fejetis is a’ Királyi tisenthez adattatott.
melyet Dominussal Bispök az orszagbol vegtelenül ki is menek, ’s a’
Bispöki residentia Tejervaron Isabella Királynenak, és Zigmond fi,
nak latas el által adatott. 1557ben pedig Dósa tartatik Fordan
hol 25ik Maji el végeztetett, hogy minden ember ott a’ vallásban
nelyik es fejetti, minden kinyeritis nelkül, is maga vallasan 600 papot
tani, a’ Sacramentumokat ollyan legyen a’ magok szabadságában kinki
maganak ne kárhoztassa, maganak ne vesetsen. 1558ba pedig me
net Dósa tartatott Kolosvarat, a’ hol arol tanakodtanak, hogy
Királyné asszony tartasara való jövedelmet, és a’ katonak tartasara
alot mikent szaporithatnak. Kendi Ferenc ezt javalla, hogy a’ Dezma
Papoktol vetessek el, ’s tsak a’ Quarta hagyassek a’ Papok. A Ma
ar Vármegyében, is a’ sik helyeken vala Nemessig örömest mingyart
ja állattak; de a’ hegyek ellen állottak, kérven alazatosson a’ Király
hogy a’ felis végzeteket ne engedné, a’ melyek ő’ szabadsagok, Királyok
Törvenyei ellen volnanak; Azért a’ Királyné, hogy kapolat
hagyásol el ne idegenittessék kéjesztodása kivan Dósa Urnak is, a’ kin
nyok el akarja vala adni, hasonn részét a’ Dezmanak a’ sap Papok
hagyá

hagyá, e' Leuartát vevé a' Fiscustol. A' mayor Papok mellet nagy
vesz ki' hor lejjen, Dominalitást ' nagyobbára Leuartalitást
gyakarnak. Innen a' Mayar Papok fugyigyéje s' Laisé Barizs
it in radere radicitus. ad an. 1566. et Hist. Ref. p. 117. ' Ecclesiae
Lejjesen mag jegyzeni a' Mayarok reformátiojárol, mar láttak
nösebben a' Lutheranusokat, Calvinistakat, és Unitariusokat,
Leppen Nyolcz Confessionariat.

A' Lutheranusokat a' mi illeti Meg nemlehet 1543ba a' Kolosv
adtak Diakjait a' Martinusnak Eisei Körül, 1545ben Megyesen Jenő
tassal a' Papak a' hol Körösségek meg egyezésből az Augustana
Lelkiek hymbolicus Könyvekbe be vesik, a' Sakramentomba meg hagyt
Romboli Ceremoniakat, ok is meg állitják, egy olasznál többet nem
hagynak, az Istent, és Szivallji Segedelmből adott Dominat on Ekkl
hamvira megtorlyak ' Jo vala arol is, hogy az egy lej meg lehet
Ekklesiak Körött, hogy lejjen egy Superintendentusok. Akkidaig
tak egy mas Superintendentust Debrecenbe 1655ben, a' hol a' Debreczeni Pap
Vitnyedi Pal meg Lépik Superintendentusnak, a' ki Cornioliai fi
Lelkekbol ' Erdelyi Polystoriai Büsgöli hiszi azokat ' attol fogv
mostani Clahalomi Pap Müller Janos 22dik Superintendentusig.

A' Calvinistakat a' mi illeti Mikor elsöben az Erdelyiek a' Roma
Kisrol le mondottanak, a' Kik a' Calvinus, akkor a' Luther Tudomanyat
lett lejjen; mind Lutheranusatt hittenek, A' Kulsö és Erdöderi 15
a' mikor Kolosvarotschi Sanctus Matkon Debreczeni Pap, az ekkor Cal
Canonicus Doringius Dellinger, és Calvinus erdelme harczra kezd val
nitatis, Petrovith Peterre is a' magad Tudomanyara hajtotta: Me
nagyobb arra ra az Erdelyi Papot, ' egy Szivatot Kolosvarra gyüjtet
ellene Kolosvaron 1567ben ' a' kit velle tartottak Szegedi Lajos, e
tsal Debreczeni Pap, Borsel Lörincz, és Todor Balint Fordai Pap
meg hittak vala a' Szivatba az Erdelyi Superintendentus Papokat Disputatio
Urvatsorjaban Kolozsvarotschi Calvinistak a' Martont ellenjekre mintt Rend mehetett el ha
a' bepedez birta Szegedi Lajos Collegajara ' ö is a' disputationt rea Rend
Lutheranusok Mint Korcsmarosokat Comdamnallyak a' Kolozsvarotschiakat Szerzetes
tartozottak Nevezni ' Irnyanak ott Lepitsenek egy Confessiot az Urvatsorjaban
mellyallas

Jos ellenlenek Lutsepher Erdödtöl Vittenbergaban ' igy el oszlanak, meg
varattalvan, hogy minden meg tartsanak a' Sacramentumokrol, mint a' Vittenbergaiak, A' vegibe ennek
Nap Kantsar Szentibe, a' ki Lengyel orszagbol vetödött volt be Sodalitas,
ugyan, az ott állitva vala, hogy a' Szent tsak mint Cuber egy Körben járo, a'
Kolosvari Papok mind Istent mint cuberi természetü Kenyer Körben járonak ollyat,
tol vala El jö az 1558ik esztendö Januar the jött volt Vasar hellyre nagy Farsan,
tol, ' Vadasztatott Isabellanal a' Kolosvari Papok Hebrai Lévpar Davidi Szerent
lem, ' a' Lebeni Pap Hubler Mátyás ellen ' meg ebben az esztendöben egy
pologiát Lépiratnak ellene magat mellett ' megan ellen Fordaro egy Sinai
datak egybe Stancsar ellen ' a' szent Sakramentom Zsidosch ellen, a' kit a' Szentekre,
Mary a' Stancsar Tudomanya Erestetsig ' a' Sz. Ecclesiaban be tsapott szerit,
mind adiaphorakra meg tsatkhattatnak. 3. ' vidiralkasanak meg az Ekkle,
Ja Nyeresegvadasso Papok, Zabalkatasanak meg Istenes paladatsellen
vatsorjaban indult processus. Megyesen egy Colloquiumot tartatik 1559ben, a' hol Pro
dult Hubler Mátyás Defendens volt Meliusz Peter Debreczeni Pap. Opponens
Davidi Szerent, és Hebrai Lévpar ' mind a' Lés Opponensek a' Meliusznak,
ire tett, mellyre a' papak ki valasztek magok Körül tsak, Szentgyörgyi Sigmond
nos egy Deakot tartvan Kolosvaron 1560ba az vigyek a' Szentsok, hogy a'
Mihaly egyenlöseggi le tsendesitésire a' jövö esztendöben egy Disputatio az
vatsorjaban Megyesen, mellyen jelenvenek meg az Urak Körül ' Nehol
venek Nemes Lipto, Gyalu ' Mester. Geröfi Mihaly, Horvath Mihaly, Lazar Andre
gyakori Dalius a' papak is vallyanak magok Körül oda küldendö penzelle,
t. Opus gyültek Megyesre 1561ik Febrvar 6tan, meg disputalnak a' Szentsok
Lutheranusokkal ' mind a' Lés fel meg maradt a' maga velekedésében. A' Collegy,
arrais Le küldek Censurad alá, a' Külsö academiakra ' a' Lutheranusokhoz Nemin
ra, a' Szentsok Helvetiaba, ' mind a' Lettörök értelmes meg hagyatak. Igyben
tetven vegeztek 1563ban Dósa gyül, Fordara ' azt az Articulust, mellyet az
is hat esztendöben vigyan tsak Fordan tsinaltak vala meg erösittik, a' ki
gy Lik a' mellyet vallas lettek az Lövesse minden Lenyeritis nelkül, Papot
Chaspar Mindenek fel, a' Sacramentumokkal szabadon élljen ' Senki a'
pal Ne vesztegessék Ne bappontsa vigyen alattuk mas vetni Sigmond Janos
vallas vesztegetésének, meg egy Szinatot ülnek 1564ben Enyedben, melyre
Blandrata

Blandrata György. Dvori Medicust egyéb Plenipotentiabi Levellel
mely Lőcs Tejérváron Quarimodo — Vasárnapján 1564ben. melynek
maja, hogy valappal mind a Lelki fel Superintendensre magaval, és
valosaja felett egyenesen ſ: meg vagyon a levél Barizpásmal és Ku
vivo ad annum 1564. ſ a levélbe az is parancholtatott, hogy a disput
hoval, hanem riasztó eſſék: de a midőn meg nem egyezhettenek, vala
nak magokt a Calomitak és Superintendense Alesius Demes
elébb a Lutheri értelmes Követte vot, a II Jánus Pappa. Mar
a Lutheranusoknak Hablerus Mátyás, Ettől az időtől fogva meg kü
bözteték a Calvinistak a Lutheranusoktol, v. az elsőbbeth mos
Alesius v. Medár Demestől fogva F. Abas János volt Dem. Pap.
ſ: Lásd a Bús pöröl röl Dob Deder Bal. Corpuspabau ſ a leg első.
ki a Reformatus Superintendenst kinőtt Diplomaticus Bús pöröl ker
Dorosnyai Lukats János elébb Egyedi Pap, onnan Mvarhelyi
tessor ſ 1749ben Superintendens és Mása helyi Fő Pap.

A Ellei egyezésbe a Szentatolba Lettek vegyesitek mely Szen
Erőtt, maradtak az Erdőd 1545ben, a Drágfi Jáspai Esperjesbe
nel Articulusait Reg Pap subscribalta v Lettek N Articulus, me
le irt Dob Péter Uram, a meg Lett riasztatott levő Magyarok Eccles
en Historiajaba. Szentatol is vala egy Szent 1549ke a hol Melyneb meg tartasara az Egri, és Erdőlbe való Nemes hittel Lőtelesse vala vo
culust visnalt a Papok Lőtelességeiről, és élőnyeiről, a Egri Püspökkel jött, az meg fordithatnak is be mutattak vot, ſ a Debre
zett esperdőben ugyan ott tartatott Szent, 19 articulusban irt Szentatban is approbalsatot is ki is nyomtatott. Döntőn pedig 1566ben
pöl Lőtelességeiről, és az Esperesek igazgatásiról. Debrecenben ſ Ujból articulust készitven a jo rendre, és az erőltsebre tartoztak, a mellett
tartattak Szentatbó az Unitariusokkal vala ügye Gyulay meg állá vevek a Dera Confessiojt és a Calvinus Katechizisit, melyet fordittat
tott, a Gyonás meg vetteték ſ vigyétek, hogy az el a vontatt olvas Magyarra Pelaki István Mátyárhelyi Pap 1695ben. A régibb Catheheses álták
meg Ne épittsék, a esperdőből antsan, an az 1554ben Orsiba vot a Magyarok vot a Batori Andrásé, még 1530ben — még 1538 tájott Gyl bol
ért arol vot a Lérdés, hogy holmi Ceremoniak meg tartassanak ed. A Catheheſisel Történt pedig Lettő vala Nevezetes, az Egyházra Belga,
nem? A Lepelés ki hordattassa ki a Templomból, a Feleles a vot, el vőből fordittatak, de Utsoda Nem tudatik, a mást irta vot Szepsi Feder
a Magistrator, hogy ennek Irtével a Pap a házasulandokat me Szepsi Dániel Torokbai Tortrai pap 1597ben valamellyik most is a Szentatból
i esketni vagy nem? Meg, Ismepeket Lelki tartani? Igen az ol Történik forgo Catechismusatsa, és meg tartom az első. A Deutsch Szent
melyek helyébe hagyattak. A Püspök, vagy Superintendens Illis me atsai is betses Catheheses vot. melyet Siklósi pap Erdőbe irt vot 1542ben
magaja é? Meg. A fenn irt Sz nél jobb módal való meg tartásáért Kvallanba Nyomtatta vala ki. Ennek leigen most elég a Kalvinus Szépiról. Az
dőben tartattak Szentatok. Debr 1551ben a melyben az eddig Unitariusokat a mi illeti: A Szentus püspökse abau Szabó Hanor Szé
puto Fehét a Sz Istenségről, el Lenden a Gnosticusok Lerésin, az első pa
Zadon

vagyon articulusaban foglaltatnak, és meg erősittetnek, hogy
Szentatból az Ecclesiák meg ne háborittanak. Nemetes Szász a Szeng
ben 1554ben a hol Confessiot Epistettek, mely Soltzban ki Nyomtatta
ott, de ez elébb meg emlittven. Voltak még ennek kivül Sok Szentatok mind
Olpagon, mind Erdélyben, minden esperdőben Lettnek Szentatok tartat
Egyeden Lelke, Mása helyen Nyárban 1623ig Ellen lenne a Végzés,
hogy a Papok Szerkes volnak a Lettzni Szent, Szakgyperlegyen esten
dőben Nyárban, még a Practusak rendi pereis Szentatok tartassa, midőn a
Zárónak igen meg Papo gyülekezet volnak 1646ban lenne Szent Szatmár Nemet
ben Junius 10ben a Solnai János, a más ujjitto Papok dolgában Fellen
tetni Katona István Bús pöröl kérnek, hogy az egész vala a rendelésekből
Szentatban bizonyos törvény elet, melyeket követnének minden Ekklesiak
Végre az Ekklesiai Canonakat 68 Articulusaban, es C. Canonokban
melyeket 1649ben elsőben II Rákóczi György Fejedelem meg erősittett
Junius 8kán 1649. Vólt Confirmationalis Szentatval.

A Vallásba pedig magokat a Magyar Calvinistak is, a Helvetica Confessiohoz
a Heydelbergai Catheehismushoz ſ: melyektől kisb Lelkből a Symbolicus Könyv
ekből ſ Nagy meg emlétet, a Magarok Symbolicus Könyvekbe bé vettek, a Leuenge
rius albau 1557ben Epistettel és Confessiot 57 articulusokban, melyeket Debrecenben
Szentatba be Nyomtattatott, ſ Debrecenben be jött 1570ben. Telnek velle a Magarok
Kisbai Hallgatós Dalus Egervári, v. Egri Püspök is irt vot egy Confessiot 1562ben
Szentatban ij approbálsatot is ki is Nyomtatott. Döntőn pedig 1566ben
Uj articulust készitven a jo rendre, és az erőltsebre tartoztak, a mellett
Szentatban vevek a Dera Confessiojt és a Calvinus Katechizisit, melyet fordittat
Magyarra Pelaki István Mátyárhelyi Pap 1695ben. A régibb Catheheses álták
a Magarok vot a Batori Andrásé, még 1530ben — még 1538 tájott Gyl bol
ed. A Catheheſisel Történt pedig Lettő vala Nevezetes, az Egyházra Belga,
elből fordittatak, de Utsoda Nem tudatik, a mást irta vot Szepsi Feder
Szepsi Dániel Torokbai Tortrai pap 1597ben valamellyik most is a Szentatból
Történik forgo Catechismusatsa, és meg tartom az első. A Deutsch Szent
atsai is betses Catheheses vot. melyet Siklósi pap Erdőbe irt vot 1542ben
Kvallanba Nyomtatta vala ki. Ennek leigen most elég a Kalvinus Szépiról. Az
Unitariusokat a mi illeti: A Szentus püspökse abau Szabó Hanor Szé
puto Fehét a Sz Istenségről, el Lenden a Gnosticusok Lerésin, az első pa
Zadon

Zadon, anatsin Sabellius, a' Samosatai Pál, Arius, Photinus m
egy tartottak, hogy a' Fiu akkor kezdett lenni, Nikor Máriától fülebett, épp
Arián vala, a' ki olyan keresztinek tartotta a' Fiu a világ előtt de szent
de ezek a' Negedik fajt sincsen el pusztulva: hanem a' Reformatio alatt
veszedtek fel formába — kiváltsan az Anabaptistak Sectájából, Olasz Or
bol-is a' fabad lelkek' harajából el telvén nagy Gondolatokkal a' Nem
jági Reformatiorol sokan költöttek a' Helvetiai városokba, különösön S
vába, a' hol egy Olasz Ecclesia is vala, fejek elmejük, és tudomanyokban pere
benek jönek vala el, ele vala fanulliakból Turistak, Medicusok, de
ostolaink' Tanitoi a' bibliákat kiforgattak a' vallásnak, melyek fel
foubos Dogmakra fundamentomai valanak, 'S a' mellyek meg állitta
zadokba, és fel forradasokba került vala tőlök a' Fejek ittenis és a' fenn Haro
Midőn ezek az Emberek, még kevesebb magyarazatokkal állhatnak elő, mint
fel a' Végi Hereticusok lehetetlen vala meg fenyedni, fel veszen az idő
nyül állasait, ugyan is kitetni vala dolog volt az, hogy ha a' Protestans
eresek magok közöt meg fenyedtek, a' Catholicusokat magok ellen morgo
niok, meg pedig nem tsak azokat, a' kik az Uradalmaiert, és Papi Fospajok
lanak bungok, hanem a' Tudomanyért magáért, hozzá járulnak is, hogy a
Reformatiora nem azon gondolatokból indultak ki, a' mellyek ezek mago
nal Vala fel, föl a' mely dogmakat bolygatnak vala evatat a' Reformatiora
bantodás nélkül hagytak, és azokkal másokat tanagatasra éltek: azt hir
mi nincs meg állitlatatt fel forgatni a' regi be vegnett Aetasban egy re fel
nis, olyan Eredetekre fel helyezni, mellyekben a' leg Nagyobb rész Tudatlan és meggya
Zok-is tsak Catechumenusok voltak, a' mostani idő nem engedhette meg, sem
mint Inellül való Serupalosatas, mint olnan hanyast vetést, el utasitattak
gokrol. De nem mindenek elégedtek meg közülök a' paron el utasitásával, a
tsoknak fejthetetlen okoskodasaikat, és irás magyarazatjaikat tsalhatat
nott állitvan, azt hirek magokrol, hogy az igasság, és világosság keresése
ök hivattatnak volna: nem nélkülözhetik Tudtokra tenni a' masok fen
vás titkaikkal a' boltanitoiktól tsupolodtak más portak az értelem világ
hitok, 'S a' hol tudnepségek, és ötsémas vétsek valá: gyalazata, kiutalásokkal
'S meg halalra is tsalások, Hektor Lajosnak Constantiát fejé vették, hány
nus Fanos, Oswiába holtig Vala Tonlo höll fenyedes, Servedus Mihály
Genevaba rogyasan hols meg, Gentili Fanos Bernába ölnek meg.
Dis sokan lettek is, Mártirjai ennek világositto tanaliomsnak; mindazon
által

ellen különb különb vádok a' p. Horonsag ellen való gondolatok, a' Fejes,
és a' p. Lélek Istensége sértő állasoknak el terjedtek pellyek, 'S kivált Lengyel
Országba, és Erdély Országban egy Nevezetes Historia, vagy a' Fenő Nevéről Soci
niana gyűlésekben fundálodtak, mert nem emlékezvén a' Regiektől, és
Alyosiak volnanak a' Szent meg fundálni. Való Olasz Országba Siena Városa
ban egy fő Familia, a' Sozzini familia, a' mely sok Papokkal is volt Atya
fiai, ebből a' familiából Lelius Socinus p. Sozzini's Fausta Socinus
volnak arra, a' fiából Nevezetes a' penz három sagot tagadó Sociniana sect
vagy sztratt. Lelius Socinus született volt 1525ben Sienában, az Apja volt
Socinus Mariának, Jacob Tiranyi 'S Theologusi is, 's elig tölthetett egy néhány
esztendőket egy vallást kezdett kovátsolni, a mellyen hanyjabol el lehetett bu
dosni. Egybe járta Francia Országot, Angliát, Németlandot, Németh, és Len
gyel országot, meg esmerkedett sok tudos emberekkel — kivalképpen Melanchton
nal, Brennell, Calvinussal, Bullingerrel, a' kikneki kétkedéseit olyan formán
tag adta eleibe, mintha utasitasokat kivánna tőlök; az onba kétkedéseibe meg
maradott — a' magát Tudományát alattomba be terjesztette. Az egy ész familiája
Varesi gyanujába jöttenek el különtöl Olasz Országból, a' Testvére tombába
esett, a' pedig sok részekre botsátván világ eleiben, meg holt Tsiprusban
életének 27ik esztendejében, Való egy Dorottya Ochini Bernárd III Pál
Pápa Udvari Papja, és a' Capucinusok Generalisa — ez is keresztséérben
dozott minden fele, vegre Lengyel Országba holt Meg 'S a' maga Dialogus
faiba a' p. Háromsagról való Tudományt Kettéjébe hagyta, és a' Bolo
nai tanitatta, Fausztus Socinus. a' Lelius testvérének valo fia
ő 1539ben született volt Sienában, a' bátyja Tudományát nagy ben
gyággal terjesztette, mindenkoron emberi részeit keresvén. Kopsa volna
Basileába tanult. Nemes Országba sokat mulatott. Lengyel országba
menvén 1579ben a' hol sok ellen értelmü emberek tartottanak volt
ott is Valentinus Gentilis ellen, egy Olasz Görög ellen, a' ki maga ér
ző szerint be avatkozott volt: de nem volt mindenben egy értelmü Socinussal
hogy ti: nem volna szabad a' Keresztségnek Fegyver vétsére; hadakozni
Tisztség és viselni a' mellyeket Socinus állitott. Ebben a' Minlajabanis
nem a' maga szivelgését ki nyilatkoztatta: de még is sok Lengyel Nemesekre
Gyámolgásra talált, Egy Sarmatiába, mellyet a' kis ázsiai Graecusba, fiuda
tol abszolvált, egy Professor mentette meg, 'S azalatt vitatásba, tovább tolásba

Tudományába

Tudomanyabanak kyrienis alatt fol Lövöldöri talalo, sok nevels alat
levö iffiai meg vagynak a' Bibliotheca Fratrum Colonienses; meg ho
elesenek 63ik esztendejeben, sok maiara Locinus a' tülök vaßi a' sa
eredetet, es nevet, new egy vallasi sorag alnak el tellett takosodni Ol
Orßagbol: Mert Melanchon a' Valentinusnak Zigelmeresselli tette vala
nelebe, hogy vigjonnanak, mivel Viitenbergaba, a' tudos Conventi cselekedet
melyek torzsanak vala ezektsak folynak a' vallasba, sarik el tellett ossa
Lengyel Orßagba Tudaesel valanak ezek az egy vendegek; mert ott
sok anabaptistak voltak a' kik alyas, vagy leg alabb alyasias ertelemben
valanak, new egyessultak Honira Peter Vengrovba, Gelious Martin
Vilnaba Lengyel hajlottanak — E' mellett sok Nagy emberekkel volnak es me
tesek, a kik ßul a' Krisaly gyontato papjaval Lismannia Jeremiah Frau
Cassy Dorottyal, a' ki megtanulta vala, a' sohaltol, hogy a' Jesus, Isseus
anyanal. A' haromsag altal is jo Nemesokat tellek Tovabba a' Lengyel
Protestansok vallasetenek ßivesaba ott nekiek, a' midon egyik fel Cal
vinussal, a' Masik pedig Lutherel tart vala. Az Urvacsoraja ba; Ezek u
holtanak el alatt egy jo darabig ezere new vesek a' Protestans sok pro
tivajokal elnek. Sok varosokban Ecclesiakat, es oskolakat telepitettek
ugy: Budaraba, Cralauba, Lublinba, Smiglaba, ide vala Petri Paßus
new alossa helyre menet vala le mondvan Magyarorßagrol — New perettel a'
pismenet, haragyak Lutherre hogy intoleransnak, meg botranko tott Calvinusba
hogy allani az Erdelyiekkel, Smiglaba a' Sohaltol attak magat, egy Nagy
Reverendissimb Zsidot vala Lengyel Orßagba Rakau melyet a' Bodolai
lasimus fundalt vala, sok be fogadja vala ezen egy vandegeket, hogy le
sai legyenek 1602be vala ez ide Nalik ugy a' Socinianusok Cholau
melyben Ostrode, Smalz, Statot Professorok lettek. A' Vallasa tekhellyek
meg hasonlottak, egyik fit az fogatta hogy a' Jesus ember, es lipsen
kell, ha pusztan puszta Teremtett allatt is. Erek Nyuszal tartanak vala
a' mas fel Rakolaziaiak tartotta a' Jesus emberseit; Mint hogy o
tsupa ember, Eretk fejek Budnai Simon, amanak pedig Farnovius
Franciscus vala, maga Socinus is ugy tartotta. A' penultimek Istenn
is kulomboßeg ertetsek — Egyik resz az Istenseget sokbor dicsa
a' masik Istent eroneknek Neveste. A' Kereßtseget is disputalnak ha
liges is, egy resz fulsejt telennek, mas indifferens actusnak, mas

Kereßtseg tarsasagban valo bevetel Ceremoniajaert meg tiltatik
ellenek. Tobbet vonak arra, a' kit tsak az ora Nevre itelnek fulebe segen
nek a' kit Bojany Fiaik, vagy Rabo vallasbol allanak altok. Az Erdelyi
Tudomanyok elsobben horog volt; mivel a' jo tselekedetek tellek egyedul
a' nagy ajandekis kondicionak, az eskuvesi, ellenallasi, had, melattsag
Jotek, sok tiszadasokra altak lotnek altalmas opaßat; mint hogy a' te
stunak Hegyi Prodicatioja, poros ertelemben vettek, mas ok egyaltal
fildebbul magyarazatok. Egyik egyen Mivoltabol, hogy a' Jesusnak es a' pens
Lelenek Istenseget meg nem engedik, a' mely kovi termeßetes ereje elej
nek tartyak a' boldogtalanra, az okaßy pedig allyan probalo, hogy a'
gnis altala meg forgatnak, sok az tartyak egyenlok, a' Vallasok alol
gyobba: De lassek a' sokatok

Erdelybe. Jo a' sent hasonsag ellen volt Tudomany Lengyel Orßagbol
hozatott be, melyet Blandratus Gyögy orvos Doctor hozatt be oman, a' ki
ajara Nevet Pedemontinus Olasz volt. Az Alexander, Servetus irasait Blandratus
forgatvan, es Locinus fausztussal tarsoltatvan, be pitte a' Jesus Isten- Erdelyben
ßege ellen valo Tudomanit, Hogy az ingenuitatoros Lelkeket el erallya 1563.
Geneva ba jutott volt, Jelt a' Protestansokhoz adta magat: de new
tartvan a' hellyet magara Nevez botorsagosnak Lengyel Orßagbe
egy menet 1558ban Jutt ki a' Protestansokhoz tsatolta magat: de kul
onnyan a' tiszteßeset Geneva ba sem vette, sot a' Vilnai Palatinatus
es Papnak Lengyel Orßagbol, hogy ozvetsegben es a' Tudomanyatol. Jut
meg perelnek a' Papok 1561ben Jutt a' p. Harmadnapra vallasatol
egy a mas tartyak a' Kereßtyenek: de mi helyt meg menetelhetett mos
dmis az o' maga velekedesit Lenadette terjesteni: meg sem Eramtatvan vonak
Jhoz hogy a' fejet meg tarthasa, elobbeni Confessioja meg ujjitotta, Ja
Lonba hivatalba esett Udvari Tanatsnagra II Segmond Janos Kiraly
Udvaraba Erdelybe ide 1563ba melyet jo hivel elfogadott, mint hogy Lengyel
Orßagba feltelenek tortt ide, Mikelyt az Udvarba jott, Tudnyeßetet kapott
maga vitetesevel Jo Protestakat tsinalt: David Ferentzet a' Kolosvari Ba
rot el atolta. Also ßinest a' II Janos Papjat az Udvarbol Gyulaba
tiltette Jo helyebe Udvari Papnak Dávid Ferentzet allitta be. a' Kiralyt
is a maga tudomanyara behetli Blandrata, sot Udvarinakat is, sot masok
is ugy hogy laudok valanak ezaja Jo 1566ba David Ferentz mar ki
Tonsiliensen

Eörsön Tiszteses Senioly vala, a' mit Blaudratustol tanult, 1566
le' Debr. a' Kolosvari Oskola Rectora lemenbe jegyezte magát, Sparen-
hola Karoli a' Kiralynál, hogy mikor tartana alkalmas vesedelmes czim-
ar thvarábol, a' lutheri tudomanyait más orszagok meg nem tsalvedet
anyira a' vitte a' dolgot hogy 1566a Aprl 16án Tsiatori gyü-
lesse Jordara a' h. Haromszeket tag abbelliek, Blaudrata Cádá-
VII Articulusaibe a' magok tudomanyait, mellyek a' fel gyült Papok
Nemely valtoztatasokkal helybe hagyattanak /: Lásd ezen Tsiasz alatt Lam-
Histor. Ref. a pag. 147. ad 158:/ Igy most a Nyomdat a' dolog, de alig bomlott
el a' Papok, a' kik kiis vala a' Melius Peterrel, megint hivatnak, hogy Blaudra-
tanjaert tsak Leggyenek. S a' p. Haromszekrol egyre Tsiatori gyülnek ide el
Sor helyre Majus 19ére 1566, a' hol a' Magyar Papok egy confessiot tesz-
nek a' pesti Haromszekrol, valami propositiokat tettek Eörsdigespe Tsiasz
es Articulusib altal /: Lasd Lampeba p. 159. ad 162:/ hogy egy mondan paladas-
nak alja be vagattatnek. Melius Peter a' talalta mind Blaudratai,
mind Dávid Ferenczet Tsaadba Debrétzenbe. De nem mentek el: A Ma-
Orszagi Calvinistak nagyon meg ütodtak az Erdélyi ujitok ellen, s azo-
tudomanyok ellen s el hatolnak az Erdélyi Confessiotat irnak vala, Debretzenbe, s
hoba Patalon Kaspar, /: Lásd Lampeiba a' Debreczeni Tsiatra hivogatas
tes ad p. 176:/ Hogy a' vallasbeli egyenetlenseg Erdélyben le ne csendesedjek
Segmond Tsiasz Synodust hirdete Fejervárra: de Blaudrata hozza, hog
ya vala az idöt. S Dávid Ferenczel sok viadalot adnak vala le' fejekbe
mellyekben a' h. Haromszeket le tsapsolták, illyen vala az a' lenyo, de fals
es vera cognitione Unus dei Albo Julio 1567. a' hol a' Poetak Nat hos
hasom fejü Cerberusnak hasadasaig vala a' p. Haromszeki vala Tsia-
many. Vegre 1568ra öszve gyül a' Tsiasz Fejer Várra, a' hol mind a' külsö
mind a' belsö rendböl, sok erestelmes Urak es Papok valanak jelen: Mint
dratai, elöre hirdette, hogy i' a' maga tudomanyat meg fogja oltalmazni, hog
a fit jelen lepnek, mind be vegik. A' Trinitarius ok reszeröl ott valanak
Melius Peter, Gregori Györy Váradi Pap, Sándor András Dévai Pap, Ko-
zoli Peter Váradi Professor, Kleni Lörinc Deptertar Sal. Az Antitrinitarius
részeröl Dávid Ferenc Blaudrata Györy Dalai Pal Fejervári Oskola Mester
Dalos Istvan Kolosvari praedicator. Mikor elakarnak kezdeni gyülés
tatnak a Disputatiora a' Trinitarius ok reszeröl Haller Matyas Kápol-

Lebestzeni, Hellai Gaspar, és fejeti Mihály — a' más részröl Gegedi Ja-
nos, Bárnai Istvánt, Ivánfi Miklost, és Váradi Pált. Nagy tüzet kelletett
ni a' Disputatiohoz, s sponsorul Gergi Gregori Blaudratát vallyad
ni meg hogy tsak azt mondatta Blaudrata: Eu be nem tudom, de tsak ew
nem is tudhattyatok, hogy ugy bele confundaltatom erezteszem; mert, en Neme Tsuda
nak nincs Medicina Doctor vagyok, Ennek be nevettek a' Doctort s megfedet
ték Papok. Tsiasz a' Nemetsegi Deáki Gaspar. Sz. Napig tartott a Disputa
tatas es tsendesseg nem lehet, s ujrad meg erösittek a' Jordani Diotam meg 1557ben
lett Articulust, hogy Mindenik azt a' Vallast kövesse, a' melyiket tetszik minden
kinek Papistat vagy Lutheranust, a' Mag vallasan Papokat tarthassan-e Sárd mezei malmbol
Kolosvaron ellyen. s: Lásd b. Papait in Rud. Red. ad annum 1568. es Lampii Hist. Ref. pag 169. /
Ezek a' külömbözö vallasok miatt pereltek hogy tsak a' Vallasra nezve, egyik
masnak ne adhassanak halorsagokat, gyülölsegel ne illettessenek — innen az Unitarius Ne-
vezet, mind a' ket egyenlö jussal birhatnak az Orszagban, a' mint vallyon va-
lyek, a' kitsel egyenlö tartasagban vagynak, sot nagyobb ero' Nevezetnel, a'
mit tsak az Atyai tarthyak egy örök Istennek — holott egyebb eskelme valasi
nak, ettöl fogva a' p. Haromszeket kivöl Trinitarius ok kezdenek kivatolni
s Unitarius hazakat ala' Reformatusok: 1:) Mert latták, hogy külömbeni erö
szeny a' Blaudrata részre adatik: mint hogy az ök Tudomanyokba Nints semmi
Superiorok 2:) Inperialva hivnak a' Király evel a' Tudomanyal az olah favorizallya
nak, a' kik sokan Hivatalokban, es Udvarokban. 3:) Kereseskor allni
Unitariusok is hajlanak 4:) Sokkal hogy meg valtozik sokaknak Religiojok; mert
a' Király keteges vala, 5:) Igyülöltsegei vala ellen vallasok s egymasnak, mintha
Ezen is lettek volna terhes tyanek /: Lásd Jelei Fittol kilto dedicatiojaban :/
Tetszett esmét, hogy ujjabban disputaltassanak meg a' Blaudrata Vallasai- 2di Disputatio
nak helyeiröl Tsudelet Váradot 1569ben ötsben 10ikén. Elmennek a' Király Váradon 1569.
nak Nagy Urakkal — ott volt Dávid Ferenczis, es Blaudrata: de most Blau-
drata nem állott ki disputalni, tsalan ötsben jutatt Fejer Var — Dévai
Gyulai Pap volt a' Synodi Director ott volt a' Nagyagos Bolskai Györy — es
Kolosvari vagy hatvan Pap a' kitsel Nevek emlekezetekben maradottak — hat Napig
tartott a' Disputatio, mellyek, Melius Peter vitte a' beszedet, Dávid Ferenczel.
Mikor egyik fel sem tarthatta magát meg gyözettetnek, s a' Nyomtattatás a' Dis-
putatiok Dávid Ferenczis Disputatio Varadnak alatt, a' melyben Melius most

Tollya

Dèbta Mó,
Sárhelyt
1571ben

Collya. p. Lelkes Istuan ens a Disputatiot is Lampebo Hist. Ref. a p.
222. ad 268. ſ holott a mint elébb meg fogh tettzan: maga meg val
Dávid Ferenc Dlaudrata ual, midőn halálra ſeretetre tanitatek, meg
dani meg várandó. hogy ugy Nem gyözetik — Jst az p. Háromſág hivol
egyre rinal egy Confeſſiot az Irrol, mellyet Nálin egy levellel ajánla a H
nak ſ. Lade a Király helyes ſ Nincs hogy Dávid Ferenc Kolosvárat lakott, an
kiro Oskola eſmeſterrel Tommer Jánoſtal, a kit Dlaudrata Prinabot
„lott vala be, olyan Nagy elömenetellel dergeſtik vala az ujj vallás
an egéſz város mar Unitária lett, a melyből a papok Kolosvárt
hat Varoſok közül ki verettek, is pap Varoſt vett ek be helyette 15
Lót a Kolosvári Bétsi ajtó alá, és Magyar földön is ſokan kezdek
tanitolla, kivált, hogy a hivatalokra csak Unitarius ſzékelyek vala ki
vannak Ugyan hogy mind Dlaudrata, mind Dávid Ferenc, hogy a Király
ge egéſzlen közül vitek Sigmond János, hogy bizdese egy Diétat, a
ben a Nekik adatott Privilegiumokat eröſziteni. A Diétá ópve gyüle
Marosvhelyre 1571re, itt tot Disputatiók folyván, Nem csak azt ki
meg, hogy Kolosvárt baloſagból ellepeztek; hanem hogy az ót vallás
a Mos Törvényesen be vett három vallásokhoz, egyenlö jobadsigul
s mind az Oskolajokb, mind Ecclesiajokat tok privilegiumokat Ujon
a Synodusnak vége lön, mas nap Györgyi ſeki elaradt el a Király, hogy
idöt töltsen: de a Lovak el ragadván Kulcsait, fel dölt — abban idöt
zott, Különben is Nyavalya ſzépek lönek, az a ben is hozzá járulvan
a Davoriai Agnus Leányit, mellyet Maximilián Nékie igért vala, el
Lopstotta az Arianis mueseir. s 64 Napi betegsége utan Nem Segithetv
vajsod Dlaudrata meg halá Sigmond János Martin 14 Lén 1571ben élete
31ik esztendejében s Sejérvárot el temetek Majusban, holt meg ejj
ellot: mikor az Unitarius Oskolának Arany idöt igérnek vala meegjobb, ai
vansok Sokáig Sithottak halallal: Mert holt testét fel ölö tetve az
lat hortanczaſtatak, mintha ott Nemne, Udvarlok állattak Kivülette.
mester minden Nap Eudelisetet Sepeu vala. Lásd a Dethleu Carlas Hist. p.
Sigmond János utan Fejedelemmé valaſztatek Dévai Istuan Dévai Gasp
Cancellarjától meg mentetek vén. Vala ez Catholicus: de a Reformatusok
pop javal nag patronesa, s a Lelki es mi eleu nalo Arakodast ippen
Kivanan —, a nak meg Lethet abból, a Sele biseből, midön ur palatat ael

Dra

Dlaudrata ve-
hetetik Dávid
Ferenctöl, a
Jesus tiprek-
le teles.

natyban sok ülöriesire: Hármat tartotta egy mond az Jsten magának Jsa Va
nusit Sauniból Jerausalemi. Vſt Jövendöt tudni. Jſ A Lelki es mi eleu uralkodni
Lelöl fogva hanyatlani kezde az Unitarizmus dolga. Dlaudrata, is Davedſe
ueh is vepreseh Lelkiſmeretéből — David Ferenchez a Jelenlege Daraſt Hota a Leye
i Szalba 1577ben Nagyon meg buſtatek ritortato gonoſztagokat benny itot
eöja, melyből meg üs Lépettenni Nem tudta Jel valaſztak Jelenlegetöl — Most
udomanyat Nem bantottak az mondvan: laſſak a Jauitvanyai mit tselek
k Mellyeiből. Dlaudrata is gyülöſségbe jött, s öpve vetek David Ferenchez
ta az: Dlaudrata Nagy vetek galoſok, mellyet meg tudvan David Ferenc
ereuite ötet Sót ártapak ellene. Vivén eſmét a dolgot Dlaudrata, ügy
ni vala David Ferenchez meg buſtatni, mellyet ki is vett. Vala az Orſzágot
Törvénye, hogy Fejét vepreſe alatt Senki ujj Tudomanyt Ne tanittson
Jordan 1578ban az Unitariusok Szinatusi tartvan predicallott David Ferenc
ud. eſmét hogy a Jesus Nem tenmeſtet perzét vala ſia az Jſtennek, Nem tehet
vitek nélkül Lépnetni. Dlaudrata meg mondta hogy most a fekete Nyu
kallyon: Mert ugy Esdélyben meg Nem maradhatnak: Sót jo volna a Fejedelem
k. vagy Ezt hirdetni Papok által adni hogy tudnepse meg so tobi bizodalomban
jenek. David Ferenc az tselekedetnek ellene Nem tselekedhete. Sokaſt
ugyan Dlaudrata Jánoſtul Socinust ki hivja Lengyel országból s ki tanitaſa
Pallása, és le David Ferencznek Egyen Kolosvárat — hogy ugy vegyen na
avid Ferenchez mindenben bizodnia, és tselekedetire. Azonban ki jö azy
ünyvet le 16 pontokból a David Ferenc Neve alatt melyben a Nyolt igen bor
ultoro Tudomany vala eli adva a Dlaudrata felelésivel, s ezt a Könyvet
Lábon Dlaudrata egy Gyarmati Gunas Nevü fogadott emberé által Nem
jo Emberiben 1579ben ſ. Lásd Hist. Ref. i. p. 303. ad 311. Ezzel Szakadat
idegenitett David Ferenczöl azután ezzel Ede vádolni Ferenczet, hogy a Szi
hagyan, Moses alatja ki hozni az Ecclesiaban a Zidó vallással egyett. Sze
s erösitette ez a Vádat Dalhori Kristofnal a Fejedelemnél ſ. mar Dálha
Jovan Lengyel országi Király lett vala: / Egy Diétat tiltatek Dalhori Kristof 1579ben Jordan
dard 1579ben, porcuntok volt a Fejedelem a Kolosvari Szinatusnak, hogy arestat Diéta
ik David Hilgyét Jordara — berag vala Ferenc, s eröl a Diétarol, a Fejei
ária halálra adatt ur ö dolga, / mellyet ugyan ezen esztendöben Julius hav gyü
ivö vala. az alatt Dlaudrata mas papot ki ajánlatt a Kolosvariaknak, még

a Dárat

a' Dárót ñ ellene támaßtotta: Meg ijedtek vala ugyan a' Tzeretz árulá-
a' Tzéjdelcuw, a mostani Diáconok dolgái el hal aßtotta, x'ö menyek Dicuő-
va! Estellcuel ißmua Dne Doctor! edéz a' dolog jól folyt; de ha neud ejczel e-
is meg jßabadul: Tehel Dlaudrata; vagy mindenemet el vesßcuw, vagy Tze-
Neuw jßabadul, – Sőt vagy mej' halok, vagy meg Neuw jßabadul: Es ia meüa
drata a' Tzéjdelcuw a' ki ij egy kapitánnyal tiz Katonái x'eud elé mellyé, h
Dáuid örömtelik. A' Diáco öpue gyúl Tzéjt-várra; Dlaudrata a' Tzéjdelcuw, cs
előtt Vádolya Tzeruebet. A' Cancellariuy Kiendi Sándor Kiedi Dávidat; Igaz a' h
tanitottak, hogy a' Jesust Neuw kell mágdi: mert a' kai Zsidók Máriát, a' Jó
a' kai Bibliát, imádják annyi mint a Jesust mádni, és bálványozni: Dest
miatt Dávid neud álhatvan fel, a' Vége Lublai a' Kolosvari Notarius, pollott he
és meg vallotta, hogy egy vagyon: Ere Dlaudrata: Sőt ueppa meus a' Bo vallá
Mond Dávid ij: Le ij ez előtt ebbeud az értelemben volnál, Tudat hogy meg a' V
Disputalásor meg mondattam, hogy külömbeu a' pcud háromsággal tartott ere
Ez Neud x'ons hatßúl d: Dlaudrata ezekre; Protestálok az Jr, a' Tzéjdelcuw,
egéßz Eclesia előtt, soha nellé egyéb Neud értelcuw, sőt ha a' fellét ritaud, va
laha mondattaud volna ij, most ueppa mondanám: Máso Napon a' Dávid
mellett levő Papok meg vallották, hogy a' Jesus Neud mádja, Neud tsak a' Dá
tzeruek Neud imádojá értelme; hanem az egéßz Eclesiájából é. Sőt a Dlaud
és Lommer riasabol mutagattak meg. Ezekre David tzeruekat Tzövetségivel
dét a' hárbol Sa vadalobb esküvést offerálnak, hogy ők Neud tzépsek ebbeud a
domáuybeud. Dlaudrata meg esküvék leg elől, s utánna más valaki 25
Aruitan vostolának a' Cancellariustol meg Erdeztetnek a' p. Háromlágot valla
Dávidot Evelnek ételtek, S ki mondák a' Jeuteuriát hogy tzépsen fogságban
a' fejedelem parancsolá riasa egyebet. Elvitetek a' Dévai Tornátzba, a' hol
kis Szerre Nyár algában ésvén Nov. 15 én meg hole 1579 ben
Uzánna Superintendensnek tétetek Dlaudrata és Kolosvari Pappa Huy
meters S a' Tzéjdelcuw Confirmálá Sz ez új Superintendens Kolosvarat 1580 ban Szentg
a' hol Jasallatta, hogy a' Tzerelßégre, és az új valtozájái vegyék bé; miskor eu
lőtte a' Fordai Szinatban a' Dlaudrata javallásából ki vetettetek vol – mos
a' Tzerelßégnek Neuek el ne vesßcsék azért alatjok való bé vetetni a' mi
egy kődebbi Szinatban bé ij vetnek. A' regebb mundéjokban; mint Calcologeus
Lommer ij mások: mintsem a' Kő érdemeiről Evesét tartottak, mind a' Tzéj dön
niának tétetett állitottak, Ma már egy vagyon, hogy ők ij meg Tzerzsélybgormcsk

Erdélyben, és Prussiában. Dlaudrata ij utátatában menni az Endélyeik előtt: mind
egy a' dőtör Catholicus magyar fündelen: el menni Endélyből Lengyel országba Locinussal
együtt 1580 ben, an hol a' mezei Asßzßiától, a' tiros ellett volna javainak pállani
meg fogtatott 1582 ben, Egy ezetlen Tzéjget hagyván Endélyben a' maga Secta'jában ij
meg tartotta az 1634 dik esztendeig, a' melyben 11 dik Rákóczi György evocáltata Diese
rolat a' Cit a' Xst imádni Neuw akarák, az holott bizonyos artículusokhoz pore
tatának S: Szász Dál Peter Polticarpussa Zeleji Szovéth Istvánt. a' p. 76. – 82 ig
Helvetiai Confessiojokat leirá S: Franczwaniá Tor Deuló Tortij Italj Tom. II S. CCCXLIV ig
ebben ij a' Jesust örökké valo Istenünek, és Urunk vallyák, és hogy imádni kell, ez
pitzebb a' Cathechismusban történik, a' mely 1774 ben Irattatok jött ki a' melyet
Lehonnak György ins volt Kitsinösen Epitsétt volt. egy tiptibbaben elő adták pedig a'
magok értelmeket a' Kalvinia Cathechismusban, mely ki Nyomtattatott 1608 ban
mellyet Smelc Dánut a' Locinus riasaibol fedegyelett ki, ezután pedig Szvell
Sz Erlieling, Kuár, és vassovai Szerzetzésai által meg bővitve jött ki 1680 ban
Egy hai Endélyben a' Protestánsok háromfele palatsának, Lutheranusokra, a' kik
vallások Szövétnyesen receptáva lett 1557 ben ja Junii, és 1559 ben 10a Julii
Fejérvárott, Kalvinistákra a' kik vallások receptá vallás lett 1564 ben Nagy
Enyedben. – és Unitáriánusokra, a' kiknek vallások receptá lett 1571 ben Máso
nelben. és 1576 ban azon articulusba, melyben David Ferentz vallásai tartatnak
mondattnak. Sokat bepillék a' Magyarok Reformatiójáról, de meg érdemlette Neuvedeud, o Mariskolc.

A' Francziai Országi Reformatiójáról.

Reformatio Gallorum.

A' Mivelelőtt a' Historiába eresztednéuk, tzégezzük meg, hogy a' Reformatus Religio a'
Franciáktól vette eredetét, az hol protestandus Reformatusnak S: Reformed Protestandus
hivattatnak, és Hugonottáknak is tsufoltak a' Protestánsokat, vagy Hugo Capettol
a' a' Burboni Ház törlésétől, a' ki vad indulatu emberneki riatták le, vagy Neuvel
Hugo Capetus a' Jeronemus Bourry Hugo Neuü Kapitol, a' mely városban leg elsőben
vala gyülekezetek vagy a' Tzerzetétől, melyet Hugonoták hivtak
Mely ellen ellenségeskedni tzépsen, akar mint tzégyeud a' Tzéuvel, annyi egész hogy a' 16 dik Századnak
elein a' Reformatio fültzéje erezhető lett Francziai Országban, a' Tzélszerüség a' Trial
Ez tizedtől fogva, le a' Ediktumig el aradott volt, a' Tudakozódás be tzépsebe
ták magát, a' Papokhoz, az Uraságjaival, és anyaszentegyházával együtt, Gyü
lésig, arulási Nereg életek, dobzodás, Lat. bizonságessie lettek volna.
A' Tzépsítő okok közöt a' Reformatióba Francziai Országra Neuve legtöbben
lenn Ferentz Király, a' ki maga Tudakozódván tzépsen a' Tudakozódást Szerette, és fo
kozá ij hivatalt Országába. – erre alattomba a' magok gondolatjokat a' val-

Lasrol Lerjesztgetsék, és a' Papismus utallatosságra Nyilvánságos Lét-
eöl meg menetkapi mindeu tiltanya vala, Meldenbe, és Meaux ülöttek ma-
leg elébb 1523ban a' hol Püspek vala Briçonet Vilhelm, egy zaitta leg-
és nagy Tudomanyu ember, altalunk vala "tiszteletteppen aroltt a Tudo-
a' tiszelle egyutt a' Vallasbeli jobbitást abajtoltak Farell, Viretus a' Is-
L. Jakab a' testver Russelnak üldözteteuek nálla talalnak menedek hel-
V. midőn Briçonnak az Ovari kegyelem el vetetését fétené, el akarattya el-
magától a' Navarrai Királynehoz Margaretahoz, a' hol a' Papismust el-
tek. S a' Leányа Johanna d'Albret alatt a' Reformatiot ki vitték. Mel-
be tsak ugyan viragzo vala az Ecclesia az hol Clericus Pelert egy mes-
bert Papolnak tettek – de tsak ugyan az üldözés Legyelkedett, a' Spege- 1523ben kezde-
Clericust elevenen meg égetek, Schalnak Nyelvéket ki vágták, meg ve- te a' Ref. Tan.
-lak a' Párisi Tanitók vegtzésébül, és Turnon Nevü Cardinalisébol, az U- tsa Orszagb.
Tetsik tsak ugyan Neve aitatták, hit Lerjesztették az ujj vallást egész Fr-
Orszagban, utoztatás alatta, a' mit eltövettek e Marnádalban 1545ben, az-
ki praesidens Oppéda és megint a' Turnon Cardinali Tanaltabol, a' lak-
zentiek Tanaitsolták Mind ezekre).

1. Terenk azonban tudalatos Vollt jádzott, egy mutatta, meitta a' Bi-
lerjtauitták fanaitna' s a' miuthogy Smalkaldba tövettje ki volt, Ugy ala-
kenni. mint Ulr. Heurik Angliában. Melanchton is magátol hivette: de talán
ára valo volt minden, hogy a' Protestansokat Károly ellen kijanta ingerlé-
tartani. Elég an hogy Párisba 1535ben a' Louvre nevü epületbe a' Ma-
is a' Papa ellen tiedulatat kagyatottak, a' mely ugyan elejin valo volt
protestansoktol. Terenk eppen ellen egy felöl könyves prenumel járta a'
essior, másfelöl egetta a' Protestansokat, a' harmadik helyt pedig
tiala a' Protestansokkal. Ugyan sok fébi jádzotta de neuv. tsuda mon-
mert ki Maitresse vala, a' kik dirigálták a' Franczia Udv. Aspa-
a' ki a' Reformatatsokat Patronálta, és a' Guisiek Diana, a' ki
Kiralyt a' Protestansok ellen tanatsolta. El is követtek Mindent a'
testansokkal ellen, Sömlöt, Alaposa, Fegyver, ragyu, Liptsegeltövalo m-
fogsás, s minden Nyomogatás a' Protestansok ellen folyamatban v-
I. Terenk meg hala volt 1547ben a' fia II Heurik ült helyébe, a' ki a-
kirsi Diana fenü anyaval, a' kiaz apjaival is folgaltatott tette, és a'
morenni Somers Henrikey igazgatott. Heurik alatt a' Protestansok

-i tett, mint Herelicus, és mind ez gonoszsag gyakorlojá. Imez Lenevgyen
-ildözte őket, s meg is annak Nyomorusagok közöl 1559ben Párisba a' Tsa-
-ot tartottak Tadzik Antal Praesideuma alatt, a' melyben a' Reformatusok
confessiot Lepitettek, az Ekklesiaik egyik formát is adtak. A' Protestansok
-alkozni meg különben ettek megakat az Erőltetni Lejtsegegel, azutan bold-
-attak Jordalt állapatteyal, a' midőn Nagy emberek Mentek bé a' Reformatiba.
-mint a Navarrai Király Condé Hgek Chatillon, és maiok, de tsak hamar
-Lelték vissza Nyomasaik miatt. Ezalatt pedig a' protestansok a' Papismusnak Tsdvesz Udvarát
-Lenyhét, és hasolag Lelték Protestansok Nemely familiatik privat gyülé-
-Legek, mint a' Herg Montmaroni és Gviseck Haza. Ezért a' Protestan-
-tok Nemely vejszakatsan tselekedtek, és a' Tries peut Liga.

A' Gviseck hiza külön ösen Nagyra emelkedett volt II Henrik alatt
-ugy hogy a' Skotziai V. Jakab Leányát Máriát, a' kinek Anyja a' Gvisek
-Nappony volt el vette volt feleségül II tergent a' Koronat örökre a' tes-
-sei fiai örökölték, Ezellel együtt a' II Henrik felesége Catharina a' ki VIIke
Nemed Complotzaroz volt ölni Henrikett a' Reformatiot pedig meg portza.
-tak. II Henrikről meg mondedtek ugyan a' Protestansok meg 1559ben
-ki egy levet jöselet adtak a' Leánya halad almaitol a' ki II Fülöp Spanyol
-Királyhoz adott vala, magát meg Lebesitette, melyben meg hot: II Terenk
-Lvecdalt: de az Anyja ellenére Catharina Livant igazgatni, melyben bele
-Legyedtek Gvise Terenk, és Károly a' Lotharingiai Cardinali, Javaslat
-Catholicusokat – Ezek ellenibe lépik magokat Bourbon Antal a' Na-
-varrai Király, Lvondé Lajos öttsével ki mellett valának az Admirali
-Colignéi Gaspar, Andelot öttsével, s több anyafiaikkal is a' Protestansokból
-ellen pövetkezték ezek a' Gviseck ellen tettek is – Egyes Amboisiába a' mely
-Lvárba Lerült, Maitres Lyonba: de mind gyübe mentek: azonba II Terenk
-meg hala. A' II Henrik halálla utan az ö három fiai II Terenk IX Károly
III Henrik uralkodtak a' Catharina tősége alatt. – S a' Gviseck a' Vallás
-ellenére alatt öpve pövetkeztek, hogy a' Vallási Hás. utain ö Nehezsegnek
-Lvalmara, a' Bourboni Hazat ki irtsák.

IX Károly tövette a' Dátyái mint 10 esztendős korában gyermek
-Lkor alatt vala. S ezt is az Anyja Medicsi Catharina igazgatta 1561ben
Poissi cumbus s. Pöshi tartatott egy Colloquium a' vallásra Nézve a Catha-
-lus tactiojából, a' Lotharingiai Cardinali Gvise Károlyal, mint ho
a' Pro

Colloquium Poissiacum 1561.

à Protestansoknak kedvezni akarnának, à mikor à Protestansoknak kedvezö
itélö orvosoktol ait: mintegy à Fridericus Sidat annyira vélnyarak, hogy
Nyiri Hertzeg bereszttö vala à Protestansokat. III Henrik
formatios: Nemellyek egyébb kellyal volt, mellyet ebben à Colloquiumban
tab érnie. A Papistáktol à Catholicusoktol xapsiról valanak Irtak à Pa
ki Monluc Fairot à Valancai Püspek, Espencaeus, és mastok. A Reform
tok xapsiról Beza Tudor, Martyr Péter, Marlorat Agostom, és tit azt is
hogy Mindent az Ur beszédéböl meg aszonak meg, és à Püspökök Ne higyen
nekök à Irtaly IX Károl, és à Minister kegyenek Jelen. Meg is Hirdet
à Irtaly az Anyja, két Kardinali l. Hospitál Cancellarius, oly tek
hogy igazat Irjenek. Beza egy hoz beszédet tartott mellyet mind
gyedenmel halgattak, mig oda jutott, hogy à Kr. oly mesnie vagyon az
valtozásáról, mint az Eg Fölöl. Erre Tarnon Cardinal rejtelekre meg
tem Kedvenkezett - is volna Beza à kinyá fülétö. A Reformatusok
ki adtak egy Confessiot. Egy más Sepsiba à Lotharingiai Cardinali beji
bett az A. és E. Hitröl, a Sakramentomokról. Beza most Neuf Sel
ben: hanem más Sepsiba ele hozta à nádor pollatt à Conciliumrol
à Sp. riátsról is, mellyekre reked Espencaeus. Más nap à Lotharingiai
Cardinal pórgatta hogy az Augustana Confessiot Subscribálják az a
Reformatusok, Elönyomni à 10 articulust, mely vala az Ur vacsorá
rol: Ezt azért tselekedte hogy ha Subscribálnának neuk azért ezt
mindenképpen vehessék mint Lutheranus Protestansokat
és hogy az ellenkezöt neuk reménlették Francia országban azt, à mit az
sok Neuet Országon Nyertek. Beza jól látta hogy à Mit e vala oplus
ezt mondatta: Mi helyt à Francia Ország Nagyai Subscribálják, ezt
ák is: azonba à Jesuitak Generalja Lajnak meg jönek à Germaniai Ca
dinalissal, Nagyon tarmain kedvenek à Protestansokhoz, és à Irtaly
nét Fedek, hogy à Pápa dolgában elnyerjenek magyar, à Irtalyné ezt
Zedegült nevet à Colloquiumon el oszlik mindenkülönös Raport nelkül
holott à Wittenbergi Theologusokat is oda hivattak vala à Károly
nátsábol hogy à Németeket à Francziákkal öszve ne juttassák
és külömbözö meg tetszeni à Reformatusokat mikor Tetszünnek
nak de à Wittenbergi Theologusokat à magok Tudományok parantsolat
tyeikbol Mediciis Catharinak, és à Navarrai Irtalyi Kisfiunak hamar
Lucy

Lucy Követtenese volt egy aut ennek à Colloquiumnak: hogy à Francia
Cardinal de Lille Reimi Cardinali által, à Irtaly levelet à Papol hazajárjon
Urunkhoz és pár dolt való Koptatási fogyatkozásokat à Papairól, à Romaba
el tüggyetsék hogy tovább à Romai Ekklesia Kebelében meg maradjon Francia
ország à mely példájából Stat egy aut à Ferrarai Cardinali faction meg nevetsék Romát.
Meg à Poissiacumi Colloquium elött Saliesban Ebt vala egy Edictum, mely
ben meg tiltatott, hogy à Nép fel egyet à más felet ne morsolja, és à Reformatu
sok az öröe Tövesektöl pünyehek meg: de azután egy xertenetes Irtmaviskara
formálodott à Protestansok ellen, t.i: Montmorantsi, Amás, Cancellarius, Guise
Hertz. Stg. és le Andre Marschal Tötték, à Januariusban 1562dik egy más Edi
ctum publicalodik à Reformatusok ellen, hogy à Catholicusoktol az általa
Hedett Templomok à Reformatusoktol adassanak vissza, és pedig à Varostadiakba
egy ebüt tartatnak Ideni tiszteletet. A Navarrai Irtaly és Bourbon Antal
Hertz vonták à Ti à Reformatusokkal tart vala. Innen à Triumviratus hirtel
adt hogy Parisban Mennyenek, Juttyaban egy Vasi nevü helly Segben irtozta
tödtetik vittek végben, midön à Reformatusok az Ideni Templomokban Gyü
nnek. A Pogány Synagogatiak Amás az Anglia hiv öt Legittségül, Hauré
de Grau nevü helytartoja által engedneb: Guise Hg. ostromolja Rouant ott meg
sebesül à Navarrai Irtaly Antal, egy ütközetben pedig à Triumviratusból
Hertz által lövetik à Cancellarius Amás, Montmorancy à Aregonottakból
fogjak. Condei pedig à Reformatusok xipéröl à Catholicusok. Hg Guisei
Hertz Orleans ostromalja 1563dik meg öletik: és à Reformatusok meg Nyerik à
Januariusi edictumot meg erösitésével.

Mediceis Katalina à Triival IX. Károlyal 1563dik egy utat tsinál à Pro
vinciában: és az alatt egy edictum publicalodik à melyben az 1563dik esz. meg
ert vallás szabadságot el vétetik. Nagyobban pedig à Irtalyné Mediceis Katalina
à IX Károly testvérivel Erzsébettel és Alba Hgnel egy tanátkozást tartanak à Re
formatusok el tsélésére, à melyből lett à második Háborúság. Ebben egy Nyomo
latnak à Protestansok Condei Hg. panaszra indul à Irtalynehoz, és elvádol
ják hogy ellene akar jöni, egy ütközet lesz St Dominyonál Condei és Coligni
el vesztik az ütközetet de à Protestansok Montmorancy az Edictumot. Németh
nemes Országot Segitségét ajánlatnak à Protestansoknak, és egy levél tsendesítést
is à Francia Reformatusoknak, de nem Irtaly Karl 1569dik egy ütközetet ebb
Darnaunál, Condei Hg segitségével ebb, és Dáne Montesquiu alatt onnét meg lövé
Andodét is utánna meg hal, és meg egy ütközeten el vesztik Admiral Coligni

Montbor

1 Decretum Edictum 1562

2 Decretum Edictum 1564

Montlondarnai, a Navarrai Henrikkel együtt. A' Király látva azt, hogy a Reformatusokkal Rochelle-ben eröszakkal nem bir, a Rochellaiakkal is Peczában a Hugonottákkal 's ellen Rajnavárott is Coligni Admiral, 's több más fejei is a Protestansoknak nagyobb megbizásokat a békességben, a Catholicusokkal is semmit el nem mulasztak, hogy magokat jobban el oszlathassák ölen.—

Ere nézve egy Planum már folyvást a Catholicusoknál, minden lehetséges vallási tolerantiát alatt a Reformatusoknak is nem irhattak, ha a Politicai Mesterség többet tehetne.—A' Januárius ollyan volt, hogy a Reformatusok boldog időket várhatnak vala; de nem sokára mindazáltal tör felül alatta IX. Károly a Király, III. Henrik a Navarrai, ellenök Catharina az Anyok, Guise Henrik a Lotharingiai Hg. és Guise Károly a Cardinál, hogy a IX. Károly hugát Margarétát adják férjhez a Navarrai Henrikhez, hogy így a vallási, és a Bourbon Ház egyesülhessenek. A' Lakadalom Napja szeptember 1572dik Augustus 18dik napja, Meg hívtak volt ide a Lakadalomra a Reformatusok Nagyjait is Párisba.— Itt volt admiral Coligni, a' ki a Vostaeffban 1572 Párisi Lakadalom, v. Ellenparancsolat. sállott, Audelot 's mások, meg lepték volt a Protestansokat hogy az Udvar vaktsága nem is lehet; Mert bizonyosnak tették vele Jog ki folyni a' Lakadalomból mind ha el nem ment. A' Lakadalom előtt jótékonyan adott a Király, itt volt Coligni—a midőn haza menne a' palotájára hallgyanak egy hat jó Lovakat a mutatott ujjával jobb felöl a bal karjával együtt erősen meg lepték, a' barátja lerkét, hogy igyenek el Párisból: mert bele vagynak ellene; de nem hitte, minthogy IX. Károly ezen fajtalaskáért, meg látogatta vala Coligni. el jött a' Jn. Bertalan Napja 24dik Aug. a Király parancsától a' lépcsőt hogy a' Lakosai bejenek lépcsőt 's mikor haza gyalog menek lendjék meg az öltözött Guise Lajos Commendeurozott—egy is lépt, haragosnak 's egy ostal a Coligni házát be rontják, 's egy nemes Katona lépett be hozzá e' Coligni, felel hogy ő; de leri le vezetnek az ő ősi hajdúnak, nem hajt ere 's meg lesték az Udvarra vezető lábait el vágják, egy képét a Seguanaba vetik, a' meg égetik, hogy mindenik Elevenében vesszen vesszen a' Gilloszájában. Guise Lajos ott volt. Coligni utánn a több Protestansokat követi a' Sor, által nemes rovásra el 605 nél más felől el égett pedig 70000 felyül menyen a' meg ölettek három négy napok alatt, el terjedett Párisban kivül a' gyilkoló dühösség a' hol a' vérnek tengerébe egyik Mesterségét ebből vala a' másnak, 's minden a' Király Baronnak hatalma lett. Ellen ők a' híres Historicus Thuanus Hebeidos Lib. II. a' kiben historiát meg irta. 's midőn a' Mesnárlási folyt fel kiáltott Scaligerstol: Exadverdies eno, nec posterá credaus Seculá; nos certe sacramus et obtuta multa Nattegi propriis pabiamur Crimina gentis. Meg maradtak Mindazonáltal a' Király Henrik és az ifjabb Conde ellenek: de azután is a' Misére tellett mind

lépni és a Reformata vallást el hadni Kétségenkívül, a' kik meg maradhattak is a' felekezet miatt le mondanak vala a' Reformata vallásról. Azonban az ifjú III. Henrik a' Király testvére meg táma adja Rochellet, a' hol a' maga ügyét egéppen el vesztvé de a' midőn Henrik a' Lengyel koronára hivatik vette ostromát fölbe hagyja. Ennek a' Pariti Lakadalomnak híre Romában futatta, hogy nékik örvendett a' Papa XIII. Gergely, meg dicsérte Medicis Catharinát, pénzt is ereszte annak költségére a' Gyilkosnéhoz. A' Guisek ellen támadott volt feleg a' Parisi Parlamentom, mely Politicusok factiójának hivatik; mivel Lengyelhon alatt vala hogy a' Guisek egy Tyrannusnak; és a' Bourbon házat a' Koronától alárendelt Pármi, hogy magok hajhászának óda; de ennek a' factionak fejei el fogatá Catharina— hogy a' harmadik fiának III. Henriknek, a' ki Lengyel koronára hivatott volt a' koronát Francia országban meg nyerhesse IX. Károly meg hal 24 esztendős korában 1574dik egy Erőltetésnek, és elégségtelen Király lévén mindön ügyben, főlöt a' diétákon begyetett a' vallásiért, más felől az Udvarában meg maradott valláskülönbség volt: Mert a' Soltárokat Latin Notára huzatja vala ki a' Psalt. Soltár Notájára maga is Gabriel Lauhely.

A' Király halálla után III. Henrik oda hagyja Lengyel országát, 's Francia országával el telve haza jő: minthogy Bourboni Antal Navarrai Király, Henrik haza jövén, több bajá volt a' Bordely házi béketlenek, mint a' Katholicusok 's a' Reformatusok alatta erőre kapnak. A' Navarrai Henrik segítségével Angliával szövetségre tőlnek — ezt látván Henrik 1576dik be, Lyon városában Reformatusokkal Békességet tőlnek — ezt látván Henrik 1576dik be, Lyon városában Reformatusokkal Békességet tőlnek, 's jobbat vallást gyakorlást ad, az egy Paristi kivéve, mindenütt meg hozhattatnak azért a' burgo Catholicusok 's a' Reformatusok kiirtására, és a' Bourbon házzal a' Francustol vala el szakadására egy szövetségre tőlnek, melyet a' Legyával hivatik a' Gyűlés valának fejei, végre tsak ugyan meg bukhatnak a' Gyűlés 's Bourbon Henrik a' ki reformatus vala a' Trónusra hág, miután támadó egy Dominicanus Barát Jakab Klémens III. Henriket életének 1589dik esztendejében meg ölte volna — Bourbon Henrik a' ki IV. Henrikkel hivatik Liga Sancta 1576. minthogy a' Protestansoktól Gyűlöltetik Franciában, ámbár annak Catholicus is a' Statusa tsendességéért 1598ban a' Nantesi edictumnak jóakaratjából, galoriáit adott a' Reformatusoknak 's egy nehány erősségek is által engedtetnek, Edictum Szentmihályi a' Reformatusoknak Franciá Országban hat pártzán a' successoroktól Revellyéről revocalhatott így. Ezt a' Nagy Király meg ölte egy Kapell Lavallac Ferenczi Barát a' maga fejérében Életének 56dik esztendejében 1610dik. Lásd erről a' Henrikről a' Voltéri Henrikiásból is melyet Petrus Urbanus deskribeál. Ennyi legyen ezelőtt a' Francia Reformatusokról. Már

Az Anglia

Az Anglia Reformatiojat

Reformatio Anglicanum. bepellezem meg rövideden, Anglia a' idätöl fogva nagy elmeiböl vala hazája, mig is a Romai Catholica vallás mennyi gyötrelet vert vala ott a Scholastica Philosophia, és a' Fris[ia] nieuni által, Mudazonáltal a' vallásos jámat Wiclef megtörte vala, a' követöi Lollardek neve alatt nagy öldökléseket állottak ki: de Ludomany hagyott nyomat magok után, midön a' Judaltaság és erőltetéseség ellen el hatalmazott volna a' Papok tőrőtt, és a' Papi Despotismust ki-tollan leuni, VIII Henrik egy törvénnyel meg parantsolta hogy a' Pap gon-vöt ij kinossa meg a' külső tisztig- Ebből a' Clerus ellene lapott a' Ba-menummal; de a' parlamentum meg maradott végrese mellett. Egy törtenet viszontalta a' Londoniakat a' papoktol. Egy Hunnet Richard Nevü Tauber, neve vala egy év [illegible] napon germek halottyáért meg fizetni a' Clerus Haricsi-ja alatt Hunnet tömlöczbe vetteti; Ső fel is akasztatja a' tömlöczben lev. belölle, a' Papok azt praetendalvák hogy maga akasztotta fel magát, az igy-ért a' dolog másképpen jött ki. a' Londoni Cleb a' Miniszterek akarattyából meg égetteti Hunnet. Ez a' történet a' Reppel meg gyülöltette a' papokat. Vol-ney II. Calixtus Cardinali is kinyomtatott reformalni, a' mennyiben Nemely klastromok Secularizáltak: de több sok igérette a' Reformatiot a' hogy a' Luther, és Melanch. könyvei Angliában haroltak, és az uj Testamentumnak Jordanatta Tindal [illegible] Nevü Anglus Nyelvre, a' ki azután Hagsban holt meg Belgiumban, Mindezek-tett a' Reformatio, a' Kiralyi Udvarnak a' Papától való el pártolása vitte [illegible] Angliában az VIII Henrik alatt. Ez a' Kiraly Junge Catholicus volt, a' mint a' Sacramentumokról Luther ellen Könyvet mutatja kinyomtatta 1521sben, de annak meg hült. Ennek a' Kiralynak az volt Caracterje, hogy ö'telle Esztendőkig haragudott, a' kinek szeretett, a' kinek akarta, a' kit akart el-vesse. Ez alatt volt vala az 11. rály Hungariától az Arragoniai Katalától, hogy el vehesse Dolcin I: Dolcynt a' Praedecessorja a' vala, kinek esztendeig élnie nem kellett, hanem az Arragoniai Kata-VI. Henrik Fiának Arthurnak ez így testvérének feleségül volt elsőben, ab-dis penzatio val nem vala el a' II. Julius Papa engedelmével: most mái el-esmeretlenségbe helyheztetve, minthogy Nem jöhetett. Az el választást Sárgette VII Kelemen által, de a' Papa fel nem Károlytól sokáig hunta a' dolgot, va-Henrik, a' Craumer Tamás tanácsából az Universitásokat arra dolog-iratni meg kudakoztatja Nagyobb részint ott ugy találtak, habár a-el választ. Nem tanácsolták, de ő a' maga Papjával el választatja maga-is a' Cranmer által, a' ki Nánán után Cantuariai Erzsébe emelte helyben hagyattatik. Ső a' Parlamentummal is meg erősíttetett 1533ban, és meg arra esztendőben fiát Nátl Anna Dolcin az ország hirossá tett. Erzsébet Királynét Anathemával Fülöp akarta a' Papa Henrikre. Henrik pedig meg haragu-

le mond

le mond Romától A. 1534ben a' Parlamentum által az Anglicai Ecclesia fejének declarálja magát, és meg tiltja, hogy se Annáta, se Confirmatiok pénz Romába többé Angliából ne menjen, se appellatio Lemoni ügyben, ellen el fogadtatik a' Papok is ezt a' végrese, által Fischer Fáncos a' Rochesteri Püspök, és Morus Tamás az Anglicai Procancellarius nem, mellyért mind kettőnek életek el vesztette: mindhogy ük Fidelitatem Regis, et Suprematum ejus Nro Nem akartak meg esküdni. Irtatta Cranmer egy könyvet Profession Liber Luppler pauperorum, a' melyben Papságnak a' Protestáns hogy a' Papa-ságnak minden nem ellenek— A' Burgalorumbol kitetet ki nem menthette-mert a' valtsig ára igen nagy Romába sok Ezt a' könyvet a' Királyné Boleyn Anna igen meg tetvelte, és általa a' Király is — Morus vesztésén ugyan, melyben azt irta hogy angliában azt tenni menyen adá; de a' Semmit se vesz.

Henrik tudván azt hogy a' Klastromok a' Papismust Bástyái egy részint parantsol a' Klastromok irtásra Cranmer Tanácsnak, el akarta a' Parázolatot tétetni: mert pénzileg igerték vala a' Népet a' Király ellen. A' vészitalo könyv-ki nyomtatta részletet talála a' Klastromokban parantsol a' Király ellen hogy a' Parázolat és apáinkat tolaradjanak el. A 1536ban valamit 645 Klastro-mot tollák Parlamentaliter, a' kitseket osztották és Universitásokat pénzre fordittyák, Arultak Meguer a' Cranmer, és Cromwel Tamás, a' ki Essex Grof ed az Ecclesiastica almába Minister vala. Tanácsából egy fordittása lett a' Bibliának, melyet a' Nép lenebben adtak. Azalatt a' Parlamentum Legátusával hét articulust cselekedett a' mellyekben a' Transubstantiatio ennek fiai alatt vala Communio, a' Papok hatalmassága, a' Votumok szükség hely-leséges, a' Privat Missák, a' Szentek tiszteletek, a' Szentek ereklyék poros meg tartásokban. Feleslegek vala Henrik, mellyet ajánlotta hogy az Ecclesiában vala Superintendentiajok, és a' Parati Szent el tör-lésük ügyében egyebet a' Reformatio Nem tett; Különben a' vallásos tiszteletek Papista maradatta— Imeni Cranmer is, által vitt ázva tsinálhatott vala-mit. Latimer a' Cantabrigiai Professor, és Worcesteri fő vigyázó püspök, Salisbury, a' Salisburgi Püspök hitsatalyából le vettettek hogy a' hét articulust nem Subscribálták. Egy pora sincs az articulusok, ollyanok voltanak Angliában mint az Interim Nemet országon. Sokan pusztultak fogságban, és halálra mátto a' Catholicusok minden el törvén, hogy a' Reformatio meg történik. a' pecsét Cromwel Tamás, mint Marschalcus, és Protos bünös meg ölettek, Boleyn Anna Tamás egy Smoleu Nevü Musicusnak gyanuba hozták a' Király előtt a Henrik Fejesé-tette— annak ugyan által latta Henrik hogy ő meg csalatott, de ezért a' Henrik reformatiója csak a' papától való el pártolásban állt különben az ifjúságra bizassék, nevelése Gyermekes volt, a' Feleségével sok bajo volt [illegible] volt

has vala mind eppen, Historiaja a' Világ el vált — Dolga Anna, a' ki meg
Somerſethamia, a' ki VI Edvardtol fogva
Howard hala emelt és fejét el ütötte, a' Katolicusok
Darabonkenti hala, ez ki élete a' Királyt, a' ki meg holt 1547ben élt 57.
Successora lett a' 9 esztendös fia VI Eduard, a' kinek több Gubernai közöt
vala vala a' Protector Seimur Eduard Somerſet Herc. és Sommerſetsi Hg. a
ki Királyt a' Protestans vallásba nevelette. A' Protector Cranmer
együtt kezdé fognak a' Reformationak Pa Prædicatiot képzelteti, a'
Lyeder minden Ekklesiákban olvasnának a' Nép előtt, hogy a' tiszta vallás
tanittassanak. Az Urvatsorajaiak Ezt jeli alatt vala a' pásta helyre állit
tott, a' Privat Misek, és Képek el tövöltettek. A' Litargiát meg valamit
Egy Katechismust irtak, és Agendát: Az administratiora Nézve bé ve
a' Püspöki Constitutiot, meg ma is meg vagyon. A' Bibliának Erasmus
közösített Paraphrasissait bé hozták — Bucer, és Melanton Peter Ang hittu
nitattanak ott is, sokat dolgoztak a' Reformatiora. Egy Reform tractatust
készittek a' Judomaut, 1552 készült egy Confessio Cranmer Ridley
más püspökök által Ur Vacsorájáról Zwinglius
Luther Tétöl való értelmek követtek — azatsak tsak annyan a' Papismus
mi mentt be, mivelhogy ott Angliában, a' Lutheranusok, és Zwinglianusok
nagy ismeretségben jöttek. Nem sokáig tartott a' Protestansok örömök
mert Eduard 1553ban meg holt, a' mint gyanittyák Prof Varnil adott be
gez a' Northumberlandi Hg hogy a' Fromustat jót hasson: Mivelhogy meg
holt Testamentumával hagyott, hogy Mariát az Arragoniai Katalintol va
leszkedő Királynéval ne lépjen; mert a' Papista vallást fogná helyre állit
hatnak Johannat Greyt az Apja testvérének Leányát, a' ki a' Northumber
landi Hg, a' maga Fijával Gilford Dudleyal öszve jertenkedett vala. Ez
kormányt ott ezt, mivel hogy a' Maria el ne lépjen a' Reformatusok
Factiojának kezdett, melyhez képest terhesebb volt, hogy annyi Johannat k
válynak Királynak ki álmodott ő; mind azonáltal a' Januárs London, az Armadica Mar
ai vették meg, a' ki 1553. ban Norwichben el is fogatta a' Királynéságot 19 Jul
Jöv a' Fromusnak lapvai Maria, a' kiben az Arragoniai Katalin vér vala
spanyol Dispensatiojával együtt, elébb ugyan vallásbéli szabadságot ígért, minden
felnek: de mihelyt meg erősíthette magát a' Fromusan le vetette a' Lárvát, Ka
tholica tiltóra lett. Catholica vallásban követ fel, azt a' vallást kivánta be
vinni Angliában, ley elébb ő a' Northumberlandi Hgért Grey Johannat az apja
val együtt a' Suffolki Hgtol meg ölette, fejsze mert 37 esztendős korában a' Spa
nyol II Fülöphez oly fel tétellel, hogy az Angliai Királyság tételuljár megtör
ténjen 1554ben Ez vala a' vér komfahoz Gardiner Istvánnal a' Winchesteri
Püs-

Püspök, és Cancellariussal tanátskozók. A' pápa engedelmessége keresse, és
egy csak hessen az Angliai Ekklesiai vellő; mind hogy el hatalmatlan vala
II Henrik. A' Dorátokat helyre állittani, az uj Leckat el törleni, a' Protestans
apot hellyel Catholicusokat tenni sőt tötel esküvel tartotta, meg az Inquisitiot
hé vitte, a' melynek sokan közöl elégettek. Erzsébet is meg alanjod vala ölem
nagyról Fülep verte le, tartván hogy ha Erzsébet meg ölétik Maria is magát
mul meg hal mejd a' II Jeruk vala Felesége V. Károly Fiának Fülepnek
sőpül Királynénak, s reménylette Fülep hogy Maria meg halván Erzsébetet fel
ült vehet. S így Anglia Spanyol országgal egyesülni fog. A' nagy Cranmer Tamás,
hosszu vitatkozás Erzsébet által nagy ékesen szaggatván el vesztette, Datus Rego
Cardinali, Mariával atyafiá vitni vala a' vallásbéli változtatásról, a' ki
vala Fejérvár mellétől Neve viztornak volna e Maria. Cranmer helyébe Erzsébet
lett. ez Maria Portsmouthi felettébb sokat, úgy hogy a' Reformata vallás fenn
tartása ki is vitatta 176 emberekel egyetértett meg, a' tanitóiról a' kik szabad
nak a' Bucer tanitjait is ki adatta s meg egyezett. Hibernia is ki hatott
a' Fülöpnek alatta, a' hova Drewne György vitte az uj vallást A. 1535ben Dub
lini Erzsébet lett. Egy Clerici appony publicalotta meg Mariától az Irlandiai Pro
testansokat az el lopta a' Parátsnak adott Bilietet, és egy párlyás lopatt
fejébe. A' Parát más Bilietet mutat, de már Maria meg volt holtad. Végre a'
Francziával az Ura Edvárt helyreállának, s el vették Calais városát
Mellyen vala tanáttyában meg holt 1558ban 16 Nappal utánna a' tudós Cole
Magtalanul meg halván Maria Erzsébeth tsak Királynét VIII Henrikből Bolen
Annától való Leánya — Erzsébeth Leánykorában mellyet vallásra lépjen: de a' módon
Pál Pápa ant Excommunicálta volna, hogy a' honnat tégja be az ő Körében s mind
addunnal meg vége el tölle, tsak el communicával jenyegette. Erzsébeth el állott
tse ottan a' Romai A. Incyháztol s V. Pál le Nyerette sőpra, ámbár az igéret
hogy az által, az annyira de sőt vinyes házaspárt meg fogná ismerni. Barátsolás
vala a' Vallásba Praeceptora a' tsak annyan Cantuariai Erzsébet lett vala Dalo
Titkos Secretariussának Cecil Vilhelmes Scotus Secretariussának
mind derék emberek, igen sok Erői adtak 14. nagy Urak, a' kik közöt a' Spanyol
Király II Fülep, hozzá lenni nem akarván el magával, hogy gyermek példára
meg halna a' valóságos ola fedig a' vala hogy Fejérvárat sőt mást nem akarvala
Angliával lenni. Imma a' Francia Nagy Henrik a' ki VIIIdik hivatik azt polta
vala mondani, hogy ő három dolgot nem hiszen el magával az: hogy ő sohasa
jó Catholicus lenne, az: hogy az ő Generalisa jó katona volna az: hogy Erzsébeth
sőt lenne; Hozzá fog Erzsébeth a' Reformationak, Eduard módja szerint: de olyan
ietté, úgy hogy mind a' két felnek Edvenek. 1559ben a' Parlamentumban sok hamar
mind Reformatus akart ott, az Annalát, a' Dézmát, s több Papi Beneficiumokat
a' Koronának

Conformistáli
Non Conformistáli
Non Conformistáli
Vitatni

a' Koronával adnak bé hozzá' a' Lyturgiának eltávoztatásával. A' Papságot
Püspökségek Reformátussá tételével adatnak — a' Püspöki igazgatási módja állíttatik
meg az Ekklesiában, Pompás Istení tiszteletek vétetnek be az Templomokba — Sa-
dóni Statutum is 1563'ban törvényessé tétetik, már az előtt a' Parlamentum a'
Királynak az Uniformitatis Decretumhoz e' végre; Aranyba meg hatalmazási ál-
a' választásban: azoli a' kik a' Vallásért ki bujdostak vala, most vissza mennek a'
dicsőlni oltárnál, Ifjenek a' Conformistáli, és a' Non-Conformistáli v. Puritanusok
Az elsőli, a' kik az Eduardtól, és Erzsébethtől adatott törvényekhez alkalmaz-
tyák mind vallásos tiszteletekre, mind a' Püspöki méltóság fenn tartására
nézték nagyobb tiszteletet tesznek a' vallási dolgokban, mint valának az
Eduárdi törvényekben; és azért nem akarják magokat ahoz Conformálni. Knox J.
chardnak sectatori Az Istení tiszteletről tett törvény a' meg nagyobb lépés
tyák elsőnek, kik, mellyeket Cranmer is meg hagyott vala, hagyá Pap-i ruhát elvá-
meg nyerni: de minthogy ezek puritanusokra is ki vala terjesztve az Uniformitás
decretum, a' kik az ellen tiltakoztak hasonlók ügyekben vádoltattak.
Knox János pedig mind azokat Papismusnak tette meg tiltván tőlök mind
ezek a' Non Conformistáli, vagy Puritanusok ugy tetzettek mint szabad lenni
Minthogy a' törvényel meg állíttatott Lithurgiát nem observálják. Ezek miatt a
ben gyakron meg változott Erzsébet alatt, s meg is mind is tart a' meg hatalma
A' Conformistáli a' Püspöki méltóságot az Isteni rendelésnek állítják, s a' Jesus
vétetett hatalmat Successiói hozzák be, s a' leg jobb szokásaj organizatiójának
állíttják. Ezek az Episcopalisták, még az is oda jánd hogy az ex forma Litur
giái a' Receptui vigyi szokott tartásról. az Atyák állatásai a' Judomány ról,
a' Szentségekről, fohászokról, vala Traditiók ezeknél tekintetek, s emellett a' Catholi
Lithar törvényeknek. A' Non Conformistáli, vagy Puritanusok pedig az egy
gatásra nézve ezen Papi méltóságokat nem vélik be — A' Püspöki hata
lom ugy állíttyák nem tellá vallás tanítók közé. Egy formáli legyenek, az E
klesiá ne attól függjen; hanem minden Gemeindától egyáltal. Ezek Presbyterianus
tak. Ezek közöt megjelen Sok Secták tétetik, Separatisták a' kik egyik organi
zatiot nem vélik be. Independentsek, a' kik azt tartják, hogy tsak a' Krisztustól füg
gyenek, másitól nem, a' Synodali határokon Reformátusok, egy Brown nevű
vala ezekből a' fejek, a' ki Erzsébeth alatt Solnai fenyedett. de a' Secta já meg,
is el terjedett Hollandiába. Ki Westmindiába is. Angliában a' Presbyteria
nusokat bé vitte Cartwright Thomas Cantabrigiai Prof. Patronálnak
Dudley Robert. Skotziába pedig Knox
ques, a' hol ma is leg erősebbek. Angliába pedig az Uralkodó vallás az
Episcopalisták. Egy forma az egyiktől a' másik, a' mint vagy Zwinglianust vagy

Episcopales et Presbyteriani

Calvinust, vagy Luthert halgattak orgánumaikra az Ekklesiák' s peregtek
egymástól ügyeit. Kossággal tsak ugyan Erzsébeth meisételte őket a Secták ket
igaz Solnai Tiszteletüktől fenyedni a Catholicusoktól — hol a Scotziai Mária
is a Papa, hol spanyol, vagy Francia Orszag miatt, Skotziába v. Jakab a'
Calvinusi elvekről vette vala el a' Presbyterium; ollyanságot vala a' Refor-
mátusnak az Appony, mellyet Knox János a' Kálvinus tanítványa bé vitt vala
gyeli az Urak, hogy üldözze a' Reformátusokat; mert sok pénzbe tsehetne por
ták állott: mert fő vétség vala, A' tiszt halálra nézni a' Király Succedálót, akit
Terouk Francia Brittanyi nevű vala el. ugyanúgy Mária, s az is minek
dánia az Anyja meg hala, épp ez olyan üldöző vala; egy Jakót Franciában,
Angliát pedig a' Leotus Protestánsok mint fekü a' Mária üldözései végett,
Jelzi ugy hogy Máriának Angliában Erzsébethre Ellen paladni 1568'ban a' ki a'
Navadék urát Darley Henrikre meg ütette vala Borthwel által, a' Musicus
Rizzió Davidot, a' ki protest vala. Erzsébeth jol tudván hogy Mária mellyek
ugyanúgy pauspa, ugy! a' ki protestáns vala Angliában, s Solnai tanítót vala
pünkösdi, amaz hogy Erzsébethet V. Pius ki Excommunicálnia papságra
Veretni, s a' Statusnak, és Vallásnak Secularisáit fejét el ütteti 1587'ben
Majd egy levél oppolyi vanitáit s tépnek által, hogy Jakáb a' Mária fiát,
Levél vigyázz, nem pénzhez — Erzsébetnek tsak ugyan ez a' sötét nem az
dicsőségre tartanak, Annái Jakáb volnak a' vádolók, mégis a' Brittnek
Jakabnak praeceptora is Buchanan György.
Erzsébeth a' vallásra Nézve Tiszteletes egy Synodicus Könyvet is, az egy ne-
vezett Angliai Confessiót, mellyet a' Synodusban fel is olvastak 1571'ben, az
Uniformitatis Decretummal mindenekkel bé is vétetett áll 39. Pontokból, a' mel-
el ugyan azok, a' mellyeket 1563'ban Tiszteltek vala, most tsak ugyan megyis
pontok. A' Jesuitákból voltak, a' kik a' Királynénak el nyerték Sollicitans pre-
tákból. De legnagyobb elenyészés vala II. Fülep a' spanyol Királynak, azért is, hogy
Anna nevű menyét, azért is, hogy a' vallás, s egyéb el nyomattatásért nézve el
Tiszteredett Hollandusoktól Legitti vala Fülep ellen, a' ki Alba Herczeg alatt a'
Inkvisitiónak inquisitionist bé vitte vala, mellyet Maylandi, és Neapolis Sicu
liában szenvedett. Egy rettenetes hajós Lereget tett Fülep 158 hajókból, mellyek
Sidon Bázó meg fogattak vala, melynek Vajdája Ugyan Interpretis vala:

Se qui divitias vehuisti pernere leges,
Hispane dixerat Subdere colla jugo: Decrevit ergo
nevezett hajós Lereget: Mert ugy tetzett vala, ő pénzzel vonatta, sa-
ni is tsak maradott Horaire, Drake, Hawkins, Frobisher Lengeri He-
dával által szerencsés tette, s ő is azt vitte a' hajós Lereg Lépéseje a'
Hanna

Conspiratio Catholicana 1605. vid Garnet in Lade et Jakob VI

Hemicyclus Eu, qui voluisti spernere leges.

Minneo decas subdere colla jugo: Azután egy fe-
tében halálomat Erzsébeth a' spanyolartol. 1595ben Hiberniában a-
volálásra a' spanyol a' Catholicusokat es Segítette a' fejében Tyrl-
a' kinek meg alázására küldette Graf Esszexet. A midön pereutsérlen-
na az Erzsébettől pereutsérlett Graf Esszex hivatalát, es fejét is el vesítete.
Meg hal Erzsebeth is életének 70ik Uralmadásának 45ik esztendejében. A-
nagyobb appony volt, a' kit valaha Dromuán ültenek; aztán apponyi gyü-
lével koszált benne is — Mert a' vetette meg a' fundamentumát ara a' Nag-
Sagra Angliának a' melyet mind ál Successorainak le hagyott a' Scotiai
Mariának fiára VI. Jakabra, a' ki mint angolus Király I. Jakabnak hivatik
jól tsak egyet jegyzek meg, mirül hogy addig is mai napiglan mentsen bé, t-
a' Buda porra épült ellenében, mely 1605ben lett. Nehezen emlékezhetsünk
a' Pajsa, hogy egy mulatsi tréfától, es gandag tulsótól a' mint Nevezik vala
Angliát el tellett volna tsendesteni; annyi a' Jesuitákkal tellett dolgokat vala, h-
valamit mondok ujsgás perchasse. Es most a' kuiri háznál pálnák a' Sco-
nyás Angliának I. Jakab a' vallásra Nézve a' papa gondolatjai szerint alakul
menni, a' kit Hamilton vitt volt gyermekségében Skotsiába alá; mint atyjá-
ra a' hüségre pütsinelt, es a' Skotsiak vallásának tsi portyáit alapja vet-
el találni; mint hogy a' Papok el hitetnek volna vélle, hogy a' olyan nagy Pro-
gus, mint egy Drasticus: De a' Catholicusok sok hasznokat reá elegendő
meg, a' mit vallanak sem engedték megadni sopattanak, A Scotiai Par-
lamentum, es az Angliai Episcopalisok gyülölték vala egy más, s a' kit országgyü-
lésire sürün behitettek vala. A Hamptoncourti Colloquium 1604ben lett
mit sem tsinált ereo a' végre Catholicus Episcopalis, Puritanus, minden
semmi az egy kivülbaw; de egy ist sem lehet ugy a' mint ő gondolt. A' Cath-
licusok meg az Erzsébeth idejében gondolkodtak arról hogy az ő halálának után
Catholicus Király lejen, tulokeppen is a' Jesuiták Spanyol Országban, hogy
ott levő Vivat Rex Jesu erc a' hóra annak idejében szerentsésségét,
tsigyen, s a' Királytol igéretet nyerjenek. VIII Henrikus Papát is Dráguellet szorga-
ta vala a' dolgot; de azután semmi ésszéget meg találtak — Innen egy más tanú-
sot feralnak, hogy 1605ben a' Diaeta házat pusztaporral akarták fel rob-
bantani a' Király, és az egész fő rendet is fel tsinálni gyülve hogy így egyszerre minden
Patriotáit a' Protestansokat egy ütt temetné, egy Calixtusnak nevü Jesuita
volt a' ki gondolja Vern. Tamással a' Northumbriai Grassal Erre is a' dolgot.
Dinamitot Fazekban— ezzel a' bolthat a' hás alá, de egy harom éles lő talpa,
gon meg akadályoztatik— de ezeránt egy Pintzére találnak, mely éppen a'

Gromwellus alá menne, vide mennek a' dolgokat. Ezzel tiz Nap valo a' Diaetáig
Montequil nevü Catholicus fő Emberrel egy levelet viptek, melyben imitt, hogy
a' diaetát kétszer ne menjen a' Diaetara, mert egy Nagy ütés találjon a' Diaetan
lenni a' Salisburgi Grofnak meg jelenti mit tsinált, es maradjon, s végre a' Ki-
gyet is meg tudja, az előtt volo Nap meg visitállyák Montequil es a' fő Kavallerius
a' Diaetai Házat, a' pompéd épületeket, s reá Lapnak a' Pintzére, a' melyben
a' 36 puska porral, salétrommal tele hordókat találnak, los pénzzel, fával elboríta-
va, Lapokkal, kanotokkal, szurral, a' Tetz polgárait el fogják, a' dolog ki-
derül, Catisbeyt is Torcer által tsinál — a' többiket szándékát meg büntetik.
Így menne meg a' Gondviselés az Angliai Diaetat! Jakab tsak egyszer nem volt
Erzsébetti, el tsúszott az ő Principiumától, innen ez a' vers: Rara est Elisa,
pietas, nunc est Regina Jakobus. de mai napiglan el ért a' nagy hellyet, mennyiben Spanyol. leszsak
Danica, Sveciát Norvégiát meiden reformalodtak

Reformatio Danor. Norvegor. et hæreticorum.

Ennek az országnak a' Pogány e pogány dolgai solapra oppállyai voltak, ezen
a' 16ik századba egyesült Dánia Norvégiával, Svecia kilön maradt
ennek azután Erzsébet országok a' III Valdemár leánya Margaretha alatt egyé
lenek volt 1397ben, s meg az Epáli Seuiratnis uralkodott, addig jól folyt
Catholicai állapatja, a' halmári Unio ja pereut; tortott ez az Unio II Christi-
nusig a' ki után 1523ban a' Dániaiak Királyokká Vasa Gustavot válap-
tották, s ezzel a' halmári Unio örökre fel bomlott, a' Svecusok pedig II
Christiánt alatt Stren Sture letzik volo Gubernatorokat 1512ben a' mi-
gért a' Groll hán nagyon meg Neheresek, hogy Neki az ő jussokban jöttek
Groll Gustav, az Upsaliai Ersek arra volo, hogy Svaut meg buktassa,
Eppen midőn ezek a' lármák folynak, meg érkezik a' X. Leo Legatusa 1519ben.
Szerentsétlen Anyzat Tanor, a' kinek az Epáli Országokba volo jövedelmes
az Indulgentiából el adva volo, s emiatt eleven pénz hajtassék II Christi-
an Nehezen penzelhette ez; de meg penzelte meg azért, hogy általa darabja
vala a' Svecusokat, a' Dánusok alája adta. Rig jött a' Christián fejében
a' Diadem, hogy a' Papok igen nagy halalmalat meg taboltzanak: Mert
Püspök, es a' Prelatusok valának a' Consiliáriusok, ő hatalmok jöve-
lemnek egy hármadjáper ök birjak volo az Igazgatási Eredetit volo
egy vallási gondolja volo egy Epitőnek lenni; mint a' Sogora V. Károly
Nemes országok is: mert annak tartja volo magát: hogy egy olyan hatal-
mat vihet ki, a' mellyel királyi hatalmát eröszakra, es függetlenebbé
tehetné. A kereszteny vallás a' tsúfondolás házában, holott volo ezen
Szabadságban — s most Dániaba azon tanitás meg a' Reformatiót.
hogy a

hoz a Papotsk a hatalmasságot meg engedte. Vittembergából magához
vatta Reinhold Mártont, azután Carlstadtot Koppenhágába, s azo
tal. Egy hármelitta Daráit Eldpál is praedicalgatt vala a Papa ab
sái ellen – de ezt a Barátot egy jövedelmes praebendával el halgattat
a Tér elsöbbek pedig hazá Mentek a Sarómába. De Christiern el vesz
vala Statusai elött a Predikter Tyrannusaival; Mert egyik Egy ell
sietteté ezek, mint Egy erélyesebbel válya vala fel. Ezért lett, hogy Svécia
Gubernátort vál Aprottak a Királtul. a Dánustul is mint Királyok
dolhattanak, s most Arcembold akart valamit kinálni. Nékie meg engy
az Indulgentia árulást, sőt segítette benne, nagy barátságot mutatva
hozzája s meg Ette, hogy midőn Svéciába menyen az Upsáliai Érsek
Troll Gustávot ódesittse a Dánustulhoz bejöllyen a Koldholmi Bra
csával ; – Arcembold el menyen nagy pompával Svéciába, menyen Sten
Sturhoz a Gubernátorhoz, s comandállya a Dánustul való jövettségé
s bejelti, hogy a Király, mellyen nagy pereszettel volna a Svécusokhoz, a
Upsáliai Érseket, a Koldholmi városra Praesentsit – s comandállya Nék
Sten Sturnak gyanúba esik, hogy olyan Cumbercket Comendál, a kitt s ellen sze
Sten Sturnak meg fordíttya a dolgot, s hirellette Arcemboldnak, azután el
zá, s egyper meg mondja a Legatusnak, hogy Troll Gustávja Koldholmi
Fenetes Nékie a ley nagyobb ellenségé, vellok barátsságban Nem ellhetik
Mert kiválo az Érsek Képebb a Dánustul el adni, mintsem Sten el bara
tsságban ellyen. Arcembold azt gondollya, hogy talám Nékie Tudja a mód
fellett II Christiernal ; s mai most Svécusok el árultya az egész dolg
tul, hogy az Érsek. és egy Néhány vajvodak praesentsúi Képek, hogy mi
Christiernes Segítsegére örövel jö Svéciára, hozzá által állyanak. Sten m
jöit fel indul hogy a' szapulak ellen állyon. Tanátsot gyüjtött, A segy
ki menyen, hogy az Érseket fogják el a Praesentsekkel együtt, meg le
ja tömlöczbe vetik.

Meg halyák a Dánustul, hogy Sten mit tsináb el vadollyák X Le
nát, hogy az Érseki méltoságát profanálta; a midőn Troll Gustávnak jó
gait confiscalattya. Leo meg haragszik, Svéciát Interdictum alá veti, s
antsot Arcemboldnak, hogy az Interdictumot ő Svéciaw exequállya. S
Dánus Királyt is fel ültetni a Svécusok ellen. El menyen Arcembold Sv
eiába, s parantsol az Statusoknak, hogy az Érsekségbe Egyet válasszanak
hassanak, s fizessenek 100000 aranyat büntetésben a' Katholicusok ára Nem
állanak. Sőt Arbogába elébbi ittéletet meg erősítik. S hogy a Lega
tust is gyalázatra vonyák az Upsaliai Érsekségét Nékie adják, Egy vesz
az ajándék Arcembold nak, s igérik, hogy a Papságot ki tsinállya, hogy az

az Interdictum alól fel fogják oldani: de a' Papságot a Dánustul járják a dol
gát, s bé vádolják Arcemboldot, hogy ő hite fegyet, Leo meg haragszik, s
excommunicállya a Statusokat. S mai most II Christiernak bizza az Execu
tiót, Nagyon kérhett a Királynak a dolog, s rettenetes had sereggel bé
fogy Svéciaw; de a Statusok tsuda vólnak tépül ellenül – Ennek hatv
ezer. – Sten Sturn az első ütközetben el esik. Christiernus hogy még meg
nyithassa a hadat, az Arcemboldtol ezer aranyakért gyüli egy Millió arany
mellyet a Dánustul azonnal adott volt Ezekben vészi egy örövel folytatja
a hadat – Stockholmnak meg vészi – Troll Gustávt Királynak tiltya
s Koldhaw s nagy pompával Királynak koronáztatik, a midőn Amnestiát ígér
mindenkinek. Azonban egy nagy Dáb hidett, a melyre el hivja a Király a Ne
ssa Magnusokat – parantsol egy Néhány Dánus Katonának, hogy Egyenek
fejek, s midőn ő bíró öltözetben, vége tép a Dánusok, ész a Katonák
a Tiltet Magnusokat meg ölik a piatz közepén. Ez által a Statusok mind
a Papától, mind a Dánustul el idegenedtek. Ezzel hara menyen Christia
nus, mintsak a Lengdi Ersek tanátsából annyi vérrel meg mossolva volna
magokat. Ez a valóssa okotsja Christiernus, a' fejp Düvek Nevü pereszt ellen, s annak
segítette Nevü Anyjának tanátsából sok gondolatlan tagokat végezhetik
vala. Mintsakamint a Papa excommunicatiójának fene alatt Nem tsak Stock
holmban, hanem az egész országban erőszakos vér ontást tett volna a Papák
meg haragadott réa, hogy nem a Papát, és a Népet illette meg Nyerhesse, ü
löni vala a Lutheranusokat, A Papa is Nem menne bántani, mint V. Ha
dok Sogait, sőt a Lengdi Érseket, a ki tanátsa adnak tartatott meg ölette
s Koldhaw tsak egyen országától meg fosztatott azután bejövetek Mint egy pe
rsat, s tereső, s a mint a fel futt majd Lutheranus, majd Papista lett, an
nak vélt a Reformatiora, hogy a Catholicus vallást, és A. S. cyphoit, annak vé
gezetében meg gyülölhettek.

A' Svécusok Királyok vélték II Christiernt után Gustáv Vasát, a ki
Sten Sturnak atyafia vala, s midőn Christiernus Svéciából hét tere
lett el vitt volna Dániába meg 1518 baw ő is arra kéttt vala; de el
fogatt vala az útba, Lübeckbe a hol a Luther Judomannyával, meg esmé
Lett, s midőn 1523 baw Királlyá lett, nagyon fáradozik a Lübeckiek
ellen, Svéciaw menyen a Luther Könyvei be vétetik, sőt el adtak,
s Predikátorok is, Svéciaw menyen a Luther Könyvei be vétetik, sőt el adtak,
Vecses Fiait is Solaw menyek Nemes országra tanulni, a kik vissza jövén
mai Papismust gyülölő Népnek indulattyát kapnák ki.
Andreas Láczai, a ki Gustáv Vasának Cancellariussa lett
és Ler

és Leo gyafiak Petersson Olof, és Lörinc az első Stockholmi Professor
a' más Upsaliai pap. Petersson Olof, a' ki addig is a' Püspökségi ellen fo
Ear bepellett, most meg házasodik. A' Papokra Vása Gustáv meg botsom
dott: Mert K. Károly Svéd ellen Expeditziót készült vala a' Hadra, s a' pap
adni Neki akarták. Olaus, v. Olof Petersson az új Testamentomot is fo
lottra, s a' Királynak meg mutatta: de publicalni Neki nem merte; Mert a' Cler
sok vas vala Nagy Ligettségét de még is hogy be vitethesse s ea parasz
a' Király, hogy a' Papok fordittsák az új Testamentumot, fordittatták: a
a' vulgata versio szerint, s az Olaf, v. Olaus fordittásával öszve vettyék
a' ki Görögből fordittatta nagyobb a' különbség; a' Püspökök fel ütöttek
hogy a' Luther szerint volna fordittva, a' ki Commendálta azokat. Vala egy
garus is ott Romából, a' ki nagyon protestált vala a' fordittás ellen. Sa
ellen is, hogy a' Clerus javaihoz ne nyulljon a' Király. A' Király arra pe
dig hogy ő ón országait vesse inkább a' Papoktól, a' mi pedig Olaus illeti h
Haragtsa a' fordittása miatt: tehát disputállyon meg velek Upsa
ában a' Colloquium öszve gyűl 43 Püspök sok papi, és világi személyek
ből, a' Király Scribákat rendel ki; hogy a' Petersson Olaf Tételeit jegy
zék fel, s az egész Disputatiot: hogy lehessen más papokból, és Universitá
sokból tömöttebb. Dicsérettel a' Hadtudókról, a' Meg igazulásról, szabadak
ról, Purgatoriumról, szentek virról stb. a' Disputatiónak elsőben is ki
mentek ezek, hogy az Urak el bomolnak, a' Lutheránus vallás ne állattas
Lutheranus Papokat tettek. A' Király is a' Hierarchiát megújittsa benne
ne fog, a' Papokat sokat disputál a' Dánus ellen. Ezek bár hármad rá
hallgatni vala. Mert K. Károly II Christiánt hogy a' helyre állítsa, s az e
vallásra el törölje jövőbe vala. De a papok a' hegyi talpasokat, a' kik
lehárálnak hivattatnak fel ingerlik a' Király ellen. Dicsérik Vesze
rás-ba 1527ben a' hol első állási a' Constitutiónak utánna a' Püspökök e
ztán a' Nemesekről, aztán az alsóbb Ordókról, utol a' Parasztokról tövettyék el. Nem
tethetik a' Püspökök ezután Nemi, tanáts tornak hogy mit tsinálnának az alsóbb
ak mondattak, hogy ne zavarjanak: mert a' hatalmasabbakkal protestánsok
nyakra tsak a' Király ki jelenti hogy ő Nem baráttja a' Catholica vallás nak
Így Dicsérik hivatnak a' Király, Sőt a' Clerus el törléséről; mint hogy a' jövedel
meket nem el fejtik. Nem akarják a' Katonák, a' Király egy hosszu beszédet
tart, s Ezt tanúmat probál. Resignállja a' Koronát a' tanáts nak, ki hogy
azzal fogadják, s vagyonyát, melyből az a' határ el tölteti fordittás meg
a' Király

Kater s meg töpöri, hogy eddig nellette volnak, s ezzel a' Diétáról hárol
ja. Stockholmban menyen. Meg ijed a' Király, mert jó vala II Christián
Károllyal. A' Király le mondozott, Magához Leuket jeuv bétiárattyi Neuvalova
ra ezekkel küldi a' Diétára, a' Cancellárjyt Andersson Lőrinczet és Olaust, Sirik
vallóra fel a' Királyságot, ne engedje az országot vesedelembe merülni,
Neuv alatt a' Király Személyét eppen. Meg döpöri el jönek a' Követek, s igérik hogy
az Országnak régi állapotjukat, a' mit ő a' Kater Követségával happonnak ideiből, Nagy
ember régi régi magát a' Király ki menyen a' Diétára, ő emmel fogadjákat
Kalgatták a' Püspökek, és végezték.

1.) Hogy a' Clerustól vontatott Fabricamalmokban fel ne vétessenek
2.) A' mely vétalok, Uradalmakat a' Clerus el foglalt, vagy 13000 Forin
gig vagy a' Jedcastra menyenek, vagy örökös Uramak részére, mert per Instan
tiam foglaltatnak vala el a' Nemesektől, Nagy Költségekkel Castromokban tartatnak
3.) Végezének, hogy általvetés Papokat Tizedeknek ne adgyák, a' különben
tizedeket: különben a' Király fog providealni miattok.

4.) Azonnal pánzat a' Jószedelemről, hogy egy a' Király Selhesse meg
menyi elég az ő tartásokra. Ha Superfluum lészen a' Koronáé. Az ezeom
mendálásokról ne ülljenek részre. A' Dárdákat ne Toldalyanak. A' Püspökök
ne mindenkinek ne ülljenek be, ha annak vagy nak attyafiai
a' Papi vagyonyából ne ülljenek be.
Valassák az Evangyéliumot. Hogy a' Reformatiót ki vivő Diétalitek Hasta
Király. Azonban a' mit a' Király tétetik pinte el rontatta egy tsapás. Hogy
Clerus jött az országra - a' Papok a' Meg bántatott vallást oltalmokba,
per Ecclesiam vala fel lappantani. A' Király elein vette azt: hogy Dántzig,
bard hajdat Ellátást gabonáért, s illendő árron ki osztatta a' Népnek. Jo
nep is meg győződött hogy termésekben okai voltak a' pusztéknek. A Szere
mondában Solast meg hagyták, Olsárt, Lipcsét, mert a' boj ok ért, hogy a' mé
dellenség miatt a' jó Gondolatokkal el ne vonattassanak, sőt egyébb Cserc
mondák is meg maradtak Confessio, Exorcismus stb.

Első Gustáv Vasa az Protestansokat is meg hívták volt 1537ben a' magok
hivséttségekre Nemes Országon a' ki egyébb el Nem Legitheresén 100,000
forintot le dett Költségre Dramus Sérgben, hogy abból Költsenek a' mit
Kertély Lőr Dreuchor kéz erőt galgat is Fendelt. Végre hogy a' Reforma
tiót jobb móddal meg erősítse Vörsteregba 1544ben egy Diétát egy állítsa
Manifestumnak publicálnak a' melyben a' Romano Catholica vallást le jesteté,
el tiltá a' hol az új vallást más győlevés vett volt. Az ujjat Solandnak bé
vépi. Lőr a' Katholicákkal meg tartatás meg is erősítik. A mint atanna for
mák erőt adott volna a' mag a' halálsanak meg holt 1560ban 24 Sept.
Gyalt Edzésre után sor egy vallás meg maradott Kristina Királynéig 176 Esz
tendéig, a' mígön a' 30 esztendős habora ki ütött, s régre Kristina is hagyandó
tessa a'

Lett à Catholica vallásra, de halálla után, az uralkodás, mind addig p[ed]
lés lánczolt.

A Dánusokhoz a mint fellyebb említtettem II Christián alatt: Mon
volt elé a Reformatio, a' ki alatt a Carmelita Elliá Dál prædicálgat vala
Reenthold Martow is ada kinyomtatván Wittembergábol, kinyomtatott prædi
latit. de a' ki mondgyák hibáit látva, a' Nép lelki tudomány nélkül, föl a' Püspök
ség maradtak tömegen ennitalo gyermeket ezá kéllettek, hogy halgassa meg, h
prædicál, s azután magokhoz prædicállattassák, de' tálcsák tsinálták
tölle. Mindezáltal pedig Gyermekeiknek fiúsítását elfogyatták, sőt pénz
hoss hajtással fiárolyták inkább, hogy legyen ez lépjen, mégis az Arch
vembert is sok levelekre el vitt, mellyekre a Dánus Praelatusok nagy árával vo
tással vissza a' Praelatusok maradtak. III Christián hellyet az I. Christ
második fiá, Fridrikes Királynak 1536ban a' ki a' Lovag Justái Vasa
fövettségét lött, Schleswiget is, Holsteinét föl Norvegiát is Dániával
ópva lött a' mellyet II Christián alatt el alarmak vala paladni. Az El
fiai jobbitás vala fő tréfja, s a' maga Udvarában bé vitte vala a' Prot
stans vallást, a' Nép nem sokat reggeli arán; mert nem képpelt annyi rop
hat; mint II Christiántol peenedett. Olsovi mert beme. Csak lassanként
A' Luther Tanitványainak prædicállásain megtetszette, hogy egyik fel más
latot, Ne Nyomoj apró 1527ben Odenséba egy Diétát tartott, a' hol ki
lentették hogy ő a' Romai Anyaszentegyháznak fenn tartyák; de nem a' bé csap
tésekről dolgoztak, és hogy a' Luther tudományát nem fogják hóhérnyel kéz
mint a' két vallást, mig egy Concilium által nem azon fogják. A Diéta is
ben meg egyeznek, hogy képpen szabadsága, és áldási egyen
lőség minden két vallásba, hozzá tévén azt is, hogy a' Papok meg házasod hat
nak, a' Capitulumnak Püspöket választhassák egy minden ordobol, hogy a' fő
gáj Confirmallyák, a' Papságnak minden bé fogyásra nélkül. Ezalatt az I. Fridr
alatt hires reformatorok voltak Vormio Teremd, a' ki Leuden Püspök
lett Balladuin Teremd koppenhagai Püspek, és a' ki minden eránál többet tett
bátorsággal Jacobus Jánus, Ripeni Püspök.

Meg halván I Fridrik 1533ban két fia maradott III Christian és
János, a' Papok most igyekedtek vala, hogy a' Lutheránus tudományt
Christiánnak nem alanyjok vala Fridriknek. Mert bár egy Luther
nus volt, hanem János a' ki germek vala, s bátorsága vagy alattok a' Cat
tholicusok jobb erőre lehessen valni, pert annyival inkább, hogy a' la
tholica vallásban alanyjok vala a' ki Princes fel tevelin. Két esztendeig vala
a' miatt Interregnum. S a' Catholicusok az alatt Coppenhágában dispu
tációt provocallyák Jacobus Jánost. vesz ed eleen fő vala pénzárá
de a' m

de a' midőn a Nép meg hallya hogy mit akarnak Jacobusnak Jegyeresén
el vehessék az Püspökséget, ha el nem botsátják Jacobust. Azonban
Lelkeinek üdvösség, mennyei Dániában Schleswigben s III Christi
ánus meg tiszjék a Concordat. Nagy harma lett Dániában, a Papok pártok
mosnak, III Christián jó képpen vitéza vagy Hofnia alá, elsőgyelá
sokat meg vészi 1536ban a' Catholicusok lab tsufságaikat elleték III
Christián, s annak egy Inquisitiot vitetett vigtor a' Papok ellen, a' kik
közöket meg fogatta, nagy nagyra nevedi, s' botsátott semmellyek bizonyos penitus
nem vala élete el vesztéig. Azalatt pedig a' két az Evangelica vallást alattalá
ban a' mennyet Püspökségekbe vissza tette, Concilium mat egyűgyes Hat
mában Canonokat felett a' Papi igazgatásra. Bregenhagent magához
hivatta, s a' reformatiot általa bé vegni. Első ízben Wittembergá
ban is, a' kik vissza jövén Papok lőgy ennek Hollandiába, Islandiába is, bé
vitték a' Reformatiot, s ennek Pásnavarak alatt Norvegiában is.

Ennek végben vivén, hogy V. Károly ellen Seminálly a' magát a' Smálkl
dai Confederatiora bé állt, Luthernak sőt Francia országgal is ollalom
ban vettségben lött ugy annak arany ezüstöbben s mindenkinek, mind a' Catho
licusnak a' vallásra nézve mindenkép vegyes hajlottsága volta meg hal 1559ben
Christián, hagyván Successornak a' fiát III Fridrikot, a' 1570ben Norvegiát
is Frettini Bélepéj országa pereen Dániához tsatolja, le mondván arad
Svecziá. Itt már meg állapadhatnám a Reformatiobanis történetében, de
hogy egy pennemtsen el ne hadjak fürtheigesnek tételen, ez pénig az:

Delgium Reformatioja.

Erlem ez ett Delgium fe
derationak, hagy a' mint a bennek lévő Nagyobb provinciáról Hollandiáról ne
vezteti, Hollandiát, a' melly az Evangelii, és első Országi Calvinisták sok
Papokat tanitott, sőt Fundationom tartott, somfedja ez az Országot ha
Nemet Országnak, s a' mint a Nemet Országi Reformatiojáról hallottunk ellenek
de i. V. Károly Császár birja vala ez is — mint Spanyol Országot, s a' mint
a világi Dominatust mind ellen sok privilegiumaikkal volnak meg tsöpitve ez
nem ugy a' valóságban is nagy szabadságok vala. Ennek szabadságok tsak
egy valamivel is el fenyedve, mig a' Papa tekintete meg vala az országra.
De a' midőn az a' nagy változás el jött, a' mely egész Europát megrázta
nem tehetsen, hogy Hollandia is, vészt ne vigyen benne, ott is a' vallásban, és az
Polgárságban, az a' formálattig vala, a' mely más országokban, az a' változás
ra ujjászára, a' mi másutt, az Inquisitiotól henderlen Kalvinus Tanitá
tól az államatyákig a' Papismus ellen való revoltoiára, Erede
tében kezdetett által Olaf Haraldtól 1510ben mentek vala Delgiumban

I nagy Ne

s pap Kerettséggel hajtyák vala á' jövedelmet. Az Antverpiai Augustinusok Daratok állatták legelébb ebéd, és prédikállottak az üdvözítő ellen á magok Asstronyait Templomába olyaid Idvességgel, hogy az Asszonyok sokan kis Kend fiai vala. Ennek á jó emberek egyébb jutalmat nem Kaptanak, hanem hogy az Austriai Margarétha a Károly Atyjá Klostromjából ájtatos Asszonyallya, és Sok Daratot meg ejtettek. A Luther írásai is be tsempészkedtek, kiváltképpen az ő Postillai, vagy Predikátziói s fordíttották Belgai nyelvre, Jánositták, Lejegyeztették mindazonáltal az egy vallású Judományt. Ugyan ezek dühösködtek vala ellenek, midőn az Anabaptistáktól ott sokan tsalattatnak, á Reformatusokat is az ő vádjaikkal terhelgették. Károly Edictumokat publicáltatott, hogy Senki egy Judományt se tanítson; mert mindazokat az Anabaptistákkal egy büntetődnek. Sőt á Frihaival Inquisitiót fel állított is, kiküld egy ediktumot Margarethához, á M. Királynak Lajos nak, Josztrére Mária Belgiumba menet volt, ez leirá hogy Károly nálövedeztei, az Edictumot kivalóltya — Károly az edictumnak, tsak á Nevét változtatta, de külömbent á dolog megmaradott. Sőt vér fegyver, Tőrél, földbe állott volnak á büntetésnek, s Csak Károly alatt 50000 Martyr lett Belgiumba — Csak annak adatik legyen fel vagy egy Catholicus valakit, hogy á Testamentomot könyvet látott Nálla; már annyi az élete, el volt vesve, — Sőt ki kijövetek az országból s arról járnak á Tsendi kútfő. Ha vallását meg bántják á Protestansnak Nem volt élete mentsége hanem hogy fogatot, ütrangot vagy fegyvert tsörtsöltek fel, á fegény Asszonyok, hol tholinákat is el vesztik: mert elevenen á földbe ki ásattak.

1558ban El kezdvén Károly á trónustól á' Jó II Fülep vette Belgiumot á' tsinálni az Ajjait Sokat fegyverkezett ennek, hogy vitte á' Frihaival inquisitiót Belgiumba, egy Püspökségeket apratta á Tartományt, hogy annál mind az Ekklesiai, mind pedig a hatalmi szabadságot el nyomhassa. A' Tsinra egyet á' büntetést ki mondatta meg engedhetetlennek volt. Mert vérivatván meg égetésének módjában való processzusban meg jelentek perek vala, hat Margaretha tsak Négyszer legyelnetességgel tsinálni vala á tsinni, meg fedeztetni Fülep kenyeren. A' Tzanvellai Perenot Antal Cardinali tanácsával együtt vitatnak á' Fülep parantsolattyainak végre hajtói, panaszolnak á' szabadság Fülepnek, Prof Egmont Gróf, hogy á' Protestansokat addig tsak toleralnia. A' Tanácsnak Nem adá semmi választ. A' Protestansok ellen fel indulnak prédikátzionak mindazáltal, á' Nép sok helyeken á' templomokat le verik, á' Klostromokat fel törik; á' mellyek Fülep ellen ütöttek

veigher, hogy ezer szamillálnak á' Tellen bujdosni. Gubernátorok Albá Alges, egy rettenetes embert, Sok fegyveres Néppel határoztatnak lakodalommal. Ennek Instructziójába vala á' adva, hogy a Belgákat mindenemü szabadságaitól Sőppa meg, á' mellyekben az emberektől fellyül lévő időktől fogva privilegiumok vala. A' vallást vette Albá praetextussal, egy veres, fenyő tanátsot állitt fel, á' szabadság okainak tsendjeit büntetett. Gróf Egmontnak, és Hoornenek fejét vették Brüsselbe Sokakat painlive, Leidenben tsak; mint az Orániai Prinz Wilhelmes és Nassaui Gróf Lajos fiai á' kegyetlenség miatt Ottani, és Auberi Tartományokat meg szabadásának végett elmenének volnak meg á' Catholicus sokat is á' spanyol járom alól tsendeseknek volnak meg á' Catholicusok is á' spanyol járom ellen gondolkodni.

Amonban Junius Szerent prédikálgat vala, Egy Morin nevü Ember nek volt egy Satyrái, á' ki az Antverpiai Consul vala, á' Romai Anyaszentegyház nak Korona tsinálás alatt, á' mellyen fejét el vesztette, Henrik Fársow is vitt egy könyvet, Heél tsinálás alatt, mellyel á' vallásban tsinn vala egyes tsendeket, mint hogy ott is nagy tárma érdekett vala, á' Lutheranusok és Calvinisták közös az Ur vacsorája felett, á' mellyen tsak ugyan á' Calvinistákkal gyűlnek. Az áldozás még sem tsendesedett 150000 tsabban költöttek le hatalmas Fegyverre és Kaptak, s az Orániai Prinz Wilhelmes testvér vérei Sajátok, s az Angliai Erzsébethtől Segétséget Kértek, és Nyertek 15[71]ben meyle ket. Az Anglicai Episcopusok Segétséget Kértek, és Nyertek 15[71]ben meyle kedtek á' Belgica Confessiót, á' mely symbolicus könyvek lenne. Breda ba pedig 1576ban Hollandia, és Seelandia ópve adják magokat az Orániai Prinz alá, á' ki Isabellának nevü alatt legyen királyi hatalommal, Gyakorlás, tsak hogy szabadságokat, és vallásokat ottanuvá — Jeanbelle egy hitetlen tractát, á' melynek ereji szerint tsak hivatnak á' spanyol tanácsnak: De azután á' Parmai Alges Farnese Sándor tsak á' spanyol Prince Belgiumba troppaival érővel, meg aeri á' Belgákat 1579ben a Belgiumi provinciák Unióra lépnek Ultrajectumba. A Parmai Alges parantsait az Orániai Prinz Wilhelmes Delfte által törik — á' Belgák hol á' frantziák, hol az Angliusok ajánlják magokat ásáfa gyig Erzsébeth asszi alattok alá s Sadley Robertes á Leicester Grófnak tsak halhatlanok: de á' Belgák Nem szerették Ismét nagyobb vakmerőségre: Meg értenek á' spanyol mivelhetetlen hajós seregnek ellen Anglia, és Belgium ellen tsábert tülep; de á' fel á' Belgák Angliusok ópve törik 1590ben melyben leg főbbet segéltek a Dellenek mellett a Nassaui Gróf Mauritz Wilhelmnek á' fia, á' Orániai Herczeg lett, s Hollandia, Seelandia, és Utrechti helytartó lyának

tojatt esmértek, azután az egyesült provinciáttk közönségesen Ha-
tartojává lesz, 's párazon, és Tengeren lévő hadi erőnek is fő Kormá-
zaja. Frisia és Grönninga pedig a Báltyának mennyen a Nassaui Vilh.
Lajosnak 1595ben Huttman Cornélius fel találja a Caput Bonæ spei
Hollandus hajókkal, 's sok hasznok lesz belőlle a Hollandusatt. Vég
1609ben Antverpiában Aprilisnek gkin a Franhia, és Anglus közben
rosságokra bétességes köts a Pannyol a Belgákkal, a melyben Paba
Respublicainak, és a Kereskedésre Nézve független Statusnak itélte
jollehet tsak 12 esztendeig, de azután ugy maradatt, mindaddig, mig
az ujabb időkbe Franhia Provinciáva lett. Es evel az Anyaszen
egy ház Historiájábatt az első Cursusnak

Vége Másár hellyen 11 Febr. 180[illegible]
Három pakapatsla el marad.

BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ
AL STATUI
BIBLIOTECA AIUD